

محور اصلی: شهر و هویت شهرداری در تاریخ

طرح روی جلد: مربوط به محور اصلی  
عکس پشت جلد: ساختمان شهرداری وین (اتریش)

یادداشت ..... ۴

**گزارش اصلی**

شهرداری ها در جستجوی هویت گمشده/محبوبه ولی..... ۵

**اندیشه و پژوهش**

بررسی و تحلیل تئوری اصلت بخشی تغییر کالبدی محلات مرکزی شهرها/مسعود تقوایی /یونس غلامی..... ۱۲

از محله گرایی تا جهانی شدن /محمد کارکنان نصرآبادی..... ۱۸

بررسی میزان و عوامل تأثیرگذار بر حس مکان /فرناز ضرابیان، محمد رضا منعم..... ۲۳

جایگاه مرکز شهر در نظریه های ساخت شهر و برنامه ریزی شهری/خدر فرج کرده..... ۲۹

**گفتگو**

دگردیسی شهرداری از سنت محوری به مدرن مداری/ محبوبه ولی..... ۳۵

**مشاور حقوقی/ جمشید رضایی، فرهنگ فقیه لاریجانی** ..... ۴۱

**مشاور اداری مالی/ جمشید رضایی** ..... ۴۶

**سده شهرداری ها**

فرود قانون از فراز بلدیهای مردمی به دولت /عباس جلالی..... ۵۰

**شوراها و مشارکت**

بررسی الگوی مشارکتی شورایی ها در محلات شهر تهران/غلامرضا کاظمیان، رضا شادمان فر..... ۵۴

**از نگاه شهردار**

خیز بلند برای حفاظت از بافت های تاریخی، گفتگو با شهردار نراق/محبوبه خوانساری..... ۶۰

**شهرها و شهرداری های جهان**

گشتی در ژوهانسبورگ/ استراسبورگ، شهری با ملیت های مختلف/ نیکوزیا، آخرین پایتخت تقسیم شده اروپایی/ جایگاه شهرداری ها در فرانسه ..... ۶۳

**شهرداران موفق**

آموس ماسوندو، شهردار مبارز ژوهانسبورگ /جواد پروزن..... ۷۱

**آموزش**

بررسی و تجزیه و تحلیل عملکرد آموزشی شهرداری های کشور در سال ۱۳۸۵..... ۷۲

**دستاورد سفرهای استانی دولت**

بی سابقه ترین سرمایه گذاری اقتصادی/ مهرداد خوشکار مقدم..... ۸۳

**رهاورد سفر**

نوشاتل، آرامش روستا، آسایش شهر/ علیرضا سربازی ..... ۸۷

**گزارش**

مراسم اختتامیه گرامیداشت یکصدمین سال تاسیس شهرداری ها در اصفهان / سرگذشت شهرداری، عمری به قدمت تاریخ/ گزارش عملکرد مرکز آموزش مدیران شهری و روستایی..... ۹۳

**اخبار کوتاه**

ساماندهی حمل و نقل در ۱۵ شهر آذربایجان غربی/ جمع آوری مکانیزه زباله در آمل/ بازسازی اسکله ی شهید حقانی بندرعباس/ طرح های عمران شهری در پیرانشهر/۳۲۸ دستگاه اتوبوس برای ناوگان اتوبوسرانی شهری / اصلاح بیش از ۸۵ درصد از ساختار تشکیلاتی شهرداری های کشور ..... ۱۰۷

**اخباری کوتاه از آغازهای سده**

پرواز به دماوند و پرواز شهری /تأسیس قبرستان / تبریز؛ بستن سد/ حدیثه گرشاسبی..... ۱۱۲

**اخبار سازمان**

حمل و نقل عمومی شهری به نقل از سرپرست وزارت کشور / برگزاری دوره های آموزش مقررات ملی ساختمان / چهارمین نشست معاونان حمل و نقل و ترافیک کلانشهرها و مراکز استان ها برگزار شد/ تجدید میثاق کارکنان سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور با آرمان های امام..... ۱۱۶

**آمار شهر**

بررسی میزان ماهیت شهری استان های کشور/ دانن جلالی..... ۱۲۰

**یک شهر، یک نگاه** ..... ۱۲۴

**معرفی پایگاه شبکه**

میراث آریا..... ۱۲۵

**تازه های نشر**

تلاشی نو برای نمایش هویتی کهن /عباس جلالی ..... ۱۲۶

**بخش انگلیسی/ جواد پروزن**..... ۱۳۱

- ۱- مطالب مندرج در ماهنامه لزوماً بیانگر دیدگاه های سازمان شهرداری ها و دهیاری ها نیست.
- ۲- ماهنامه در ویرایش و تلخیص مطالب آزاد است.
- ۳- مطالب ارسالی به هیچ وجه بازگردانده نخواهند شد.
- ۴- استفاده از مطالب و طرح های ماهنامه تنها با ذکر مأخذ مجاز است.
- ۵- مقالات باید با دیسکت یا لوح فشرده در محیط (فارسی word XP) همراه باشد.

**صاحب امتیاز:** وزارت کشور- سازمان شهرداری ها و دهیاری ها

**مدیر مسئول:** سید مهدی هاشمی

**سر دبیر:** عبدالعلی صاحب محمدی

**زیر نظر:** حسن ناصری پور

**هیئت تحریریه:** عباس جلالی، مصطفی رستمخانی، مهدی فاضل فکور، بهزاد تیمورپور، محمدرضا جمشیدیان، آرش سرایی

**طراحی و صفحه آرایی:** مهدی موحد

**حروف چین:** ناعمه رهبران

**ویراستار:** نگار باقری

**همکاران این شماره:** جواد پروزن، محبوبه ولی، حدیثه گرشاسبی

**شمارگان:** ۵۰۰ نسخه

**ناشر:** انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری ها



شاخص‌ها نقشی پررنگ و غیرقابل چشم‌پوشی و در قدمی فراتر نقشی انحصاری و رقابت‌ناپذیری دارد. دستورالعمل ساخت شهرها در نهایت توسط شهرداری رنگ اجرا به‌خود خواهد گرفت و نگاه شهرسازان در قالب دستورالعمل‌ها در شهر پیاده خواهد شد.

فضاهای تاریخی و ملی بخشی از خاطرات و تاریخ مردم است، این فضاها نماد تقید، آزادی، آزادی‌خواهی، میل به رشد و توسعه و نماد اعتقادی مردم محسوب می‌شوند. مساجد، تکایا، زورخانه‌ها، قهوه‌خانه‌ها، خانه‌ها، برج‌ها، کاخ‌ها و حمام‌ها و ... بخشی از هویت تاریخی ما است و نقش بلدیة و شهرداری در هویت ساخت این بناها نقشی به‌سزا و چشمگیر است و مهمتر آنکه آنچه در این فضاها و فضاهای عمومی شهر می‌گذرد نیز می‌بایستی توسط مرکزی که شهرداری شایسته‌ترین است، راهبری گردد. حضور شهرداری به‌عنوان نهاد اجتماعی علاوه بر تعیین و تأمین فضاهای کالبدی، تأثیر در فرهنگ غیرمکتوب و هویت تاریخی شهرها را به‌دنبال دارد. نگاه شهرداری به این فضاها و نحوه بهره‌برداری از آنها الگویی در شهر ارائه می‌نماید.

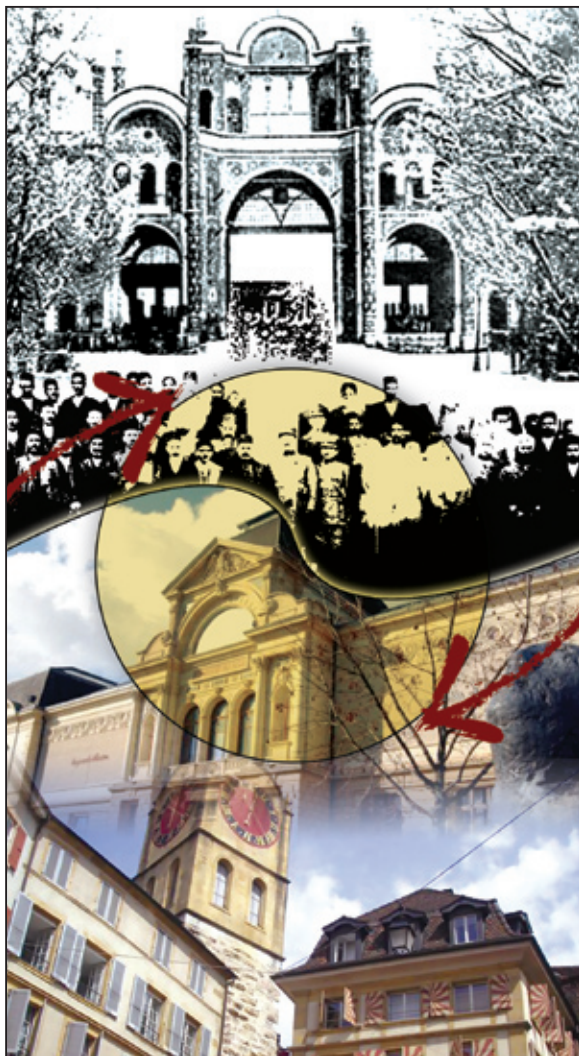
هرچند در طول تاریخ یکصد ساله، این حضور چندان مدنظر قرار نگرفته، اما ساخت فضاهای ظاهراً خدماتی شهر (توسط شهرداری‌ها) فرهنگ و روش خاص استفاده خود را در بر داشته و اهدافی را "شاید نانوشته" محقق ساخته است. امروزه این اهداف در قالب منشور شهر و شهروندی و نحوه زندگی در شهرها با توجه به سابقه شهرنشینی و هویت تاریخی شهرها در ایران مورد توجه جدی است و برای هر موضوع شهری می‌بایستی پروژه فرهنگی اجتماعی و "پدیده‌های غیرمادی اما تأثیرگذار" تشکیل و مورد بررسی و ملاک شهر قرار گیرد و فضاها و کالبدی‌های شهر با پشتوانه‌های فرهنگی و اجتماعی به مرحله اجرا برسند. هویت ساخت و توسعه شهرها بدون توجه به فرهنگ، رفتارها، داشته‌ها و هویت شهروندان قابل قبول نیست و امروز شهرداری‌ها برای این هردو می‌باید برنامه داشته و برای روشن شدن مسیر، اهداف پیاده شده را مستند نمایند.

در جهان مدرن امروز، شهر فضایی زنده، پویا و متحرک است که در کنار آرامش، آسایش، اشتغال و تفریح، روح زندگی را هم تأمین می‌کند. امروزه شهرها در کنار شاخص‌هایی همانند: شهرپاک، سبز، روان، پویا و ... می‌بایستی شاخص‌های انسانی، تاریخی، اجتماعی و اقتصادی را در خود جای داده باشند و آنچه در این میان چندان اهمیت ندارد، بزرگی، کوچکی و جمعیت شهرهاست. تحول و تغییر در چهره شهرها جزئی از وجود آنهاست و اجرای طرح‌های مختلف شهری در عرصه‌های مختلف به‌ویژه فنی و عمرانی نمادی از شهر پویا و در حال توسعه شمرده می‌شود.

اما شهری که در کنار امور عمرانی و توسعه شهری به هویت تاریخی و گذشته خویش نگاهی نداشته باشد به‌مرور از صحنه حذف خواهد شد و عمده‌ی این دلیل حذف، بی‌هویتی و نداشتن یادمان‌های تاریخی می‌تواند باشد. شاید بتوان گفت یادمان‌های تاریخی در اشکال مختلف مادی و غیرمادی از شاخصه‌های شهر توسعه یافته است. مدیران و مردمان شهر به دو ویژگی تقویت جنبه‌های تاریخی و هویتی شهر (مثلاً حفظ و صیافت از بافت‌های قدیمی تاریخی) و تجدد و پیشرفت شهرها توجه خاص دارند. شاید در نگاه اول این دو ویژگی قابل تلفیق به‌نظر نیاید، اما استواری نگاه شهرسازی نوین بر این دو اصل، گواهی بر مکمل بودن آنهاست. تجربه شهرهای بزرگ (دیدنی) از کنار هم‌نهادن این دو اصل، زیبایی همه‌جانبه‌ی شهر را به رخ می‌کشد. حضور شهرداری‌ها در هویت‌بخشی شهرها به‌لحاظ کالبدی غیرقابل انکار است. تجربه یکصد سال شهرداری قانونمند و مدون در ایران نشانگر آن است که شهرداری‌ها با توجه به فعالیت خود (به‌ویژه در امور عمران شهری) تأثیری بسیار در هویت شهری داشته‌اند. در بسیاری از شهرهای ما ساختمان (عمارت) شهرداری به‌عنوان نقطه مرکزی و محله محوری شناخته شده است. هویت شهرها در قالب کالبدی‌های شهری و مهمتر از آن فرهنگ مردم شهر متجلی می‌شود که با نگاهی عمیق شهرداری‌ها در هردوی این

## شهرداری‌ها در جست و جوی هویت گمشده

○ محبوبه ولی



در فرهنگ‌های لغت فارسی «تمدن» را شهرنشینی معنا کرده‌اند. به بیان دیگر شهرنشینی تبلور و مظهر مدنیت است، شکل تکامل یافته‌ی زندگی اجتماعی. شاید وقتی می‌گویند ایران، تمدن کهنی دارد یعنی ایران از دیرباز شکل‌های تکامل یافته‌ی زندگی جمعی را تجربه کرده است؛ تا به امروز که موجودیتی به نام شهر رکن اصلی زندگی اجتماعی در آن شده است. این شهرها هر یک به مشخصه‌ای و به مدد ویژگی خاصی قابل شناسایی و تداعی‌اند. اصفهان را به تاریخ کهنش و آثار دیرینش می‌شناسند، شیراز را شهر شعر و فرهنگ و ادب، آبادان را خاک نفت خیز، بندرها را به آب‌هایشان و خلاصه هر شهر را با تعریفی از بطن و متن آن می‌شناسند؛ تعریفی که به آن هویت می‌دهد. هویتی برای یک شهر که حکایت از چیستی و چگونگی آن دارد. چیزی شبیه یک شناسنامه که حکایت می‌کند. به‌عنوان نمونه شهر شعر و ادب شیراز چه تاریخی دارد، مردمش چه فرهنگی دارند و بناهایش با چگونه معماری‌ای ساخته شده‌اند. معرفی‌ها و مشخصه‌های شهرها همچنان باقی ماندند تا اینکه پدیده‌ی نوظهور قرن اخیر به عرصه آمد تا هویت جدیدی به شهر بخشد؛ پدیده‌ای به نام شهرداری.

شهرداری‌ها برای اداره‌ی شهرها پدید آمدند و سایه‌ی گاه کوچک و گاه بزرگ خود را روی شهرها گسترده‌اند تا شهر معنای جدید بیابد. اما سؤال



اشکانی و ساسانی نیز وجود داشت. بعدها شهرها گسترش یافته شهرهای مذهبی و نظامی نیز به آن‌ها افزوده شدند. به‌عنوان نمونه «دزفول» در گذشته «دژپل» بوده است؛ دژی که برای محافظت از پل کنارش ساخته می‌شود و کم‌کم چون مرکز امنی بوده است مردم اطرافش اسکان کرده و تبدیل به شهری می‌شود.

در دوره‌ی کهن معیار اطلاق شهر به یک منطقه بیشتر به نوع فعالیت آن بستگی داشت تا جمعیتش. تعدادی از شهرها با یک برنامه ریزی از سوی حکومت ساخته و شهر اعلام می‌شدند و مرکز ایالتی حکومتی به حساب می‌آمدند. برخی از سکونت‌گاه‌ها نیز به دلیل

اینجاست که آیا پیکر این شهرداری آنقدر بزرگ بود که سایه‌اش بر چهره‌ی شهر نمایان شود. آیا آنقدر محسوس و قابل لمس هست که بتوان گفت بخشی از هویت شهرها را در اختیار دارد. اگر رفتار مردم شهری و همان شهروندان را بخشی از هویت شهر به حساب آوریم آیا شهرداری‌ها توانسته‌اند رفتارهای شهری را جهت‌دهی کنند و هویت قانونی شهر را تحقق بخشند و اینکه این پدیده‌ی صدساله در تاریخ پرفراز و نشیب چه هویت‌هایی را از سر گذرانده است و امروز از او چگونه یاد می‌شود. برای پاسخگویی به این سئوالات جمعی متشکل از دکتر حسین سلطان‌زاده، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، خسرو کیان‌فر، مصحح متون تاریخی و دکتر فاروق خرابی، دانشیار علوم اجتماعی دانشگاه گیلان در میزگردی شرکت کردند تا از هویت شهرداری‌ها در تاریخ بگویند.

\*\*\*



حسین سلطان‌زاده  
استادیار دانشگاه آزاد  
اسلامی واحد تهران مرکز

## دو دسته شهر وجود داشت؛ یکی شهرهای اداری، نظامی و مذهبی و دیگری شهرهای خودرو

بازدهی اقتصادی و افزایش جمعیت، شهر شناخته می‌شدند. دسته‌ی دیگر، شهرهای خودرو بودند. بنابراین دو دسته شهر وجود داشت؛ یکی شهرهای اداری، نظامی و مذهبی و دیگری شهرهای خودرو. در مورد شهرهای اداری اطلاعات دقیقی از نحوه‌ی تمرکز جمعیت، تقسیم جمعیت و یا اداره‌ی درون‌شهر در دست نیست اما براساس اسطوره‌ها «ورجمکرد» شهری که جمشید به دستور اهورا مزدا ساخته دارای سه بخش معادل «کهن دژ»، «شارستان» و «ربض» بود که نظام طبقاتی نیز در آن حاکم بوده است. براساس

**شهرها** اداره‌ی شهرها در دوره‌ی باستان و دوره اسلامی چگونه بوده است و چه اطلاعات و اسنادی از اداره‌ی شهرها در آن زمان وجود داد؟

**سلطان‌زاده:** از چگونگی اداره‌ی شهرها در دوره‌ی باستان و دوره‌ی اسلامی اطلاعات موجود حکایت از پیشینه‌ی بسیار کهن شهرنشینی در ایران دارد که قدمت آنها گاه به ده هزار سال نیز می‌رسد. شهرهای کهن مانند امروز براساس عده‌ی جمعیتشان، شهر شناخته نمی‌شدند بلکه مراکز شهری براساس فعالیت‌شان از مراکز غیرشهری متمایز می‌شدند تا جایی که ممکن بود شهری پنجاه هزار نفر جمعیت و یک روستا ۶۶ هزار نفر جمعیت داشته باشد. از دوره‌ی هخامنشی شهرهای اداری ساخته شد که در دوره‌ی

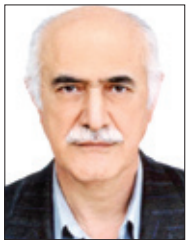


در این محله‌ها نیز با توجه به قومیت‌ها و مناسبات خویشاوندی صورت گرفت. مثلاً در محله‌ی خواجه که محله‌ای اداری و زارتی است؛ پسرانش، وابستگان خواجه و

## شهرداری‌های به تنهایی هویت‌بخش نیستند، مگر آنکه آنقدر قوی عمل کنند تا بتوانند جنبه‌ی هویت‌دهی داشته باشند

افرادى که مستقیم یا غیرمستقیم با او سر و کار داشتند و جزء تشکیلات اداری او بودند اسکان پیدا می‌کردند. بافت اداری شهرها نیز جنبه‌ی شیخوخیتی داشت و در نظام بالاتر شخصیت‌های حکومتی در اداره‌ی شهر نظارت و دخالت می‌کردند.

در مورد تهران نیز وقتی در زمان آقامحمدخان قاجار فتح می‌شود یک حاکم نظامی برایش انتخاب می‌شود که اختیار شهر را در دست می‌گیرد و امور نظامی، اجتماعی، اقتصادی، رفاهی و خدمات شهری با نظر او انجام می‌شود. کمی بعد دو منسب در تهران داریم، یکی حاکم شهر و دیگری بیگلربیگی که انتظامات شهر با بیگلربیگی و خدمات شهری برعهده‌ی حاکم است. زیردست حاکم شخصی است به نام وزیر که کارهای اقتصادی و مسائل خدماتی و رفاهی شهر را انجام می‌دهد؛ هم مالیات بگیر و هم خرج کننده است؛ از قشر و گروه خاصی که اهل قلم و اهل حساب و کتاب هستند و از طرف شاه انتخاب می‌شوند و امین شاه هستند. زیردست وزیر فرد دیگری است که هم معتمد مردم و هم امین دولت است. این فرد شحنه و کلانتر است که اداره‌ی شهر زیر نظر اوست. اما زیردستان این شحنه یا کلانتر حکومتی نیستند، از نظر مالی و جاهت دارند و معتمد مردم هستند که ارتباط با مردم با مراتب بالاتر را نیز تأمین می‌کند.



دکتر فاروق خارابی  
دانشیار علوم اجتماعی  
دانشگاه گیلان

**تاریخچه** اما فارغ از این گذشته و سابقه‌ی دیرینه، سؤال اصلی این است که تشکیلاتی شبیه شهرداری چقدر در هویت شهرها دخیل بوده‌اند و امروز شهرداری‌ها چقدر در این هویت دخیل‌اند؟

**سلطان زاده:** هویت شهرها متعلق به کارکرد و ویژگی‌های محیطی آنها است. مانند شهرهای مذهبی، بندری، ساحلی، کوهستانی، جنگلی. شهرداری‌ها با ورود به شهرها هویت خاصی به هویت قدیمی نیافزودند.

متن وندیداد ریشه‌ی این تقسیم‌بندی بسیار کهن و اسطوره‌ای است زیرا در آنجا نیز اشاره شده که هر بخش شهر از سه کوی تشکیل شده است و از سویی در شهرهای قدیمی و باستانی تا دوره‌ی قاجار محله و زیر مجموعه‌ی آن یعنی برزن یا کوی وجود داشته است.

در مورد شهرهای خودرو نیز باید گفت که آنها مثل تهران، اصفهان، مشهد و تبریز گسترش یافته‌ی یک روستا بودند البته بسیاری از شهرهای امروزی نیز خودرو محسوب می‌شوند زیرا روستاهایی بودند که توسعه یافته‌اند. نظام محله‌بندی در این شهرها براساس روابط قومی و مذهبی شکل می‌گرفت شهرهای شیعه‌نشین و اقلیت‌نشین جدا بودند و روابط خویشاوندی و اجتماعی در شهر منعکس می‌شد. افراد بر اساس گونه‌ای از تجانس‌های اجتماعی کنار هم جمع می‌شدند و شهر تشکیل می‌شد

در این نوع نظام شهری که تقریباً تا ۲۰۰ سال پیش در ایران حاکم بود گاه اصناف جدا می‌شدند؛ مثلاً محله‌ی روحانیون، بازارها و...

نکته‌ی مهم در شهرهای قدیمی انطباق تقسیم‌بندی‌ها با نظام اجتماعی است. پدیده‌ی معاصر امروز که به عنوان شهر می‌شناسیم، چنین انطباقی را ندارد. سازمان‌های مختلف هریک از زاویه‌ی دید خود به شهر نگاه می‌کنند تا جایی که از لحاظ جغرافیایی شهری با بیش از سی-چهل هویت داریم شامل مناطق چندگانه‌ی کلانتری با آب و برق، مخابرات، آموزش و پرورش و ... این فاجعه‌ی عظیمی است که در ایران رخ داده است.

**کیان‌فر:** شهرهای قدیمی و اداره‌ی آنها به شهر سلطانیه متعلق به دوران ایلخانان مغول است که ساختاری اداری داشت و با مهندسی و طراحی منظم برای پایتخت انتخاب شده بود. بخشی از این شهر را حکومت اداره می‌کرد و بقیه‌اش از طرف سلطان به وزرا و امرا واگذار می‌شد تا محله‌ای به نام خود بسازند و به دنبال همان واگذاری یک محله به نام «خواجه رشیدالدین فضل ...» یکی به نام «تاج‌الدین» وزیر علیشاه گیلانی و یکی هم به نام یکی از امرا ساخته شد. اسکان مردم



شکل سابق درآمده بودند. شهرهای جدید ضرورتی به نام بلدیه را می‌طلبیدند بر همین اساس ضرورت بافت‌های قدیمی تهران، اصفهان، کرمانشاه، رشت که خطوطی کج و معوج شبیه بافت‌های قرون وسطایی بود در زمان رضاشاه تغییر کرد و خیابان‌های مستقیم به بافت قدیم تحمیل شد زیرا مثلاً ورود اتومبیل به ایران چنین ضرورتی را ایجاب می‌کرد. شهرداری‌ها نقش مهمی در تغییر هویت شهرها ایفا کردند اما خودجوش و از میان مردم نبودند که دولتی و با سیستم از بالا به پایین کار می‌کردند. اما به هر حال نمی‌توان تصور کرد که شهرهای ایران بدون شهرداری بتوانند به حیات خود ادامه دهند. در واقع شهرهای ایران بدون شهرداری‌ها هویت کنونی را نداشتند.

**کیان‌فر:** من هم در این مورد به بی‌هویتی شهرداری‌ها معتقدم. وقتی به‌عنوان یک مقام رسمی وارد لندن، نیویورک یا پاریس می‌شوید به‌همراه کلید طلایی شهر، کتابی به شما داده می‌شود که حاوی تمام اطلاعات در مورد پیشینه و اکنون شهر و شهرداری آن است. اما برخی از شهرداری‌ها همانند شهرداری تهران بی‌هویت است، سندی از خود ارائه نمی‌دهد، مثل آدمی که راه می‌رود و هیچ مدرکی برای شناسایی ندارد. بنابراین لازم است شهرداری‌ها را هویت‌دار کنند زیرا هویت شهرداری از هویت شهر متفاوت است.

در پاسخ به این گفته که ساختمان شهرداری در شهرهای جدید فریمان و قائم‌شهر زیباترین و بهترین ساختمان این شهرهاست و هویت خاصی را نشان می‌دهد، نیز باید اشاره کنم که شهردار و شهربان تنها واژه‌های جدیدی هستند وگرنه قبل از ظهور چنین واژه‌هایی همیشه تشکیلاتی برای اداره شهر وجود داشته است. بنابراین نمی‌توان هویت را به شهرداری متعلق دانست. در گذشته نیروی انتظامی شهر زیر نظر کلانتر بود، نرخ ارزاق و آبرسانی تشکیلات خاص خود را داشت، میراب‌های شهری جزء دیگر اداره‌ی شهر بودند. نظافت و روشنایی شهر تأمین می‌شد و دولت

رختشویی می‌ساخت. اما امروز به‌جای تشکیلات منسجم آن زمان واژه‌ی جدید شهرداری را با صرف خدمات شهری، عریض و طولی‌تر، گسترده‌تر و بزرگ‌تر اما با خدمات

شهرداری‌ها به تنهایی هویت‌بخش نیستند، مگر آنکه آنقدر قوی عمل کنند تا بتوانند جنبه‌ی هویت‌دهی داشته باشند. از آنجایی که شهرداری در سده‌ی اخیر به‌عنوان یک نهاد خدماتی شناخته شده است و نتوانسته به‌عنوان یک نهاد مردمی خود را معرفی کند. در واقع وقتی می‌گوییم هویت یعنی پدیده‌ای که از نظر مردم به‌طور بارز پذیرفته باشد اما از دید مردم این پدیده (شهرداری) خیلی پذیرفته شده نیست بنابراین هویت‌بخش نیست و بیشتر یک ویژگی است **تهویت**

**خارابی:** شهرهای ما بدون شهرداری‌ها هویت کنونی را نداشتند. شهرداری پدیده‌ای است که از غرب آمده است. از اواخر قرون وسطی به‌تدریج شهرنشین‌ها، شهروند و صاحب حقوق می‌شوند. شهرداری انتخاب می‌کنند و در اداره‌ی شهر دخیل می‌شوند. در ایران نیز شهروند نداشتیم، کسی حقوقی نداشت و مردم، رعایای حکمرانان بودند. البته باید گفت که شهرداری در ایران صرفاً تقلید نبود بلکه یک ضرورت بود. بعضی‌ها می‌گویند شهرداری حاصل سفر ناصرالدین‌شاه به اروپاست ولی «حسین محبوبی اردکانی» در کتابش می‌نویسد: «وقتی اروپایی‌ها به ایران آمدند، سفارتخانه باز کردند، کالسکه آوردند، مجبور شدند به خیابان‌ها شکل دهند.» بعد از اعلام مشروطیت و تشکیل مجلس شورای ملی، انجمن‌هایی که تشکیل شده بودند سعی کردند خلاً قدرت را در اوضاع نابه‌سامان آن روز و فروپاشی نظام استبدادی پر کنند. مثلاً در تبریز پول جمع‌آوری و پلیس و رفتگر استخدام کردند. وقتی برای اولین بار در سال ۱۳۲۵ قمری قانون بلدیه تصویب و متولی قانونی برای شهر تعیین شد در شهرهای بزرگ ایران مثل تهران، رشت، تبریز و مشهد انتخابات انجمن بلدیه برگزار و مردم برای اولین بار دست به انتخاب قانونی زدند. هر محله یک ناظر انتخاب کرد و ناظرها اعضای انجمن بلدیه را انتخاب کردند و آنها نیز شهر را اداره می‌کردند. هرچند به‌دلیل مشکلات مشروطه



خسرو کیان‌فر  
مصحح متون تاریخی

اول، بلدیه پا نگرفت اما تأثیرات مقدماتی خود را در تغییر رفتارها و نگرش‌ها به‌جای گذاشت. در واقع تأسیس بلدیه از ضرورتی ناشی می‌شد که شهرها از

□ **نمی‌توان تصور کرد که شهرهای ایران بدون شهرداری بتوانند به حیات خود ادامه دهند. در واقع شهرهای ایران بدون شهرداری‌ها هویت کنونی را نداشتند**





و مادرانشان از روستاها به شهر آمده‌اند. اما این که چرا شهرداری نتوانسته است شهرنشین را به شهروند تبدیل کند، روندی است که باید طی شود. شاید بخشی به عملکرد شهرداری‌ها

برمی‌گردد؛ تجربه نشان داده که در ایران وقتی حرف از سخت‌گیری زده می‌شود، منظور در حوزه‌ی فردی است نه جمعی، قوانین شامل حال همه نمی‌شود. بخشی نیز به گذشته‌ی شهرداری بر می‌گردد. دو سال بعد از مشروطیت، وقتی محمد علی شاه مجلس را به توپ بست، رضاشاه روی کار آمد. قزاق‌های رضاشاه برخی با سواد بودند و برخی بی‌سواد. در تاریخ آمده است که رضا شاه به (کریم آقای بوذرجمهر) دستور داد که بلدیہ را تحویل بگیرد. بوذرجمهر که بنا بود و مثل خیلی قزاق‌های دیگر بی‌سواد و قلدر، اظهار داشت که چیزی از بلدیہ و اداره‌ی شهر نمی‌داند و رضا شاه در جوابش گفت مگر من قبلاً وزیر بوده‌ام. بعدها رضا شاه دستور داد کریم خان شهرداری قزوین را هم اداره کند. بنابراین بخشی از اشکالات رفتاری در شهرنشینان به سابقه‌ی استبداد در کشور بر می‌گردد.

**خارابی:** در مورد میزان اعتماد به شهرداری و تأثیر آن در آموزش‌های شهروندی باید گفت شهرداری از دیرباز، نهادی وابسته به دولت و دستگاه حکومتی بوده است. همان اوایل مشروطه در رشت «حاجی میرزا خلیل» از خانواده‌ای روحانی و ثروتمند شهردار می‌شود. مالیاتی که میرزا خلیل، به شهر می‌گذارد، بدعت تلقی می‌شود و میرزا

حسین خان کسمایی، از آزادی خواهان تندرو در مورد آن شعری می‌گوید که یافت آن نهضت مشروطه در آن ملک ظفر

شد هویدا به ادارات یکی ساده‌پسر

دست برده به بغل پاکتی آورده به در  
گفت فرمان رئیس است، نماید نظر

## همیشه تشکیلات با نیازها رشد می‌کند؛ یعنی اگر نیاز نبود، اداره‌ی تشکیلات تبدیل به کلانتری و سپس اداره‌ی نظمیه و شهرداری نمی‌شد

محدودتر ساخته‌ایم و اصرار داریم بگوئیم هویتی مستقل دارد و هویت بخش است!

**روایا** شهروندی به جای شهرنشینی، بحث دیگری بود که در

این میزگرد مطرح شد. اگر شهرنشینان را جزئی از چهره و هویت شهر به رسمیت بشناسیم، نگاه به رفتار آنها در کالبد شکافی شهر اجتناب ناپذیر است و شهرداری در صورت هویت بخش بودن، تأثیرگذارترین عامل تغییر رفتار از شهرنشینی به سمت شهروندی است، اما کارکرد شهرداری‌ها در این راستا چگونه بوده است؟

**سلطان زاده:** هرچه گام به گام با تاریخ شهرداری‌ها پیش می‌آئیم وضعیت در این زمینه بهتر و کارکردهای اجتماعی شهرداری بیشتر می‌شود. در زمان پهلوی به دلیل استبداد حاکم، انتظار فعالیت‌های اجتماعی وجود نداشت اما از حدود چهار - پنج سال پیش مرکز توسعه شهروندی و تدوین ضوابط شهروندی شکل گرفت. ولی نکته‌ی مهم‌تر این است که این فعالیت‌ها آنقدر گسترش یابد تا مردم شکل خدماتی شهرداری را از یاد ببرند و جنبه‌ی اجتماعی آن به وجه هویتی شهرداری تبدیل شود. انجمن‌های شهرداری در این دوره قدم بزرگی در این زمینه بود اما به نظرم هنوز هم وجه خدماتی شهرداری پررنگ‌تر است زیرا وجوه دیگر رشد نکرده‌اند و نتوانسته‌اند در زندگی شهری، نمود پیدا کنند.

**خارابی:** در مورد تبدیل

شهرنشینان به شهروندان با مقایسه‌ی جمعیت شهری قبل از اصلاحات ارضی، ۱۰ سال بعد از آن و به ترتیب ۲۰ و ۴۰ سال بعد از آن می‌توان نتیجه گرفت که شهرها مملو از روستایی‌ها شده‌اند.

اگر از فراز یک

بلندی، شهر را نگاه کنید می‌بینید که بیشتر رفتارها روستایی است. بسیاری از شهرنشین‌ها یا خود یا پدر



گفت مقصود بدانید از این اوجراب

همه‌ی مال تجارت زایاب و زده‌هاب

نفت و باروت و گنج و تخته و سیمان و کتاب

جمع باید شود این لحظه حضورم به حساب

بنابراین رابطه‌ی دولت و مردم از دیر باز چنین بوده است. شهرداری هم چون از مردم عوارض می‌گرفت و مردم هم به این اعتقاد نرسیده بودند که این پول‌ها صرف شهر می‌شود، بنابراین شهرداری‌ها کمی بدنام شدند

اما این روند روبه بهبود است اما تا رسیدن به موقعیت مطلوب بزمان می‌طلبید

**کیان‌فر:** مقایسه‌ی دوران پهلوی، قاجار و جمهوری اسلامی در آموزش‌های شهروندی را قبول ندارم.

بمقول مولوی

پیش چشم‌داشتی شیشه‌ای کبود

زان سبب عالم کبود می‌نمود

و یا به قول امروزی‌ها نباید با ایسم‌های دیروز، امروز را مورد بررسی قرار داد. به دو دلیل؛ اول آن‌که، آگاهی ما نسبت به اداره‌ی تشکیلات شهری در ادوار مختلف تاریخی صفر است، بنابراین به دلیل فقدان مدارک دوره‌ی اول نمی‌توان دوره‌ی دوم و سوم را با آن مقایسه کرد و دوم آنکه همیشه تشکیلات با نیازها رشد می‌کند؛ یعنی اگر نیاز نبود، اداره‌ی تشکیلات تبدیل به کلانتری و سپس اداره‌ی نظمیه و شهرداری نمی‌شد. در دوره‌ی قاجار براساس جمعیت شهر و میزان ارتباطات، نیازی به این تشکیلات نبود و این بدان معنا نیست که امروز بهتر از آن روز است یا برعکس.

اما می‌پذیرم که از ۱۳۰۹ این نهاد مردمی را تبدیل به یک نهاد حکومتی کردند و این خطای بزرگی بود. اگر این نهاد مردمی بود، امروز با قوانین کلانشهری، انتخاباتش نیز مردمی انجام می‌شد و شهرداری از دید مردم نهادی خدماتی و گاه مخل و دست و پاگیر دیده

نمی‌شد. مردم در زمان قاجار مشارکت زیادی در امور دارند. خندق‌های دور شهر را مردم پر می‌کنند و برج و باروی احصای شهر در زمان بوذرجمهر گرچه اشتباه بود اما توسط مردم تخریب شد.

گرچه سیدضیاء را به‌عنوان آدم شومی می‌شناسیم اما او در مورد بلدیة خدمات زیادی ارائه کرد. اگر دوره‌ی او را حکومت صد روزه‌ی سیدضیاء لقب دهیم، این صد روز برای بلدیة تهران طلائی بود. برای اولین بار خیابان‌های تهران جدول‌کشی شد، لوله‌کشی آب انجام شد و در میدان توپخانه ساختمان شهرداری پی‌ریزی شد.

افکار سیدضیاء در باب توسعه و خدمات و رفاه شهری بسیار پیشرفته‌تر از رجال هم عمرش بود تا

### قوانینی که تصویب می‌شود نباید دور از واقعیت باشد، زیرا مردم در این صورت قانون را «دور» می‌زنند

جایی که می‌توانم بگویم کاش سیدضیاء رئیس بلدیة می‌شد. بنابراین به‌طور سطحی می‌توان گفت از بین سه دوره‌ی یاد شده طلایی‌ترین دوران، دوره‌ی صد روزه‌ی سیدضیاء است.

**خارابی:** برای آموزش شهروندی باید از مدرسه شروع کرد. نقش مدارس و رسانه‌ها را در این زمینه بسیار مهم است. قوانینی که تصویب می‌شود نباید دور از واقعیت باشد، زیرا مردم در این صورت قانون را «دور» می‌زنند.

مثلاً در دوران قبل از زلزله‌ی منجیل قرار شد، محدوده‌های شهر رشت را کوچک کنند. شهرداری دستور داد برای آنکه اراضی سرسبز زیر پوشش







خانه‌سازی نرود، رشت در ارتفاع رشد کند اما مردم رفتند و ساختند و وقتی حجم ساخت و سازها زیاد شد، شهرداری مجبور شد آب و برق و امکانات لازم را به آنها بدهد و یا در زمان شوروی کمربند سبزی دور شهر مسکو کشیده شد تا شهر رشد نکند ولی آنقدر از گوشه و کنار کشور به مسکو آمدند و اسکان یافتند که مجبور شدند کمربند را عقب‌تر ببرند. بنابراین برای قانونمند کردن شهروندان باید قوانین واقع‌بینانه وضع کرد.

### خرابیا در پایان میزگرد این سؤال مهم مطرح شد که شهرداری در هویت کنونی شهرها چه نقشی دارد؟

**سلطان‌زاده:** نقش شهرداری‌ها نسبت به سازمان‌های دیگر مهم‌تر است، به این دلیل که شهرداری با شهر سر و کار دارد و هر یک از ما در هر لحظه در مکانی از شهریم. وقتی در خانه، بزرگراه، میدان و هر جای دیگر هستیم در شهر به سر می‌بریم و طبیعی است که در ذهن مردم، شهرداری همواره حاضر است و فعالیت‌هایش کل عرصه‌ی شهر را دربر می‌گیرد. اما نقش اجتماعی آن به حد کافی توسعه پیدا نکرده است. واقعیتی که موجب بروز این مسئله شده و باعث شد شهرداری با تمام تلاش‌ها وجه کاملاً مثبتی نداشته باشد، جنبه‌های سیاسی است. در واقع قدرت سیاسی، آنقدر قوی است که به هیچ نهادی فرصت استقلال نمی‌دهد. شهرداری در زمان پهلوی بسیار مستبدانه اداره می‌شد و امروز هم بدون اغراق نهاد مستقیمی نیست. چهره‌های سیاسی و حکومتی نقش قدرتمندی در آن ایفا می‌کنند و شهرداری با قدرت سیاسی عمل می‌کند. مردم در خاطره‌ی تاریخی‌شان دید منفی نسبت به قدرت دارند و وقتی برای انتخابات شوراهای می‌روند می‌دانند که ۷۰ درصد گزینه‌ها مستقل و آزاد نیستند. مردم نکاتی را نمی‌گویند اما خوب درک می‌کنند. انجمن‌های شهری نیز خوب عمل نمی‌کنند

و گاهی به یک نهاد منفی اجتماعی تبدیل می‌شوند و مردم آنها را به‌عنوان نهاد شهری-اجتماعی کاملاً مستقل نمی‌شناسند. مجموع این عوامل نقش و کارکرد شهرداری‌ها در هویت شهرها را کم‌رنگ و گاه منفی می‌کند.

**کیان‌فر:** در این مورد به شعار شهری شهردار سابق تهران مبنی بر شهر ما خانه ما اشاره می‌کنم. این شعار بعدها شد شهر ما، خانه‌ی ما، شهردار ما، صاحبخانه‌ی ما و ... مردم در فرهنگ سنتی ایران، دید خوبی نسبت به صاحب‌خانه و به‌دنبال آن شهردار ندارند. بنابراین شهرداری قبل از آموزش، باید اعتماد مردمی را جلب کند. زیرا هم شورا و هم شهرداری از نظر مردم سیاسی هستند و مردم از قدیم‌الایام نسبت به سیاست نگاه خوبی نداشته‌اند. اعضای شورا یا سیاسی‌اند یا غیر متخصص و ما اداره‌ی بزرگ‌ترین نهاد مردمی را به یک مجموعه‌ی ۱۰۰ درصد سیاسی سپرده‌ایم.

**خارابی:** سیاست در انتخابات شوراهای سایه افکنده است، مردم در انتخابات شوراهای به‌طور علمی و واقع‌بینانه به کاندیداها فکر نمی‌کنند، اما به‌هر حال نمی‌توان حق انتخاب را از آنها سلب کرد. سیاسی شدن شهرداری و شوراهای را به نفع زندگی شهری نیست. با تمام اشتباهات و سیاسی شدن‌ها باز هم شهرداری و شورا ضرورت زندگی شهری است.

سیاسی شدن شهرداری و شوراهای به نفع زندگی شهری نیست و با تمام اشتباهات و سیاسی شدن‌ها باز هم شهرداری و شورا ضرورت زندگی شهری است

# بررسی و تحلیل تئوری اصالت بخشی تغییر کالبدی محلات مرکزی شهرها



دکتر مسعود تقوایی

دانشیار دانشگاه اصفهان

یونس غلامی

دانشجوی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان

مقدمه:

بر دیگر بحث‌های جغرافیای شهری مسلط شد (Badcock, ۱۹۹۵: ۷۰) در واقع اصالت بخشی، سیاست کشورهای انگلیس و آمریکا برای درمان تمام بیماری‌ها و فرسودگی‌های داخلی شهرها بود (Lees, ۱۹۳۸: ۲۰۰). این پدیده به قدری مهم بود که در حال حاضر به طور گسترده و به عنوان یک پدیده جهانی و آشکار در سرتاسر جهان مورد توجه قرار گرفته است. (Atkinson, Bridge, ۲۰۰۵) با گسترش این نظریه در سرتاسر جهان اندیشمندان مختلف به بررسی و نقد این پدیده پرداختند مانند اتکینسون<sup>۴</sup> و بریج که مجموعه‌ای به نام «اصالت بخشی در سابقه جهانی: استعمار جدید جهانی»<sup>۵</sup> منتشر کردند این مجموعه یک

اکثر تغییرات کالبدی در سطح محلی می‌تواند یک اثر گسترده بر زندگی روزانه و اجتماعی بگذارد. در یک جامعه دمکراتیک که ارائه خدمت به اکثریت شهروندان را مورد توجه قرار داده، در بسیاری موارد جذابیت‌های اقتصادی برای تعداد معدودی از شهروندان زندگی اکثریت مردم را به خطر می‌اندازد. یکی از این موارد که دارای اهمیت و بحث برانگیز است، تغییرات کالبدی در محلات مسکونی است که به عنوان اصالت بخشی<sup>۱</sup> شناخته می‌شود (UNIT<sup>۲</sup>: ۲۰۰۲: ۱). ادبیات اصالت بخشی از نیمه اول دهه ۱۹۹۰ ظهور کرد، از این دوره به بعد بود که اصالت بخشی محلات مسکونی



شهری به جای افراد فقیر است؛ در حالی که ردفرن<sup>۷</sup> این لغت را از ریشه "gentry" به معنای اصالت و به معنی مالکان روستایی معنا می‌کند (Vandergrift ۲۰۰۶: ۱). در فرآیند اصالت‌بخشی تغییر تدریجی یک ناحیه شهری با شرایط بد که مردم فقیر ساکن هستند به یک ناحیه مناسب با ساکنین ثروتمندتر صورت می‌گیرد (Dictionary Longman; ۲۰۰۳: ۶۰۳).

نظریه اصالت‌بخشی به مفهوم بهبود کیفیت محیط مسکونی و ارتقاء سکونت در محلات قدیمی شهر است این نظریه به تفاوت بین قیمت املاک در وضع موجود و قیمت املاک در شرایط مطلوب تاکید کرده و آن را نقطه عزیمت هرگونه مداخله نوسازی می‌داند. فرسودگی واحدها منجر به تنزل قیمت شده و این محلات را در بدترین شرایط اقتصادی - اجتماعی قرار داده و همگنی اجتماعی - اقتصادی را به هم می‌ریزد. ورود سوداگران زمین و ساختمان نتیجه غایی این فرایند است. در واقع، اصالت‌بخشی تغییر در محلات مسکونی است که در اصطلاح اقتصادی به معنی ارزش و هزینه خانه‌سازی محلات بالاتر است. این تغییر مردم را برای سرمایه‌گذاری در خانه‌ها، مالکیت مشترک (مشاع)، آپارتمان‌سازی و تجارت‌ها تشویق می‌کند درحالی‌که گروه دیگر را وادار به ترک منطقه می‌کند، در واقع اصالت‌بخشی مجموعه فعالیت‌هایی است که به‌منظور اصلاح و بهبود مسکن و محیط مسکونی و تغییر در ترکیب واحدهای همسایگی و جایگزینی گروه‌های کم درآمد به وسیله ساکنان با درآمد متوسط و بالا در بخش مرکزی شهرها انجام می‌گیرد.

«جنتری فیکشن» یا اصالت‌بخشی به معنی «برون رانی بومیان» است. «بومی» کسی است که به دلیل تعلق‌اش به مکان خاصی که در طول نسل‌ها حاصل شده و بخشی از ثروت فرهنگی جامعه به شمار می‌آید؛ راندن عملی که بر خلاف میل واقعی و حقیقی شخصی که موضوع واقع می‌شود صورت می‌گیرد چه در پی ارباب و برانگیختگی‌ای کاذب باشد چه به تدبیری ناروا و چه در پی تطمیع؛ برون در طول روند جابه‌جایی بومیان صورت می‌گیرد که تمامی اقدامات به شکلی حساب شده بررسی شده‌اند و «برون» به معنای جایی نیست که معنای مجاورت و تشابه و هم‌ارزشی داشته باشد و به معنای انتقال دادن مردمان به خارج از محفل اولیه آنها است (فلامکی، ۱۳۸۴: ۷۸).

## ۲-زمینه پیدایش اصالت‌بخشی:

۲-۱- اولین دیدگاه در مورد اصالت‌بخشی از دید اقتصادی است. این تئوری که به کار جغرافیادانی به نام نیل اسمیت<sup>۸</sup> مربوط می‌شود از طریق علم اقتصاد و روابطش بین جریان‌های سرمایه و تولید فضای

انعکاس گسترده‌های بر روی نظریه‌ها نسبت به این پدیده داشت که این پدیده پاسخی برای ظهور یک نوع دیگر شهرنشینی در سرتاسر جهان است (Butler, ۲۰۰۵: ۲). در واقع درباره این پدیده از زمان بوجود آمدن تاکنون، نظرات مختلفی داده شده است تعدادی این پدیده را نشانه مثبت سرمایه‌گذاری در محلات مسکونی می‌دانند در حالی که بعضی دیگر از تغییرات در جمعیت و ویژگی‌های آنها منتفر هستند؛ بعضی مردم از دیدن ساختمان‌های شیک در حاشیه خیابان خوشحالند درحالی‌که عده‌ای از دیدن یک کافی‌شاپ خالی از مشتری ناراحت هستند. بعضی از مردم اصالت‌بخشی را یک بازی انحصاری می‌دانند که در این بازی هدف ضعیف کردن بازیگران از طریق خریدن، اجاره کردن و فروش مالکیت است (CURL, ۲۰۰۲: ۳). در این پژوهش سعی شده به بررسی مزیت‌ها و معایب این پدیده پرداخته شود.

## اهداف تحقیق:

با شکست خوردن سیاست‌های حومه‌گرایی، مراکز شهرها و بافت‌های قدیمی به دلیل اهمیت‌شان در ابعاد مختلف مورد توجه قرار گرفتند به طوری که در دهه‌های اخیر نوسازی و بهسازی شهری در این بافت‌ها در حال اجرا است. این توجه و تغییرات کالبدی در بافت‌های مرکزی شهرها تغییرات اجتماعی، اقتصادی در پی داشته و مزایا و مشکلاتی ایجاد کرده است. بنابراین محققان رشته‌های مختلف تئوری‌ها متفاوتی از این تغییرات ارائه کرده‌اند. یکی از مهمترین تئوری‌ها مورد توجه جغرافیادانان تئوری اصالت‌بخشی است. این تئوری در کشورهای غربی در بین جغرافیادانان از اهمیت بالایی برخوردار است. اما در کشورهای جنوب مانند ایران کمتر به آن توجه شده است. بنابراین در این تحقیق بیشتر از منابع خارجی که درباره کشورهای غربی است، استفاده شده است.

با توجه به موضوع تحقیق بررسی و تحلیل تئوری اصالت‌بخشی، می‌توان اهداف زیر را بر شمرد:

- مطالعه مفهوم اصالت‌بخشی:

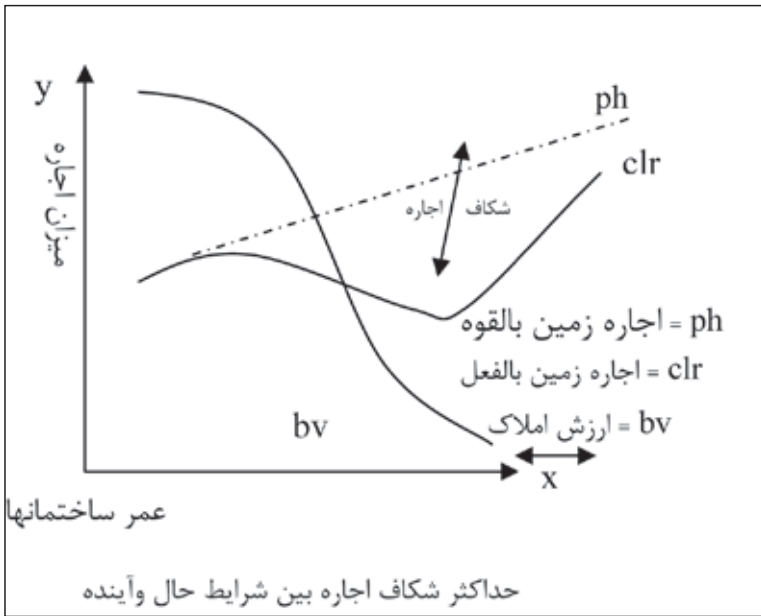
- بررسی تغییرات کالبدی محلات مسکونی بر

زندگی روزانه‌ی مردم:

- ارزیابی اصالت‌بخشی

## ۱- معرفی اصالت‌بخشی:

لغت اصالت‌بخشی یک لغت یا اصطلاحی است که چندین سال است که مطرح شده ولی هنوز هم آن‌چنان شناخت درست و پایداری از آن صورت نگرفته است. این لغت اغلب مترادف با جابه‌جایی است. یک مفهوم متداول این لغت همان جایگزینی افراد اصیل و ثروتمند



نمودار شماره ۱: دلیل موافقت حکومت‌های محلی با اجرای اصالت بخشی

شهری تشریح شده است. اسمیت استدلال می‌کند که اجاره کم در حاشیه شهر در دو دهه بعد از جنگ جهانی دوم منجر به یک حرکت مداوم سرمایه به سمت توسعه حاشیه شهر شد، این امر باعث کاهش ارزش سرمایه در داخل شهر و در نتیجه املاک داخل شهر به نفع املاک حاشیه شهر رها می‌شود و باعث سقوط قیمت زمین‌های داخل شهر و افزایش قیمت زمین در حاشیه شهر می‌شود. از این تغییرات

اسمیت تئوری «شکاف اجاره» را مطرح کرد (Smith, ۱۹۸۷, ۴۶۲).

۱-۱-۲- فرض شکاف اجاره املاک<sup>۱</sup>: همان‌طور که سرمایه جمعیت و اشتغال به سمت حومه‌ی شهرها هدایت می‌شود سرمایه‌گذاری در مرکز شهر صورت می‌گیرد و این امر شکاف اجاره املاک را افزایش می‌دهد. طبق نظر اسمیت زمانی سرمایه‌گذاران در بازار مسکن و زمین به املاک مرکزی شهری رها شده، باز می‌گردند که شکاف اجاره املاک به مقدار کافی گسترده باشد.

۲-۱-۲- فرض شکاف قیمت: بعضی دیگر از مفسران عملی شدن اصالت بخشی معتقدند، وقتی شکاف قیمت بین املاک و مسکن اصلاح نشده استیجاری و مسکن تصرف ملکی بهسازی شده به حداکثر برسد فرآیند اصالت بخشی اتفاق خواهد افتاد (پاپلی و سناجردی، ۱۳۸۲: ۱۰۱). بنابراین با توجه به دو فرض فوق‌الذکر (شکاف اجاره و شکاف قیمت) مراحل تکاملی الگوی اصالت بخشی عبارتند از: حومه نشینی، عدم سرمایه‌گذاری نهادی، ترک املاک، ورود گروه‌های غیر بومی و جایگزینی، نقطه چرخش از عدم سرمایه‌گذاری به سرمایه‌گذاری مجدد، سرمایه‌گذاران ثانوی، کمک‌های مالی و نهادی (دولت و حکومت‌ها و محلی و...)، چشم انداز همگام با اصالت بخشی و الگوی مصرف فضا (رهنما، ۱۳۷۵: ۷۹).

۲-۲- گروهی بر این عقیده‌اند که دلایل این پدیده، عامل مشخصی نیست بلکه پیچیده‌تر از آن است که

بتوان عامل خاصی را نام برد. اما حکومت‌های محلی به‌طور معمول برای توسعه اصالت بخشی تبلیغ می‌کنند. به‌دلیل اینکه سرمایه‌گذاری در محلات مساوی با گرفتن مالیات است. همان‌طوری که ارزش یک ملک افزایش پیدا می‌کند، نرخ مالیات هم بالا می‌رود. این مالیات‌ها برای تهیه و فراهم کردن خدمات اساسی شهری مانند تعمیر و نگهداری جاده‌ها، اداره پلیس و ایستگاه آتش نشانی به کار می‌روند.

۳-۲- اکثر متخصصان حرفه‌های جدید که به حومه‌ها، نقل مکان کرده بودند اکنون تمایل دارند که به مرکز شهر مستقر شوند (CURL, ۲۰۰۲: ۳). متخصصان، هنرمندان در حال حاضر به دنبال فضای وسیع و ارزان برای شغل شان هستند (Zukin, ۱۹۸۸). همچنین زنان به دلیل دسترسی بهتر به فرصت‌های شغلی و نزدیکی به سیستم‌های حمل و نقل عمومی مرکز شهر را مورد توجه قرار می‌دهند (Fincher ۱۹۹۲: ۱۰۷). به‌علاوه بسیاری از بازنشینان حومه نشین به علت اینکه آنها به خانه‌های بزرگ واقع در حومه‌ها احتیاج ندارند و بیشتر به مکان‌های فرهنگی داخل شهر علاقه دارند، این محلات را برای ادامه زندگی انتخاب می‌کنند.

۴-۲- تأثیراتی که بنگاه‌های اقتصادی در ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی مردم یک کشور می‌گذارند: بر خلاف بسیاری از فرهنگ‌ها در جامعه آمریکا روابط خویشاوندی در سکونت یکجا در یک محله یا یک واحد مسکونی اثری ندارد و نسل‌های مختلف یک خانواده در

پانوش:

- 1- The Center for Urban Research and Learning
- 2- Atkinson
- 3- Gentrification in a Global Context: the new urban colonialism
- 4- Monoply
- 5- Redfen
- 6- Neil Smith
- 7- Rent Gap
- 8- Mobility
- 9- (Badcock, 1991, 1989; Berry, 1985; Bourassa, 1993; Bourne, 1993, 1989; Bridge, 1994; Hamnett, 1991, 1984, 1992; Ley, 1993, 1986; Smith, 1979, 1992, 1987).
- 10- Downtown
- 11- Reverse Commute
- 12- Rest Condominiums
- 13- Reinvestment
- 14- Upgrading
- 15- Urban Core
- 16- Sprawl
- 17- Racial and Economic Conflict
- 18- Transition Period
- 19- Community Land Trusts: (CLT)



### منابع و مآخذ:

۱. پاپلی، محمد حسین و سناجردی، حسین (۱۳۸۲) نظریه‌های شهر و پیرامون، انتشارات سمت
۲. رهنما، محمد رحیم (۱۳۹۵) معرفی و ارزیابی تئوری اصالت بخشی در فرآیند احیای بافت‌های قدیم شهری؛ شماره ۳ ص ۹۹
۳. رهنما، محمد رحیم (۱۳۹۸) پایان نامه دکتری، روش‌های احیای بافت قدیم و توسعه شهر، دانشگاه تربیت مدرس
۴. شکونی حسین (۱۳۶۵) جغرافیای اجتماعی شهر: اکولوژی اجتماعی شهر، جهاد دانشگاهی
۵. شمعی، علی و پوراحمد، احمد (۱۳۸۵) بهسازی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا، انتشارات دانشگاه تهران
۶. فالامکی، محمد منصور (۱۳۸۰) بازنده سازی بناها و شهرهای تاریخی، چاپ چهارم، انتشارات دانشگاه تهران.
- .Atkinson, R. and G. Bridge, Eds. 7 (2005). *Gentrification in a Global Context: the Building upon the*
- .Babcock, B. 8 (1995). *foundations of gentrification: inner city housing development in Australia in the 1990-90*, 16 *Urban Geography*
- .Babcock, B.A. 9 (1989). *An Australian View of the Rent Gap Hypothesis*, *Annals of the American Association of Geographers* 99, (1) 145-125.
- .Berry, B.J.L. 10 (1985). *Islands of Renewal: in Seas of Decay*, in Peterson, P. (ed.), *The New Urban Reality*, The Brookings Institution, Washington 96-69.
- .Bourassa, S.C. 11 (1993). *The Rent Gap*, 30 *Debunked, Urban Studies* 10, (10) 1931-1944.
- .Bourne, L.S. 12 (1989). *Are New Urban Forms Emerging? Empirical Test for Canadian Urban Areas*. *The Canadian Geographer* 33, 328-312.
- .Butler, Tim (2005). *Gentrification and Globalization: the emergence of a middle range theory*, King's College London
- .Gonen, Amiram (2004). *Non Inner-City Gentrification in Israel*, Department of Geography, the Hebrew University of Jerusalem, Israel
- .Hamnett, C. 15 (1991). *The Blind Man and the Elephant: The Explanation of Gentrification*
- .Hamnett, C. 16 (1992). *Gentrifiers or*

شهری به داخل و خارج شهر در صبح و عصر صورت می‌گیرد (CURL, ۲۰۰۲:۴)

### ۴- علل کمک کننده و تشویق کننده اصالت بخشی محلات مسکونی:

۴-۱- دسترسی مناسب تر به مراکز تجاری شهر از طریق همجواری یا نزدیکی به شبکه‌های حمل و نقل: به دلیل اینکه مرکز شهر از نظر دسترسی به سیستم‌های حمل و نقل و مراکز تجاری مناسب‌تر از حومه شهر است بنابراین مورد توجه مجدد قرار می‌گیرند.

۴-۲- هزینه پایین ساخت و ساز در برابر سکون ۱۴ بازار املاک و مستغلات: مرکز شهر علاوه بر دسترسی مناسب، به دلیل فرسودگی و قدیمی بودن بافت دارای قیمت کمتر نسبت به حومه است از طرف دیگر هزینه کمتر برای ساخت خدمات زیر بنایی لازم است.

۴-۳- معماری جالب و اجزاء ساختمان: اکثر واحدها و سازه‌های قدیمی شهر در منطقه مرکزی شهر واقع است که دارای معماری جالب و جذابی است.

۴-۴- تعداد فراوان واحدهای اجاره‌ای در ناحیه‌ای که اجاره‌ها می‌تواند افزایش یافته یا ساختمان‌ها به واحدهای با مالکیت مشاع ۱۵ تبدیل شوند: منطقه مرکزی شهر به دلیل جذب مهاجر اکثر واحدهای مسکونی آن اجاره‌ای است. بنابراین با خرید این واحدها و تبدیل آنها به واحدهای مسکونی مشاع می‌توان سود اقتصادی بالایی کسب کرد (CURL, ۲۰۰۲: ۴).

### ۵- نحوه سنجش و ارزیابی اصالت بخشی در بافت‌های قدیم:

شاخص‌های مختلفی برای بررسی تغییرات این ایده در محلات مسکونی وجود دارد. هرچند با یک نگاه

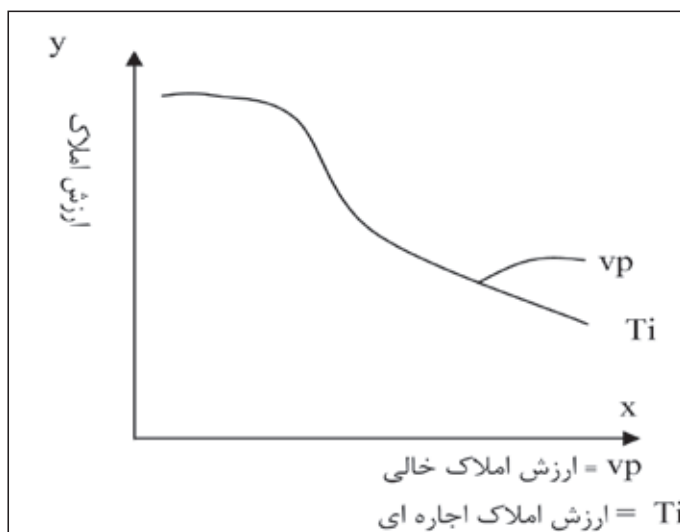
یک مکان مستقر نمی‌شوند. به طوری که خانواده‌های آمریکایی در طول زندگی‌شان سه الی چهار بار و دور از قوم‌شان جابه جا می‌شوند. این تغییر پذیری ۱۰ و جابجایی‌ها توسط بنگاه‌های مستغلات و املاک، بانکداران، کارگاه‌های مصالح که از این اصالت بخشی سود می‌برند تقویت می‌شود (CURL, ۲۰۰۲:۴).

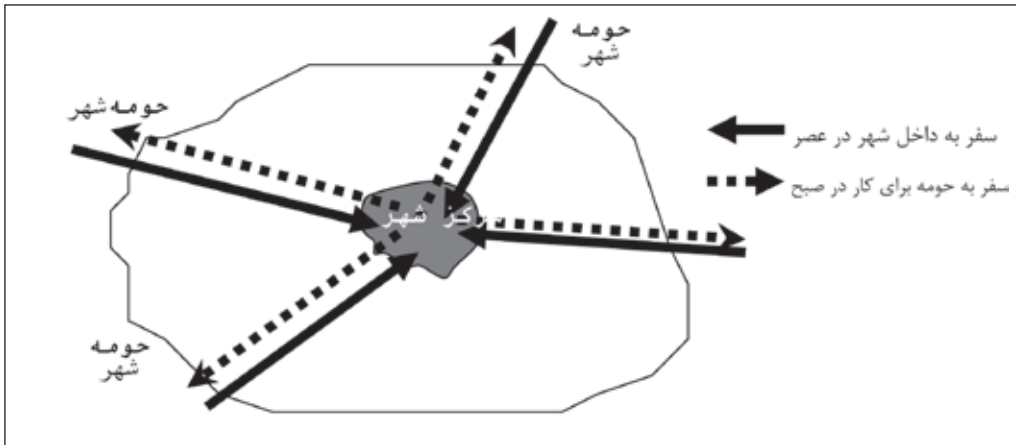
### ۳- قلمرو اصالت بخشی:

اصالت بخشی محلات مسکونی اغلب در ادبیات این واژه به بافت مرکزی شهر مربوط می‌شود، وارد شدن و سکونت خانواده‌های طبقات متوسط در محلات طبقه اجتماعی پایین مرکز شهر در کشورهای آمریکای شمالی و استرالیا و اروپای غربی در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ شباهت‌های فراوانی داشته است. نتیجه‌ی این بحث که بین جامعه شناسان گسترش پیدا کرده است مطرح شدن یک چالش پایدار در ساختار مسکونی شهری، شهرهای غربی است (Gonen, ۱۱, ۲۰۰۴: ۴۳۷).

تعدادی از افراد اعتقاد دارند که اصالت بخشی در محلات مسکونی با درآمد کم که در قبل بر اثر عدم سرمایه‌گذاری در آن فرسوده شده، صورت می‌گیرد. بسیاری از این محلات مسکونی توسط طبقات متوسط که در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ به حومه‌ها مهاجرت کرده بودند، دگرگون شدند، سوالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که به چه علت مردم در این دهه‌ها مهاجرت کردند؟ علت اصلی آن راحتی و آسایش حومه‌ها نسبت به مرکز شهر بود؟ به طوری که اکثر افراد معتقد بودند که حومه، مدارس ایمن و بهتر، خانه‌ها و حیاط‌های بزرگتری برای بچه‌هایشان فراهم می‌کند؟

سیاست‌های حکومتی برای حمایت ساخت شبکه بزرگراهی که مردم را برای زندگی دورتر و دورتر از مرکز شهر تشویق می‌کند، همچنین اکثر بنگاه‌ها به دلیل هزینه‌های بالای املاک و نرخ مالیات در داخل شهر، در حومه‌ها مکان‌یابی شده‌اند. در حال حاضر بسیاری از مردم و شرکت‌ها که شهر را ترک کرده بودند در حال برگشت هستند و یک نسل جدیدی از متخصصان جوان مصمم به زندگی در نزدیکی مرکز شهر ۱۲ هستند. و لو اینکه اکثر آنها برای کار به حومه شهر سفر می‌کنند، این تغییر اجتماعی بازتاب پدیده سفرهای روزانه ۱۳ است که به موجب آن رفت و آمد





انجمن‌های قومی در ناحیه (CURL, ۵:۲۰۰۲).  
**۶- مزایای اصالت بخشی در محلات شهری**

اصالت بخشی به بافت‌های مرکزی شهر و احیاء و نوسازی کالبدی آن باعث احیاء اقتصادی و اجتماعی این مراکز می‌شود، این تغییرات مزیت‌هایی دارد که در شامل:

- ۱-۶ افزایش ارزش مسکن برای صاحبان و مالکان آنها : این افزایش که در نتیجه تغییرات کالبدی در بافت صورت می‌گیرد، باعث احیاء مجدد بافت‌های مرکزی شهرها می‌شود.
- ۲-۶ افزایش درآمدهای ناشی از مالیات برای خدمات شهری : با مالیاتی که کسب می‌شود می‌توان خدمات زیر بنایی برای شهر فراهم کرد.
- ۳-۶ سرمایه‌گذاری مجدد در ساخت زیرساخت‌ها، جاده‌ها، شبکه‌های اصلی آب و مدارس محلی ؛
- ۴-۶ افزایش واحدهای تجاری برای خدمات رسانی ساکنان جدید ؛
- ۵-۶ نوسازی و بهبود امکانات ۱۷ واحدهای مسکونی و خانه‌های موجود ؛
- ۶-۶ گسترش فرصت‌های شغلی موقت و طولانی مدت ؛
- ۷-۶ توسعه مجدد هسته ۱۸ و مرکز شهر ؛
- ۸-۶ کاهش سفرهای روزانه ۱۹ شهری ، که برای

به این نشانه‌ها تغییرات را می‌توان دید. بعضی از این اطلاعات و آمار مربوط به تغییرات را می‌توان از طریق سرشماری‌ها کسب کنیم. متأسفانه این اطلاعات به سختی به دست می‌آیند اگر چه به راحتی سنجش می‌شوند.

بعضی از شاخص‌های مورد بررسی در محاسبه اصالت بخشی عبارت‌اند :

- ۱-۵ نگاه کردن به میزان مالکیت و نرخ مالیات و تغییرات بین آنها در هر سرشماری ؛
- ۲-۵ بررسی میزان و قیمت معاملات در واحدهای اجاره‌ای ؛
- ۳-۵ سطح درآمد ساکنان (جدید و در طولانی مدت) ؛
- ۴-۵ ترکیب نژادی و قومیتی ساکنان (جدید و طولانی مدت، پایداری یا عدم پایداری این ترکیب) ؛
- ۵-۵ نوع واحدهای تجاری جابجا شده به بیرون و داخل محلات مسکونی ؛
- ۶-۵ انواع شغل‌های موجود در محلات مسکونی (برای مثال شغل‌های صنعتی در مقابل شغل‌های خدماتی) .
- ۷-۵ نوع ماشین‌های پارک شده در خیابان ؛
- ۸-۵ نوع سازمان‌های موجود در محلات مسکونی ؛
- ۹-۵ وجود یا عدم وجود انجمن‌های مذهبی یا



نمودار شماره ۱ : دلیل موافقت حکومت‌های محلی با اجرای اصالت بخشی



Lemmings? A Response to Neil Smith, Transactions  
http://www.neighbourhoodcentre.17.org.uk  
Institute of British Geographers, .18  
New York .119-116, 19, New Series  
(Laska, S.B. and Spain, D. (eds  
Back to the City, Pergamon, :1980  
.Elmsford, N.Y  
a reappraisal (2000) Lees, Loretta .19  
of gentrification: towards 'geography  
of gentrification' Department of  
Geography, King's College London,  
2LS, UK Strand, London WC2R  
new urban colonialism. London,  
.Rutledge  
Alternative :1986 ,Ley, D .20  
Explanations for Inner City  
Gentrification: A Canadian  
Assessment, Annals of the Association  
,(4) 96 ,of American Geographers  
.535-521  
Past Elite and :1993 ,Ley, D .21  
Present Gentry: Neighborhoods of  
Privilege in the Inner  
Toward a Theory :1999 ,Smith, N.22  
of Gentrification: A Back to the City  
Movement by Capital, not People,  
Journal of the American Planning  
.548-538 .pp,45, Association  
Of Yuppies :1989 ,Smith, N .23  
and Housing: Gentrification,  
Restructuring and the Urban Dream,  
Environment and Planning D: Society  
.192-151 .pp,5, and Space  
Gentrification .1989 .Smith, Neil .24  
and the rent gap. Annals of the  
Association of American Geographers  
.465-99:462  
The Center for Urban Research .25  
(2002 )and Learning (CURL  
Neighborhood change: Gentrification,  
Loyola University Chicago  
Transactions, Institute of British .26  
.209-181,81, Geographers  
Loft living: culture 1998 Zukin S .27  
.and capital in urban change, Radius

## ۸- روش‌های کاهش تأثیرات منفی اصالت بخشی :

۸-۱- فراهم کردن تخفیف مالیاتی برای مالکان قدیمی : همانطور که ذکر شد یکی از مزیت‌های اصالت بخشی بالا رفتن قیمت زمین و مسکن است. اما این بالا رفتن قیمت به دلیل بالا رفتن مالیات برای مالک آن سودی ندارد و مالک مجبور به ترک بافت می‌شود با کاهش مالیات می‌توان مالکان را در محل نگه داشت.

۸-۲- گسترش درآمد مرکب و توسعه بدون سود برای مسکن و فضای عمومی :

۸-۳- حمایت از سازمان‌های و تشکل‌های محلات مسکونی که ریشه در تاریخ محل و سنت‌های نژادی دارند ؛

۸-۴- تأسیس اتحادیه‌های عمومی زمین ۲۴: ایجاد اتحادیه‌ای که هدفش سود و منفعت اقتصادی نباشد، بلکه هدفش فراهم کردن سود و منفعت برای اجتماع در مقابل مالکیت خصوصی باشد. این زمین‌ها می‌تواند برای توسعه فضاهای عمومی یا استفاده خانه سازی اقشار کم درآمد محلات مسکونی استفاده شود (CURL, ۲۰۰۲:۹) ؛

۸-۵- کنترل اجاره : با کنترل اجاره می‌توان مستاجران را در محل نگه داشت هر چند که این سیاست نمی‌تواند بر افزایش قیمت کلی و اساسی اثر چندانی بگذارد.

کارکردن در قسمت مرکز شهر ۲۰ صورت می‌گیرد ؛  
۶-۹- تمرکز جمعیت و خدمات در نواحی موجود با کاهش توسعه افقی ۲۱ حومه شهر (CURL, ۲۰۰۲:۶) است.

## ۷- معایب اصالت بخشی

علی‌رغم تمام مزایای که در بالا ذکر شد تغییرات کالبدی، اجتماعی و اقتصادی در بافت‌های مرکزی شهر معایبی هم دارد:

۷-۱- جایگزینی سرمایه‌گذاران با درآمد بالا به جای ساکنان با درآمد کم ؛

۷-۲- تحمیل هزینه‌های اقتصادی جابجایی به ساکنان که تعداد کمی قادرند از عهده آن برآیند ؛

۷-۳- گسیختگی سازمان‌های اجتماعی در محلات مسکونی ؛

۷-۴- وادار کردن مردم به جابجایی، دور از سازمان‌های اجتماعی که توسط خودشان برای رفع نیازهایشان ساخته شده بود (CURL, ۲۰۰۲:۶) ؛

۷-۵- افزایش تضاد نژادی و اقتصادی ۲۲ در طول دوره گذر ۲۳ یا جایگزینی اصالت بخشی در بافت‌های مرکزی شهر باعث یک هجوم اکولوژیکی به این منطقه از شهر می‌شود، در واقع هجوم اکولوژیکی در شرایط خاص و تحت عواملی صورت می‌گیرد که یک عامل آن سرمایه‌گذاری است (شکوئی، ۱۳۶۵: ۳۰).

۷-۶- افزایش تراکم شهری و مشکلات ترافیک و پارکینگ در محلات مسکونی.





شهر، هویت شهری و شهرداری‌ها

# از محله‌گرایی تا جهانی شدن

○ محمد کارکنان نصرآبادی  
کارشناس پژوهشی دانشگاه کاشان

قرار می‌گیرد و چهره شهر آینه چهره شهروندان می‌شود. با آغاز دوره سرمایه‌داری، شکل تولید و سبک زندگی این شهرنشینان تغییر کرده و تغییرات بافتی و تراکم به معنای امروزی آن پدید آمد. بر اثر این تغییرات محیطی، هویت ساکنان و شرایط روحی و روانی آنها نیز ناخواسته تغییر می‌کند و هویت جدیدی پدید می‌آید.

مقدمه:

شهر مجموعه‌ای از عوامل زنده و پویاست که ژن هویت بخشی آن در طول زمان انتقال می‌یابد و عناصر و عوامل تشکیل دهنده محیط‌های آن اعم از ساختمان‌ها، گذرها و میادین و... مخلوق روح خلاق ساکنان آن است. شهر در طول زمان رشد می‌کند و در کنش متقابل با شهروندان





این راستا این سوال به ذهن می‌آید که آیا اگر بخواهیم به تقویت عوامل هویتی و مظاهر و تشخیص در شهرسازی و معماری کشورمان بپردازیم، اتکا صرف به ارزش‌های گذشته کافی است؟ یا اینکه باید عوامل دیگری را علاوه بر ارزش‌های تاریخی و فرهنگی مد نظر قرار دهیم؟

امروزه هویت شهری، هم‌چون حلقه‌ای گم شده است و شهرها نه بر پایه هویت اصیل خود، بلکه بر پایه تقلیدهای بدون اندیشه از مظاهر غربی و الگوهای مدرن بدون توجه به الگوهای بومی در حال شکل‌گیری و گسترش است. در واقع دوران مدرنیزاسیون را می‌توان به عنوان سرآغاز گسست و کمرنگ شدن توجه به ابعاد هویتی شهرها و زندگی اجتماعی شهری در نظر گرفت. شیفتگی به مظاهر غیربومی باعث فراموشی مظاهر اصیل بومی شده است. در واقع فقدان آشنایی لازم و نیز فقدان اهمیت به ضرورت وجود الگوهای بومی از این دوره به بعد باعث شده تا در طرح‌های توسعه شهری واقعیات بسیاری به فراموشی سپرده شود. از دیگر سو، رواج روزافزون فرهنگ غربی به دلیل احاطه جامعه از سوی ابزارهای تکنولوژیک که باعث هجوم گسترده الگوها و فرهنگ ناآشنای غربی شده، سبب شده تا امروزه هویت و ابعاد هویتی از بیرون جسته شود (بازیابی هویت از بیرون). مجموعه این عوامل باعث شده تا در عصر پیش‌رو، خویش‌ن را گم کنیم؛ به سخن دیگر، خود را در دیگری جستجو کنیم. پس یک انفصال آشکار را بین معماری، فرهنگ، اندیشه و تاریخ به وجود آورده است که این نیز ناشی از همان گسست تاریخی دوران مدرن است.

در شهرهای ایرانی-اسلامی فرم به تبع معنا تعریف می‌شود و کالبد، هویت خود را از محتوی می‌گیرد و این متأثر از بنیان‌های نظری هنر معماری ایرانی-اسلامی است که نسبت قالب و محتوی هم چون نسبت روح و کالبد در بنیادهای جهان‌بینی آن نیز آشکار است.

در هنر ایرانی-اسلامی صورت، تجسم معناست و نه مغایر با آن. سؤال این است که با توجه به توسعه و گسترش روزافزون نقاط شهری در ایران، در ساخت و توسعه شهری و رویکردهای حاکم، ساختار فضاهای شهری بر پایه کدامین محتوای فلسفی شکل می‌گیرند؟ و اصولاً در توسعه شهری به کدامین بنیان‌ها و ابعاد هویت توجه شده است؟ ابزارهای موجود و لازم برای شناخت هویت در شهرها کدامند؟ چگونه باید هویت شهری را جستجو کرد؟ جایگاه شهرهای ما در گذشته چگونه بوده است؟ اکنون جایگاه آنها کجاست؟ به عبارتی، از کجا به کجا رسیده‌ایم؟ و به کجا باید برسیم؟ و چه چشم‌اندازی را برای خود ترسیم کرده‌ایم؟ این مجموعه در راستای پاسخ‌گویی به این سؤالات تدوین شده است.

هویت یک معیار رشد است. به عبارتی دیگر وقتی یک شهر یا جامعه رشد می‌کند، بخشی از صفات هویتش در جریان رشد تغییر می‌کند و ساماندهی جدیدی می‌یابد. در این ساختار باید هویت شهری به عنوان یک معیار برای توسعه و عاملی برای ارتقای کیفیت محیط مطرح شود تا بتواند زمینه‌های مشارکت و امنیت افراد را فراهم کند.

در این معنا و مفهوم محله، همیشه تداعی‌گر وجود زنجیره‌ای از خانواده‌ها با بسیاری از ویژگی‌ها و بازخوردها و ارزش‌های فرهنگی نسبتاً مشابه در حیطه جغرافیایی با بافت و محدوده مشخص است.

از نظر اجتماعی شهرها، مکان‌های مناسبی برای شکل‌گیری نهادهای اجتماعی، اعتلای ارزش‌های فرهنگی، گسترش و تحکیم روابط و مناسبات اجتماعی و پاسداری ارزش‌های انسانی و هویت‌های ملی و محلی هستند. بنابراین هویت در محیط‌های شهری به یکی از بحث‌انگیزترین موضوعات عصر حاضر تبدیل شده است، تا جایی که امروز هرکس به طریقی خودآگاهانه یا ناخودآگاهانه در چنگال نگرانی بی‌هویتی اسیر است. بی‌هویتی، ناهماهنگی و یکنواختی که امروزه بر فضای شهرها است و به صورت روزافزونی در حال گسترش است، نه تنها سیمای نامطلوب و محیطی نامأنوس را برای ساکنین ایجاد کرده، بلکه تمامی ابعاد زندگی اجتماعی زیست محیطی را در جوامع شهری تحت‌الشعاع خود قرارداده است. زیرا فرم فیزیکی شهرها در حقیقت هسته جهان اجتماعی است که در تمامی ابعاد جامعه از اقتصاد گرفته تا زیبایی‌شناختی موثر است. تا وقتی که بحران هویت به عنوان موضوعی حل‌ناشدنی یا حداقل بسیار پیچیده فرض شود، رهایی از شرایط کنونی چندان محتمل به نظر نمی‌رسد. یکی از دلایل این فرض آن است که تعریف مشخصی از هویت در دست نیست؛ و همین امر هویت‌بخشی را دشوار و حتی ناممکن جلوه می‌دهد.

در واقع مسأله هویت شهری یکی از پیچیده‌ترین و بحث‌انگیزترین مباحث نظری در شهرسازی است. چگونه می‌توان آن را در شهرها و یا در عناصر معماری ایجاد و یا ارزیابی کرد؟ این سؤالی اساسی است که بسیاری از محققان به دنبال یافتن پاسخی مناسب برای آن هستند. در کشور ما که شاید یکی از غنی‌ترین سرزمین‌ها از نظر بهره‌مندی از میراث و دستاوردهای فرهنگی است و از نمودهای آن شهرسازی و معماری ویژه و شناخته شده‌اش در سطح جهانی است؛ با توجه به این مطلب که زندگی امروز خود را چگونه می‌خواهیم؟ به فردا چگونه می‌اندیشیم؟ و از گذشته خود چگونه بهره برمی‌داریم؟ ساختن شهرها و تولید معماری از حساسیت خاصی برخوردار است، بنابراین نیازمندیم که هویت گذشته و امروزین این دو را باز شناسیم و آن را تعریف کنیم. در



شهرداری، ساختار سازمانی آن و اهم فعالیت شهرداران از ابتدا تاکنون کرده است.

## شهرداری‌ها:

شهرداری به عنوان مهم‌ترین عنصر مدیریت شهری، از جایگاه خاصی در نظام سازمان‌های اداری کشور برخوردار است. شهرداری به لحاظ حقوقی و اداری، جزء مؤسسه‌های عمومی محسوب می‌شود. این سازمان‌ها یکی از ضروریات شهرهای شهری به حساب می‌آید که برای نیل و تحقق اهداف شهری و توسعه آن بسیار مهم است. بنابراین یکی از نهادهای مدنی است که در قانون اساسی در چارچوب حاکمیت در عرصه‌ای مختلف محلی، شهری و حتی جهانی محسوب می‌شود (رجب‌صلاحي، ۱۳۸۱: ۱۱۲).

با این مفهوم شهرداری یک نهاد عمومی اما غیردولتی است که اقتدار و رسمیت آن ناشی از رأی مردم یا نمایندگان مردم است و در قلمرو وظایف خود بایستی دارای استقلال عمل باشد.

اما با این حال در ایران هیچ‌گاه شهرداری‌ها به طور کامل از این استقلال قانونی برخوردار نبوده و علاوه بر آن قوانین موجود (از جمله ماده ۵۳ قانون تشکیلات شورای اسلامی) موجب شده شهرداری‌ها به شدت تحت کنترل و نظارت وزارت کشور و سازمان‌ها و مقامات محلی تابع آن مانند استاندار و فرماندار باشند و وجود چنین روابط و دیدگاهی نسبت به شهرداری، اصلی‌ترین عامل در نقض اختیارات و مسوولیت‌های آن است.

شهرها بر اثر عوامل مختلف مذهبی، امنیتی، اقتصادی، سیاسی و اداری به وجود آمده یا توسعه و گسترش یافته‌اند. شهر به عنوان یک پدیده انسانی، اقلیمی، اقتصادی و اجتماعی مطرح می‌شود که در بستر تاریخ در شرایط معینی متولد و در شرایط خاصی به زندگی خود ادامه می‌دهد، رشد می‌کند و تغییر می‌پذیرد. در پیدایش شهر مقدس مشهد، مذهب نقش اساسی داشته است و به دلیل افزایش جمعیت، حجم گسترده مهاجرت‌ها و به تبع آن افزایش میزان نیازمندی‌ها، تشکیل اداره و یا مجموعه‌های مشخص و منسجم که توان اداره شهر و ارائه خدمات شهری را داشته باشد، ضرورت می‌یابد. بر اساس این ضرورت و برای ساماندهی و بهبود شرایط شهر مشهد، اداره‌ای تحت عنوان اداره تنظیف و روشنایی که مسوولیت تأمین روشنایی و رفت‌و‌رو شهر را برعهده داشت، تأسیس شد. گرچه تاریخ تشکیل این اداره به سال‌های قبل از ۱۳۰۰ شمسی بر می‌گردد اما وجود نداشتن سندی مکتوب و متقن از آن زمان موجب شده است تا آن برهه از دوران فعالیت بلدیة مشهد در حاله‌ای از ابهام فرو رود. اما با وجود این مسئله و با توجه به اهمیت و ضرورت موضوع، روابط عمومی شهرداری مشهد اقدام به گردآوری و تدوین مجموعه‌ای در خصوص تاریخچه تشکیل

## جهانی‌شدن:

روند تحولات در قرن بیستم در دهه ۱۹۷۰ میلادی وارد مرحله جدیدی شد و در اواسط دهه ۱۹۸۰ تقریباً در تمامی زمینه‌ها نشان خود را برجای گذاشت. در دهه ۱۹۸۰ برای اشاره به این دگرگونی‌ها مفاهیمی چون جامعه صنعتی و فرامدرن (پست مدرن) به کار می‌رفت، اما در دهه ۱۹۹۰ میلادی مفهوم جهانی‌شدن رایج گردید و به مفهوم مسلط در دوران معاصر تبدیل شد. به گونه‌ای که امروزه همه چیز با رجوع به این مفهوم مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. در ظاهر امر، جهانی‌شدن یعنی ره سپردن تمامی جوامع به سوی جهانی وحدت یافته که در آن همه چیز در سطح جهانی مطرح و نگرینسته می‌شود. اما در واقع، جهانی‌شدن به معنای آزادی مطلق کسب و کار، برداشته شدن تمامی موانع برای جریان یافتن سهل و آسان سرمایه و نفوذ آن در تمامی عرصه‌ها و حرکت روان اطلاعات، امور مالی، خدمات و بالاخره تداخل فرهنگ‌ها آن هم به سوی یکسان‌شدگی و یکدستی است که تمامی این امور در مقیاسی جهانی رخ می‌دهد (ایران زاده، ۱۳۸۰: ۱۶).

رونالد رابرتسون جهانی‌شدن را هم فشرده شدن جهان و تبدیل آن به مکان واحد جهانی می‌داند. او جهانی‌شدن را یک فرایند کم‌وبیش مستقل معرفی می‌کند که منطق، جهت و نیروی محرک خود را دارد (رابرتسون، ۱۳۸۵: ۱۲). بنابراین او در تعریف جهانی‌شدن بر عنصر آگاهی تأکید دارد و مطرح می‌کند که جهانی‌شدن معطوف به فشرده‌گی جهان و تشدید و افزایش آگاهی از آن است و جهانی‌شدن را شامل پنج مرحله ابتدایی، آغازین، فیزیکی، مبارزه برای کسب هژمونی و نبود قطعیت می‌داند.

جهانی‌شدن عبارت است از فرآیند فشرده‌گی زمان و فضا که به واسطه آن مردم دنیا کم‌وبیش و به صورتی نسبتاً آگاهانه در جامعه جهانی واحد ادغام می‌شوند (گل محمدی، ۱۳۸۱: ۲۴). مالکوم واترز<sup>۱</sup> در تعریف جهانی‌شدن می‌گوید: جهانی‌شدن فرآیندی است که در آن قیدوبندهای جغرافیایی که بر روابط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع سایه افکنده‌اند، از بین می‌رود و مردم به طور آگاهانه از کاهش این قید و بندها مطلع می‌شوند (واترز، ۱۳۷۹: ۱۲).

امروزه حتی ساختارهای ذهنی جامعه متأثر از این روند شکل می‌گیرند. نوع نگرش به فضا نیز در نهایت تحت تأثیر این ساختارهای ذهنی قرار خواهند گرفت و در نهایت ساختارهای فضایی در داخل شهرها تحت تأثیر این فرایند شکل می‌گیرد. به عبارتی، برپایی ساختارهای نو تحت تأثیر هویت جهانی و بدون توجه به گذشته و واقعیات موجود است. در شهرسازی جدید انگاره‌ها و الگوهایش به گونه‌ای ماتقدم



شکل گرفته است، الگوهایی که برآند تا با اجبار خود را به واقعیت تحمیل کنند.

### محله‌گرایی<sup>۲</sup>:

رعایت نگاه محله‌گرایانه، این مهم را ثابت می‌کند که هر مرکز فرهنگی به نوعی مدیر وضعیت فرهنگی اطراف محله شهری خود است. پذیرفته نیست که در زندگی با همسایگی یک مرکز فرهنگی، ناهنجاری‌های بارز فرهنگی و اجتماعی، نمود یابد. محله‌گرایی دارای دو مؤلفه انس با محله و تعامل با نهادهای محلی است. انس با محله به معنای اعتمادسازی ورود به زندگی و روابط اجتماعی یک محله است. تعامل با نهادهای محلی به معنای مشارکت‌های مالی یا به دوش کشیدن وظایف سایر نهادها نیست. هر نهاد، کارکرد اجتماعی و فرهنگی و هنری خود را دارد و تعامل نهادهای محلی به معنی بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و منابع مشترک برای مدیریت فرهنگی یک محله است. امروزه مرز تفکیک بین محلات را خیابان‌ها تشکیل می‌دهند، در صورتی که این نوع مرزبندی نه فقط در ریشه، بلکه در سنت محله‌بندی نیز وجود ندارد. ما در زمانه‌ای زندگی می‌کنیم که موجودیت و استعداد بازنمایی (هویت اصیل) آن به شدت به مخاطره افتاده است و این تبیین و توصیفی از معنای بحران هویت است. هنگامی که صحبت از هویت‌بخشی به سیما و کالبد یک

شهر می‌کنیم و یا در پی شناخت ابعاد ساختاری هویت شهری هستیم، ابتدا باید عناصر سازنده و شکل دهنده آن را بشناسیم. برخی از محققان بر این باورند که پنج عامل سیمای بصری شهر را می‌سازند و وجوه هویتی شهر را نیز بر این اساس مورد مطالعه قرار می‌دهند:

- ۱- نقشه (نقشه نظام آرایش، اندازه، تراکم و پراکندگی فضایی پدیده‌های شهری)
- ۲- مظاهر معماری و ساختمانی شهر (شیوه‌های ساخت و ساز، مصالح، سبک معماری، مقیاس و ...)
- ۳- خصوصیات تحرکی شهر (تأثیر عامل زمان در مظاهر بصری شهر)
- ۴- فعالیت‌های شهری (انواع فعالیت‌هایی که در شهر رواج دارد)
- ۵- صدا و بو

به‌طور کلی در پاسخ به این سوال که رویکرد حاکم بر این پژوهش چگونه باید باشد، باید گفت، نخستین گام برای ورود به عرصه تجربه‌ای موفق در شهرسازی با هویت، کنکاشی در مفهوم هویت شهری و گام دوم، تبیین ابعاد مکانی-زمانی هویت یک شهر است.

منظور از بعد مکانی، ویژگی‌های محیطی-اکولوژیک (شامل اقلیم، آب‌وهوا، وضعیت توپوگرافیکی و منابع آب و خاک وغیره) و منظور از بعد زمان ویژگی‌های تاریخی از ابتدا تا زمان



## پانوشت:

- 1-M.Vatrez
- 2- Localization

## منابع:

- افلاکی؛ اسدالله؛ «معماری و شهرسازی در فضاهای شهری»؛ سایت همشهری آنلاین
- ایران زاده، سلیمان (۱۳۸۰)، جهانی شدن و تحولات استراتژیک در مدیریت و سازمان، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- برزگر، محمدرضا؛ بازشناسی هویت شهری، مجموعه مقالات همایش مسایل شهرسازی، جلد اول، ساخت کالبدی شهر، ۱۳۸۳
- رجب صلاحی، حسین (۱۳۸۱)، ساختار حکومت محلی، مدیریت شهری و شهرداری، برنامه ریزی و مدیریت شهری، مسائل نظری و چالش‌های تجربی، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌ها.
- رونالد، رابرتسون (۱۳۸۲) - جهانی شدن (تئوری‌های اجتماعی و فرهنگی جهانی) - ترجمه کمال پولادی - تهران - نشر ثالث
- زمانی، احسان؛ «هویت شهری، حلقه‌های گمشده»؛ سایت همشهری آنلاین
- فرجامی، محمدرضا؛ ابعاد هویت شهری، مجموعه مقالات همایش مسایل شهرسازی، جلد اول، ساخت کالبدی شهر، ۱۳۸۳
- گل محمدی، احمد؛ جهانی شدن، فرهنگ، هویت؛ تهران، نشر نی، ۱۳۸۳
- مهاجر، آرز؛ فضای معنوی زندگی انسان‌ها؛ سایت همشهری آنلاین
- واترز، مالکوم (۱۳۷۹)، جهانی شدن، ترجمه اسماعیل مردانی گیوی و سیاوش مریدی، تهران، انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- یاری، ارسطو؛ نقش پذیری روستا-شهری با تأکید بر تحولات ساختاری-عملکردی، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم زمین، ۱۳۸۵

حال در مقیاس اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و کالبدی است. گام‌های بعدی شاید شناخت نیازهای کنونی هویتی شهر و تلفیق ارزش‌های هویتی گذشته با نیازهای هویتی کنونی است، تا آنچه را که می‌توانیم از گذشته اقتباس کنیم و آنچه را که در گذشته نمی‌یابیم در آینده خود آن را تولید کنیم.

اصولاً با توجه به چندوجهی بودن ابعاد هویتی شهر، اخذ یک رویکرد سیستمی و همه‌جانبه‌نگر که در آن تمام ابعاد باهم مورد توجه قرار داده شود، لازم و ضروریست؛ تا از این رهگذر عناصر سازنده شهری (محیطی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی) مشخص و جایگاه آن در شهر و جامعه و نحوه ارتباط آن با مردم در پدیده‌های شهر شناسایی شوند.

مجموعه در جستجوی هویت شهری با اخذ این رویکرد سعی بر این دارد تا مسئله هویت شهری را از زوایای مختلف مورد کاوش قرار داده و ضمن شناسایی کامل عناصر هویتی سازنده فضاهای شهری به‌طور کامل، ابعاد هویتی شهر را از زوایای محیطی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و کالبدی در بستر مکان-زمان بررسی کند. در ادامه این رویکرد و نحوه نگرش و بازشناسی هویت شهری در این مجموعه بیشتر مورد کنکاش‌های کارشناسانه قرار داده می‌شود.

با توجه به آنچه که گفته شد، بررسی و شناخت ابعاد هویتی شهر میسر نیست مگر با مطالعات گسترده (در ابعاد گذشته‌نگری، اکنون‌نگری و آینده‌نگری). از طرفی برخلاف تصور برخی از محققان و کارشناسان که صرفاً توجه خود را بر ابعاد کالبدی شهرها متمرکز می‌کنند، هویت را باید در تمامی اجزای شهری جستجو کرد. به عبارتی، هر جز از عناصر سازنده فضای شهری و هر ساختار فضایی موجود در شهر دارای یک هویت منحصر به فرد است که در تعامل و ارتباط مستقیم و غیر مستقیم با شهر و سایر اجزای شهری است. عناصر سازنده فضای شهری که خود مولد نگرش خاص در مقاطع زمانی و برخاسته از اندیشه و سطح فرهنگ جامعه بوده، مستلزم یک کاوش و بررسی جزء به جزء است.

به طور کلی چهار بعد اساسی نمایانگر نمای کلی شهر و نیز نمایانگر هویت شهری است:

- بعد اول: هویت محیطی - اکولوژیک
- بعد دوم: هویت اجتماعی - فرهنگی
- بعد سوم: هویت اقتصادی
- بعد چهارم: هویت کالبدی - فضایی

## نتیجه گیری:

تغییر در دیدگاه‌ها برای بازگشت هویت گمشده شهرهای امروزی، اساسی و لازم‌الاجرا است. متأسفانه فارغ‌التحصیلان و صاحبان علم نیز در رشته‌های شهرسازی با وجود جنبه‌های فرهنگی - اجتماعی، به شهر

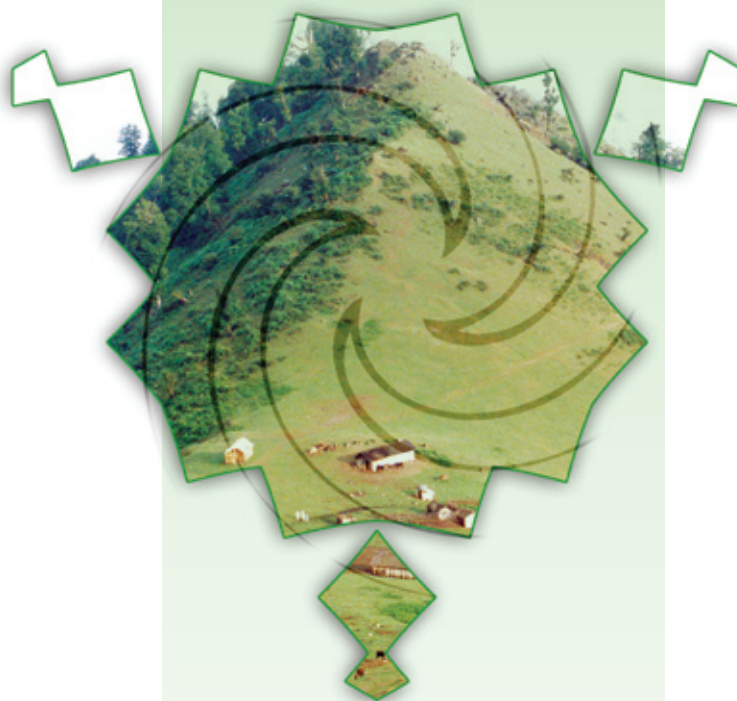
و شهروندمداری توجهی نکرده‌اند. آیا تکنیک به جز در محیط فرهنگی با جمعی از گروه‌های مردمی و اجتماعی به کار دیگری می‌آید؟ چرا در بلاد اروپایی، محلاتی خاص پدید آمده که هر ملیتی در محله خاص خود سکنی می‌گیرد و با تعاملات سرزمین خود فرهنگ و هنر خود را دنبال می‌کند. اگر محورها و مؤلفه‌های اساسی، برنامه‌های آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و اجتماعی را با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان اصلی محله همخوان کند، تکوین بازخوردها و نگرش‌های مثبت و حداکثر حمایت در اهداف مشارکتی، از اولی‌ترین نتایج آن به دست می‌آید. تعامل با نهادهای محلی یا نهادهایی که برای محله فعالیت می‌کنند از مواردی است که حفظ و جهت‌دهی آن برای توسعه محله، ارتقاء تعاملات فرهنگی - هنری و ایجاد وحدت، بایستی مورد توجه متولیان باشد.

بنابراین می‌توان راهکارهای زیر را برای شهرداری‌ها به منظور تحقق اهداف توسعه شهری و حفظ هویت شهر متصور شد:

- برنامه‌ریزی جامع و مهندسی فرهنگی، اجتماعی برای تقویت حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی شهرها و نیز در سطح کشور به ویژه با تأکیدات مقام معظم رهبری.
- توجه به ساماندهی و سازماندهی مشارکت اجتماعی مردم به ویژه شورایی‌ها و سازمان‌های مردم نهاد.
- تقویت ارتباط و تعامل حوزه فرهنگی، اجتماعی شهرداری‌ها و شوراهای مدیریت کلان فرهنگی و اجتماعی و دستگاه‌های مسوول.
- کمک به ساماندهی، بهسازی، نوسازی، نگهداری و بهره‌برداری از فضاها، بناها و آثار تاریخی و فرهنگی و مذهبی شهرها.
- تقویت و احیاء هویت شهرها.
- توجه به امر پژوهش، بهسازی، آموزش و نظارت ارزیابانه در حوزه فرهنگی، اجتماعی.
- برنامه ریزی برای افزایش نشاط، امید و اعتماد و همستگی و تلاش اجتماعی برای تلطیف فضای شهرها.
- افزایش و توسعه مراکز و فضاهای فرهنگی، اجتماعی و ورزشی.

- توجه به سلامت و بهداشت و مسائل زیست شهری.
- کمک به ارتقاء سطح فرهنگ عمومی.
- تأکید بر تحقق حقوق و وظایف و گسترش فرهنگ شهروندی.
- اهمیت رویکرد محله محوری در سیاستگذاری‌های فرهنگی و اجتماعی.
- توجه به معماری و شهرسازی ایرانی و مسائل زیبایی‌شناختی شهر.

- توجه به مسئله کارآفرینی از طریق ایجاد پایگاه‌ها و کارگاه‌های کارآفرینی.
- در نهایت داشتن فکر جهانی و عمل کردن در سطح محله‌ای مهم‌ترین راهکار مدیریت شهری است.



# بررسی میزان و عوامل تاثیر گذار بر حس مکان

- فرناز ضرابیان - شهرساز
- محمدرضا مُنعام - شهرساز

محیط از جنبه‌های کالبدی و اجتماعی به صورت توأمان ساخته شده‌است. انسان‌ها مکان‌های اطراف خود را خلق می‌کنند و مکان مستقل از انسان معنا ندارد. رابطه بین انسان و مکان رابطه‌ای سوداگرانه است. افراد چیزهای مثبت و منفی را از محیط گرفته و یا به آن پس می‌دهند. این بده و بستان بر محیط و انسان تاثیرگذار است.

## مقدمه

من از این خانه پرنور به در می‌نروم  
من از این شهر مبارک به سفر می‌نروم  
منم و این صنم و عاشقی و باقی عمر  
من از او گر بکشی جای دگر می‌نروم  
مولوی



## تعریف حس مکان

اصطلاح حس مکان از ترکیب دو واژه حس و مکان تشکیل شده است. واژه حس در فرهنگ لغت آکسفورد سه معنای اصلی دارد: نخست یکی از حواس پنج‌گانه، دوم احساس، عاطفه و محبت که در روانشناسی به درک تصویر ذهنی گفته می‌شود. یعنی قضاوتی که بعد از ادراک معنای شیء نسبت به خود شیء در فرد به وجود می‌آید که می‌تواند خوب، جذاب یا بد باشد، سوم توانایی در قضاوت درباره یک موضوع انتزاعی، مثل معنای حس در اصطلاح حس جهت‌یابی که به مفهوم توانایی یک فرد در پیدا کردن مسیر یا توانایی مسیر در نشان دادن خود به انسان است. در نهایت حس به معنای شناخت تام یا کلی یک شیء توسط انسان است. اما واژه حس در اصطلاح حس مکان بیشتر به مفهوم عاطفه، محبت، قضاوت و تجربه کلی مکان یا توانایی آن در ایجاد حس خاص یا تعلق در افراد است. از دیدگاه روانشناسی محیطی انسان‌ها به تجربه حس، عاطفی و معنوی خاص نسبت به محیط زندگی نیاز دارند. این نیازها از طریق تعامل صمیمی و نوعی هم‌ذات‌پنداری با مکانی که در آن سکونت دارد قابل تحقق است. پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که محیط علاوه بر عناصر کالبدی، شامل پیام‌ها، معانی و رمزهایی است که مردم بر اساس نقش‌ها، توقعات، انگیزه‌ها و دیگر عوامل آن را رمزگشایی و درک می‌کنند و در مورد آن به قضاوت می‌پردازند. این حس کلی که پس از ادراک و قضاوت نسبت به محیط خاص در فرد به وجود می‌آید حس مکان نامیده می‌شود که به عنوان عاملی مهم در هماهنگی فرد و محیط باعث بهره‌برداری بهتر از محیط، رضایت استفاده‌کنندگان و در نهایت احساس تعلق آنها به محیط و تداوم حضور در آن می‌شود.

دکتر فلاحت در رساله خود حس مکان را این‌گونه تعریف می‌کند: حس مکان، به معنای ادراک ذهنی مردم از محیط و احساسات کم و بیش آگاهانه آنها از محیط خود است که شخص را در ارتباطی درونی با محیط قرار می‌دهد به طوری که فهم و احساسات فرد با زمینه معنایی محیط پیوند خورده و یکپارچه می‌شود. این حس عاملی است که موجب تبدیل یک فضا به مکانی با خصوصیات حسی و رفتاری ویژه برای افراد خاص می‌شود. حس مکان علاوه بر اینکه باعث احساس راحتی از یک محیط می‌شود، از مفاهیم فرهنگی مورد نظر مردم، روابط اجتماعی و فرهنگی جامعه در یک مکان مشخص حمایت کرده و باعث یادآوری تجارب گذشته و دستیابی به هویت برای افراد می‌شود. (فلاحت، ۱۳۸۵، ۵۷)



## ستالو، انسان شناس:

تعلق به مکان و رای تجربیات احساسی و قابل درک و شامل اعتقادات فرهنگی و فعالیت‌هایی است که انسان را به محیط پیوند می‌دهد. (Cross, ۲۰۰۱)

## فریتز استیل، روانشناس:

روح مکان، ترکیب ویژگی‌هایی که به یک موقعیت مکانی، شخصیت خاص می‌دهد. (Steele, ۱۹۸۱) به نقل از (Cross, ۲۰۰۱)

## توان، جغرافیدان:

احترام به مکان، زنجیر محکمی بین فرد و مکان است. تعهد به محیط حسی زیبایی‌شناسانه، لمس‌کردنی و احساس‌ناهن است. (Cross, ۲۰۰۱)

## جان جکسن، معمار منظر:

حس مکان، حسی است که فرد در نتیجه یک اتفاق یا سنت در درون خود می‌سازد و با حس بازیابی و خواندن دوباره وقایع، نگهداری می‌شود. (Jackson, ۱۹۹۴)

## حس مکان و امکان ایجاد این همانی با فضا در فرد

### و گروه

این بحث شامل دو بخش به ظاهر متضاد ولی در حقیقت مکمل یکدیگر است: استقلال و تشخیص فضا از انسان آشنا بودن فضا برای شخص

اگر فضایی، خاطرات مخاطب خود را برانگیزد و ذهنیتی را برای او ایجاد کند، بر او تأثیر مهم و گیرایی خواهد داشت. با مشاهده یا ادراک فضا ممکن است شخص با یاد خاطره‌ای مثبت یا منفی بیفتد. شباهت فضا و یا عناصری آشکار و پنهان در ذهنیت‌های قبلی خود مربوط می‌سازد و پیش قضاوت‌های خود را راجع به فضای جدید صادر می‌کند.

فرآیند این همانی فرایندی است قیاسی بین عینیتی موجود با اطلاعات و داده‌هایی از آن در ذهن (ذهنیت قبلی). هر فضا، با آنکه یک موجود مستقل خارجی است، ولی در فرآیند ادراک تبدیل به یک پدیده ذهنی می‌شود. ما در فرآیند این همانی از این تصویر ادراکی و ذهنیت خود بهره گرفته و عینیت را با آن می‌سنجیم. بنابراین تشخیص هویت در واقع نوعی ارزش‌گذاری یا تعیین کیفیت است که ارتباط کامل با اندوخته‌های ذهنی فرد، از تجربیات مستقیم گرفته تا فرهنگ و سنت او دارد.

فرد در برخورد با یک یا چند عامل شکل دهنده هویت خود، احساس این همانی کرده و آن عینیت را ادامه عینیت خود پنداشته و به هنگام برخورد مجدد،



تضاد نیست. به عبارتی، انسان همان گونه که به دنبال هماهنگی و انس است، دارای خصلت کنجکاوی نیز هست. انسان همیشه به دنبال تازه‌ها هست و موفقیت در دریافت و ادراک آن برای خوشایند است از طرفی می‌خواهد هر پدیده به‌عنوان یک موجود مستقل بوده تا مخاطب، خود را در تقابل نسبی با آن احساس کرده و برای شناخت فرم و محتوای آن تلاش کند، و گرنه فضا به صورتی بی‌ارزش و تکراری جلوه خواهد کرد. به قول کوین لینچ برای داشتن تصویر ذهنی مطلوب، باید در وهله اول بتوان آن شی را از دیگر اشیاء بازشناخت و استقلال آن را در مقابل دیگران احساس کرد. ما نام آن را تشخیص هویت می‌گذاریم، ولی نه فقط به معنای انطباق با چیز دیگری، بلکه بیشتر به معنای تشخیص و کامل بودن آن. تشخیص هویت فضا در هر سلسله مراتبی باید امکان‌پذیر باشد؛ در خانه، خیابان، محله یا شهر. (پاکزاد، ۱۳۸۵، ۱۴۸)

### سطوح مختلف حس مکان

حس مکان دارای سطوح مختلفی است. هیومن پنج گونه حس مکان را معرفی کرده‌است (Hummon ۱۹۹۲) که عبارت از ریشه‌داری عقیدتی، ریشه‌داری ناخودآگاه، مکان نسبی، بیگانگی با مکان و بی‌مکانی است.

جنیفر کراس نیز به تبعیت از هیومن حس مکان را ترکیبی از رابطه با مکان و حس حضور در اجتماع

آن را جزئی از وجود خود می‌داند. همچنین اطمینان و تسلط ذهنی ناشی از این فرایند باعث آسودگی خاطر و احساس تعلق می‌شود. عادت منتج از تکرار عمل و استمرار در استفاده از یک فضا می‌تواند سبب این همانی شود. به‌عنوان نمونه با آنکه ادراک یک فضا برای رهگذران و توریست‌ها امری انکارناپذیر است. ولی با این ادراک کوتاه مدت دارای احساس این همانی نمی‌شود. بالعکس در صورتی که این فضا به طور محسوس و ملموس وارد زندگی فرد شده و به طور مداوم با زندگی روزمره آنان ممزوج شده باشد، آن را جزئی از زندگی خود دانسته، موجبات این همانی را فراهم می‌آورد. به‌عنوان نمونه محیط دانشگاه برای دانشجو و استاد، اداره برای کارمند و حتی استادیوم برای ورزشکار و تماشاچیان فضای مورد استفاده روزمره یا آشنا به‌دلیل رابطه مستقیم و مستمرشان، بر فرد تأثیرگذار است و حتی در اغلب اوقات به تعصب راجع به آن فضا نیز می‌انجامد.

فضاهائی که با عادات و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی همخوانی داشته باشند، احساس تعلق و این همانی بیشتری را ایجاد می‌کنند. زیرا فضاها را بیشتر از فرم اجتماعی / فرهنگی آن باز می‌شناسیم تا معماری آن.

ذهن انسان به دنبال انطباق و بازشناسی است و با آنکه می‌خواهد فضاهای ادراک شده به‌وسیله او با رفتارهای فردی و گروهی‌اش همخوان باشد، ولی مخالف تنش و



بی تفاوتی نسبت به مکان	این سطح معمولا در ادبیات حس مکان مورد توجه واقع نمی‌شود ولی می‌تواند در سنجش حس مکان مورد استفاده قرار گیرد.
آگاهی از قرار گیری در یک مکان	این سطح هنگامی است که فرد می‌داند که در یک مکان متمایز زندگی می‌کند و نمادهای آن مکان را تشخیص می‌دهد ولی هیچ احساسی که او را به مکان متصل کند، وجود ندارد. در این حالت فرد ممکن است بداند که در یک مکان مستقر است ولی نمی‌داند که بخشی از آن مکان است.
تعلق به مکان	در این سطح فرد نه تنها از نام و نمادهای مکان آگاه است بلکه با مکان احساس بودن و تقدیر مشترک داشتن نیز دارد. در این حالت نمادهای مکان محترم و آنچه برای مکان رخ می‌دهد، برای فرد مهم است.
دلبستگی به مکان	در این سطح فرد ارتباط عاطفی پیچیده با مکان دارد. مکان برای او معنا دارد و مکان محور فردیت است و تجارب جمعی و هویت فرد در ترکیب با معانی و نمادها به مکان شخصیت می‌دهد، در این حالت بر منحصربه فرد بودن مکان و تفاوت آن با دیگر مکان‌ها تاکید می‌شود.
یکی شدن با اهداف مکان	این سطح نشان دهنده در آمیختگی و پیوستگی فرد با نیازهای مکان است. در این حالت فرد اهداف مکان را تشخیص داده، با آنها منطبق شده و از آنها پیروی می‌کنند. فرد شور، عشق، حمایت و از خود گذشتگی نسبت به مکان وجود دارد.
حضور در مکان	این سطح به نقش فعال فرد در اجتماع که علت آن تعهد به مکان است، توجه دارد. در مقابل تمامی سطوح قبل که مبنای نظری داشتند، این سطح از رفتارهای واقعی افراد برداشت می‌شود.
فداکاری برای مکان	این سطح بالاترین سطح حس مکان است و فرد عمیق‌ترین تعهد را نسبت به مکان دارد و فداکاری زیادی برای گرایش‌ها، ارزش‌ها، آزادی‌ها و رفاه در موقعیت‌های مختلف از خود نشان می‌دهد. در این سطح آمادگی برای رها کردن علائق فردی و جمعی به دلیل علائق بزرگتر نسبت به مکان وجود دارد.

سطوح مختلف حس مکان

جدول شماره یک - سطوح مختلف حس مکان

حس مکان ترکیبی است پیچیده از معانی، نمادها و کیفیت‌های که شخص یا گروه به صورت خودآگاه یا ناخودآگاه از فضا یا منطقه‌ای خاص ادراک کند. معانی و مفاهیمی که پس از ادراک مکان توسط فرد رمزگشایی می‌شود از عوامل ایجاد حس مکان هستند.

### عوامل کالبدی

از نظر فریتز استیل مهم‌ترین عوامل کالبدی موثر در ادراک حس مکان :

- اندازه مکان
- درجه محصوریت
- تضاد
- مقیاس انسانی
- فاصله
- بافت
- رنگ
- بو
- صدا
- تنوع بصری است. (Steele, 1981)

او همچنین خصوصیات نظیر هویت، تاریخ، تخیل و توهم، راز و رمز، لذت، شگفتی، امنیت، سرزندگی، شور و خاطره را موجب برقراری رابطه متمرکز با مکان می‌داند. از نظر سالوان حس مکان از تعامل سه عنصر موقعیت، منظر و درهم‌تنیدگی فردی به وجود می‌آید که هر کدام از آنها به تنهایی برای خلق حس مکان کافی نیست. عواملی مختلفی چون بی‌حوصلگی، یکنواختی ساختمان‌ها و ظهور عصر دیجیتالی تهدیدی برای

تعریف می‌کند. او رابطه با مکان را به صورت زندگی نامه‌ای، معنوی، اعتقادی، روایتی، مادی و وابستگی دسته بندی می‌کند. که با عواملی مانند هویت، درونیت و رضایت‌مندی پنج سطح مختلف از حس مکان یعنی ریشه‌داری منسجم، ریشه‌داری نامنسجم، بیگانگی با مکان، بی‌مکانی نسبی و بی‌مکانی مطلق را ایجاد می‌کند. (Cross 2001) برای حس مکان سه مرحله اصلی تعلق به مکان، دلبستگی به مکان و تعهد به مکان را با هفت سطح تعیین می‌کنند. این سطوح از حس مکان، کاربرد فرآیند حس مکان را نشان می‌دهند که از بی تفاوتی تا حس فداکاری نسبت به مکان را زیر شامل می‌شود.

### عوامل شکل دهنده حس مکان

با توجه به مفهوم حس مکان در دیدگاه‌های مختلف و سطوح مختلف آن، عوامل شکل‌دهنده حس مکان را می‌توان به دو گروه (نمودار شماره ۱) تقسیم کرد :

### عوامل ادراکی شناختی







### نتیجه گیری

برداشت کلی حاصل از تعاریف حس مکان نشان می‌دهد که حس مکان حاصل ارتباط درونی انسان، تصورات ذهنی او و ویژگی‌های محیطی است. این مفهوم از یک سوره در تجربه‌های ذهنی همچون خاطره، سنت، تاریخ، فرهنگ، اجتماع و غیره دارد و از سوی دیگر متأثر از زمینه‌های عینی و بیرونی در محیط مانند طرح، منظره، بو و صدا است که نشان می‌دهد حس مکان مفهومی پیچیده از احساسات انسان نسبت به محیط است و در اثر انطباق و استفاده انسان از مکان به وجود می‌آید، به این معنا که حس مکان امری از پیش تعیین شده نبوده بلکه از تعامل انسان با مکان زندگی روزمره ایجاد می‌شود.

برای دستیابی به حس مکان در محلات و فضاهای شهری باید خصوصیات زیر را مد نظر داشته باشیم:

۱- محلات جدید شهر باید با گذشته و حال شهر پیوند برقرار کرده و خصوصیات آن را در خود مجسم سازد "راب کریر" در این زمینه معتقد است که فضاهای قدیمی را باید از نو کشف کرد. زمانی این هدف دست‌یافتنی می‌شود که ابتدا کارکردهای آن را ارزش‌گذاری می‌کنیم و بعد در مکان مناسب آن را در طرح کلی شهر برنامه‌ریزی کنیم. شهرسازان همواره

حس مکان به حساب می‌آیند. (Salvesen, 2002). از نظر او شخصیت کالبدی، مالکیت، اصالت، ساکنین، وسایل رفاهی، طبیعت مانند آب، گیاهان، آسمان، خورشید و فضاهای خصوصی و جمعی؛ اجزای تشکیل‌دهنده حس مکان هستند، که در خلق آن موثرند.

همان‌طور که در نقشه‌های بررسی شده محله جولان همدان مشاهده می‌کنید با مقایسه میان سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۷۷ تأثیرات کالبدی منفی‌ای بر پیکره محله وارد شده است که کاملاً مشهود است. مهم‌ترین دلیلی که امروزه دیگر محله جولان با آن حالات گذشته وجود ندارد ورود مدرنیسم و پیامدهای آن یعنی اتومبیل است که ساختار محلات را از هم پاشیده است که این امر در بافت مرکزی همدان به صورت شش خیابان متصل به مرکز شهر دیده می‌شود که بافت بازار را از هم جدا کرده است. با نگاهی دقیق در جدول شماره ۲ می‌توانید به سادگی تأثیرگذاری عوامل یاد شده در ایجاد حس مکان مانند اندازه مکان، مقیاس انسانی، فاصله و بافت را درک کنید.





عکس هوایی محله جولان		سال (شمسی)	محلّه جولان شهر همدان
		۱۳۳۵	
		۱۳۴۷	
		۱۳۷۷	

جدول شماره ۲ - محلّه جولان شهر همدان - منبع عکس هوایی: سازمان نقشه برداری استان همدان

ثابت نیست و هر فضا با جایگزین شدن روابط اجتماعی خاص چهره متفاوتی به خود می‌گیرد. به همین دلیل باید به دنبال فضایی بود که به تغییرات سریع جامعه، تکنولوژی و اقتصاد پاسخگو باشد. به این ترتیب شهر نیازمند فضاهایی است که به‌طور ساختاری با زندگی قرین شود. یعنی قابل انعطاف و قابل احیاء باشد.

۴- تناسب شهرسازی با زمان: فضا برای اینکه بتواند ارزشمند و ماندگار باشد باید روح زمان را در خود مجسم کند. ما در عصر عدم قطعیت زندگی می‌کنیم و بسیاری از اموری که تردید نشدنی بودند امروزه مورد تردید جدی قرار گرفته‌اند. ما در دنیایی قرار داریم که با سرعت شتابان در حرکت است. در واقع باید چارچوب ساختاری را برای این ساختمان‌ها در نظر گرفت که فضاها در آن قابل تغییر باشند در غیر این صورت فضایی که نتواند خود را با تغییرات سریع علم و جامعه منطبق سازد پس از مدت کوتاهی کهنه می‌شود و بدون استفاده باقی می‌ماند.

وظیفه اخلاقی می‌دانند که خصوصیات زمان را در کارهای خود متجلی کنند.

۲- محلات به عنوان عناصری نمادین برای ایجاد نقاط تاکید در شهر: "از نظر کوین لینچ" مکان باید هویت قابل ادراک داشته باشد. این نوع هویت یا حس مکان می‌تواند احساس تعلق به‌همراه داشته باشد، میان مردم و مکان‌ها ارتباط برقرار کند و وحدت بوجود آورد. ایجاد مکان‌های متنوع امکان انتخاب افراد را از مکان‌های خلوت تا شلوغ، محصور تا آزاد و ساده تا پیچیده افزایش می‌دهد.

۳- شناخت فعالیت‌های مردم با توجه به فضا و کنش انسان و کالبد ساخته شده: وضوح شکل بصری و عملکرد فضا باعث ادراک صحیح از آن و در نتیجه ارتباط مناسب مردم با فضا می‌شود که در نهایت به اهمیت اجتماعی فضا می‌انجامد. هرگاه عملکردی با اهداف فضایی منطبق باشد فضا دارای مفهوم می‌شود. انسان جزئی از فضا است و با ارزش‌ها و هنجارها به این فضا معنا می‌بخشد. الگوی روابط اجتماعی

- منبع
- پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۵) "مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری" انتشارات شهیدی، تهران
  - فلاحت، محمدصادق (۱۳۸۵) "مفهوم حس مکان و عوامل شکل دهنده آن" هنرهای زیبا، شماره ۲۷
  - Cross, Jennifer (2001) "what is sense of place" in 12th headwaters conference, western state college.
  - mmon, david (1992) "community attachment : local sentiment & sense of place", plenum, NY
  - Salvesen, david (2002) "The making of place" <http://www.matr.net/>
  - Steele, fritz (1981) "The sense of place" CBI publishing company, boston.



# جایگاه مرکز شهر در نظریه‌های ساخت شهر و برنامه‌ریزی شهری

○ خدر فرج کرده

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری  
دانشگاه تربیت مدرس

## ● مقدمه

جایگاه معبد، بازار، کاخ دادگستری و آکادمی است (مامفورد، ۱۳۸۵: ۲۱). مامفورد اندیشمند بزرگ به درستی اشاره می‌کند که شهر محل تمرکز قدرت و فرهنگ و جایگاه روابط منسجم اجتماعی و در واقع نمود تمدن بشری است. آنچه را که مامفورد به آن اشاره می‌کند به‌راستی که در شهر وجود دارد و بویژه بخش‌هایی از شهر آن را به صورت واقعی نمایان می‌سازد؛ آن بخش از شهر که مرکز شهر نام دارد و

در روند تکامل فرهنگ انسان، شهر پیچیده‌ترین فضای ساخته بشر است. شهر در معنای تاریخی خود، نقطه‌ای است که در آن حداکثر تمرکز قدرت و فرهنگ یک اجتماع متبلور می‌شود. شهر جایی است که پرتوهای مجزای حیات با دست مایه‌هایی از اعتبار و کارآمدی اجتماعی در آن متمرکز می‌شود. شهر شکل و نشانه روابط منسجم اجتماعی و



تجلی‌گاه قدرت، روابط اجتماعی، سیاست، اقتصاد، تکنولوژی، پتانسیل‌ها و مشکلات شهر است.

بخش مرکزی شهر واقعیتی عینی در فضای شهری است که فرآیندهای پنهان شهری را نمایان می‌سازد. مرکز شهر دارای اهمیتی آن‌چنان در فضای شهر است که اگر نه در همه، اما در بیشتر مباحث شهری به نوعی به آن اشاره می‌شود و جایگاه آن در عرصه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، جغرافیایی و کالبدی - فضایی شهر کاملاً مشهود است.

در این مقاله بنا به اهمیت مرکز شهر ضمن مرور جایگاه بخش مرکزی در نظریه‌های ساخت شهر، به بررسی اهمیت آن در برنامه‌ریزی شهری پرداخته می‌شود.

\*\*\*

## ● مرکز شهرها در نظریه‌های ساخت شهر و اندیشه شهرسازان

ساختار شهرها در نظریه‌های ساخت شهر از شهرهایی با ساختار دارای بخش مرکزی که دارای تراکم و تمرکز بالایی از فعالیت‌ها است تا شهرهایی با ساختار بدون کانون تمرکز که در آن فعالیت‌ها در سطح شهر به صورتی یکسان پراکنده شده‌اند، متغیر است.

در واقع مرکز شهر در طرح‌های شهرسازی و نظریه‌های ساخت شهر جایگاه مهمی دارد و در بیشتر موارد شهرسازان ساختار کلی یک طرح شهری را در ارتباط بین مرکز و سایر بخش‌های شهر جستجو کرده‌اند. مرکز شهر چه در شکل‌گیری و رشد ارگانیک شهر و چه در رشد برنامه‌ریزی شده و از پیش تعیین شده شهر نقش بارزی را در ساختار فضایی شهر و شکل‌دهی به فرم شهر ایفا کرده است. در ساختار ارگانیک شهر، شکل‌گیری شهر از یک هسته و مرکز اولیه شروع می‌شود و در طول زمان در جهاتی که امکان گسترش آن را فراهم می‌آورند، رشد می‌کند. هسته و مرکز اولیه شهر بنا به مقتضیات زمان مهم‌ترین کارکردها و فعالیت‌های شهری را در خود جای می‌دهد و در صورت داشتن شرایط مناسب به مرکز اصلی شهر و کانون فعالیت آن تبدیل می‌شود. در رشد ارگانیک شهر، شهر بنا به هر دلیلی اعم از دفاعی، داد و ستد، موقعیت طبیعی، مذهبی و ... ساخته شده باشد، مرکز شهر جایگاه خود را داشته است.

در ساختار شهر برنامه‌ریزی شده به گونه‌ای دیگر است. در شهرهایی با ساختار برنامه‌ریزی شده، مرکز شهر در آن با هدفی از پیش تعیین شده و با طراحی آن برای کارکردهای مشخصی شکل می‌گیرد. برای مثال «بترزها وارد» در طرح شهرهای باغ مانند خود، شهرها

را به صورت چند دایره متحدالمرکز تصویر کرد. بناهای عمومی شهر در مرکز این دوایر دور میدانی قرار گرفتند (شبیعه، ۱۳۸۱: ۳۵). در طرح باغشهر هاوارد بخش مرکزی با در بر گرفتن آموزشگاه‌ها و مراکز خرید و مجاورت آن با پارک‌ها جایگاه ویژه‌ای دارد.

«هوسمان» (۱۸۰۹-۱۸۹۱) در اندیشه خود که آن را در شهر پاریس عملی کرد، توجه خود را به مراکز مهم و قدیمی می‌ذول کرد و در نوسازی شهر پاریس برای ایجاد دسترسی‌های مناسب به تعریض گذرها و ایجاد فضاهای جدید در این شهر اقدام کرد و مراکز مهم و قدیمی را به کانون‌هایی تبدیل کرد (پاپلی‌یزدی و رجبی‌سنجرودی، ۱۳۸۲: ۷۲). در طرح وی با ایجاد شبکه‌ها و خیابان‌هایی از هسته قرون وسطی پاریس، مراکز شهری را به ایستگاه راه آهن متصل کرد.

در طرح شهر صنعتی "تونی گارنیه" سه عنصر اصلی در مرکز شهر قرار می‌گیرند که عبارتند از خدمات اداری و تالارهای اجتماعات، نمایشگاه‌ها و مجموعه‌های نمایشی و تاسیسات ورزشی و تفریحی (سعیدی رضوانی، ۱۳۸۰: ۸۰). در این طرح کارکرد اداری و اجتماعی - فرهنگی مرکز شهر نسبت به سایر کارکردهای آن بارزتر است.

در طرح شهر خطی "سوریا ماتا" (۱۹۲۰-۱۸۴۴) شکل شهر، نوع مشاغل و نقش خیابان‌ها با دور شدن از مرکز طرح خطی که شهر بر اساس آن بنا شده، تغییر می‌یابد (شبیعه، ۱۳۸۱: ۷۳). در واقع سوریا ماتا خیابان مرکزی را جایگزین هسته مرکزی می‌کند (سعیدی رضوانی، ۱۳۸۰: ۸۱). در طرح شهر خطی با گسترش شهر در مسیر توسعه خطی شهر، مراکز فرعی شکل می‌گیرند و از این طریق دور بودن قسمت‌های جدید شهر از مرکز اصلی جبران می‌شود.

در طرح توسعه عمودی "لوکوربوزیه" بخش مرکزی شهر پاسخگوی مناسبی برای تراکم ترافیک شهر به حساب می‌آید (شبیعه، ۱۳۸۱: ۵۴). لوکوربوزیه نگرشی مدرنیستی به شهرها داشت. در دیدگاه وی شهر اساساً یک مرکز تجاری محسوب می‌شود که باید نقش‌ها و عملکردهای خود را در فضایی متراکم ایفا کند. در طرح وی همچنین خطوط راه آهن در نظر گرفته شده برای شهر به ایستگاه مرکزی در قلب شهر منتهی می‌شود (شبیعه، ۱۳۸۱: ۵۴). قرارگیری ساختمان‌های اداری چند طبقه، فروشگاه‌ها و مغازه‌ها در اطراف ایستگاه مرکزی، نوعی مرکزیت به شدت متراکم را به وجود می‌آورد. لوکوربوزیه همچنین در طرح خود به آینده مرکز شهر نیز توجه داشته است و برای توسعه آتی آن زمین‌های ذخیره شده‌ای را به صورت پارک در اطراف بخش مرکزی پیشنهاد می‌دهد.

اهمیت بخش مرکزی به آن حد است که حتی



اطراف شهر ( همانند شهرک‌ها و روستاهای اطراف) در داخل مرزهای شهر قرار می‌گیرند و این سکونتگاه‌ها به عنوان هسته‌های جدید شهر بزرگ ایفای نقش می‌کنند. حمل و نقل و ارتباطات درون شهری در شکل‌گیری چنین ساخت شهری نقش مهمی دارد.

در نظریه ساخت عمومی شهرهای «رابرت دیکنسن»، محدوده‌های ساخت شهر از چهار منطقه مرکزی، میانی، بیرونی و حاشیه شهر یا مرزهای ده‌شهر تشکیل می‌شود. در این نظریه منطقه مرکزی شامل بخش قدیمی شهر



که مجموعه‌ای از مراکز عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تجاری و اداری و بخشی از واحدهای مسکونی است (پاپلی‌یزدی و سناجردی، ۱۳۸۲: ۹۴). بر اساس این نظریه منطقه مرکزی حداکثر تراکم از لحاظ جا و فضا مشاهده می‌شود، زیرا مرکز اصلی شبکه‌های وسایل ارتباطی است و انواع مختلفی از فعالیت‌های مربوط به بخش خدمات، هنگام انتخاب محل در منطقه مرکزی به شدت با هم رقابت می‌کنند. با اشغال عمودی و افقی و جانبی ساختمان‌ها منطقه مرکزی گسترش می‌یابد و باعث تراکم ترافیک می‌شود (شکوئی، ۱۳۷۹: ۵۲۷).

در نظریه ساخت قطاعی شهر «همرهویت» که متأثر از نظریه ارنست برگس بود گسترش شهرها در شکل شعاعی از مرکز شهر آغاز می‌شود و در طول راه‌های اصلی پیش می‌رود (شکوئی، ۱۳۷۹: ۵۱۳). در این نظریه بنا بر موقعیتی که هسته اولیه شهر در آن قرار گرفته است، شهر شروع به گسترش و رشد می‌کند. راه‌های شعاعی که از مرکز شهر به اطراف کشیده می‌شود، عامل مهمی در تعیین قیمت زمین‌های شهری است.

بررسی همین تعداد از اندیشه شهرسازان نشان می‌دهد که بخش مرکزی جایگاه خاصی داشته و کمتر محقق مسائل شهری است که نسبت به مسائل بخش مرکزی و جایگاه آن در ساختار اقتصادی، اجتماعی، فضایی-کالبدی و در کل در ساختار عملکردی شهر بی‌توجه بوده باشد.

«فرانک لویدرایت» در طرح شهر پهنشدنی که فاقد تراکم و انسجام شهرهای متعارف است، مرکز شهر را فراموش نکرد. در این طرح مرکز شهر در ناحیه وسیعی گسترده شده و شامل یک ساختمان اداری ۵۰ طبقه، یک پارک، زمین‌های ورزشی، باغ‌وحش و آکواریوم است (سعیدی رضوانی، ۱۳۸۰: ۸۱).

در نظریه ساختار شهری جهان سومی ارنست گریفتن و لوفورد که با مطالعه ساختار شهری در آمریکای لاتین اظهار شده است؛ قلب هر شهر از یک CBD فعال و در حال رشد تشکیل شده است. از مرکز شهر به سوی خارج شهر یک هسته تجاری-صنعتی که به وسیله قطاع مسکونی طبقه نخبگان احاطه شده، قرار دارد. این قطاع هسته‌ای در واقع گسترشی از CBD است که به وسیله ادارت، مغازه‌ها، مسکن‌گزینی با کیفیت بالا، رستوران‌ها، تئاترها، پارک‌ها، باغ‌وحش‌ها و میدان‌های گلف اشغال شده است و در نهایت به حومه‌های ثروتمندترین ختم می‌شود (پاپلی‌یزدی و سناجردی، ۱۳۸۲: ۱۰۵).

در نظریه دوایر متحدالمرکز «ارنست برگس» که پایه و اساس اکولوژیکی داشت شهر به صورت دوایر متحدالمرکز گسترش می‌یابد. بر اساس این نظریه فعال‌ترین کانون شهر در دایره اول واقع می‌شود و منجر به شکل‌گیری بخش مرکزی می‌شود. در مرکز شهر به علت دسترسی مناسب، بخش تجارت مرکزی استقرار می‌یابد که بیشترین تمرکز فعالیت‌های بانکداری، بازرگانی، موسسات مالی و ... در آن یافت می‌شود. قیمت بالای زمین موجب می‌شود که از آن به اقتصادی‌ترین نحو ممکن استفاده شود که نتیجه آن شکل‌گیری آسمان‌خراش‌ها و ساختمان‌های بلند در این بخش است (شکوئی، ۱۳۷۹: ۵۰۹-۵۱۲). پاپلی‌یزدی و سناجردی، ۱۳۸۲: ۷۳ در این نظریه منطقه مرکزی، منطقه‌ای بسیار با ثبات است (فکوئی، ۱۳۸۳: ۱۸۷).

در ساختار چند هسته‌ای «ادوارد اولمن» و «چانسی هاریس» با توجه به بزرگ یا کوچک بودن شهر بخش مرکزی تعیین می‌شود. اساس این تئوری بر این اصل قرار دارد که شهرهای کوچک تنها دارای یک مرکز و یا هسته واحد باشند. اما شهرهای بزرگ امروزی همگی دارای هسته‌های متعدد هستند که در داخل شهرها، ارتباط مسیرهای حمل و نقل تشکیل این هسته‌ها را امکان‌پذیر می‌سازد (شیعه، ۱۳۸۱: ۶۴). در این نظریه بخش مرکزی شهرها با امکانات وسیع حمل و نقل، هسته و مرکزی را تشکیل می‌دهد که در آن اداره‌ها، خرده‌فروشی‌ها، بانک‌ها، بیمه، تئاتر و نمایش فعال‌ترین نقش را دارند (شکوئی، ۱۳۷۹: ۵۲۱). شکل‌گیری شهر چند هسته بر مبنای این نظریه با رشد و گسترش شهر امکان‌پذیر می‌شود. همزمان با گسترش شهر، سکونتگاه‌های



نظریه پرداز	الگوی توسعه شهری	جایگاه و ویژگی‌های اصلی مرکز شهر
ابنزر هاوارد	باغ شهر (غیر متمرکز)	بخش مرکزی در دایره اول قرار می‌گیرد. بناهای عمومی شهر، آموزشگاه‌ها و مراکز خرید در بخش مرکزی قرار دارند. در مجاورت بخش مرکزی پارک‌ها قرار می‌گیرند.
ژرژ اوژن هوسمان	نوسازی بخش‌های درونی و قدیمی شهر	تاکید اصلی روی مراکز مهم و قدیمی است. تبدیل مراکز مهم و قدیمی به کانون‌های فعالیت، اتصال مراکز شهر به ایستگاه راه آهن
تونی گارنیه	شهر صنعتی (غیر متمرکز)	بخش مرکزی شامل خدمات اداری، تالارهای اجتماعی، نمایشگاه‌ها و مجموعه‌های نمایشی است. کارکرد اداری و اجتماعی مرکز شهر بر سایر کارکردهای آن غلبه دارد.
سوریا ماتا	توسعه خطی شهر (غیر متمرکز)	بخش مرکزی به صورت خیابان مرکزی است. فعالیت‌های مهم در خیابان اصلی متمرکز می‌شوند. در مسیر توسعه خطی شهر مراکز فرعی شکل می‌گیرند.
لوکوربوزیه	توسعه عمودی شهر (متمرکز)	ساختمان‌های اداری و عمومی چندطبقه، فروشگاه‌ها و مغازه‌ها در اطراف ایستگاه مرکزی قرار می‌گیرند. همه خطوط راه آهن به بخش مرکزی شهر منتهی می‌شوند. در اطراف بخش مرکزی زمین‌هایی به صورت پارک جهت توسعه بعدی آن در نظر گرفته می‌شود.
فرانک لوید رایت	شهر پهن‌دستی (غیر متمرکز)	بخش مرکزی ناحیه‌ای وسیع را در بر می‌گیرد و شامل یک ساختمان اداری ۵۰ طبقه، پارک زمین‌های ورزشی، باغ وحش آکواریوم است.
ارنست گریفتن و لرفورد	ساختار شهر جهان سومی (متمرکز)	بخش مرکزی شامل یک CBD فعال و در حال رشد است. در اطراف این CBD ادارات، مغازه‌ها، رستوران‌ها، تئاترها، پارک‌ها، باغ وحش و میدان‌های گلف قرار دارند.
ارنست برگس	دوایر متحدالمرکز (متمرکز)	دایره اول (بخش مرکزی شهر) فعال‌ترین کانون شهر است. به واسطه دسترسی مناسب بیشترین تمرکز فعالیت‌های بانکداری، بازرگانی و موسسات مالی در بخش مرکزی قرار می‌گیرند. بخش مرکزی با آسمان‌خراش‌ها و ساختمان‌های بلند خود را نمایان می‌سازد.
جانسی هاریس و ادوارد اولمن	ساختار چند هسته‌ای	بخش مرکزی متناسب با اندازه شهر شکل می‌گیرد (شهرهای کوچک تک‌مرکزی و شهرهای بزرگ چندمرکزی). بخش مرکزی شامل امکانات وسیع حمل و نقل، فعالیت ادارات، خرده‌فروشی‌ها، بانک‌ها، بیمه، تئاتر و نمایش است.
رابرد دیکنسن	ساخت عمومی شهرها	بخش مرکزی شامل بخش قدیمی شهر است. بخش مرکزی شامل مراکز عمده و خرده‌فروشی، تجاری، اداری، بخشی از واحدهای مسکونی و انواع مختلفی از فعالیت‌های مربوط به بخش خدمات است. کانون اصلی شبکه‌های ارتباطی در مرکز شهر قرار دارد.
همر هویت	ساخت قطاعی شهر	راه‌های شعاعی از مرکز شهر به اطراف کشیده می‌شوند و جهات توسعه شهر را تعیین می‌کنند. بخش مرکزی در قالب بخش مرکزی تجارت خود را نمایان می‌سازد.

### جدول ۱ - جایگاه مرکز شهر در تعدادی از نظریات مهم ساختار شهری

مکانی جاذب برای بسیاری از کارکردهای شهری عمل می‌کند. جایگاه مرکز شهر و ویژگی‌های آن از نظر تعدادی از مهمترین نظریه‌های ساخت شهر به طور خلاصه در جدول ۱ نشان داده شده است.

#### • اهمیت و جایگاه مرکز شهر در برنامه‌ریزی شهری

اگر یکی از اهداف مهم برنامه‌ریزی شهری را حل

هر چند که اخیراً به واسطه پیشرفت سریع تکنولوژیکی در حمل و نقل و ارتباطات از راه دور نیاز به تمرکز بسیار بالای ادارات و فعالیت‌ها را در موارد بسیاری غیرضروری ساخته است (Wong, ۲۰۰۳: ۳۴). اما بخش مرکزی شهرها همچنان موقعیت خود را حفظ کرده است. تلاش برای احیاء مراکز شهری که امروزه در بسیاری از شهرها دنبال می‌شود، گواه بر این امر است که باوجود اینکه پیشرفت‌های تکنولوژیکی نیاز به تمرکز را در سطح زیادی پایین آورده است، مرکز شهر همچنان به عنوان



برنامه‌ای برای مرکز شهر قبل از هر چیز مستلزم تعیین جایگاه آن در فضای شهری است.

حفاظت، انتقال یا نوسازی و پالایش سه راهبرد عمده رایج در برخورد با مرکز شهر در جوامع مختلف و تجارب موجود به شمار می‌آیند. هر یک از این راهبردها متکی بر برخی اولویت‌ها و چالش‌های فراروی است (کاظمیان، ۱۳۸۰: ۱۵). متناسب با شرایط و اوضاع و ویژگی‌های خاص هر شهر هر کدام از این راهبردها می‌تواند مؤثر واقع شود. در واقع اتخاذ هر کدام از این راهبردها باید مبتنی بر این امر باشد که در صورت اتخاذ هر کدام از آنها برای برخورد با مسائل مرکز شهر، نتایج



مثبت و منفی آن برای مرکز شهر و به تبع آن برای کل فضای شهری و ساکنان آن به چه میزان خواهد بود. برای مثال در حالی که در شهرهای بزرگ بسیاری از فعالیت‌ها و کارکردهای بخش مرکزی تحت تأثیر عوامل متعدد مانند تغییر مقیاس فعالیت و تحول در سیستم حمل و نقل و ارتباطات به مکان‌یابی در بخش‌های دیگر شهر و یا حتی خارج از شهر گرایش یافته‌اند و به تدریج در جوار فرودگاه‌ها و اتوبان‌ها استقرار می‌یابند در شهرهای کوچک و متوسط بر خلاف شهرهای بزرگ انتقال موسسات تجاری و خدماتی از مرکز شهر مسائل جدیدی در سطح شهر پدید می‌آورد و با تقلیل ارزش اقتصادی منطقه مرکز شهر، زمینه‌ای مناسب برای فرسودگی و تباهی بافت فراهم می‌آورد (سعیدنیا، ۱۳۸۲: ۳۴). این امر حاکی از آن است که بخش مرکزی در سطوح مختلف شهری و با توجه به سطح توسعه و مقیاس فعالیت متغیر است و نمی‌توان تنها با یک دیدگاه به آن نگرینست و اتخاذ راهبردهای مختلف باید با توجه به نوع مسأله‌ای که بخش مرکزی شهر ممکن است با آن روبه‌رو باشد، صورت بگیرد.

مسأله و مشکل بدانیم برنامه‌ریزی شهری باید قبل از هر چیز توجه خود را به مرکز شهر معطوف کند. سامان‌دهی و اداره بخش مرکزی شهر امری پیچیده و دشوار است، چرا که بخش مرکزی شهر خود ماهیتی پیچیده دارد. پیچیدگی آن ناشی از قرارگیری و تمرکز فعالیت‌های گوناگون در کنار هم و در ارتباط بلافصل با هم و در فضایی نسبتاً محدود است. در صورت نداشتن برنامه‌ریزی منسجم و نبود نگرشی جامع و همه‌جانبه به بخش مرکزی شهر این بخش از شهر با چالش‌های اساسی مواجه شده و منجر به ناکارآمدی آن می‌شود. بدون شک مرکز شهر مشکلات و تنگناها و در عین حال پتانسیل‌ها و توانایی‌های خاص خود را دارد و همین امر مستلزم نگرش‌های خاص برنامه‌ریزی و مدیریتی به آن می‌شود. برای حل بسیاری از مشکلات و تنگناهایی که بخش مرکزی بسیاری از شهرها با آن مواجهند و همچنین دستیابی به تعادل مناسب بین کاربری‌های مختلف و جلوگیری از غلبه یافتن کارکردهای خاص و تخصصی شدن بیش از حد در بعضی از کارکردها به ناچار باید بخش مرکزی شهر در کانون توجه برنامه‌ریزان شهری قرار گیرد و در راستای کارآمد کردن هر چه بیشتر آن عمل شود.

امروزه در کشورهای در حال توسعه مراکز شهرها مکان‌هایی هستند که افراد فقیر در آن زندگی می‌کنند به این دلیل که راه‌های امرار معاش آنها در مرکز شهر پایدارتر است. نزدیکی به مکان‌های بازاری و دسترسی به طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های غیررسمی جزء ضروری استراتژی‌های بقای آنها به‌ویژه کودکان و زنان غیر ماهر است (Razzu, ۲۰۰۵: ۴۰). این امر منجر به بروز مشکلات اجتماعی در بخش مرکزی شهر می‌شود، جایی که ممکن است در آن آسیب‌های اجتماعی در سطح بالایی بروز کند و بر اصالت و هویت واقعی و عینی آن لطمه وارد سازد.

چنین مسائلی باعث شده است که امروزه برنامه‌ریزی و ساماندهی مرکز شهر به مسأله‌ای مهم در برنامه‌ریزی شهری و در عین حال به مشکل‌ترین و حساس‌ترین بخش برنامه‌ریزی شهری تبدیل شود و نظر برنامه‌ریزان و محققان امور شهری را به خود جلب کند و از این رهگذر برنامه‌ریزی‌های مختلفی برای احیاء دوباره مراکز شهری صورت گرفته است چرا که تقویت عملکرد بخش مرکزی شهر و کارایی هر چه بیشتر آن هدفی است که مدیران شهری به دنبال رسیدن به آن هستند و این هدف جز از طریق برنامه‌ریزی یکپارچه و برقراری ارتباط بین مجموعه نظام برنامه‌ریزی و مجموعه مدیریت شهری امکان‌پذیر نیست. تلاش برای ارائه هر گونه طرح و



جذب جمعیت از فواصل زیاد و فراتر از فضای شهری به آن می‌شود.

نظریات ساخت شهر به شکل عمده بر ساختار فضایی و روابط اجزاء و عناصر سیستم شهری استوار بوده‌اند. در این میان هر کدام از نظریات ساخت شهر به‌نحوی به جایگاه بخش مرکزی در شهر توجه کرده و برای آن کارکردهایی قائل شده‌اند. در بیشتر نظریات ساخت شهر، بخش مرکزی دارای کارکردها و فعالیت‌های برتر در سطح شهر و فضای تحت نفوذ آن است و بر این اساس موقعیت آن در فضای شهری نمایان است.

بخش مرکزی شهر به‌واسطه در بر گرفتن طیف وسیعی از فعالیت‌های متنوع و نیز تمرکز و تراکم زیاد فعالیت‌ها در آن دارای مسائل و مشکلات خاص خود است که همین مساله باعث شده است، بخش زیادی از مباحث برنامه‌ریزی شهری را به خود اختصاص دهد. حل مسائل و مشکلات مرکز شهر مستلزم نگرش‌های واقع بینانه برنامه‌ریزی و ارائه طرح‌های مبتنی خواست‌ها و دیدگاه‌های ساکنان و توانائی‌ها و قابلیت‌های آن است.

در پایان این بحث باید گفت که برنامه‌ریزی اعم از برنامه‌ریزی اقتصادی، اجتماعی، ترافیکی و فیزیکی در بخش مرکزی در سطوح مختلف شهری اعم از شهرهای بزرگ، متوسط و کوچک باید برای کارآمد ساختن بخش مرکزی، کاستن از مشکلات آن، تعیین جایگاه مناسب برای آن در فضای شهر، ادامه حیات اقتصادی و حفظ هویت اجتماعی، فرهنگی و تاریخی آن صورت بگیرد و نگرش برنامه‌ریزی شهری به بخش مرکزی باید چند وجهی و به دور از تک بعدی نگریستن مسائل آن باشد. این امر چه در راستای انتقال و یا نوسازی مرکز شهر، چه در راستای حفاظت و چه در پالایش آن، مستلزم شناخت قانونمندی‌ها و نیروهای حاکم و تاثیر گذار بر مرکز شهر و جهت‌دهی به این قانونمندی‌ها و نیروها در راستای کارایی بخشیدن به آن است.

بدون شک بیشترین پیچیدگی مسائل شهری و بیشترین تاثیرگذاری عوامل مختلف در بخش مرکزی شهر وجود دارد و هر گونه طرح و برنامه‌ای برای مرکز شهر کل فضای شهری و عملکردهای آن را تحت تاثیر قرار می‌دهد و این اهمیت موضوع را به وضوح آشکار می‌کند.

### ● نتیجه گیری

بخش مرکزی شهر پهنه‌ای چندکارکردی (تاریخی، اقتصادی، اجتماعی، ترافیکی، اداری- سیاسی و کالبدی- فضایی) است که عمده عملکردهای مهم و برتر شهری را در خود جای داده است و از این نظر نسبت به سایر قسمت‌های شهر نقش مهم‌تر و بیشتری را در عرصه کارکردی شهر ایفا می‌کند. استقرار مجموعه فعالیت‌های مهم و برتر هر شهر در بخش مرکزی آن دامنه عملکردی این محدوده را گسترش داده و باعث

### پانوشتها

این مقاله برگرفته از بخشی از مباحث تئوریک پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده می‌باشد که به راهنمایی دکتر غلامرضا کاظمیان و با عنوان «عوامل و متغیرهای موثر در تبیین بخش مرکزی شهرهای میانی (مورد مطالعه: شهر بوکان)» در دانشگاه تربیت مدرس در خرداد ۱۳۸۶ از آن دفاع شده است.

### منابع

- پاپلی‌یزدی، محمد حسین، رجبی سناجردی، حسین، نظریه‌های شهر و پیرامون، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۲.
- سعیدنیا، احمد، نظام مراکز شهری و فضاهای مسکونی، کتاب سبز راهنمای شهرداری‌ها، جلد چهارم، تهران، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور، ۱۳۸۲.
- سعیدی رضوانی، نوید، «قلب شهر، شناخت و دخالت»، ماهنامه شهرداریها، شماره ۳۴، ۱۳۸۰.
- شکوئی، حسین، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، جلد اول، تهران، انتشارات سمت، چاپ چهارم، ۱۳۷۹.
- شیعه، اسماعیل، مقدمه‌ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری، تهران، مرکز انتشارات دانشگاه علم و صنعت، چاپ دوازدهم، ۱۳۸۱.
- کاظمیان غلامرضا، «مرکز شهر، حفاظت، انتقال و پالایش»، ماهنامه شهرداری‌ها، شماره ۳۴، ۱۳۸۰.
- فکوهی، ناصر، انسان‌شناسی شهری، تهران، نشر نی، ۱۳۸۳.
- مامفورد، لوئیس، فرهنگ شهرها، ترجمه عارف اقوامی مقدم، تهران، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری، ۱۳۸۵.
- Razzu Giovanni "Urban redevelopment and redistribution: the case of Old Accra and Adawso House" *Habitat International* 29 2005.
- Wong Tai-chee "the changing role of the central business district in the digital era: the future of Singapore s new financial district" *Land use policy* 2004 27.



## دگردهیسی شهرداری از سنت محوری به مدرن مداری



گفتگو با دکتر شهرام یوسفی فر

○ مریم فاطمی

دکتر "شهرام یوسفی فر"، دانش آموخته‌ی رشته‌ی تاریخ ایران و عضو هیئت علمی پژوهشکده‌ی تاریخ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی است. وی سال‌هاست که به صورت تخصصی در زمینه‌ی تاریخ اقتصادی و اجتماعی سده‌های میانه تاریخ ایران به پژوهش و تدریس اشتغال دارد. زمینه‌ی تخصصی مطالعات وی وضعیت اقتصادی، اجتماعی جامعه شهری ایران است و رساله‌ی دکترایش نیز با عنوان «اقتصاد شهری ایران در دوره‌ی سلجوقیان» در همین راستا تدوین شده است. پژوهش‌های بعدی وی نیز در مورد «تحولات ریخت‌شناسی شهرهای ایران، در رابطه شهر و روستا در سده‌های میانه ایران» و مفهوم شهر در سده‌های میانه ایران و نظایر این‌ها بوده است. محورهای پژوهشی اخیر دکتر یوسفی فر نیز در مورد ساختار و کارکردهای مناصب شهری در ایران، معطوف به ارزیابی الگوهای مدیریت شهری در سده‌های میانه ایران است. با این سابقه و زمینه‌های پژوهشی با سؤال‌های متعددی در مورد هویت شهر و شهرداری در بستر تاریخی و فعلی به سراغ او رفتیم تا پاسخ سؤال‌اتمان را جویا شویم:

ایران از تعبیر «سازمان اداری شهری» استفاده کنیم. بنابراین در پاسخ به این سؤال با اندکی تفصیل باید بگوییم که به طور کلی در تجربه‌ی تاریخی شهر در ایران سازمان اداری شهر از ساختار اجتماعی-فرهنگی و سیاسی شهر، که در مجموع هویت شهر را می‌ساختند، مجزا و متفاوت نبود. در آن تجربه هر یک از

**شوریا** به نظر شما آیا شهرداری‌ها در گذشته بخشی از هویت شهرها محسوب می‌شدند؟

باتوجه به اینکه نهاد شهرداری یک پدیده‌ی مدرن در مناسبات شهری به شمار می‌آید، بهتر است برای اشاره به تجربه‌ی دیروزین شهرداری‌ها در شهرهای



## شهریا نوع تعاملات و سکنی‌گزینی در شهر چگونه بود؟

اگر ابعاد سازمان اداری شهر به طور وسیع مورد بررسی قرار گیرد دیگر ویژگی‌های مورد نظر در آن آشکارتر خواهد شد. به عنوان مثال انطباق‌یابی واحدهای بلوک‌بندی شهر با نظام محله‌ای موجود در شهر، شیوه‌ای کارآمد برای اداره‌ی شهر به شمار می‌رفت. در این شیوه کدخدایان و کلاتران به عنوان رؤسای خاندان‌ها یا معتمدین یک گروه اجتماعی عهده‌دار وظائف اداری، انتظامی و قضایی در مناطق محدود و مشخص از شهر می‌شدند. به این ترتیب به سادگی ملاحظه می‌شود که سازمان اداری شهر با ساختار اجتماعی و حتی فضای موجود در شهر منطبق می‌شد. بنابراین از لحاظ اجرایی نیز توجه به سایر جنبه‌های سازمان اداری شهر در شهرهای ایران حکایت از آن دارد که سازمان مذکور جزئی از هویت اجتماعی و فرهنگی شهر به‌شمار می‌رفت.

## شهریا آیا امروز هم شهرداری‌ها مبین هویت شهرشان و یا تأثیرگذار در هویت آن هستند؟

در شرایط متفاوتی که پس از پیدایش نهادهای مدرن در جامعه ایران ظاهر شد، امور اداره‌ی شهر که در قالب بلدیها و شهرداری‌ها تجلی یافت بر عهده‌ی کسانی قرار گرفت که در بدنه و ساختاری با خصلت غیر دموکراتیک، سازماندهی شده بودند. گسترش دامنه‌ی حقوق و وظایف حکومت در دوره‌ی معاصر

ایران باعث شد سازمان اداره‌ی شهری ایران به عنوان ادامه دستگاه‌های اجرایی، امنیتی و قضایی به شمار رفته و تمایزی آشکار بین سازمان مزبور و هویت شهری پدیدار شود. به عنوان مثال درگذشته گروه متنفذ روحانیون وظایف مهمی را در حوزه‌ی قضایی و تصدی نهادهای اجتماعی و دینی برعهده داشته و از این طریق شماری از مناصب مهم را در سازمان اداری شهر تصدی می‌کردند، اما در نظام اداری جدید شهرها چنین امری نادیده انگاشته شده و به‌طور عملی ارتباط این گروه اجتماعی با سازمان اداره‌ی شهرها قطع شده است.

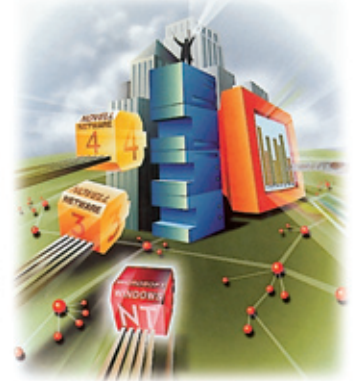
مناصب اداری شهر و سازمان‌های مربوطه‌ی آن نقش و کارکردهای مشخصی را در رابطه با روال‌های زندگی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مردم شهر متحقق می‌کردند و به هویت شهر شکل می‌دادند.

## شهریا این مناصب که در واقع به هویت شهر شکل می‌دادند چگونه وارد حوزه‌ی اداره‌ی شهری می‌شدند؟

مناصب شهری توسط نمایندگان خاندان‌های شناخته شده‌ی شهر که دارای تجربه و سابقه در یک شغل یا تخصص خاص بودند، تکفل می‌شد، اگرچه مناصب نظامی و گاه سیاسی از این قاعده مستثنی بود. در واقع لایه‌ای از نخبگان شهری وظیفه‌ی اداره‌ی امور شهر را برعهده می‌گرفتند و به ایفای نقش دوگانه‌ی نمایندگی از جانب مردمان شهر و حمایت از حقوق آنها در برابر حکومت و در عین حال رعایت حقوق حکومت نسبت به مردم شهر، می‌پرداختند. کسانی که تصدی مناصب فرهنگی و دینی شهر را برعهده داشتند نیز در این نوع روابط دوجانبه قرار می‌گرفتند. در مورد دیگر دست اندرکاران امر اداره شهر نیز چنین

بود. بر این اساس لایه‌ای از نخبگان هر شهر، تصدی امور شهر را برعهده می‌گرفتند که در یک نگاه به مانند حلقه‌ای واسط میان بدنه‌ی جمعیت شهری و حکومت به نظر می‌رسیدند. حقوق و تکالیف این گروه با آنکه تفاوت‌هایی را در ادوار مختلف پیدا می‌کرد، اما به‌طور کلی معطوف به

رعایت منافع دوسوی معادله یعنی حکومت و مردم بود. در این وضعیت سازمان اداره شهر به مانند جزئی از هویت آن شهر به شمار می‌رفت؛ زیرا تصدی مشاغل مالی و مالیاتی یا مشاغل امنیتی و انتظامی و دیگر مشاغل ایرانی و نظایر این‌ها در حکم تداوم ایفای نقش اجتماعی گروه‌هایی از مردمان شهرها بود که در حرفه‌ی مألوف خود صاحب تجربه بودند. به این ترتیب سازمان اداره شهر در ساختار شهر تنیده شده به نظر می‌رسید و تفاوتی بین سازمان اداره‌ی شهر با جامعه شهری وجود نداشت.





## شوریا این قطع ارتباط در نظام اداری جدید نتیجه‌ی چیست؟

موارد مشابه وقوع انقطاع میان گروه‌های اجتماعی مختلف با سازمان اداری شهری را با دلایل مختلف می‌توان مورد مطالعه قرار داد. بدون تردید پیامدهای چنین روندی را باید در کاهش مشارکت عمومی در فرآیند تصمیم‌گیری در جامعه و پس رفت حوزه‌ی تکالیف و وظایف شهروندان در قبال مسائل مختلف جامعه شهری مورد توجه قرار داد. اما به نظر می‌رسد گرایش‌های مختلفی که در راستای نزدیک‌سازی بدنه‌ی سازمان اداری شهر به نظام اجتماعی موجود در شهر وجود داشته و دارد، پاسخی اولیه به این معضل است. ضرورت اجرای نظام شوراها و شوراییاری‌ها و جهت‌گیری به سوی طراحی و اجرای شماری از برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مبتنی بر احیاء نظام «محلّه» در کلان‌شهرها حکایت از آن دارد که ضرورت‌های ادغام وظایف و تکالیف نهادهای اداره‌ی شهر، از جمله شهرداری با سازمان‌های اجتماعی موجود در جامعه‌ی شهری کنونی ایران اجتناب‌ناپذیر است. به‌طور طبیعی پیامد چنین راهبردهایی امکان بازسازی هویت شهری ایران را بر مبنای اصل وحدت شهرداری با شهر فراهم می‌آورد.

دقیق برای زندگی وی در دستور کار مدیران جامعه قرار می‌گرفت. به این ترتیب آراء و نظریات راهبردی که در امر اداره‌ی شهر و چگونگی نظام‌بخشی به روابط مردمان در درون آن مورد توجه قرار می‌گرفت، بر مبنای آموزه‌های شریعت و آراء سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مبتنی بر آن استوار شده بود. در واقع به نظر می‌رسد «شهر» در گذشته به‌عنوان مکانی که «خیر و سعادت این جهانی» انسان در آن قابل تحقق است،

مورد توجه قرار داشته است. در این چشم‌انداز متصدیان اداره‌ی امور شهر معنایی از شهر را در ذهن داشتند که تار و پود مناسبات شهری با رشته‌های "سنت" تنیده شده بود و آنچه در نزد آنها اهمیت پیدا می‌کرد به کار بستن اصل و معیارهای مقبول و تأیید شده‌ای بود که نسبت به اصالت و حقانیت آن در میان مدیران و مردمان شهر اجماع وجود داشت. هرچند گاه در شیوه‌ی کار به دلیل دخالت گرایش‌های شخصی، برخی اختلاف نظرها بروز پیدا می‌کرد.

**شوریا با وجود تحولات بسیاری در مفاهیم معاصر «شهر»، انسان معاصر ایرانی دچار چه تحولی شده است؟**  
چشم‌انداز متفاوتی که از پدیده‌ی شهر در دوره‌ی

## شوریا آیا نهاد شهرداری امروز را می‌توان در حکم ادامه‌ی نظام اداره‌ی شهری ایران در ادوار تاریخی به‌شمار آورد؟

هرگونه بحث در مورد دیروز و امروز نهاد اداره‌ی شهر در ایران مستلزم توجه دقیق به شباهت‌ها و تفاوت‌های این نهاد از چشم‌انداز تاریخی با وضعیت کنونی آن است. به‌طور کلی

شیوه‌ی اداره‌ی شهرها در ایران و سازمان اداری‌ای که برای این منظور ظاهر شده بود، براساس متن اجتماعی- اندیشه‌ای شکل گرفته بود که امروزه از آن باعنوان «سنت ایرانی و اسلامی» یاد می‌شود. براساس آموزه‌های مسلط در آن، حوزه شهر به مانند جامعه‌ای که نوع انسان در آن باید به سعادت این جهان برسد در نظر گرفته می‌شد و از این رو باید برنامه‌ریزی‌های

○ «شهر» در گذشته به‌عنوان مکانی که «خیر و سعادت این جهانی» انسان در آن قابل تحقق است، مورد توجه قرار داشته است



پیدایش مناسبات شهرنشینی و بالطبع ظهور نهادها و مؤسسات ویژه اداره‌ی شهر در ایران به دوران مادها و پیش از آن برمی‌گردد. بدون تردید ظهور هریک از نهادهای شهری ملازم با تلاش‌های فکری ایرانیان بوده است تا هرچه بهتر شرایط زندگی در شهرها را بهبود بخشیده و هویت شهریان را در پیوستگی با مناسبات اجتماعی و فرهنگی که در آن بسر می‌بردند، دقیق‌تر تعریف کند. بنابراین ظهور هر نهاد مدنی و مؤسسات اجتماعی در ایران متلازم با نظریات و مبانی اندیشه‌ای است که به‌عنوان مبنای تأسیس و استمرار بعدی هریک از آن نهادها محسوب می‌شود.

اما از میان بسیاری از تجربیات ارزشمند گذشته که امروزه می‌تواند به‌عنوان زمینه‌های تأمل و مطالعه در مورد روش‌ها و نظریات بدیل در موضوعات مورد نظر مطرح شود، چند مورد بیشتر خودنمایی می‌کند. از آن میان ابتدا می‌توان به الگوها و شیوه‌های برقراری تأمین اجتماعی یا حمایت اجتماعی که در گذشته معمول بوده است، اشاره کرد. آنچه مورد نظر است روالی است که مردمان شهری برای دستگیری اقشار و گروه‌های

فرو دست جامعه از آن بهره می‌برند. عنایت به مشکلات و معضلاتی که تکدی‌گری و نابسامانی‌های ناشی از آن در جامعه پدید آورده است در کنار ضرورت‌های دیگری که برای برقراری حمایت از وامانداگان و کسانی که در تأمین امور معیشت خود وامانده‌اند و حکایت از آن دارد که امروزه تصور عامه چنین است که رسیدگی به این مسائل در حیطه‌ی وظایف دولت است و یا در نهایت ریختن وجوه اعانات به صندوق‌های مربوطه از سوی برخی مردمان، کفایت لازم برای سر و سامان بخشی به امور اشاره شده را دارد. در واقع به‌نظر می‌رسد مسوولیت‌های اجتماعی و اخلاقی مجراهای ساده‌ای برای بروز دارد و از این طریق خیال همگی آسوده شده که دیگر وظیفه‌ای درمورد این مسائل به دوش آنها سنگینی نمی‌کند. اما مرور گذشته حکایت از تفکر و روال دیگری دارد.

**تولیا** این روال در گذشته چگونه بوده است؟  
در گذشته حضور فرد در جامعه شهری توأم با نوعی احساس هشیاری و حساسیت نسبت به کلیه هم‌نوعان و

معاصر ایران به‌وجود آمد، ماهیت جامعه شهری و آموزه‌های مسلط بر آن را دچار دگرگونی اساسی کرد. در این دوره شهر به مثابه‌ی بستر زایش و تجلی مناسبات مدرنیته مورد توجه قرار گرفت و آموزه‌ها و نظریات در مورد مفهوم «شهر» متفاوت از گذشته شد.

معیارها و روال‌های اداره‌ی شهر در دوره‌ی «سنت» جای خود را به اصول و ضوابط جدیدی داد که به‌صورت رایگان از فرهنگ اروپا اخذ و اقتباس شد.

هنگامی که ماهیت و معنای شهر در ذهن و نظر ایرانیان دگرگون شد، مفهوم و موجودیت جدیدی از پدیده‌ی «شهر» در جامعه ایران شکل گرفت. وقتی در آن تأمل می‌کنیم، بیش از هر چیز نامالایمات و آسیب‌هایی را که برای زندگی آدمیان به بار آورده برجسته می‌بینیم. بر این اساس در دو نوع شهری که در ماهیت و اساس با یکدیگر تفاوت دارند، می‌توان دو الگو و نظام متفاوت اداره‌ی شهر را ملاحظه کرد. شهری که در آن «انسان» محور برنامه‌ریزی و مدیریت شهری بود و شهری که «شهروند»

را در خود جای داده است و قصد دارد آنچه را که به‌نام «حقوق شهروندی» تعریف شده است، برای او به ارمغان آورد. در نهایت در پاسخ به این سؤال که آیا نهاد شهرداری امروز ادامه‌ی نظام اداره‌ی شهری گذشته است باید گفت که با وجود تلاش‌ها برای تلفیق روال‌های مرسوم و شناخته شده با دستاوردهای مدرنیته، دخالت حکومت و ارکان تصمیم‌گیرنده‌ی آن در این زمینه، زوال زود هنگام روال‌های پیشین را در پی داشته است.

بنابراین به هنگام بحث در مورد تجربه اداره‌ی امور شهر در گذشته‌ی ایران باید متوجه تفاوت‌های آن تجربه با آنچه که تجربه نوین اداره‌ی جامعه شهری به‌شمار می‌رود، بود و در ارزیابی و بهره‌برداری از تجارب گذشته برای اکنون، جمیع ملاحظات روش‌شناسانه و نظری مربوطه را در نظر داشت.

**تولیا** بهره‌مندی از این تجارب چگونه و در چه ابعادی باید صورت گیرد؟ آیا تجربه‌ی شهری گذشته‌ی ایران می‌تواند برای مدیریت شهری امروز کارآمد باشد؟



قوانین از سوی مردم است. این امر در گذشته چگونه صورت می‌پذیرفت؟

در این مورد می‌توان از نظریه‌ی «ابن خلدون» در مورد ارزیابی مؤسسات مدنی و چگونگی وضع قوانین برای شهرها استفاده کرد. وی در تشریح وجوه حکمرانی اسلامی و تکالیف آن اشاره دارد که حکمران وظیفه دارد برای حفظ دین و سیاست دنیا بکوشد. وی برای رعایت مصالح مسلمانان باید به اعمال سیاست بپردازد و به عمران شهری اقدام کند. از این رو اجرای امور مختلف مربوط به جامعه به‌عنوان وظایف شخص خلیفه به‌شمار می‌رفت و بر آن اساس ارکان اجرایی که در جامعه وجود داشت به‌عنوان بازوهای اجرایی وی موجودیت می‌یافت. در این الگو دو ساحت دینی و سیاسی امور با یکدیگر منطبق

بوده و در نتیجه سیاست‌ها و مقرراتی که برای سامان بخشی به زندگی مردمان شهری وضع می‌شد با هم سازگار بودند. شهرهای واقع در سایه‌ی چنین نظامی تنها می‌بایست قوانین و مقرراتی را که وضع شده بود، پیاده می‌کردند. در این میان، گروه فقها و علمای مسلمان در

گسترانیدن آیین‌نامه‌های مزبور در پایین‌ترین سطوح و لایه‌های جامعه نقش به‌سزایی داشتند. باتوجه به اینکه قوانین و مقررات موردنظر برنامه‌ی کاملی را برای مناسبات اجتماعی جامعه شهری دربرداشت، انواع معاملات و روابط انسان‌ها براساس برنامه‌ای دقیق و منظم ساماندهی می‌شد و از انسجام بسیار نیز برخوردار بود.

**توریا** ضمانت اجرایی و یا در واقع انگیزه‌ای که مردم را برای رعایت آن قوانین و مقررات ترغیب می‌کرد، چه بود؟

پشتوانه‌های اعتقادی و اخلاقی مردمان شهری در یک دوره‌ی تاریخی به‌عنوان اساسی‌ترین ضمانت اجرایی قوانین مزبور عمل می‌کرد؛ به‌گونه‌ای که به‌سرعت مقررات و ضوابط وضع شده مثلاً برای شیوه‌ی ساخت و ساز بناها یا معماری منازل مسکونی به‌عنوان قوانینی لازم‌الاجرا که فرد ناگزیر از اعمال آنها بود، درآمد. البته ضمانت‌های اجرایی دیگری نیز برای مقررات شهری در نظر گرفته شده بود و پیدایش

همشهریان اطراف خود بود. دایره‌ی احساس مسوولیت حتی فراتر از همشهریان فرد کشیده می‌شد و کسانی که یک‌بار گذرشان از یک شهر می‌افتاد را نیز شامل می‌شد. مجرای ظهور این احساسات نوع دوستانه در شکل مؤسسات حمایتی بسیار کارآمد تجلی می‌یافت و در نهاد وقف متجسم می‌شد. افرادی که از حدی توانایی مالی برخوردار بودند با پیروی از رویه معمول وقف دارایی خود، مؤسسه‌ای مالی برپا می‌کردند که با تعریف دقیق و مشخص مصارف آن در زمینه‌های متنوعی شرایط رشد و تکامل را برای گروه‌ها و افراد نیازمند فراهم می‌کرد. برخی از زمینه‌های مورد نظر عبارت بودند از: اطعام فرودستان در فواصل زمانی مشخص و به‌صورت پایدار، فراهم آوردن

امکان تحصیل رایگان برای فرودستان، تدارک هزینه‌ها و مایحتاج کسانی که به‌دلایل مختلف در مسافرت و رسیدن به مقصد خود دچار مشکل شده بودند، تدارک هزینه‌های ثابت و مکفی برای بچه‌های بی‌سرپرست، تدارک هزینه‌های ثابت برای کمک به ازدواج جوانان و تهیه مایحتاج اولیه

زندگی آنها، تهیه لباس و پوشاک برای فقرا، تدارک کمک‌های مالی برای گروه‌های کم درآمد و ضعیف جامعه. به‌نحوی که از فروپاشی مناسبات خانوادگی و سقوط آنها جلوگیری شود و بسیاری مصارف دیگر که برای ترویج و تشویق جشن‌ها و شادی‌ها در بین مردم جامعه و یا بزرگداشت ایام مذهبی و سوگواری که هویت دینی و اجتماعی مردمان را مدنظر قرار داده بود. به‌طور خلاصه اگر وقف‌نامه‌های بسیاری را که در این زمینه در دست است مورد بررسی قرار دهیم به این واقعیت می‌رسیم که شیوه‌های برقراری حمایت و تأمین اجتماعی در جامعه شهری گذشته بسیار کارآمدتر از آن خدماتی است که امروزه به‌عنوان کارکردهای شهری از سوی سازمان‌های دولتی انجام می‌گیرد.

**توریا** یکی از دغدغه‌های جدی مسوولان و دست‌اندرکاران سازمان اداری شهر، وضع قوانین مناسب برای اداره‌ی بهتر شهرها و نیز چگونگی اجرای مناسب آن قوانین در شهر و برقراری ضمانت اجرایی کارآمد برای اجرای این





مناسبات روزمره زندگی مردم دستورالعمل‌هایی صادر کند و این صلاحیت‌ها باعث می‌شد آنچه از ناحیه وی اعلام می‌شد برای شهرنشینان پذیرفتنی و قابل قبول باشد.

در عین حال بدنه‌ای کارشناسی در این حوزه فعال بود که عمدتاً براساس گزینش مجرب‌ترین اهل هر حرفه و پیشه مبتنی بود. در پیوند این بدنه‌ی کارشناسی با توانایی‌های عالمان دینی بود که وضع بسیاری قوانین و مقررات در حوزه‌های مختلف شهری و کسب و کار و معاش مردمان، امکان‌پذیر می‌شد. از سوی دیگر پذیرش و به کار بستن آن در نزد مردم مرتبط با موضوع قانونگذاری و وضع مقررات با سهولت صورت می‌گرفت. توجه به ساز و کار در درجه‌ای که پیوند بین تجربیات اجتماعی و حرفه‌ای را با دانش حقوقی و حوزه شریعت برقرار می‌کرد، راز پویایی و توانایی‌های مناسبات شهری ایران در ادوار گذشته است.

○ آنچه در فضاهای شهری- اجتماعی در حال شکل‌گیری است، این است که رویدادها و الگوهای اداری شهر را به‌سوی اعمال مدیریت غیر مستقیم و نامحسوس می‌برد ○

### شهریبا به‌عنوان سؤال آخر آیا می‌توانید شهری را بدون شهرداری تصور کرد؟

شهر به‌عنوان یک جامعه نمی‌تواند عاری از یک نهاد اداره‌کننده باشد. تصور شهر بدون شهرداری تنها در حوزه‌ای خیال امکان‌پذیر است و البته پرداختن به آن نافی تجربیات تاریخی و کنونی بشر است. به عبارت دیگر تاریخ زندگی شهری حکایت از آن دارد که پیدایش جوامع بشری و استمرار حیات آن متلازم با حضور نهادی مؤثر بوده است که امور مربوط به مدیریت و اداره‌ی امور مختلف شهری را متکفل باشد تا نظام ضروری برای تداوم مناسبات شهری را فراهم کند.

نکته دیگر اینکه، آنچه در فضاهای شهری-اجتماعی در حال شکل‌گیری است، این است که رویدادها و الگوهای اداری شهر را به‌سوی اعمال مدیریت غیر مستقیم و نامحسوس می‌برد و شبکه مدیریت مجازی را جایگزین برخی وجوه سخت‌افزاری مدیریت کنونی می‌کند که این‌ها را نمی‌توان به معنای حذف نهادی چون شهرداری از زندگی شهری قلمداد کرد. بلکه در واقع ساز و کار اداره‌ی شهر و نهادهای متلازم آن در آینده با تغییر شرایط دگرگون خواهند شد اما هنوز نمی‌توان نظر خود را به جامعه‌ی شهری که فاقد مرکزیت برنامه‌ریزی و اجرای راهبردها باشد، معطوف کرد.

برخی مؤسسات اجرایی و نظارتی مانند احتساب در این راستا مورد بهره‌برداری قرار می‌گرفت. "محتسب" به‌عنوان نماینده اجرایی شخص حکمران و قاضی مسئول برقراری نظارت بر اجرای قوانین و مقررات وضع شده‌ای بود که به مردم اعلام شده بود. نهاد احتساب و شخص محتسب با آنکه برای انجام وظایف خود از پشتوانه‌ی سلطه‌ی سیاسی و اجرایی بهره‌مند بود، اما بنا به روال معمول در انتخاب متصدی این شغل اغلب کسی در نظر گرفته می‌شد که از نفوذ اجتماعی و اعتبار شخصی

نیز برخوردار باشد. موارد بسیاری از سرگذشت محتسب‌ها در تاریخ زندگی شهری ایران وجود دارد که حاکی از آن است که محتسبان با تکیه بر تئوری‌های عملی، بنا به تحصیل در علوم اسلامی و صلاحیت‌های اخلاقی و بنا به سلوک مردم‌دارانه‌ی خود و نیز تجارب غنی مدنی که برای ارزیابی مناسبات اجتماعی و

فهم چگونگی رفتار و معاملات شهریان اهمیت داشت، به مانند مؤثرترین رکن در اعمال و برقراری نظارت اجتماعی نقش ایفا کرده و در به سامان رساندن زندگی شهری مؤثر واقع شده‌اند.

### شهریبا تجربه‌ی تاریخی وضع قوانین و مقررات شهری و رعایت آن از جانب شهروندان در مقایسه با امروز را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

در گذشته حوزه تقنین و اجرای مصوبات دو حوزه‌ی کاملاً منفک از هم بود، از این رو شباهت‌هایی با وضعیت کنونی شیوه‌ی اداره‌ی شهرها داشت. اما تفاوت اصلی آن تجربه با تجربیات کنونی در چگونگی وضع قوانین و مقررات و نیز به‌کار بستن آن و ساز و کار متفاوت با آن است. در گذشته کسانی که برای هر یک از دو حوزه‌ی وضع قوانین و مقررات و یا اجرای آن برگزیده می‌شدند واجد صلاحیت‌های عمومی و اختصاصی ویژه‌ای بودند. صلاحیت‌های عمومی آنها شامل آن دسته از توانایی‌ها و مهارت‌هایی بود که در نتیجه‌ی دریافت آموزش‌های ضروری به‌دست می‌آمد.

از جمله تحصیل علوم معمول زمان که البته همه آنها تحت لوای شریعت اسلامی نظام یافته بودند. به این ترتیب که عالم دینی در مسند حاکم شرع و دیگر مناسب مشابه قرار می‌گرفت و آمادگی پیدا می‌کرد تا برای





## مشاور حقوقی

○ جمشید رضایی  
فرهنگ فقیه لاریجانی

دستگاه‌های ذریب‌ت از جمله تربیت بدنی را نیز اخذ نماید. در تدوین اساسنامه می‌بایست دقیقاً اهداف، شرح وظایف تشکیلات، نحوه اداره، چگونگی بکارگیری نیرو، ضوابط حاکم بر گردش مالی و ... مشخص شود.

○ احتراماً به اطلاع می‌رساند که این شهر در سال ۱۳۷۹ براساس اعلام وزارت کشور مشمول قانون نوسازی قرار گرفته است و به تبع آن شهرداری اقدام به وصول عوارض نوسازی از اراضی و ساختمان‌ها و تأسیسات واقع در محدوده و حریم شهر نموده است. اخیراً استانداری با ارسال نامه‌ای اعلام نموده که شهرداری حق وصول عوارض نوسازی در حریم شهر را ندارد. لطفاً در این خصوص ارشاد فرمائید.

جواب: مطابق ماده ۲ قانون نوسازی و عمران شهری مصوب سال ۴۷ و اصلاحیه آن، در شهر تهران از تاریخ اول فروردین ماه ۱۳۴۸ و در سایر شهرها از تاریخی که وزارت کشور تعیین و اعلام می‌کند بر کلیه اراضی و ساختمان‌ها و مستحدثات واقع در محدوده قانونی شهر، عوارض خاص سالانه به مأخذ یک درصد (۱ درصد) بهای آنها که طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد، برقرار می‌شود. همان‌طور که در قسمت اخیر ماده پیش گفته تصریح شده، اخذ عوارض نوسازی صرفاً در محدوده قانونی شهر امکان‌پذیر است. بنابراین نظریه استانداری مبنی بر غیرقانونی بودن وصول عوارض نوسازی در حریم شهر درست و منطبق با موازین قانونی است.

○ زمین‌هایی که در سند مالکیت آنها مزروعی-باغ-باغچه درج گردیده است ولی در طرح هادی و تفصیلی شد دارای کاربری مسکونی می‌باشند آیا در زمان صدور پروانه ساختمانی و پاسخ به استعلامات مشمول تغییر کاربری می‌باشند یا خیر؟

جواب: اراضی مزروعی و باغات هرچند براساس طرح شهرسازی (هادی و تفصیلی) برای آنها کاربری مسکونی پیش‌بینی شده باشد اما این امر موجبی برای تغییر کاربری آنها محسوب نمی‌گردد. زیرا تغییر کاربری اراضی زراعی و باغات در محدوده شهر با رعایت ضوابط و دستورالعمل موضوع ماده ۱۴ قانون زمین شهری امکان‌پذیر می‌باشد.

○ شهرداری قصد دارد نسبت به راه‌اندازی یک باشگاه و تیم ورزشی اقدام نماید لطفاً درخصوص اینکه آیا قانوناً شهرداری مجاز به چنین اقدامی می‌باشد یا خیر؟ و در صورت مجاز بودن نسبت به چگونگی عملی شدن این تصمیم نظریه و راهکار حقوقی ارائه فرمائید.

جواب: به استناد بندهای ۷ و ۱۵ ماده ۷ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، شهرداری می‌تواند در قالب انجمن یا مؤسسه با تصویب شورای اسلامی شهر اقدام نماید. البته در صورتی که در قالب مؤسسه باشد می‌بایست اساسنامه آن به تأیید وزارت کشور نیز برسد. البته این اقدامات وافی و کافی نبوده و شهرداری می‌بایست علاوه بر آن مجوزهای لازم از



○ آیا درج میزان تخفیفات عوارض در دفترچه تعیین بهای عوارض محلی که به تأیید شورای اسلامی شهر و استانداری می‌رسد برای تخفیف دادن عوارض قانونی است یا خیر؟

**جواب:** مطابق نظریه مشورتی دفتر حقوقی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با تصویب تبصره ۳ ماده ۵ و ۱۰ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی (قانون تجمیع عوارض) و لغو کلیه قوانین و مقررات عام و خاص ناظر به اعطای معافیت و تخفیفات از پرداخت عوارض شهرداری، اعطای تخفیف صرفاً در صلاحیت مجلس شورای اسلامی می‌باشد و شورای اسلامی شهر فاقد صلاحیت لازم در این خصوص است. بنابراین درج میزان تخفیفات عوارض در دفترچه تعیین بهای عوارض محلی و اعمال تخفیف در این خصوص مطابق نظریه مذکور غیرقانونی است.

○ تعدادی اراضی در این شهر وجود دارد که مطابق طرح هادی شهر دارای کاربری مزروعی می‌باشند اما در طرح تفصیلی شهر برای آنها کاربری مسکونی پیش‌بینی شده است لطفاً اعلام نمایید کدامیک می‌بایست مبنای عمل قرار گیرد؟ آیا این موضوع مشمول تغییر کاربری می‌باشد یا خیر؟

**جواب:** برای پاسخ به این سؤال می‌بایست به نوع کاربرد زمین در سند مالکیت نیز اشاره می‌شد زیرا همانطور که در اولین سؤال مطرح گردید اراضی که مزروعی هستند هرچند در طرح شهری برای آنها کاربری مسکونی پیش‌بینی شده باشد مشمول غیر کاربری نبوده و تغییر کاربری آنها تابع ضوابط و مقررات مندرج در قانون زمین شهری می‌باشد. اما در صورتی که اراضی یاد شده مزروعی یا باغ نباشند و در طرح قبلی به‌عنوان مثال دارای کاربری تجاری بوده ولی در طرح جدید برای آنها کاربری مسکونی پیش‌بینی گردیده قطعاً در صدور مجوزهای عمرانی بر روی اراضی یاد شده توسط شهرداری آخرین کاربری (مسکونی) مبنای عمل قرار خواهد گرفت. نکته دیگری که در پاسخ به سؤال فوق باید متذکر شده این است که طرح تفصیلی زمانی تهیه و تصویب می‌گردد که برای شهر طرح جامع تهیه و تصویب شده باشد بنابراین در صورتی که شهر فوق دارای طرح جامع باشد و پس از آن طرح تفصیلی تصویب و به موجب آن برای اراضی مورد نظر کاربری مسکونی پیش‌بینی شده باشد برحسب نوع اراضی نحوه اقدام شهرداری همان است که به شرح فوق ارائه گردید.

○ زمینی است که در زمان طرح هادی با کاربری مسکونی توسط شهرداری تفکیک گردیده است. پس از تهیه نقشه تفصیلی شهر برای زمین یاد شده کاربری فرهنگی - ورزشی پیش‌بینی شده است. از آنجاکه مالک هیچ‌گونه ساخت و سازی در قطعات تفکیکی ننموده آیا شهرداری می‌تواند مبادرت به صدور جواز نماید یا خیر؟

**جواب:** قانوناً شهرداری در صدور پروانه‌های ساختمانی می‌بایست وفق کاربری تعیین شده اقدام نماید و به همین جهت می‌بایست در سؤال تصریح می‌گردید که شهرداری قصد صدور جواز با کدام کاربری را مدنظر دارد. اگر منظور صدور جواز با کاربری فرهنگی - ورزشی باشد و قطعات تفکیکی واجد شرایط لازم برای این موضوع باشند و مجوزهای لازم توسط مالک از مراجع ذیصلاح فرهنگی - ورزشی اخذ شده باشد، صدور جواز منعی ندارد. اما در صورتی که منظور صدور جواز با کاربری مسکونی باشد، باید گفت که چون کاربری فعلی ملک «فرهنگی - ورزشی» است، این اقدام فاقد محمل قانونی می‌باشد. زمانی شهرداری می‌تواند بر مبنای کاربری مسکونی پروانه صادر نماید که طبق برنامه زمان‌بندی دستگاه اجرایی متولی طرح، اجرای طرح به بالاتر از ۱۸ ماه یا حداقل پنج سال از تاریخ اعلام رسمی طرح موکول شده باشد.

○ آیا شهرداری می‌تواند در بانک دیگری به غیر از بانک ملی حساب افتتاح نماید و انجام امور بانکی خود را در بانک دیگری قرار دهد؟

**جواب:** همانطور که می‌دانید مطابق تبصره ذیل بند ۱۲ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، کلیه درآمدهای شهرداری به حساب‌های که با تأیید شورای اسلامی شهر در بانک‌ها افتتاح می‌شود واریز و طبق قوانین مربوطه هزینه خواهد شد. و طبق بند (د) ماده ۱۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، در جهت ایجاد فضای رقابتی سالم و به دور از انحصار در سیستم بانکی کشور و ... نهادهای عمومی و شهرداری‌ها برای دریافت خدمات بانکی مجازند بانک عامل را رأساً انتخاب نمایند. بنابراین شهرداری می‌تواند پس از تصویب شورای اسلامی شهر در بانک دیگری غیر از بانک ملی برای دریافت خدمات بانکی، حساب افتتاح نماید. بدیهی است در این حساب نمی‌تواند وجوهاتی را واریز نماید که از محل بودجه عمومی دولتی تأمین گردیده باشد مگر پس از کسب موافقت وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر حسب مورد.





**ایران تعریف نموده است. هرگونه تغییر کاربری در صلاحیت کمیسیون یاد شده و در صورتی که شهر فاقد طرح تفصیلی باشد در صلاحیت کمیسیون ذیربط در استانداری می‌باشد. شورای اسلامی شهر در این خصوص هیچ وظیفه و صلاحیتی ندارد. علیهذا مصوبه شورا دائر بر تغییر کاربری به جهت مغایرت با احکام فوق‌الذکر غیرقانونی است.**

○ آیا شورای اسلامی شهر می‌تواند با توجه به نیاز شهر به برخی کاربری‌ها اقدام به تغییر کاربری نماید.

**جواب: قانون‌گذار برای تغییر کاربری ساز و کار مشخص و معینی در ماده ۵ و تبصره ذیل آن از قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری**

**مرجع رسیدگی: هیأت عمومی دیوان عدالت اداری**

**شاکی: شرکت آب و فاضلاب استان یزد**

**تاریخ: ۱۳۸۵/۷/۹**

**شماره دادنامه: ۴۹۵**

**کلاس پرونده: ۹۸۸/۸۲**

**موضوع شکایت و خواسته: ابطال مصوبه شماره ۲۳۷۶ مورخ ۱۳۷۲/۲/۲۵ ریاست جمهوری**

**مقدمه:** شاکی به شرح دادخواست تقدیمی اعلام داشته است، براساس بند (الف) ماده ۴۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت، وزارت کشور طی نامه شماره ۲۶۱۶/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۷۲/۲/۱۵ پیشنهاد برقراری نیم‌درصد عوارض از قراردادهای پیمانکاری را نموده و طی مصوبه شماره ۲۳۷۶ مورخ ۱۳۷۲/۲/۲۵ ریاست جمهوری مورد ابلاغ قرار گرفته است. براساس قانون شهرداری‌ها، فعالیت شهرداری‌ها فقط شامل محدوده قانونی و حریم شهر می‌گردد و برای خارج از این محدوده هیچ حکمی موجود نمی‌باشد و در نامه وزارت کشور نیز مستنداً به تبصره ۲ بند ۲ ماده ۹۹ قانون شهرداری‌ها اشاره گردیده است. باتوجه به ماده ۹۹ قانون مذکور و تبصره‌های ذیل آن و بند ۳ الحاقی به ماده ۹۹ (مصوب ۱۳۷۲) که مقرر می‌دارد «... هزینه‌های حاصل از اجرای این بند از محل درآمد تبصره ۲ این قانون تأمین خواهد شد...» مبین اجازه وصول عوارض از قراردادهایی است که محل اجرای آنها در حریم شهر می‌باشد و بدین ترتیب وصول عوارض در خارج از این محدوده به استناد مصوبه مورد شکایت برخلاف قانون است و خارج از حدود وظایف و اختیارات قوه مجریه می‌باشد و ابطال مصوبه شماره ۲۳۷۶ مورخ ۱۳۷۲/۲/۲۵ ریاست جمهوری مورد تقاضا است. معاون دفتر امور حقوقی دولت در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۱۳۵۴۲ مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۹ درخواست اتخاذ تصمیم باتوجه به نامه شماره ۹۱۹۷/۶۱-۱ مورخ ۱۳۸۳/۲/۸ مدیر کل حقوقی وزارت کشور را نموده‌اند. در این نامه آمده است.

۱- عوارض بر قراردادهای پیمانکاری جنبه ملی دارد و الزاماً نباید در محدوده قانونی و در حریم شهرها اعمال شود.

۲- ماده ۱۰۶ قانون شهرداری‌ها وزارت کشور را مکلف کرده است عوارض قراردادهای پیمانکاری که خارج از محدوده شهرها اجرا می‌شود را وصول و به تناسب جمعیت، بین شهرداری‌هایی که پنجاه هزار نفر جمعیت کمتر دارند، تقسیم نماید. بدیهی است اجرای این حکم قانون‌گذار مستلزم اخذ عوارض خارج از محدوده قانونی شهر توسط شهرداری‌ها است.

۳- اخذ عوارض از پیمانکاران داخل محدوده شهری و عدم اخذ آن از پیمانکاران خارج از محدوده شهری درحالی که هر دو علی‌الاصول از امکانات شهری برخوردارند تبعیض ناروا و برخلاف نص، صریح ماده ۱۰۶ قانون شهرداری‌ها است. بنابراین اگرچه شهر محدوده جغرافیایی با ویژگی‌های خاص است، لیکن اداره این محدوده نمی‌تواند فارغ از عوامل خارج از این محدوده که در عین حال از وضعیت ثبتي و عرفی واحدی تبعیت می‌کنند، باشد. به‌همین دلیل نیز قانونگذار حوزه شهری را به تقاطعی اطلاق کرده است که در داخل و خارج از محدوده قانونی شهر قرار داشته و از حدود ثبتي و عرفی واحدی تبعیت می‌کند. اینک باتوجه به مراتب فوق مستدعی است نسبت به رد شکایت شاکی تصمیم مقتضی اتخاذ گردد. هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید.



## رأی هیأت عمومی

به صراحت ماده ۱۰۶ قانون شهرداری «وزارت کشور مکلف است کلیه عوارض نفت و گاز و مواد نفتی که در خارج از محدوده شهرها وصول می‌شود (به‌استثنای موضوع قانون مربوط به وصول عوارض از بنزین به‌منظور کمک به مستنداً مصوب ۱۵ اسفند ۱۳۳۴ که به قوت خود باقی است) و همچنین عوارض قراردادهای پیمانکاری که در خارج از محدوده شهرها اجرا می‌شود به تناسب جمعیت بین شهرداری‌هایی که از پنجاه هزار نفر کمتر دارند تقسیم نماید.» بنا به جهات فوق‌الذکر و عنایت به جواز اخذ عوارض در سطح ملی به تجویز مقنن مصوبه مورد اعتراض مغایرتی با قانون ندارد و خارج از حدود اختیارات قوه مجریه در وضع مقررات دولتی نمی‌باشد.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری  
معاون قضایی دیوان عدالت اداری  
مقدسی فرد

مرجع رسیدگی: هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

شاکلی: شهرداری اهواز

تاریخ: ۱۳۸۵/۷/۱۶

شماره دادنامه: ۵۰۹

کلاس پرونده: ۱۰۳۷/۸۲

موضوع شکایت و خواسته: ابطال دستورالعمل شماره ۱۱۰/۱۰/۱۴۱۶۸ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۳۰ مدیر کل امور مالیاتی استان خوزستان

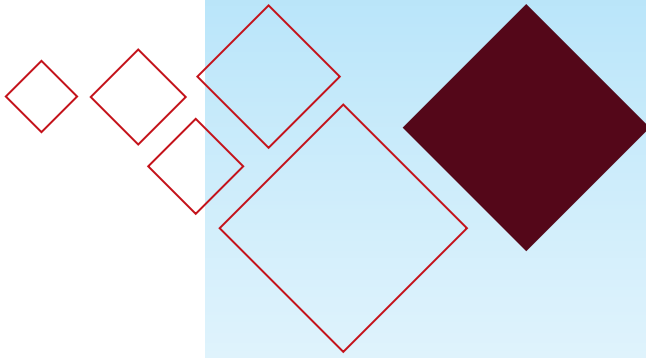
**مقدمه:** شاکلی به شرح دادخواست تقدیمی اعلام داشته است، شهرداری‌ها به‌عنوان یک مؤسسه عمومی غیردولتی در حوزه خدماتی شهر مربوطه برای انجام امور خدماتی عمرانی و عمومی خود، باتوجه به جمعیت و وسعت شهر و دیگر فاکتورهای لازم با رعایت مقررات مربوط سازمان‌های تابعه خود را با اساسنامه‌های مصوبه و شرح وظایف معین شده در کنار مناطق چندگانه شهرداری که مدیریت میان بخشی را در کل حوزه خدماتی شهر به‌عهده دارند دایر و تشکیل می‌دهد، مانند سازمان پارک‌ها و میادین، سازمان میوه و تره‌بار، سازمان آتش‌نشانی و خدمات ایمنی، سازمان اتوبوسرانی، سازمان بهشت‌آباد، سازمان تاکسیرانی و سازمان تولید و عمران شهری و ... که این سازمان‌ها باتوجه به اساسنامه مربوطه کاملاً تابعه شهرداری بوده و شرکت تجاری و انتفاعی نیستند. بلکه صرفاً خدماتی می‌باشند و اعضاء هیئت مدیره آنها اغلب از کارکنان شهرداری می‌باشند. در این راستا و در پاره‌ای موارد شهرداری اهواز جهت انجام بعضی پروژه‌های خدماتی - عمرانی خود در سطح شهر اهواز، مانند خیابان‌سازی، آسفالت معابر احداث پارک و فضای سبز، توسعه گورستان را به سازمان‌های موصوف و طی قراردادی با جری تشریفات قانونی محول می‌نماید. که این موضوع و قرارداد آن، به هیچ‌وجه جنبه انتفاعی و درآمدزایی و تجاری نداشته و ندارد و این‌گونه قراردادهای نه با مناطق چندگانه شهرداری که با سازمان‌های تابعه و به‌عنوان بازوها و بدنه اجرایی شهرداری منعقد می‌شوند. بنابراین فعالیت‌های مزبور حتی مشمول تبصره ۲ ماده ۲ قانون مالیات‌های مستقیم نیز نمی‌باشد. اخیراً مدیریت امور مالیاتی اداره کل مالیاتی استان خوزستان در پی تعابیر و تفاسیر ناصحیح از قوانین مالیاتی طی دستورالعمل شماره ۱۱۰/۱۰/۱۴۱۶۸ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۳۰ و در تفسیری که از ماده ۱۰۴ قانون مالیات‌های مستقیم به‌عمل آورده‌اند خواهان اعمال نرخ مالیاتی مذکور در ماده اخیرالذکر نسبت به قراردادهای منعقد فیما بین شهرداری مرکزی با شهرداری‌های مناطق و سازمان‌های تابعه این شهرداری که در بالا شرح آن گذشت شده‌اند. غافل از اینکه این دستورالعمل از جهات ذیل مردود و از این حیث که تفسیر ناموجه قانون در غیر موضوع له آن بوده و امر تفسیر قوانین و توسعه در دایره و حیطه قوانین از اختیارات قوه مقننه می‌باشد، باطل به‌نظر می‌رسد. ۱- چنانچه از مفهوم و منطوق ماده ۱۰۴ قانون مالیات‌های مستقیم ۱۳۸۰ استفاده است. دستگاه‌های مذکور در صدر ماده مکلفند ۵ درصد وجوهی که حسب قرارداد بابت انجام مصادیق مذکور در ماده می‌پردازند به‌نفع سازمان امور مالیاتی کسر



نمایند و به هیچ وجه دلالت بر این ندارد که مثلاً شهرداری مرکزی از قراردادهای خود با مناطق چندگانه شهرداری که در واقع قراردادی بین مرکز اصلی با نمایندگی‌های خود در سطح شهر است، مالیات کسر کند، بلکه این مالیات از قراردادهای شهرداری به‌طور اعم از مناطق و مرکزی و سازمان‌ها با اشخاصی غیر از شهرداری و سازمان‌های تابعه کسر می‌شود. ۲- باتوجه به معافیت شهرداری از پرداخت مالیات (مستنداً به ماده ۲ قانون مالیات‌های مستقیم) مناطق شهرداری هم که در همان شهر مشغول خدمات هستند و نمایندگی‌های مرکز محسوبند نیز مشمول همین معافیت هستند. ۳- با التفات به رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره ۲۴۹ مورخ ۱۳۸۲/۷/۶ در کلاس پرونده ۲۴۲/۸۱ که به صراحت سازمان‌های تابعه شهرداری را که در اقدامات خدماتی و عمرانی فعالیت می‌کنند مشمول همان معافیت برای شهرداری در امر تملک دانسته‌اند، اصولاً سازمان‌های تابعه شهرداری که طرف قرارداد با شهرداری قرار می‌گیرند از درآمد شهرداری ارتزاق نموده و از این منبع هزینه فعالیت‌های کاملاً عام‌المنفعه و غیرانتفاعی و خدماتی خود در سطح شهر را می‌پردازند. علیهذا با التفات به مراتب فوق مبرهن است که دستورالعمل و ابلاغیه مورد اشاره تفسیر غیرقانونی از ماده ۱۰۴ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۸۰ و توسعه دایره شمول قوانین می‌باشد که این امر غیرقابل پذیرش و تفسیر قوانین در حوزه اختیارات مقنن و خارج از صلاحیت دولت می‌باشد، لذا رسیدگی و ابطال دستورالعمل موصوف مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری مورد تقاضا است. مدیر کل دفتر حقوقی سازمان امور مالیاتی کشور در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۲۸۵۰-۲۱۲ مورخ ۱۳۸۳/۵/۲۸ مبادرت به ارسال تصویرنامه شماره ۱۱۴۵-۲۱۱ مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۲ دفتر فنی مالیاتی نموده است. در این نامه آمده است، حسب مفاد مقررات بند یک ماده ۲ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶ شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به شهرداری‌ها که به‌صورتی غیر از شرکت طبق قوانین تأسیس شده باشند، در شمول معافیت مالیاتی قرار داشتند لیکن با اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم در مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۷ و حذف عبارت مؤسسات وابسته به شهرداری‌ها از مفاد ماده ۲ قانون مذکور از ابتدای عملکرد سال ۱۳۸۱ کلیه مؤسسات و سازمان‌های وابسته به شهرداری‌ها که به‌صورت غیر از شرکت و طبق قوانین موضوعه تأسیس شده باشند نیز در شمول پرداخت مالیات قرار گرفته‌اند. بنابراین جوهری را که شهرداری‌های کشور در اجرای مقررات ماده ۱۰۴ به مؤسسات و سازمان‌های وابسته به خود که دارای شخصیت حقوقی مستقل هستند پرداخت می‌نمایند در شمول کسر ۵ درصد علی‌الحساب مالیات قرار داشته و پرداخت کننده وجوه مکلف به کسر و ایصال مالیات وفق مقررات خواهد بود. خاطر نشان می‌سازد قانونگذار در هر یک از مواد قانونی که نیاز به تصریح و ذکر مؤسسات وابسته به شهرداری بوده اقدام نموده است که از جمله آن مواد می‌توان به ماده ۶۶ قانون فوق‌الذکر اشاره نمود. هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

### رأی هیأت عمومی

حکم مقرر در ماده ۲ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۸۰ مبین معافیت وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی، دستگاه‌هایی که بودجه آنها وسیله دولت تأمین می‌شود و شهرداری‌ها از پرداخت مالیات و مفید شمول مالیات به فعالیت اقتصادی واحدهای مزبور و درآمد و سود شرکت‌های مقرر در تبصره یک ماده مزبور است. نظر به اینکه اقدامات و فعالیت‌های شهرداری و مؤسسات وابسته و تابعه آن در جهت انجام وظایف و مسوولیت‌های مربوط به تأمین نیازمندی‌های اصولی و ضروری شهر و شهروندان از مقوله فعالیت‌های اقتصادی و متضمن جنبه‌های انتفاعی نیست، تمسک به ماده ۱۰۴ اصلاحی قانون فوق‌الذکر که ناظر به موارد خاص مندرج در آن است و تسری آن حکم به مطلق قراردادهای منعقد بین شهرداری و سازمان‌های تابعه و مناطق الزام شهرداری به کسر و ایصال ۵ درصد مالیات علی‌الحساب قراردادهای فوق‌الذکر موافق هدف و حکم مقنن است و اطلاق قسمت اخیر بخشنامه شماره ۱۱۰/۱۰/۱۴۱۶۸ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۳۰ مدیر کل امور مالیاتی استان خوزستان در این باب خلاف قانون و خارج از حدود اختیارات اداره کل مزبور در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می‌شود و مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد.



### ○ جمشید رضایی

**کار در دستگاه‌های اجرایی است مگر این که خلاف این امر تصریح شده باشد.**

● داوطلبان استخدام در شهرداری که در امتحان ورودی پذیرفته می‌شوند می‌بایست یک دوره آزمایشی (حداقل ۶ ماه و حداکثر ۲ سال) طی نمایند و در صورتی که وضعیت خدمت رفتار آن‌ها در طول دوره خدمت آزمایشی رضایت بخش باشد حکم قطعی استخدام آنها پس از تأیید هسته گزینش صادر خواهد شد. سئوالی که بنده به عنوان کارگزین یکی از شهرداری‌ها دارم این است که آیا نظریه مرکز گزینش صرفاً در هنگام صدور حکم استخدام قطعی مستخدم لازم است یا این که در هنگام صدور حکم آزمایشی نیز می‌بایست نظریه گزینش اخذ گردد؟

جواب: همان گونه که می‌دانید مطابق ماده واحده قانون تسری قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش به کارکنان سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و موسسات و شرکت‌های دولتی مصوب ۱۳۷۵/۲/۹، گزینش کارکنان شهرداری‌ها مشمول قانون مذکور می‌باشد. اگرچه قانون پیش گفته توجه فرمایید ملاحظه خواهید نمود که اجرای مقررات آن از هنگام صدور حکم آزمایشی برای داوطلبان ورود به خدمت لازم الاجراست. و در این خصوص فرقی میان کارکنان شهرداری با کارکنان سایر دستگاه‌های مشمول قانون گزینش نیست. بنابراین هم در زمان صدور حکم آزمایشی و هم حکم قطعی اخذ نظر و تأییدیه گزینش لازم است.

● شهردار یکی از شهرهای محروم کشور هستم علیرغم

● همان گونه که می‌دانید در پاره‌ای از قوانین و مقررات برای احراز برخی از پست‌ها و سمت‌ها از عبارت «سابقه اجرایی» سخن به میان آمده است. اما در هیچ از مقررات مذکور این عبارت تعریف نشده است و معلوم نیست سابقه کار در شرکت‌های بزرگی که خصوصی می‌باشند می‌تواند به عنوان سابقه اجرایی قلمداد شود یا خیر؟ به عنوان مثال معلوم نشده که شخصی که دارای سالیان زیادی تجربه در پست مدیر عاملی یک شرکت می‌باشد و بیمه او نیز پرداخت شده است آیا جزو سابقه اجرایی وی قابل محاسبه هست یا خیر؟ لطفاً نظریه حقوقی ارائه فرمایید.

جواب: برای پاسخ به سئوال این کارمند محترم شهرداری می‌بایست ابتدا بدانیم که تعریف دستگاه اجرایی در قوانین و مقررات چیست و قانونگذار چه تعریفی از آن بدست داده است. زیرا استخراج نظر قانونگذار از بکارگیری عبارت «سابقه اجرایی» و این که کار در چه دستگاه‌ها و موسساتی می‌تواند به عنوان سابقه اجرایی تلقی شود، موقوف به دانستن مفهوم و معنی «دستگاه اجرایی» است. در بند ۱۱ ماده یک قانون برنامه و بودجه کشور، دستگاه اجرایی بدین صورت تعریف شده است: «منظور وزارتخانه، نیروها و سازمان‌های تابع ارتش، استانداری یا فرمانداری کل، شهرداری و موسسه وابسته به شهرداری، موسسه دولتی، موسسه وابسته به دولت، شرکت دولتی، موسسه عمومی عام النفعه و موسسه اعتباری تخصصی است که عهده دار قسمتی از برنامه سالانه بشود». پس از شناخت تعریف دستگاه اجرایی باید عرض نمایم در هر یک از مقررات جاریه کشور که از عبارت «سابقه اجرایی» استفاده شده منظور سابقه



بخشنامه می‌گردد، تنظیم گردد. در دستورالعمل یاد شده سقف خاصی برای کمک و مساعدت مالی به اشخاص حقیقی و حقوقی (خصوصی و عمومی) قرار داده شده است. در بودجه سالانه شهرداری مطابق دستورالعمل موصوف اعتبار خاصی برای کمک در نظر گرفته می‌شود. بنابراین پرداخت هرگونه کمک مالی مستلزم وجود اعتبار در ردیف ذیربط می‌باشد و در صورت تمام شدن اعتبار کمک، هرگونه پرداختی از سایر ردیف‌ها غیر قانونی است. چنانچه شورا نیز با پیشنهاد شهرداری اعتبار موضوع مواد ۱۶ و ۱۷ را افزایش بدهد قطعاً فرمانداری‌ها می‌بایست به جهت عدم رعایت دستورالعمل بودجه به آن اعتراض نمایند.

● ضمن تشکر از مشاور محترم ماهنامه توقیرا به عرض می‌رسانم که شهرداری کوچک ما از داشتن کارشناس حقوقی بی‌نصیب بوده و علت آن نیز این است که در چارت سازمانی ما پستی تحت عنوان کارشناس حقوقی نداریم. از طرفی در مسائل حقوقی و قضایی نیز دچار مشکلات حادی شده‌ایم و آن‌طور که باید و شاید از حقوق شهرداری در دادگاه‌ها دفاع نمی‌گردد و متأسفانه به همین علت در بسیاری از دعاوی محکوم واقع می‌شویم. موجب مزید امتنان است اگر در این خصوص جهت رفع مشکل ارائه طریق فرمائید.

جواب: اگر پستی تحت عنوان کارشناس حقوقی در سازمان تفصیلی شهرداری وجود ندارد به این علت است که حجم کار متناسب با پست یاد شده به گونه‌ای نیست که نیازمند ایجاد یک پست مجزا باشد و از آنجا که موافقت با ایجاد پست‌های کارمندی موجود در سازمان تفصیلی شهرداری‌ها در صلاحیت سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی فعلی) می‌باشد لازم است که وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها) توجیهات لازم جهت ایجاد یا افزایش برخی از پست‌های سازمان تفصیلی شهرداری‌ها را به سازمان مذکور ارائه و پس از اخذ موافقت آنها به اصلاح سازمان تفصیلی شهرداری‌ها اقدام نماید. یکی از پست‌های مورد نیاز در شهرداری‌ها همانا پست کارشناس حقوقی است و تا آنجایی که بنده اطلاع دارم تلاش خوبی برای ایجاد پست مذکور از سوی دفتر تشکیلات و نیروی انسانی سازمان شهرداری‌ها صورت گرفته و حتی در برخی

مشکلات فراوان مالی که شهرداری با آن مواجه است و در برخی مواقع از پرداخت حقوق کارمندان و کارگران نیز عاجزیم، اخیراً شورای اسلامی شهر نیز مصوبه ای با این مضمون تصویب نموده که به اشخاص مشروحه زیر به جهت نداشتن استطاعت مالی ماهانه مبلغی از محل ماده ۱۷ بودجه شهرداری کمک گردد. خواهشمند است اعلام فرمائید اولاً آیا شورای اسلامی شهر حق تصویب چنین مصوبه ای دارد یا خیر؟ و در صورتی که دارای چنین حق و صلاحیتی باشد آیا چنانچه موضوع ماده ۱۷ کفاف پرداخت مقرری مورد نظر را ننماید می‌توان از سایر ردیف‌ها پرداخت نمود؟ در صورتی که بتوان از سایر ردیف‌ها پرداخت شود آیا نیاز به اصلاحیه بودجه می‌باشد یا این که بدون اصلاحیه و با مصوبه شورا قابل پرداخت است؟

جواب: قبل از ارائه پاسخ به این شهردار محترم باید عرض نمایم که موضوع اهدا و کمک و مساعدت مالی به نیازمندان از جمله موضوعاتی است که کراراً از سوی شهرداری‌ها و شوراهای مورد سؤال قرار گرفته و می‌گیرد و بنده نیز در کراراً به این سؤال در ماهنامه پاسخ داده‌ام اما مشکل از آنجاست که برخی از دست‌اندرکاران امر به ساز و کار و مکانیسم اهدا و قبول اعانات توجه کافی نمی‌نمایند و همین امر موجبات بروز پاره‌ای مشکلات را فراهم می‌آورد به هر حال مطابق بند ۱۰ ماده ۵۵ قانون شهرداری «اهدای قبول اعانات به نام شهر و با تصویب شورای اسلامی شهر» از وظایف شهرداری احصا شده است. بر همین مبنا پیشنهاد ارائه کمک مالی نیز می‌بایست از سوی شهرداری و با توجه به اعتبار موجود تنظیم و به شورا ارائه گردد. با این مقدمه باید به این شهردار محترم عرض نمایم که اولاً چون موضوع کمک و مساعدت مالی ناظر به کمک‌های موردی است نه مستمر لذا چه با پیشنهاد شهرداری و چه بدون پیشنهاد آن نمی‌توان از محل ماده ۱۷ اقدام به پرداخت کمک مالی مستمر به برخی اشخاص نمود. ثانیاً شورای اسلامی شهر فاقد صلاحیت لازم برای تصویب مصوبه مبنی بر کمک و مساعدت مالی به اشخاص آن هم بدون پیشنهاد شهرداری است. اگر هم قرار است کمکی داده شود می‌بایست الزاماً با پیشنهاد شهرداری صورت گیرد. ثانیاً همان گونه که می‌دانید بودجه شهرداری می‌بایست با رعایت دستورالعمل بودجه که توسط وزارت کشور تهیه و سالانه



از شهرداری‌های کوچک نیز ایجاد گردیده است. به همین جهت به این شهردار محترم توصیه می‌نمایم که جهت رفع مشکل با دفتر یاد شده مکاتبه نماید. اما تا آن زمان و در صورت عدم موافقت با ایجاد پست حقوقی، شهرداری می‌تواند در قالب انعقاد قرارداد خاص از خدمات وکلای دادگستری یا افراد متخصص با تصویب شورای اسلامی شهر استفاده نماید.

حتی این موضوع در تبصره ۵ ماده ۱۱ آیین‌نامه استخدامی کارکنان شهرداری‌های کشور مصوب سال ۱۳۸۱ نیز تصریح شده است. اما همان‌طور که می‌دانید با ایراد کمیسیون تطبیق مصوبات دولت با قوانین مجلس شورای اسلامی، اجرای آیین‌نامه مذکور در حاله‌ای از ابهام فرورفته هر چند که در وضعیت فعلی تمام شهرداری‌ها بر مبنای همین آیین‌نامه اقدام می‌نمایند.

\*\*\*

شماره: ۹۱۵/۸۴/ه  
تاریخ: ۱۳۸۶/۱۰/۲  
شماره دادنامه: ۱۱۳۱  
کلاس پرونده: ۹۱۵/۸۴

مرجع رسیدگی: هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.  
شاکی: آقای حمیدرضا امام جمعه  
موضوع شکایت و خواسته: اعلام تعارض آراء صادره از شعب ۷ و ۱۲ دیوان عدالت اداری.

مقدمه: الف - شعبه دوازدهم دیوان در رسیدگی به پرونده کلاس ۱۹۰۸/۸۱ موضوع شکایت غلامرضا پناهی به طرفیت، اداره کل امور اداری شهرداری تهران به خواسته، صدور حکم کارمند رسمی یا اعاده حکم کارگر رسمی سابق بشرح دادنامه شماره ۳۰ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۴ چنین رای صادر نموده است، نظر به این که حسب اعلام اداره حقوقی شهرداری مبنی بر توانایی خوانده در استخدام افراد دارای مدرک زیر دیپلم و اقرار ضمنی شهرداری مبنی بر استحقاق شاکی و اعلام اشتباه اداره خوانده دعوی مطروحه وارد تشخیص و مستنداً به تبصره دو ماده ۶ آیین‌نامه استخدامی شهرداری‌ها حکم به الزام شهرداری به استخدام رسمی کارمندی (بارعایت شرایط قانونی) شاکی صادر و اعلام می‌گردد. ب - ۱ - شعبه هفتم دیوان در رسیدگی به پرونده کلاس ۶۶۸/۸۳ موضوع

شکایت حمیدرضا امام جمعه به طرفیت شهرداری تهران بخواسته، استخدام کارمند رسمی (تبدیل عنوان از کارگری به کارمندی) به شرح دادنامه شماره ۵۷۰ مورخ ۱۳۸۴/۳/۱۱ چنین رای صادر نموده است، با توجه به دفاعیات اداره عنه مبنی بر این که عامل اصلی عدم تغییر وضعیت استخدامی شاکی پایین بودن مدرک تحصیلی وی بوده که مانع شرکت ایشان در آزمون فوق شده و فی‌الواقع مشارالیه دارای شرایط لازم برای تغییر وضعیت نبوده است و نظر به این که شاکی دلیل و مدرکی که حاکی از تخطی و تخلف اداره مشتکی عنه از مقررات موضوعه باشد اقامه ننموده ... شکایت مطروحه را به کیفیت فوق فاقد موقعیت قانونی و غیر ثابت تشخیص و حکم به رد آن صادر می‌نماید. ب - ۲ - شعبه ۴ تجدید نظر دیوان در رسیدگی به پرونده کلاس ۶۶۰/۸۴ موضوع تقاضای تجدیدنظر حمیدرضا امام جمعه نسبت به دادنامه شماره ۵۷۰ مورخ ۱۳۸۴/۳/۱۱ شعبه ۷ بدوی دیوان به شرح دادنامه شماره ۱۳۹۶ مورخ ۱۳۸۴/۶/۲۶ ضمن رد تجدیدنظر خواهی دادنامه تجدید نظر خواسته را تایید نموده است. هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق با حضور روسا و مستشاران و دادرسان علی‌البدل شعب دیوان تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رای می‌نماید.

### رأی هیأت عمومی

اولاً: با توجه به محتویات پرونده‌های فوق‌الذکر وجود تعارض در مدلول دادنامه‌های صادره در پرونده‌های مذکور محرز است. ثانیاً: طبق بند (چ) ماده ۱۱ آیین‌نامه استخدامی کارکنان شهرداری‌های کشور مصوب ۱۳۸۱ یکی از شرایط ورود به خدمت در شهرداری داشتن مدرک تحصیلی دیپلم کامل متوسطه قلمداد شده است و حسب ماده ۱۲ آن آیین‌نامه نیز استخدام برای تصدی پست‌های سازمانی از طریق امتحان یا مسابقه بعمل می‌آید. نظر به مراتب فوق‌الذکر و این که مفاد تبصره ۳ ماده ۱۱ آیین‌نامه مزبور در باب جواز استخدام داوطلبان ورود به خدمت در شهرداری با گواهینامه پایان دوره راهنمایی تحصیلی علاوه بر این که ناظر و محدود به برخی از پست‌های ثابت سازمانی و منوط به تصویب شورای اداری و استخدامی شهرداری می‌باشد، اساساً مفاد تبصره مزبور مفید الزام شهرداری به استخدام داوطلبان ورود به خدمت در شهرداری با مدرک تحصیلی دوره راهنمایی نیست. بنابراین دادنامه شماره ۵۷۰ مورخ ۱۳۸۴/۳/۱۱ شعبه هفتم بدوی که



مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۳ هیأت وزیران تاریخ اجرا معین نشده و طبق بند یک تصویب‌نامه مزبور، پرداخت آن موکول به ضوابطی شده است که به تصویب شورای امور اداری و استخدامی کشور خواهد رسید. در مصوبه شورای امور اداری و استخدامی کشور پرداخت این فوق‌العاده موکول به ارزیابی عوامل مختلف و تعیین امتیاز برای آن و کسب حداقل امتیازات مذکور توسط مستخدمین شده است. بنابراین مادامی که مستخدم از عوامل مذکور در مصوبه شورای امور اداری و استخدامی کشور، حد انصاب امتیازات لازم را کسب ننماید، مستحق دریافت فوق‌العاده ویژه نخواهد بود و این استنباط که همه مستخدمین باید فوق‌العاده ویژه را از تاریخ ۱۳۸۱/۵/۲۳ دریافت نمایند استنباط غلطی است. هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق با حضور رؤسا و مستشاران و دادرسان علی‌البدل شعب دیوان تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

#### رأی هیأت عمومی

قانون‌گذار به شرح ماده ۶ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰ به‌منظور جذب و نگهداری نیروهای متخصص کارشناسی و مدیریت دستگاه‌های اجرایی مشمول قانون مزبور پرداخت فوق‌العاده ویژه‌ای را به آنان تجویز کرده است و هیأت وزیران به شرح تصویب‌نامه شماره ۵۷۰۳/ت/۴۱۶۹ ه مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۳ پرداخت فوق‌العاده مزبور را منوط به احراز شرایط و امتیازات لازم برای ارتقاء به سطوح کارشناس ارشد، کارشناس خبره و کارشناس عالی کرده است. نظر به اینکه حسب مقررات فوق‌الذکر تاریخ استحقاق مستخدمین واجد شرایط به دریافت فوق‌العاده مزبور تاریخ تحقق و اجتماع شرایط قانونی مذکور است و تأخیر هیأت ممیزه مربوط در احراز شرایط مذکور نافی حق مکتسب افراد از تاریخ استحقاق قانونی آنان نیست، بنابراین بند ۲ بخشنامه شماره ۱۸۰۰/۵۳۶۷۶ مورخ ۱۳۸۳/۴/۱ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور که برخورداری از فوق‌العاده ویژه را از تاریخ تصویب هیأت ممیزه تعیین و اعلام کرده است خارج از حدود اختیارات قانونی معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می‌شود و به استناد ماده ۴۲ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌شود.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

معاون قضایی دیوان عدالت اداری - مقدسی فرد

مبین این معنی می‌باشد صحیح و موافق قانون است. این رأی به استناد بند ۲ ماده ۱۹ و ماده ۴۳ قانون دیوان عدالت اداری برای شعب دیوان و سایر مراجع اداری ذیربط در موارد مشابه لازم‌الاتباع است.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

معاون قضایی دیوان عدالت اداری - مقدسی فرد

ابطال بند ۲ بخشنامه شماره ۱۸۰۰/۵۳۶۷۶ مورخ ۱۳۸۳/۴/۱ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور  
شماره ۴۲۴/۸۳/ه  
تاریخ: ۱۳۸۶/۱/۲۶  
شماره دادنامه: ۲۱  
کلاس پرونده: ۴۲۴/۸۳

مرجع رسیدگی: هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.  
شاکای: آقایان ۱- التفات وظیفه ۲- سیاوش سکاکی ۳- میرنجیب پور حمزه ۴- اسدالله حبیبی ۵- روهم حیدر نژاد ۶- فاضل احمد نژاد ۷- بهروز محرمی ۸- فرزاد مجیدی ۹- جعفر وطن دوست ۱۰- صفراوان.

موضوع شکایت و خواسته: ابطال بند ۲ بخشنامه شماره ۱۸۰۰/۵۳۶۷۶ مورخ ۱۳۸۳/۴/۱ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

مقدمه: شاکای به شرح دادخواست تقدیمی اعلام داشته است، به موجب مصوبه شماره ۴۱۶۹/ت/۵۷۰۳ ه مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۳ هیأت وزیران، کارشناسانی که نمره تعیینی را احراز نمایند از تاریخ ۱۳۸۱/۵/۲۳ فوق‌العاده مربوط به آنان قابل پرداخت می‌باشد. لیکن احکام کارشناسان اداره کل پست استان اردبیل به علت عدم اعلام نظر به موقع هیأت ممیزه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در تاریخ ۱۳۸۳/۴/۹ صادر و ابلاغ شده است. باتوجه به اصل تساوی عموم در برابر قانون (موضوع اصول ۲۰ و ۱۹ و ۳ قانون اساسی) و اجرای عادلانه قوانین و مستنداً به کلیه قوانین و مقررات مربوطه تقاضای رسیدگی قانونی، ابطال بند ۲ بخشنامه شماره ۱۸۰۰/۵۳۶۷۶ مورخ ۱۳۸۳/۴/۱ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و آن قسمت از آن که فاقد زمان دقیق برای اتخاذ تصمیم می‌باشد. سرپرست دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۱۶۰۲/۱۱۲۴۴۵ مورخ ۱۳۸۳/۷/۷ اعلام داشته‌اند، در تصویب‌نامه شماره ۴۱۶۹/ت/۲۵۷۰۳ ه

## فرود قانون از فراز بلدیهای مردمی به دولتی

○ عباس جلالی



برای جمعیت آگاه نبودند. آنها فضاهای همگانی و زیبایی پاریس را سال‌ها پس از انقلاب ۱۷۸۹ میلادی می‌دیدند و از پیشینه‌ی خونین آن بی‌خبر بودند. شاه شیفته، هر کاری را برای الگوبرداری از شهرهای بزرگ اروپا انجام می‌داد تا مگر پایتخت دارالخلافه‌ی خود را از آن وضعیت رقت‌بار و آلوده بدر آورد و مردمانش را بتواند سرخوش، پاکیزه و نوپوشیده در میدان‌ها و خیابان‌هایی با نماهای زیبا و باشکوه در آمد و شد ببیند.

در همین روزگار نسیم آزادی اروپای خاوری را درنور دیده و از دیواره‌های بلند کوهستان قفقاز گذشته بود. اینک از شبه جزیره آناتولی و دربند قفقاز به شمال باختری ایران زمین می‌وزید. مردم را از خانه‌ها و کوچه‌های تنگ و باریک به خیابان‌های پهن و نوساخته و میدان‌های تازه گشاده می‌کشانید. دیری نپایید که به‌دنبال توور سلطان صاحب‌قران، شعله‌های انقلاب زبانه کشید. توده‌های گرد آمده در فضاهای شهری - خیابان‌ها، میدان‌ها و ... - نیرو برهم نهادند، انجمن کردند. انجمن‌های شهری زاده شد. هرم قدرت بازگونه گشت و این‌بار انجمن‌ها، آینده‌ی خود و مردمانی را که از میان آنها برخاسته بودند، رقم می‌زدند. شهریان خود حاکم بر سرنوشت خویش شده بودند.

برای اداره‌ی کشور به‌دست دولتمردان و نه خودکامگان، قانون اساسی نوشته شد و مظفرالدین شاه، پیر شاهزاده‌ی قاجاری بر آن دستبند نهاد (۱۲۸۵ خورشیدی / ۱۳۲۴ قمری). سالی دیگر انجمن‌نشینان برای شهرها و اداره‌ی آنها قانون نوشتند؛ قانونی که هر شهر بتواند با آدم‌هایی که خود برمی‌گزیند آن‌را اداره کند.

نخستین قانون بلدییه در ۱۰۸ ماده نگاشته شد که بن‌مایه‌ی

در بازجست اسنادی که از یکصد سال پیش درباره هویت شهرداری‌ها به‌دست مانده، این‌بار دو سند را بررسی خواهیم کرد، گذرا و سنجشی، در سنجش با قانونی که پیشتر متن کامل آن‌را به‌چاپ سپردیم. «لوحی گراندتر از پسایست تاریخ» ، شهرداری‌ها، ش ۷۷) نخستین قانون بلدییه که اینک یکصد سال از تصویب آن می‌گذرد.

روزگار پیدایی قانون‌های شهر

در پی گشادن فضاهای بسته و هزارتوی کوچه‌های تنگ و باریک، تهران پایتخت روزگار ناصری بر عرصه‌های گشوده‌ای که «خیابان» نام گرفتند، رخ نمود. شمار این خیابان‌ها در پایانی سده‌ی سیزدهم خورشیدی چندان نبود. چهار خیابان در چهار بر ارگ دولتی بر کالبد کوچه‌هایی قدیمی کشیده شده بود؛ خیابان ناصریه در خاور، خیابان خیام‌خانه / جبه‌خانه در جنوب، جلیل‌آباد «باب همایون» در باختر و سپه در شمال و خیابان الماسیه با راستای شمالی - جنوبی که به قلب ارگ می‌رسید. از فضاهای گشاده و بسیار پراهمیت، سبزه میدان در جنوب و توپخانه در شمال ارگ بود که از خود این میدان خیابان‌هایی چند به سوی خاور و شمال کشیده شد. خیابان‌هایی که از میان باغ‌ها و خانه‌های اعیان و اشراف راه می‌گشودند. مانند؛ خیابان لاله‌زار که از باغی به‌همین نام پدیدار شد.

سه سفر پی‌درپی ناصرالدین شاه به فرنگ، دیدن فضاهای باز، پرآمد و شد و پاکیزه، شاه، درباریان و دیگر دولتمردان فرنگ رفته را بر سر شوق آورده بود تا بتوانند روزگاری در پایتخت ناصری فضاهایی این‌گونه پدید آورند. آنها از بن‌مایه‌ی این فضاها چیزی نمی‌دانستند و از پیامد گرانیگاه شدن این فضاها





آن گردن می‌نهادند که به دلیل بی‌سوادی در پس ساده‌ترین مفاهیم آن درمی‌ماندند. گویی تدوینگران این را دانسته بودند که در فصل اول بخش ۹ آمده است، «تاسعاً، معاونت در تکثیر معارف و مساعدت در دایر نمودن کتابخانه‌ها و قرائتخانه‌ها و حوزه‌ها و حفظ و مرمت مساجد و مدارس و ابنیه‌ی عتیقه».

به هر روی قانون بلدیة دستینه نهاده شد، اما به‌راستی چه کسی می‌دانست که بستر لازم برای اجرای چنین قانونی هنوز فراهم نیامده. چه کسی می‌دانست که چگونه باید شهریان را برای درک و اجرای این قانون آماده ساخت که در فصل سوم «ترتیب وظایف انجمن بلدیة» بخش سادس عشر (۱۵) رسیدگی به حساب اداره‌ی بلدیة و نظارت و تفتیش اعمال آن اداره و رسیدگی به مواد شکایات که در آن اداره طرح می‌شود». آنچه می‌توانست به کالبد زیبای این قانون جان ببخشد،

از قانون شهرداری در بلژیک و فرانسه داشت، با درونمایه‌ای بسیار پیشرفته و مترقی. چنین قانونی برای شهریانی که نامی به‌جز نام کوچک برای خود و خانواده‌شان نمی‌شناختند و حتی شناسنامه‌ای که بودن آنها را در جامعه‌ی شهریشان احراز کند، نداشتند، هویت شهروندی چه مفهومی می‌توانست داشته باشد. از ماده‌ی نخست این قانون، تازه اگر می‌توانستند آن را بخوانند، چه دریافتی می‌داشتند که می‌گوید، «مقصود اصلی از تأسیس بلدیة حفظ منافع و ایفای حوائج اهالی شهرنشین است.» هزاران تن از این شهریان بی‌هیچ هویتی در شهر زاده می‌شدند و پس از عمری گاه دراز و زاد و رودی فراوان در می‌گذشتند بی‌آنکه کوچک‌ترین اثری در هیچ کجای شهر از آنها به‌جای مانده باشد. گویی که هرگز چنین انسان‌هایی پا بر جهان ننهاده‌اند. یک چنین کسانی اینک قانونی را باید می‌شناختند و بر اجرای

## قانون بلدیة

**ماده اول-** از اول امرداد ۱۳۰۹ (۱) سهم بلدیة‌ها که از محل مالیات راه تأدیة می‌شد به استثنای مبلغی که در ماده ۲ مذکور است بر اعتبار راه سازی اضافه می‌شود.

**تبصره ۱-** صرفه جویی‌های سابق بلدیة هر محل تا تاریخ اول امرداد ۱۳۰۹ اختصاص (به) بلدیة همان محل خواهد داشت.

**تبصره ۲-** صدی دو بودجه ۱۳۰۸ (۱) کلیه بلدیة‌ها که برای اجرت مهندسین بلدیة تخصیص داده شده است و همچنین صرفه‌جویی‌های صدی دو تا اول امرداد ۱۳۰۹ به اختیار وزارت داخله گذاشته خواهد شد که کماکان اجرت مهندسین را از این محل پرداخت نمایند.

**تبصره ۳-** عواید مالیات مستغلات هر محل و سهمی بلدیة‌ها از مالیات ذبایح و همچنین عواید سینما و نمایش‌ها مطابق قوانین مربوطه کماکان اختصاص به بلدیة همان محل خواهد داشت.

**ماده دوم-** مبلغ پانصد هزار تومان در هر سال از عواید مالیات راه برای تعمیرات و اصلاحات اساسی تهران و منبع سیصد هزار تومان برای اصلاحات و تعمیرات اساسی سایر شهرها و قصبات تخصیص داده می‌شود.

**ماده سوم-** اداره کردن امور بلدیة هر محل در حدود وظایف که در نظامنامه مذکوره در ماده ۵ مقرر خواهد شد برعهده انجمن و اداره بلدیة همان محل است.

**ماده چهارم-** ردیس اداره بلدیة که از طرف وزارت داخله معین می‌شود، مسوول اجرای دستور اصلاحات بلدیة است که از طرف دولت و انجمن‌های بلدیة تصویب شده باشد.

**ماده پنجم-** انجمن بلدیة هر محل از نمایندگان طبقات تجار و اصناف و مالکین اعم از مالکین مستغلات و مالکین املاک مزروعی آن شهر و یا قصبه تشکیل خواهد شد. عده‌ی اعضای انجمن بلدیة در پایتخت و سایر شهرها و قصبات بر حسب مقتضیات محل از شش تا دوازده نفر خواهد بود. شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان و طرز انتخاب و مدت تصدی اعضای انجمن و سایر وظایف آنها مطابق نظامنامه‌ای که به تصویب کمیسیون داخله مجلس شورای ملی خواهد رسید معین خواهد گردید.

**ماده ششم-** مجلس شورای ملی به انجمن‌های بلدیة اجازه می‌دهد که برای تأمین مصارف بلدیة هر محلی راجع به تنظیمات و روشنایی و تعمیرات و احتیاجات صحی و معرفی بلدیة و امثال آن عوارض محلی وضع نمایند. طرز وضع عوارض مزبور به این نحو خواهد بود که انجمن بلدیة هر محل عوارضی را که برای تأمین مقاصد مذکوره در فوق لازم می‌داند توسط رئیس بلدیة محل به وزارت داخله پیشنهاد خواهد نمود، پس از موافقت هیأت دولت به موقع اجرا گذارده خواهد شد.

**ماده هفتم-** قانون بلدیة مصوب ۱۳۲۵ و قوانینی که با این قانون مابینت دارد ملغی است.

**ماده هشتم-** این قانون پس از تصویب به موقع اجرا گذارده می‌شود و وزارت داخله مأمور اجرای آن خواهد بود.

این قانون که مشتمل بر هشت ماده است در جلسه سی‌ام اردیبهشت ماه ۱۳۰۹ شمسی به تصویب مجلس شورای ملی رسیده است.

رئیس مجلس شورای ملی دادگر



با استبدادیان درآویختند تا مگر پرچم آزادی را برافراشته نگاه دارند. این ستیز و آویز کارهای شهری و بلدی را به فراموشی سپرد.

پس از آنکه بازگشت دوباره‌ی خودکامگان بر سریر قدرت درهم شکست، سیاستگران برآمده از جنبش مشروطه که بر راهوار قدرت نشسته بودند، بر آن شدند تا دست کوشندگان راه مشروطه را از اریکه‌ی قدرت کوتاه سازند و چنین شد که صمصام‌السلطنه بختیاری (۱۲۶۷-۱۳۴۹ ق) فرمان به

پشتوانه‌ای مالی - پولی بود که شوربختانه در هیچ‌یک از مواد آن پیش‌بینی نشده بود. ناتوانی مالی - پولی نقطه‌ضعفی بود که بیش از پیش کالبد نیرومندان را رنجورتر می‌نمود.

مظفرالدین شاه چند ماه پس از دستبندی نهادن بر قانون اساسی مشروطیت درگذشت. دارالسلطنه‌ی تبریز این بار خودکامه‌ای را پرورانیده بود تا بساط مشروطیت را برچیند. محمدعلی شاه (پاد ۱۲۸۵-۱۲۸۸ خ) همه‌ی قوانین را برچیده می‌خواست. انجمنیان در برابر خودکامه در ایستادند و خیابان، خانه‌به‌خانه

**سند شماره ۲/۲۶۷**

**نظامنامه بلدی**

**قسمت اول در تشکیلات بلدی**

**ماده ۱ -** به موجب ماده ۳ قانون بلدی مورخه ۳۰ اردیبهشت ماه ۱۳۰۹ بلدیة تشکیل می‌شود از انجمن بلدی و اداره بلدی.

**فصل اول - در تشکیل انجمن بلدی**

**ماده ۲ -** انجمن بلدی مرکب است از ۱۲ نفر موافق تفصیل ذیل:

- در پایتخت
- در مرکز ایالات و ولایات درجه اول ۱۲ نفر
- در سایر نقاط ۹ نفر
- ۶ نفر

**ماده ۳ -** انجمن بلدی به ترتیب ذیل انتخاب و تشکیل می‌شود: والی یا حاکم برای تشکیل انجمن نظارت از طبقات ثلاثه مالکین، تجار و اصناف ۶ نفر (از هر طبقه دو نفر) را که طرف اعتماد عمومی و معروف به امانیت و دارای سود باشند، دعوت خواهد کرد انجمن نظارت پس از قبول دعوت والی یا حاکم در محلی که معین شده است، حاضر شده، و در تحت ریاست حاکم یا نماینده او تشکیل یافته و به وظایف خود مشغول خواهد شد.

برای تحریرات انجمن به قدر کفایت از اداره ایالتی یا حکومتی منشی خواهد شد.

**ماده ۴ -** انجمن نظارت اعلانی مرتب نموده، از ۲ الی ۵ روز قبل از شروع به انتخاب منتشر خواهد ساخت. اعلان مزبور مطالب ذیل را حاوی خواهد بود:

محل انعقاد انجمن و اوقاتی که برای اخذ رأی معین می‌شود. شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب‌شوندگان به موجب ماده ۱۰. ترتیب دادن رأی با توضیح این که دادن رأی مخفی است. رأی‌دهندگان باید رأی خود را روی کاغذ سفید بی‌نشان و قبلاً نوشته و با ورقه سجل احوال خود همراه داشته باشند. عده و کلای بلدی که باید انتخاب شوند:

**تبصره -** عده انتخاب‌شوندگان باید ۵ برابر عده (ای) باشد که در ماده ۲ معین شده است.

**ماده ۵ -** اخذ رأی باید در ظرف یک روز به عمل آید که حداقل آن ده ساعت باشد.

**تبصره -** انتخاب‌کنندگان بعد از ارائه ورقه سجل احوال خود که

نمره و اسم انتخاب‌کنندگان را انجمن نظارت در دفتر مخصوص ثبت خواهد کرد، فوراً ورقه رأی خود را در حضور نظار در صندوق رأی انداخته خارج می‌شوند.

**ماده ۶ -** استخراج آراء پس از ختم اخذ رأی باید به فاصله یک روز شروع شده و اکثراً در ظرف پنج روز خاتمه یابد.

طرز اخذ رأی و استخراج آراء و تشخیص حائزین اکثریت مطابق قانون انتخابات مجلس شورای ملی خواهد بود.

**ماده ۷ -** والی یا حاکم نتیجه استخراج آراء را بلافاصله به وزارت داخله اطلاع خواهد داد و وزارت داخله مراتب را به هیأت دولت پیشنهاد می‌نماید تا عده لازم از میان منتخبین تعیین شود و انتصاب آنها بر حسب حکم دولت به عمل خواهد آمد.

**تبصره -** تعیین اشخاصی که بیش از سه عشر از عده آراء حداکثر را حائز باشند بر دارندگان کمتر از سه عشر مقدم خواهند بود.

**ماده ۸ -** انجمن نظارت پس از خاتمه استخراج آراء به فاصله ۲۴ ساعت صورت مجلس انتخابات را تنظیم و امضا کرده به ایالت یا حکومت تسلیم می‌نماید.

**ماده ۹ -** در صورتی که یکی از متخبین که به سمت عضویت اصلی انجمن بلدی انتخاب شده‌اند، استعفا یا فوت کند ایالت یا حکومت مراتب را به وزارت داخله اطلاع خواهد داد تا وزارت داخله از میان بقیه منتخبین یک نفر را به جای مستعفی یا متوفی معین نماید.

**ماده ۱۰ -** شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان که به موجب ماده ۵ قانون بلدی باید منحصر از طبقات سه گانه (تجار و اصناف و مالکین) باشند به قرار ذیل است:

الف) شرایط انتخاب‌کنندگان:

اولاً: تبعه دولت ایران باشند.

ثانیاً: سن آنها کمتر از بیست سال نباشد.

ثالثاً: محکوم به جنحه و جنایت نباشند.

ب) شرایط انتخاب‌شوندگان:

اولاً: تبعه دولت ایران باشند.

ثانیاً: سواد فارسی داشته باشند.

ثالثاً: سن آنها کمتر از ۳۰ و بیشتر از ۶۰ سال نباشند.

رابعاً: درادارت دولتی استخدام نداشته باشند.

خامساً: محکوم به جنحه و جنایت نباشند.



انحلال انجمن‌های بلدی داد و پیشگامان شکسته پا و دل تنها با اعطای لقی چون "سردار" و "سالار" به گوشه نشسته شدند. بلدی‌هی بی‌انجمن، شیر بی‌یال و دمی بود که در روزگار فرمانروایی احمد شاه (پاد ۱۲۸۸-۱۳۰۴ خ) تنها در پایتخت توانست خود را از انزوا رها نموده و به بزرگ‌ترین فضای همگانی آن روزگار - میدان توپخانه- برساند و ساختار اداری خود را با سه بخش؛ ارزاق، میاهی [=آبرسانی] و ساختمان سازماندهی نماید. اینک توان انجام هر کاری از بلدی‌ها گرفته شده بود.

در کودتای اسفند ۱۲۹۹ سیدضیاءالدین طباطبایی (۱۳۴۸ خ) بزرگ‌ترین اهرم شهر را برای دگرگون ساختن چرخ‌های فرسوده‌ی نظام اجتماعی به‌دست گرفت. وی بی‌توجه به قانون فراموش شده که ناکار آمد نیز مانده بود، فرمان‌های ۹۳ گانه را صادر نمود. همه‌ی تصمیمات در هیأت دولت کودتا به تاریخ سوم فروردین ۱۳۰۰ خورشیدی گرفته شد و به اجرا درآمد.

فرمان‌ها و تلاش‌های تب‌آلود سید ضیاء برای به‌راه‌اندازی این نهاد اجتماعی به یاری نیروی نظامی، «بلدی‌هی دولتی» ← ("بلدی‌هی دولتی، تولدی بناگزیر"، شهرداری‌ها، ش ۸۱) را از شکم کودتا به دنیا آورد.

این فرآیند پس از رها شدگی و ویرانی روزافزون شهرها و به‌دلیل انحلال خودبه‌خودی برخی از بلدی‌ها که هیچ‌گونه تأمین مالی نداشتند، به‌ویژه در سال‌های ۱۳۰۴ تا ۱۳۰۶، سرانجام دولت نوپای پهلوی را بر آن داشت تا قانون ناکار برده ۱۲۸۶ خورشیدی را نادیده بگیرد و قانونی برابر با خواسته‌های حکومت تمرکزگرا و نیمه نظامی را با توجه به شرایط اجتماعی و دید دولتمردان آن سال‌ها به تصویب مجلس شورای ملی برساند که قانون ۳۰ اردیبهشت ماه ۱۳۰۹ دستاورد یک چنین شرایطی بود.

شگفت‌ترین رخداد درباره‌ی این قانون کاهش ناگهانی مواد قانونی نسبت به قانون ۵ (۱۲۸۶) بود که ۱۰۸ ماده آن به ۸ ماده تقلیل یافته بود. متن کامل این قانون را در زیر می‌آوریم تا به بررسی آن بپردازیم.

### بررسی سند

نگاهی به مواد هشتگانه نشان می‌دهد که سه ماده‌ی اول، دوم و ششم این قانون درباره‌ی مسائل مالی است که شاید برآمده از همان کمبود و نقص بزرگ در قانون اول باشد. این قانون در ماده‌ی هفتم، «قانون بلدی‌هی مصوب ۱۳۲۵ و قوانینی که با این قانون مبنایت دارد ملغی است.» رسماً به زندگی نخستین قانون بلدی‌هی پایان داده است.

در ماده‌ی پنجم و سوم این قانون که احتمالاً باستان‌زدگی تمام تهیه شده، آمده است: «ماده‌ی پنجم ... شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان و طرز انتخاب و مدت قصدی اعضای انجمن و سایر وظایف آنها مطابق "نظام نامه‌ی" است که به تصویب کمیسیون داخل مجلس شورای ملی خواهد رسید،

معین خواهد گردید».

این قانون چندان مجمل و فشرده بود که بدون آیین‌نامه نظام‌نامه هیچ کاربردی نمی‌توانست داشته باشد. چندان که در ۶ خردادماه همان سال «نظام‌نامه‌ی بلدی‌هی» با ۳۶ ماده از تصویب مجلس گذشت که در ماده‌ی ۱ آن آمده: «به موجب ماده‌ی ۳ قانون بلدی‌هی مورخه‌ی ۳۰ اردیبهشت ماه ۱۳۰۹ بلدی‌هی از انجمن بلدی‌هی و اداره‌ی بلدی‌هی تشکیل می‌شود».

فصل اول - در تشکیل انجمن بلدی

ماده ۲- انجمن بلدی‌هی مرکب از ۶ الی ۱۲ نفر موافق تفصیل ذیل:

در پایتخت ۱۲ نفر.

در مرکز ایالات و ولایات در جداول ۹ نفر.

در سایر نقاط ۶ نفر ...

در یک هم‌سنجی می‌توان دید که شمار اعضای انجمن بلدی در قانون اول (۱۲۸۶ خ)

در شهرهای کوچک ۱۶ نفر

شهرهای متوسط ۲۰ نفر

و شهرهای بزرگ (مثلاً تهران) ۳۰ نفر

معین شده است که در قانون جدید (۱۳۰۹ خ) این شمار به کمتر از نصف کاهش یافته و همین نمایشی از کاهش قدرت انجمن در اداره‌ی مستقل شهر شمرده می‌شود. گفتنی است که این کاهش پیامدهایی چند از جمله گسست پیوند میان مردم و نمایندگان آنها خواهد داشت؛ عدم شناخت برگزیدگان از گستره‌ی محله‌هایی که از سوی ساکنان آن برگزیده شده‌اند، با این نگاه که بی‌گمان در گذر ۲۳ سال از ۱۲۸۶ تا ۱۳۰۹ دگرگونی‌های فراوانی در شمار جمعیت تهران و دیگر شهرها می‌بایست پدید آمده باشد.

در ماده سوم و در انتخاب و تشکیل انجمن، نخست به «انجمن نظارتی» از ملاکین، تجار و اصناف که از ۶ نفر (از هر طبقه دو نفر) درست شده، اشاره دارد که آنها را نیز والی حاکم برخواهد گزید و تازه اینان نیز زیر نظر حاکم به کار خواهند پرداخت و این یعنی اتحادیه‌ای از نیروهای حکومت‌گر شامل بازاریان و کار بدستان حکومتی.

و جالب‌تر اینکه در تبصره‌ی شمار انتخاب‌شوندگان را ۵ برابر [مثلاً شهر تهران ۱۲ × ۶ = ۳۶ نفر] اعلام کرده‌اند تا بازهم برابر ماده‌ی ۷ والی نتایج آرا را بی‌درنگ به وزارت داخله [= کشور] اطلاع دهد و «وزارت داخله مراتب را به هیأت دولت پیشنهاد نماید تا عده‌ی لازم از میان منتخبین تعیین گردند». و انتصاب آنها بر حسب حکم دولت انجام شود. این روند به روشنی دگرذیسی در شیوه‌ی حکمرانی در جامعه‌ی آن روز ایران زمین را نشان می‌دهد که چه سان هرم قدرت به روش از بالا به پایین چهره می‌بندد و انتصاب از سوی دولت جای انتخاب از سوی مردم را برای همیشه می‌گیرد.

منبع:

اسنادی از انجمن‌های بلدی، تجار و اصناف، معاونت خدمات مدیریت و اطلاع‌رسانی دفتر رئیس جمهور، ج ۲، ۱۳۸۰  
اطلاعات، روزنامه، سال ۱۳۰۹ و ش ۱۰۴۵ و ش ۱۰۵۲  
عاقلی، باقر، روز شمار تاریخ ایران، ج ۱، نشر نامک، چاپ هفتم ۱۳۸۴  
میرزا صالح، غلامحسین، مذکرات مجلس اول، مازیار، ۱۳۸۳



## بررسی الگوی مشارکتی شورایاری‌ها در محلات شهر تهران

○ دکتر غلامرضا کاظمیان

دکتر در برنامه ریزی شهری

و عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی

○ رضا شادمان فر

کارشناس ارشد مدیریت شهری

جلب مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در حال انجام است. تشکیل انجمن‌های محله در ۳۷۱ محله شهر تهران الگوی جدیدی را از مشارکت شهروندان در مدیریت شهری پیش روی قرار داده است. با توجه به ضرورت مدیریت غیر متمرکز در شهر تهران خیلی دور از ذهن نیست که شورایاری‌ها در آینده نزدیک، از اجزای غیر قابل انکار در مدیریت شهری شهر تهران خواهند بود. بنابراین بررسی علمی این نهاد اجتماعی و نقشی که در بهبود عملکرد مدیریت شهری شهر تهران دارد به عنوان یک الگوی عملی مشارکت در مدیریت شهری و دستیابی به توسعه پایدار از ضرورت ویژه ای برخوردار است. هدف اصلی این مقاله؛ توسعه شناخت موجود در زمینه انجمن‌های شورایاری محلات شهر تهران است. در این جا سعی شده است با استفاده از پیمایش میدانی تصویری کلی از وضعیت شورایاران شهر تهران که بخشی از فعالیت شهرداری تهران به تعامل با آنها معطوف شده است، بدست بدهد.

### مقدمه

مدیریت شهری عبارت است از یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزاء رسمی و غیررسمی موثر و ذریبط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری که اداره، کنترل و هدایت توسعه همه جانبه و پایدار شهر را عهده‌دار است. اما اکثر صاحب‌نظران امور شهری به این نتیجه رسیده‌اند که چنین مدیریتی بدون همکاری و مشارکت ذی‌نفعان اصلی امور شهر (مردم)، موفقیت چندانی در اداره شهرها ندارند. در طول نیم قرن گذشته بحث مشارکت از موارد بسیار مهمی بود که برای تمامی حوزه‌های مطالعاتی علوم اجتماعی جذابیت ویژه‌ای داشته است. در این بین دانش مدیریت شهری با هدف دستیابی به توسعه همه جانبه و پایدار در شهر نیازمند بالابردن مشارکت شهروندان در این امر است، با در نظر گرفتن سیاست محله محوری و نگاه جزئی نگر مدیریت شهری شهر تهران می‌بینیم که تجربه جدیدی از



مطالعه در این مقوله را آغاز کرده‌اند.

### انجمن معتمدین محلات (شورایاری)

انجمن شورایاری، انجمنی غیر دولتی، غیر متمرکز، غیر سیاسی، داوطلبانه و مشارکتی و از نظر اقتصادی خودگردان است که در اجرای بند ۶ و ۷ قانون (تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران) توسط شورای اسلامی شهر تهران تاسیس شده‌است. تصویب طرح تشکیل انجمن‌های شورایاری شورای اسلامی شهر تهران در سی و پنجمین جلسه شورای اسلامی شهر تهران از مستندات قانونی تشکیل شورایاری‌ها بوده است. بر اساس این طرح در هر محله از شهر تهران ۱۰ نفر به عنوان شورایاریار از سوی مردم همان محله انتخاب شده و بر اساس قوانین و آیین‌نامه‌های مصوب کمیسیون شورایاری‌ها در شورای شهر تهران به تعامل و همکاری با مدیریت شهری شهر تهران می‌پردازد.

### روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر روش از نوع توصیفی و از نظر نوع در قلمرو تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد و برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. قبل از جمع‌آوری داده‌ها باید نمونه‌گیری صورت می‌گرفت و قبل از آن باید حجم نمونه مشخص می‌شد، بنابراین با توجه به اینکه در این تحقیق با دو جامعه آماری مواجه هستیم (شهروندان و شورایاریاران) می‌توان یکی از آنها از نوع محدود و دیگری را نامحدود طلوسی کرد. بنابراین از دو رابطه مجزا برای محاسبه حجم نمونه استفاده شد و در نتیجه برای جامعه شهروندان ۳۸۵ نفر و برای جامعه شورایاریاران ۳۰۰ نفر حجم نمونه در سطح خطا  $\alpha = 0.05$  مشخص شد. برای شکل دادن به فرآیند نمونه‌گیری در این تحقیق، به دلیل پرهیز از هرگونه گزینش بر اساس داوری شخصی پژوهنده از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شده است.

برای نمونه‌گیری از شهروندان در شهر با ساختاری مختلط روبه‌رو هستیم و بر همین اساس برای سهولت در امر نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری مختلط یا خوشه‌ای استفاده شد؛ یعنی بر اساس موقعیت جغرافیایی شهر به پنج پهنه شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم شد (مطابق تقسیم بندی کمیسیون شورایاری‌ها در شورای شهر تهران) و سپس از این پهنه‌ها مناطقی، مطابق تقسیم‌بندی مناطق شهرداری تهران به‌طور تصادفی و به روش قرعه‌کشی برگزیده شدند. در سطح این مناطق به شکل کاملاً تصادفی از ساکنان خواسته شد که به پاسخگویی به پرسشنامه بپردازند. به این ترتیب پرسشنامه شهروندان توزیع و جمع‌آوری شد. سپس با در اختیار داشتن لیست شورایاریاران مناطق منتخب به‌طور تصادفی به تعداد نمونه محاسبه شده، پرسشنامه توزیع و جمع‌آوری شد.

### مروری بر مفاهیم اصلی:

در این قسمت به‌طور کلی و به اختصار به تعاریفی از مفاهیم اصلی اشاره می‌شود.

#### شهروند

شهروندی مجموعه‌ای از حقوق و وظایف فارغ از ویژگی‌های طبقاتی، نژادی، قومی، مذهبی، اقتصادی و سیاسی است.

منزلت و پایگاه شهروندی را قوانین اساسی و مدنی هر کشور و دولتی تعیین می‌کند.

در اکثر تعاریف شهروندی بیشتر جنبه‌های حقوقی شهروندی مورد تأکید قرار گرفته است. با این همه تجربه شهروندی تنها به پایگاه حقوق فرد بستگی ندارد، بلکه شهروندان دارای مجموعه گسترده‌ای از حقوق مدنی، سیاسی و اجتماعی و فرهنگی هستند.

### معنی و مفهوم مشارکت

واژه مشارکت<sup>۱</sup> از حیث لغوی به معنی با همدیگر عمل کردن، به عهده گرفتن، سهمی از چیزی بردن و عمل متقابل اجتماعی در یک گروه است. در مورد معنای اصطلاحی آن نیز نظرات مختلفی وجود دارد که در مجموع می‌توان جوهره‌ی اصلی آن را درگیری، فعالیت و تأثیرپذیری دانست. با پذیرش این معنی برخی صاحب نظران، تعریف زیر را برای مشارکت ارائه کرده‌اند:

مشارکت درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی است که آنها را برمی‌انگیزد تا برای دستیابی به هدف‌های گروهی یکدیگر را یاری دهند و در مسوولیت کار شریک شوند. (طوسی، ۱۳۷۰: ۵۴).

### پیشینه مفهوم مشارکت

از اواخر دهه ۵۰ میلادی و به دنبال شکست برنامه‌های توسعه مبتنی بر دیدگاه نوسازی، مفهوم مشارکت و توسعه مشارکتی در ادبیات توسعه مطرح شد. موفقیت نیافتن این برنامه‌ها در رسیدن به اهداف خود، این باور را تقویت کرد که فقدان مشارکت‌های مردمی در طراحی، اجرا و ارزیابی برنامه‌ها، موجب ناکامی آنها شده است. از این رو در واکنش به این امر، مفهوم مشارکت مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گرفت و فرآیندهای تقویت کننده مشارکت مردم، به عنوان زمینه اصلی توسعه مطرح شد. در طول نیم قرن گذشته بحث مشارکت از موارد بسیار مهمی بود که برای تمامی حوزه‌های مطالعاتی علوم اجتماعی جذابیت ویژه‌ای داشته است و در دهه‌های شصت و هفتاد میلادی در آمریکا و اروپا بیش از هزاران تحقیق بنیادی و کاربردی در این حوزه انجام گرفته است. در جامعه ایران نیز مطالعه‌هایی در مورد مشارکت از چند دهه گذشته آغاز شده، ولی به‌طور جدی از دهه‌های شصت و هفتاد خورشیدی محققان امر،

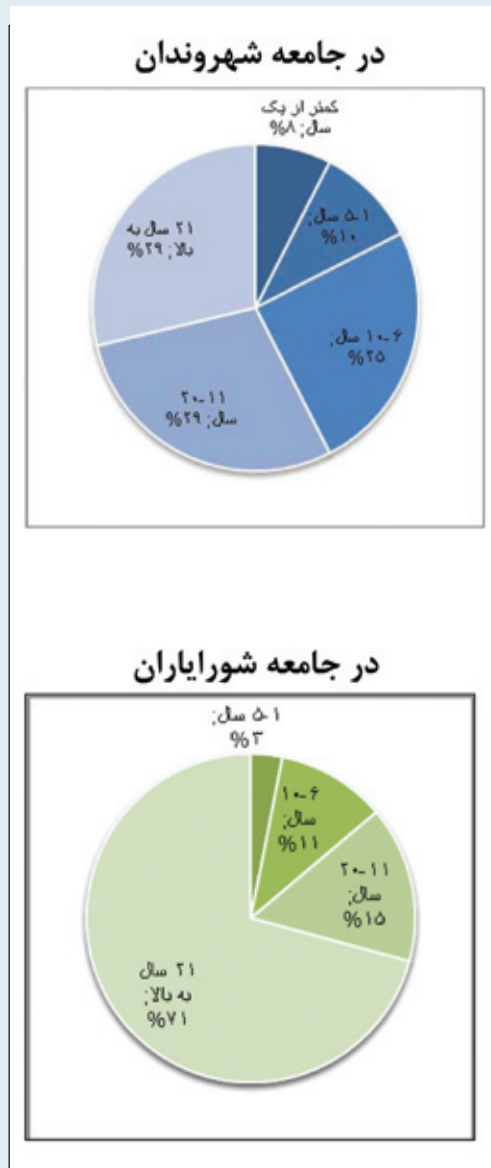
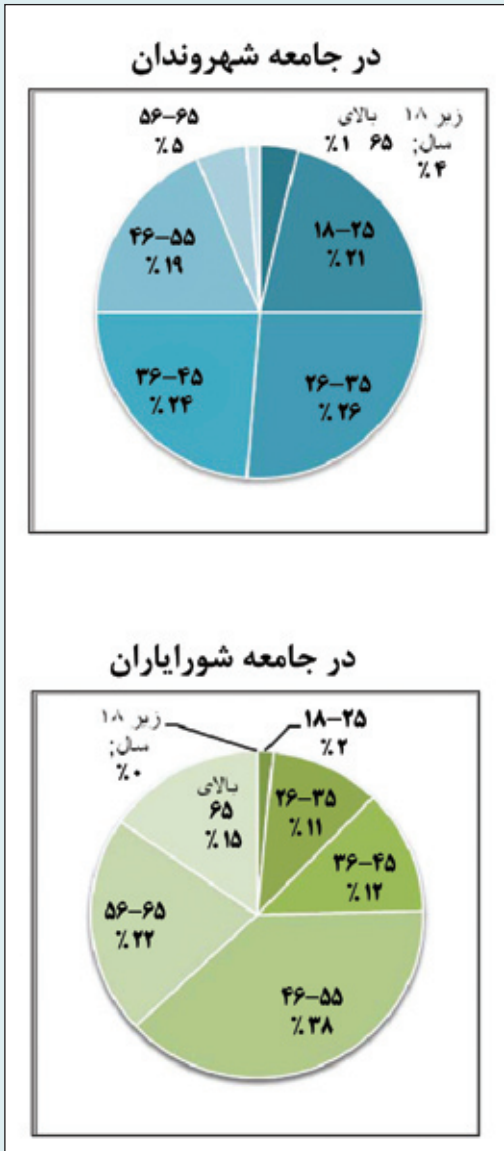


## مقایسه سن افراد دو جامعه

## یافته‌های تحقیق

پس از تحلیل محتوای داده‌های جمع آوری شده، یافته‌ها به طوری که در ادامه می‌آیند، به دست آمد.

### بررسی سابقه سکونت در محله در دو جامعه



نمودار نشان می‌دهد که میانگین سنی در جامعه شوراییاران شهر تهران بیشتر از میانگین سنی شهروندان است. این نکته موید این است که افراد مسن‌تر بیشتر از افراد جوان به عنوان معتمد محلی از سوی مردم انتخاب شده‌اند.

اما باید به این نکته اشاره کرد که از آنجا که فعالیت در شوراییاری محله نیازمند داشتن وقت برای فعالیت در امور محوله است می‌بینیم که افراد بازنشسته بیشتر برای فعالیت در این سمت داوطلب شده‌اند.

آمارها نشان می‌دهند که شوراییاران شهر تهران در این دوره نسبتاً از سابقه سکونت بیشتری از سایر شهروندان برخوردارند و یا می‌توان گفت که افراد با سابقه بیشتر در محله علاقه بیشتری به مشارکت با مدیریت شهری نشان داده‌اند و همچنین مورد اقبال هم محلی‌های خود قرار گرفته و منتخب آنها شده‌اند.



سازمانی و مهارت‌های اصلی در پی‌گیری امور در دستگاه‌ها را بیاموزند.

### بررسی سوابق مشارکتی

#### در دو جامعه شورایاران و شهروندان

در بخشی از این تحقیق از پاسخگویان در هر دو جامعه، در مورد سوابق مشارکت اجتماعی که تاکنون داشته‌اند پرسیده شده است. نمودار شماره ۱ نتایج حاصل را بیان می‌دارد.

پس از بررسی سوابق مشارکتی پاسخگویان در دو جامعه که نتایج آن در نمودار شماره ۱ آمده است می‌توان این تحلیل را بیان کرد:

• در مقایسه شورایاران و شهروندان می‌توان به این نکته اشاره کرد که شورایاران بیشتر از سوابق مشارکتی بیشتری برخوردارند. این می‌تواند مویذ این نکته باشد که داشتن سابقه در مشارکت یکی از عوامل موثر در مشارکت‌های بعدی خواهد بود.

• حضور شهروندان در سمت شورایار محله باعث شده تا فرد بیش از سایرین به پیگیری امور محله بپردازد.

• میزان شرکت شورایاران در جلسات مشترک با مدیریت شهری و مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها مویذ این نکته است که؛ سازوکار مشارکت شهروندان در مدیریت شهر و محله خود از طریق الگوی شورایاری در حال شکل‌گیری و نهادینه شدن است.

• با توجه به این که یکی از ابعاد مشارکت؛ مشارکت ذهنی و عاطفی است. افزایش شرکت شورایاران در تصمیم‌گیری‌های محلی، ارائه طرح و پیشنهاد و تعدد تماس‌ها با ۱۳۷ و ۱۸۸۸ نشانه مویذ بودن این الگو در جلب مشارکت نمایندگان شهروندان است.

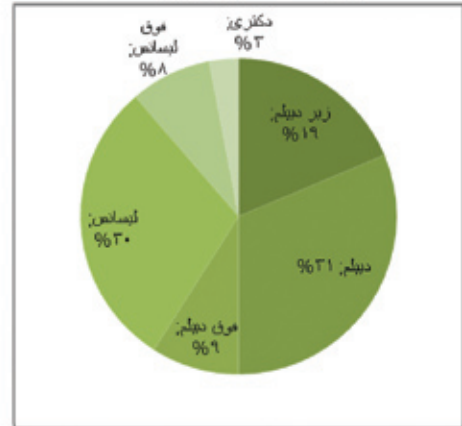
• شرکت شورایاری‌ها را در طرح‌های جهادی شهرداری تهران مویذ تقویت یکی دیگر از ابعاد مشارکت شهروندان یعنی مشارکت عملی و اجرایی است. این موضوع را به عنوان یکی از موفقیت‌های این الگو مشارکتی می‌توان نام برد. از طرفی نمودار فوق نشان می‌دهد که:

• اغلب شورایاران محلات از طیف شهروندانی هستند که در امور مذهبی، هیات و مساجد فعال بوده‌اند و این موضوع از تمایز فراوانی این

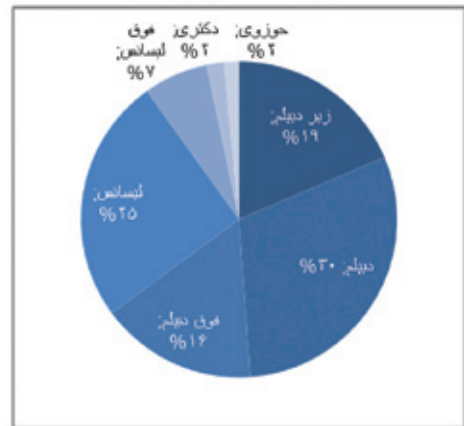
### مقایسه میزان تحصیلات در دو جامعه

تفاوت‌چندانی بین شورایاران و شهروندان هر پهنه از شهر تهران از نظر سطح تحصیلات وجود ندارد و این

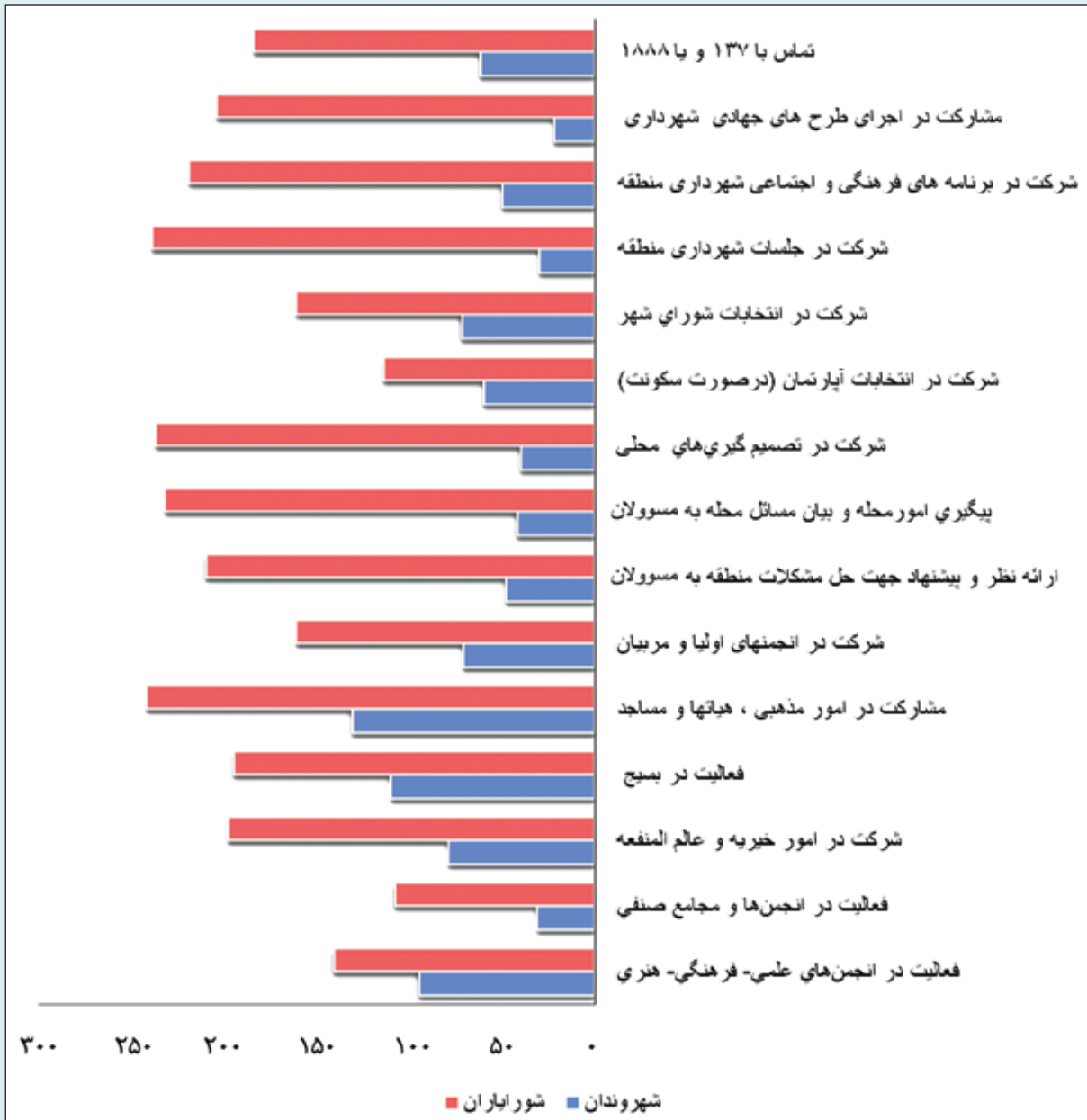
#### در جامعه شورایاران



#### در جامعه شهروندان



می‌تواند نشان دهنده برگزیدن شورایاران از جامعه شهروندان هم منطقه خود باشد. اما وجود افراد با سطح تحصیلات پایین و عدم برخوردارگی از تخصص و مدرک دانشگاهی به عنوان معتمد مردم محله که می‌تواند باعث کاستی‌هایی در تعاملات شورایاری‌ها با ارکان مدیریت شهری شود. بنابراین نیاز است که آگاهی‌های لازم بعد از انتخاب شورایاران به آنها داده‌شود تا آنها روش و اصول مربوطه در تعاملات



نمودار شماره ۱ - بررسی سوابق مشارکتی در دو جامعه شورایاران و شهروندان

### خلاصه و نتیجه گیری

شورایاری ها مدت دو سال است که در شهر تهران به طور رسمی به میدان تعامل با مدیریت شهری شهر تهران قدم نهاده اند و با حمایت هایی که از طرف شورای شهر تهران و مدیریت ارشد شهرداری تهران از شورایاری ها می شود و همچنین به ضرورت رویکرد تمرکز زدایی و سیاست های برنامه ریزی از

سابقه مشارکتی از سایر سوابق مشارکتی در جامعه شورایاران مشهود است.

• بیشترین سابقه مشارکتی بعد از فعالیتهای مذهبی در جامعه شهروندان مربوط به فعالیتهای فرهنگی و هنری و شرکت در برنامه های بسیج است





### پانوشتها

این مقاله برگرفته از بخشی از پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت شهری است که در سال ۱۳۷۵ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات انجام شده است.

1- Participation

### فهرست منابع:

- ۱- رفیع پور، فرامرز (۱۳۶۹)، روش مشاهده در علوم اجتماعی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی
- ۲- ساروخانی، باقر (۱۳۷۳)، روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، تهران، مؤسسه تحقیقات فرهنگی
- ۳- صفری، مهدی، حق شناس کاشانی، فریده، آمار و احتمال در مدیریت و اقتصاد، آوای نور، تهران
- ۴- طوسی، محمدعلی (۱۳۷۳) پدیده مدیریت شهری، تدبیر، سال پنجم، شماره ۴۸ آذرماه
- ۵- علوی تبار، علیرضا (۱۳۷۹)، بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها (تجارب جهانی و ایران) انتشارات سازمان شهرداریهای کشور، تهران، چاپ اول
- ۶- علوی تبار، علیرضا ، (۱۳۸۰) «الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، یافته‌های تجربی و راهبردها» تهران، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری.
- ۷- کاظمیان، غلامرضا (۱۳۸۱)، امکانسنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداریها، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور
- ۸- کسلائی، افشین، (۱۳۷۹)، جایگاه و نقش مدیریت مشارکتی در مدیریت شهری شهرهای جدید (شهر جدید پردیس، پایان نامه کارشناسی ارشد) دانشگاه شیراز، دانشکده تحصیلات تکمیلی
- ۹- کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، بنیادهای تغذیه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، نشر نی، چاپ اول تهران
- ۱۰- نقدی، اسدالله (۱۳۸۲)، «انسان و شهر، درآمدی بر جامعه‌شناسی شهر» انتشارات فن آوران

11- Fagence, Michael (1977) Citizen participation in planning, Pergamon Press, First Edition London  
<http://urbanmanagement.blogfa.com/cat11.aspx>  
 13- [www.odpm.gov.uk/stellent/groups/odpm\\_planning/documents/pdf](http://www.odpm.gov.uk/stellent/groups/odpm_planning/documents/pdf)  
 14- <http://www.tehransama.ir/default.aspx?home>  
 15- [www.tehran.ir](http://www.tehran.ir)  
<http://sociologyofiran.com/index.php>

پایین به بالا برای دستیابی به توسعه پایدار شهری دور از ذهن نیست که این نهاد نوپا در آینده به جزئی غیر قابل انکار در مدیریت شهری شهر تهران تبدیل شود. در این مقاله به توصیفی از ویژگی‌های شورایی‌های شهر تهران و مقایسه آنها با شهروندان پرداخته شد و نتایج زیر را در بر داشته است:

- شورایی‌ها بیشتر از افراد با سابقه در سکونت در محله و مورد وثوق مردم محله تشکیل شده‌اند.
- شوراییاران منتخب مردم دارای تحصیلات عالی نیستند ولی متناسب با مردم محله خود از نظر سطح تحصیلات انتخاب شده‌اند.
- سوابق مشارکتی شوراییاران از سایر شهروندان در محله به‌طور قابل توجهی بیشتر است.
- شوراییاران غالباً از افراد مسن محله انتخاب شده‌اند و جوانان کمتر در این مورد مشارکت دارند.
- اغلب شوراییاران دارای سابقه طولانی مشارکت در امور مذهبی، مساجد و هیات هستند
- حضور شهروندان در سمت شوراییاران محله باعث شده تا افراد بیش از سایرین به پیگیری امور محله بپردازند.
- میزان شرکت شوراییاران در جلسات مشترک با مدیریت شهری و مشارکت در تصمیم‌گیریها موید این نکته است که؛ مشارکت شهروندان در مدیریت شهر و محله خود در حال شکل‌گیری است.
- با توجه به نقشی که شوراییاران در پیگیری و حل مشکلات محله دارند و همچنین نقش مهمی که شهرداری تهران بر عهده آنها قرارداده است؛ پایین بودن سطح تحصیلات و کمبود تخصص در جامعه شوراییاران می‌تواند باعث کاستی‌هایی در تعاملات شوراییاران با مدیریت شهری شود. بنابراین نیاز است که آگاهی‌های لازم بعد از انتخاب شوراییاران به آنها داده شود تا آنها روش و اصول مربوطه در تعاملات سازمانی و مهارت‌های اصلی در پیگیری امور در دستگاه‌ها را بیاموزند.



# خیز بلند برای حفاظت از بافت‌های تاریخی

گفت و گو با حسین منصورى زاده، شهردار نراق



حسین منصورى زاده  
شهردار نراق

"حسین منصورى زاده" مدیر جوانی است که از سال ۱۳۸۳ با رأی اعضای شورای شهر نراق مسوولیت شهرداری این شهر را پذیرفته است. او لیسانس مدیریت بازرگانی دارد و از زمان پذیرش مسوولیت شهرداری این شهر ۵ هزار نفری، به بافت تاریخی شهر توجه ویژه‌ای کرده است. منصورى زاده اهل نراق نیست و اصلیتی فراهانی دارد اما در این مدت با زیر و بم شهر نراق به خوبی آشنا شده است. گفت و گویی با وی ترتیب دادیم که می‌خوانید:

## ○ محبوبه خوانساری

### شهر نراق در ابتدا کمی در مورد تاریخچه شهرداری شهر نراق توضیح دهید.

شهرداری نراق در سال ۱۳۳۹ به همراه انجمن شهر در این شهر تاریخی شکل گرفت. البته در زمان‌های بسیار دور این شهر حاکم داشت به طوری که در زمان امام محمد باقر(ع)، فرزند ایشان برای ارشاد مردم به این شهر می‌آیند و توسط حاکم شهر، زیر عرب، به شهادت می‌رسند. معتبرترین سند بر قدمت شهر و سابقه رونق آن که به بیش از ۱۳۰۰ سال قبل بر می‌گردد حادثه به شهادت رساندن فرزند بلافضل امام محمد باقر(ع) حضرت سلطانعلی است. نراق به لحاظ موقعیت سوق الجیشی خود (قرارگرفتن در مسیر جاده ابریشم و قرارگرفتن در سر راه مدینه تا هند) همواره مورد توجه حاکمان به‌ویژه خلفای اموی و عباسی برای کنترل سادات علوی بود. در فاصله سال‌های ۱۰۰ تا ۱۱۶ هجری قمری به دلیل استقرار تعدادی از اشعرین قم در نراق، خلیفه برای کنترل و نظارت بر حال آنها فردی به اسم زبیرعرب که از اهالی بصره بود را به همراه ۴۰۰ نفر نیرو به حکومت نراق منصوب می‌کند و نراق به صورت

شهرداری شهر نراق واقع در استان مرکزی قدمتی در حدود ۵۰ سال دارد. این شهر کوچک در گذشته از موقعیتی خاص برخوردار بوده است، زیرا در مسیر جاده ابریشم قرار داشته و دارای موقعیت راهبردی اقتصادی و تجاری بوده است.

شهر کوچک نراق با جاذبه‌های طبیعی زیبا، اماکن تاریخی و مذهبی، غارها، چشمه‌ها، دشت‌ها، قله‌ها و گونه‌های متنوع گیاهی و جانوری از جذابیت منحصر به فردی برخوردار است. این شهر در ۱۵ کیلومتری مسیر دلیجان به کاشان واقع شده است. از نظر تقسیمات کشوری، این شهر از سه طرف در محاصره کوه‌ها قرار گرفته و دارای آب‌وهوای معتدل کوهستانی است. چشمه‌ها و قنات‌های موجود در دامنه کوه‌های این شهر طراوت خاصی به شهر بخشیده است. به طوری که در فصل تابستان مسافران زیادی از شهرهای همجوار به نراق می‌آیند تا از باغ‌ها و مناطق خوش آب و هوا و محیط طبیعی بکر آن بهره‌مند شوند.



شهرداری شکل گرفت، بیشتر امور جاری مانند امور خدماتی و عمرانی به وسیله شهرداری انجام می‌گرفت.

### شهریارا در حال حاضر این رویکرد تغییر پیدا کرده است؟

هم‌اکنون در کنار رویکردهای خدماتی و عمرانی که شهرداری به این شهر تاریخی دارد، قسمت قابل توجهی از عملکرد شهرداری در احیا و نوسازی بافت‌های تاریخی شهر متمرکز شده است. زمانی مردم بافت‌های تاریخی را تهدیدی برای خود و خانواده‌هایشان می‌دیدند، اما هم‌اکنون در احیا و شناسایی این بافت ارزشمند به دیگران با شهرداری مشارکت فعالانه‌ای دارند.

### شهریارا وسعت بافت تاریخی نراق چه میزان است؟

شهر نراق ۱۲۵ هکتار وسعت دارد که از این میزان ۲۰ هکتار آن بافت تاریخی است که شامل بناهای تاریخی، خانه‌های تاریخی و محله‌های تاریخی می‌شود.

### شهریارا با این تفاسیر آیا شهرداری بافت تاریخی در شهر شما شکل گرفته است؟

شهرداری نراق در سال ۱۳۸۴ با مشارکتی که با میراث فرهنگی تعریف کرد به عنوان پیمانکار سازمان میراث فرهنگی شناخته شد تا کار احیا و نوسازی بناهای تاریخی را انجام دهد. اما چندی پیش به این نتیجه رسیدیم که معاونت حفظ و احیای بافت تاریخی را در شهرداری ایجاد

پادگان و ساخلو منطقه مرکزی ایران درمی‌آید. اما کمی نزدیک‌تر و قبل از شکل‌گیری شهرداری در این شهر، نظام ارباب - رعیتی حاکم بود، خان‌ها همه امور را در دست داشتند.

شهریارا خان‌ها چگونه شهر را اداره می‌کردند؟ در گذشته کارکرد شهر تجاری بود. اگر مدیریت خان‌ها را با مدیریت‌های فعلی مقایسه کنیم، آنها در بحث مدیریت آب و حفظ قنات‌ها مدیریت خوبی داشتند که با اصلاحات ارضی، موقعیت ۱۴ قنات موجود در این شهر به خطر افتاد.

### شهریارا بعد از شکل‌گیری شهرداری در این شهر چه اتفاقی‌هایی رخ داد؟

در ۵۰ سال اخیر و با روی کارآمدن شهرداری در شهر نراق و تجهیز شهر به سیستم حمل‌ونقل قسمت‌هایی از بازار تخریب شد. در گذشته با ارزیابی‌هایی که شهرداری انجام داد مشخص شد معابر کافی نیست به همین دلیل اقدام به احداث خیابان‌های جدید کرد، که این اقدام باعث تخریب بخشی از بناهای تاریخی و بازار شهر شد.

### شهریارا پس به نظر شما شهرداری یکی از تخریب‌کنندگان هویت تاریخی شهر بود؟

بله. چرا که طبق نگرش‌هایی که وجود داشت به بافت تاریخی به عنوان تهدید نگاه می‌شد. بنابراین شهرداری نیز به عنوان یکی از تخریب‌کنندگان این بافت‌های ارزشمند شناخته می‌شد. ضمن اینکه در سال‌های قبل و زمانی که



آب انباری در شهر نراق



آب قناتی است که وقف حاج الله داد است. فرد نیکوکاری که بیش از ۲۰۰ سال پیش این قنات را احداث و وقف آشامیدن عموم مردم نراق کرد و هم اکنون از محله بالای این شهر وارد خانه های قدیمی شده و چند شاخه می شود. این سی پکها به تناسب سطح ارتفاعی که خانه دارند دارای ۳ طبقه و کمتر است. پک در زبان محلی به پله گفته می شود و سی پک یعنی جایی که ۳۰ پله دارد. این محله ها از دیدنی های شهر است سو مشابه آن در ایران وجود ندارد. در ۵۰ سال گذشته آب این قنات بند آمده بود اما در چند سال اخیر شهرداری آن را احیا کرد به طوریکه اگر در بافت قدیمی شهر قدم بزنیم جریان آب قنات از خانه های مردم عبور می کند و در جریان است. در مسیر آب این قنات ها در سه نقطه شهر سه آبنا ساخته شده است. از دیگر ویژگی های این شهر که به آن هویت داده است بحث بادگیرها و ۴ آسیاب بادی شهر است که قدمتی ۲۰۰ ساله دارد.



کنیم. با توجه به توانمندی هایی که بافت شهر نراق دارد برای این بافت طرح راهبردی تهیه شده است که معاونت حفظ و احیا ضوابط و مداخلات در بافت را با الگوگیری از طرح راهبردی انجام می دهد. به نوعی می توان گفت در شهر نراق شهرداری بافت تاریخی شکل گرفته است.

### چراغ شهربا شهرداری برای حفظ هویت این شهر و بناهای تاریخی چه اقداماتی صورت داده است؟

شهرداری با اعتبارات میراث فرهنگی و سازمان شهرداری ها اقدام به نوسازی و بهسازی بافت های تاریخی کرده است. به طوری که تک بناهایی مانند امامزاده سلیمان و گلزار شهدا، امامزاده یحیی، مجموعه آب انبار و حسینیه حاج عبدالباقی به طور کامل مرمت شده است و قرار است این آب انبار تبدیل به موزه آب استان مرکزی شود. همچنین قرار است حمام قدیمی نراق با مساعدت مسوولان میراث فرهنگی تبدیل به موزه مردم شناسی شود. قدمت امامزاده های شهر نراق بین ۶۰۰-۷۰۰ سال است اما بناهای دیگر مربوط به عصر قاجار و حدود ۲۰۰ تا ۳۰۰ سال قدمت دارند. شهر نراق بازار و کاروانسرای شمس السلطنه دارد که اقدامات مرمتی در آن در حال انجام است و در تاجرسرا و کاروانسرای حاج مهدی هم طرح های استحکام سازی و مرمت در حال اجرا است. در شهر نراق، خانه تاریخی فاضلین نراقی قرار دارد که شخصیت های ملی ما هستند. خانه ملا محمد مهدی پدر و ملا احمد پسر نراقی قدمت ۲۸۰ ساله دارد که به شکل تاق دیس است. این بنا جزو بناهای ثبت شده میراث فرهنگی است و هم اکنون مرمت اولیه آن انجام شده است اما مرمت اصلی نیاز به اعتبار دارد. تعداد ۳۰ خانه تاریخی دیگر هم در این شهر وجود دارد که این خانه ها دارای سردر ورودی، سردر هشتی در ورودی، راهروی باریک اتصال دهنده به حیاط و... است. از جمله ویژگی های این خانه ها مجهز بودن به سیبک است. سیبک؛ از جمله دیدنی های شهر نراق، جریان

### چراغ شهربا با توجه به هویت تاریخی شهر چه اقدامات فرهنگی از سوی شهرداری برای شناساندن این شهر انجام شده است؟

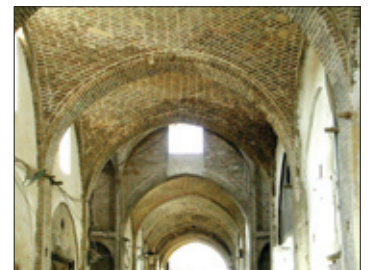
شهر در مسیر گردشگری استان مرکزی تعریف شده است. با تشکیل ستاد سفر و آموزش ۵۰ نفر از جوانان شهر، در تعطیلات نوروز سال ۱۳۸۶ تعداد ۲۰ هزار نفر از این شهر بازدید کردند که این تعداد در نوروز ۱۳۸۷ به ۴۵ هزار نفر رسید.

### چراغ شهربا ظرفیت پذیرش گردشگر این شهر چه میزان است؟

زیرساخت های شهر خیلی محدود است و هیچ هتلی در این شهر وجود ندارد. در تعطیلات نوروزی بسیاری از گردشگران در مدارس اسکان داده شدند. با احیای بافت های تاریخی برای جذب بیشتر گردشگر و پویا شدن شهر نیاز به احداث برخی از زیرساخت ها وجود دارد.

### چراغ شهربا به عنوان آخرین سؤال توضیح دهید بودجه های احیا و نوسازی بافت های تاریخی شهر از چه طریقی تأمین می شود؟

۱- سازمان شهرداری ها ۱۲۰ میلیون تومان و میراث فرهنگی هم بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ میلیون تومان اعتبار را برای احیا و نوسازی این شهر در نظر گرفته اند که شهرداری نراق کار اجرای فعالیت های نوسازی را با حضور کارشناسان میراث فرهنگی انجام می دهد و خوشبختانه پویایی در این زمینه در شهر مشاهده می شود.



بازار شمس السلطنه

گشتی در ژوهانسبورگ

## کلانشهری بر بستر طلا

○ برگردان: هاجر زینلی



نقشه آفریقای جنوبی

ژوهانسبورگ<sup>۱</sup> بزرگ‌ترین و پرجمعیت‌ترین شهر آفریقای جنوبی و مرکز استان گاتنگ<sup>۲</sup> است. این شهر یکی از ۴۰ کلانشهر دنیا و پیشرفته‌ترین شهر آفریقای جنوبی به شمار می‌رود. با آنکه ژوهانسبورگ یکی از سه پایتخت آفریقای جنوبی نیست، اما دادگاه قانون اساسی که عالی‌ترین دادگاه آفریقای جنوبی است، در این شهر قرار دارد.

ژوهانسبورگ، به دلیل قرار گرفتن در کمربند تپه‌های غنی از منابع معدنی ویت واترزاند<sup>۳</sup>، منابع تجاری عظیمی از طلا و الماس را در خود جای داده است. بزرگ‌ترین و پررفت‌وآمدترین فرودگاه آفریقا، در این شهر قرار گرفته و به منزله پایگاهی برای مسافرت‌های هوایی بین‌المللی به شمار می‌رود.

براساس برآورد سال ۲۰۰۷، جمعیت کلانشهر ژوهانسبورگ، بیش از هشت میلیون نفر و جمعیت مرکز شهر آن حدود ۴ میلیون نفر است. لازم به ذکر است، شهرهای ژوهانسبورگ و پرتوریا<sup>۴</sup>، در حال پیوستن به یکدیگر هستند که در آن صورت ابر شهری با جمعیتی بیش از ۱۰ میلیون نفر شکل خواهد گرفت.

به علت رواج پدیده شهرگرایی، شهرها در این نواحی مانند سایر کشورهای در حال توسعه به شدت در حال رشد هستند. براساس پیش‌بینی‌ها، استان گاتنگ که از شهرهای ژوهانسبورگ، اکارهولنی<sup>۵</sup> و تشوانه<sup>۶</sup> - یا همان پرتوریای بزرگتر - تشکیل شده است، در سال ۲۰۱۵ به عنوان ابر شهری با چندین مرکز و جمعیتی بیش از ۱۴/۶ میلیون نفر، به یکی از بزرگ‌ترین شهرهای جهان تبدیل می‌شود.

## پیشینه تاریخی

ساکنان منطقه ژوهانسبورگ را افراد قبیله بانتو تشکیل می‌دادند. با ورود انگلیسی‌ها، آنها با کمک افراد قبیله بوئر به کشاورزی پرداختند. تا زمانی که طلا در این ناحیه کشف نشده بود، اروپاییان زیادی در آنجا ساکن نشده بودند.

برای اولین بار، طلا در ناحیه شرقی ژوهانسبورگ کنونی

در باربرتون کشف شد. جویندگان طلا خیلی زود دریافتند که رگه‌های غنی تر طلا، در ویت و تراسترنند واقع شده است. سال ۱۸۸۶ در لانگ لاگت نیز طلا کشف شد.

ژوهانسبورگ در ابتدا حومه پرتوریا محسوب می‌شد و اگر کسی قصد ساختن خانه‌ای در آن داشت، باید از ارگان دولتی واقع در پرتوریا مجوز کسب می‌کرد. با انتشار خبر کشف طلا، ژوهانسبورگ مورد هجوم افرادی از قسمت‌های مختلف کشور و همچنین از دیگر نقاط جهان مانند آمریکای جنوبی، انگلیس و اروپا قرار گرفت.

با افزایش ارزش تملک زمین در این ناحیه، درگیری‌های زیادی بین دولت بوئرها در پرتوریا و انگلیسی‌ها به وجود آمد. در این جنگ، انگلیسی‌ها با شکست دادن بوئرها، کنترل ناحیه را در اختیار گرفتند.

اعلامیه ۱۹۱۰ اتحادیه آفریقای جنوبی، مسیر را برای حفاری برنامه‌ریزی شده معادن هموارتر کرد. بعد از آن دولت



رژیم آپارتاید بود. در انتخابات سال ۱۹۹۴، ژوهانسبورگ از قوانین تبعیض نژادی، رهایی پیدا کرد. شهرک‌های سیاهان به سیستم شهری مجهز شدند و شهرهای حومه‌ای به صورت چندنژادی درآمدند و در ادامه این سیستم سبب جابجایی سرمایه و تجارت از ناحیه مرکزی به قسمت‌های جنوبی شد. این امر با افزایش جرم و جنایت، ترافیک، ناکافی بودن وسایل حمل‌ونقل عمومی و مالیات بیشتر برای کارفرمایان به‌منظور یکپارچگی شهر، تشدید شد و اقبال کارفرمایان به حومه‌های جنوبی را بیشتر کرد.

در دوران آپارتاید، ژوهانسبورگ به ۱۱ دولت محلی تقسیم شده بود که هفت منطقه سفیدپوست و چهار منطقه سیاه یا رنگین‌پوست را شامل می‌شد. دولت‌های محلی سفیدپوست با استفاده از مالیات، تا ۹۰ درصد قادر به تأمین هزینه‌ها بود و به طور سرانه ۹۳ دلار برای هر شهروند هزینه می‌کرد. این درحالی بود که دولت‌های محلی سیاه پوست، تنها می‌توانست ۱۰ درصد هزینه‌های خود را تأمین کند و به طور سرانه ۱۵ دلار هزینه می‌کرد.

اولین شورای شهر پس از دوره آپارتاید در سال ۱۹۹۵ شکل گرفت. این شورا با وضع قوانینی، مناطق سفیدپوست را موظف به پرداخت قسمتی از عایدات مالیاتی خود به مناطق سیاه پوست فقیرنشین کرد. در آن زمان شورای شهر به چهار بخش تقسیم شده بود و هر دولت محلی به صورت یک حکومت مستقل عمل می‌کرد که توسط شورای مرکزی کلانتشهر بر آن نظارت داشت. پس از آن بود که مرزهای کلانتشهر گسترش پیدا کرد و شهرک‌های ثروتمند اطراف مانند سندتون و رندبرگ، شهرهای فقیری مانند سووتو و الکساندرا و سکونتگاه‌های غیررسمی مانند اورانج فارم به کلانتشهر ژوهانسبورگ متصل شدند.

در سال ۱۹۹۹، برای بهبود بخشیدن به شرایط نابسامان و به‌هم ریخته‌ی اقتصادی ژوهانسبورگ، یک مدیر شهر منصوب شد؛ این مدیر به همراه شورای کلانتشهر، برنامه‌ای کاری با عنوان "Igoli ۲۰۰۲" طرح‌ریزی کردند که در آن دولت باید اقدام به فروش سرمایه‌های غیراساسی خود می‌کرد تا قادر به بازسازی‌های حیاتی گردد. با این برنامه سه ساله، شهر توانست از مرز درماندگی به مازاد درآمدی بالغ بر ۲۳/۶ میلیون دلار برسد.

پس از آن، ژوهانسبورگ به یازده ناحیه اجرایی تقسیم شد و در سال ۲۰۰۶ تعداد این نواحی به هفت عدد کاهش یافت.

### شهرداری کلانتشهر ژوهانسبورگ

این شهرداری برای خدمات‌رسانی به همه مردم شهر، به بخش‌ها و دپارتمان‌های مختلفی تقسیم شده است. افراد فقیر بیشتر در حومه‌های جنوبی یا شمال دور و افراد طبقه متوسط بیشتر در بخش‌های مرکزی و شمالی

آفریقای جنوبی، سیستم نژاد پرستانه شدیدی را تصویب کرد که به موجب آن، سیاهان و رنگین پوست‌ها از هرگونه شغلی که نیاز به مهارت داشت، محروم شده و پس از آن مجبور به



کار در معادن طلای ژوهانسبورگ شدند.

هر ساله هزار زیادی از شهرهای مختلف و کشورهای آفریقایی تحت استعمار، در جستجوی کار به این منطقه مهاجرت می‌کردند. دولت‌های سفیدپوستی که بر سر کار می‌آمدند، تقریباً تمام قرن بیستم با اداره شهرنشینی عظیم در حال شکل‌گیری، از خلال قوانین متعددی که وضع می‌کردند، به کنترل این جنبش نژادی جمعیتی پرداختند. تلاش برای کنترل این جنبش در سال ۱۹۸۴ با به قدرت رسیدن حزب ملی به طور قانونی تدوین شد و این حزب، پایه‌های اصلی قانون آپارتاید را بنیان نهاد. این قوانین برای ایجاد سیستم اجباری جابه‌جایی سیاهان ایجاد شد و براساس آن افراد غیراروپایی مجبور به اقامت در یک ناحیه خاص شدند. شهرک سووتو<sup>۷</sup> (شهرک جنوب غربی)، شامل تعداد زیادی کلبه‌های پراکنده و نامنظم، یکی از همان محدوده‌هایی بود که سیاهان به اجبار در آن اسکان داده شدند. نلسون ماندلا مدت زیادی در سووتو به سر برد و اکنون خانه او در آن شهرک (در اورلاندوی کنونی) به مکانی توریستی تبدیل شده است.

در سال ۱۹۷۶ با اعتصاب‌های برنامه‌ریزی شده توسط نماینده شورای دانش‌آموزان سووتو، در اعتراض به انتخاب زبان آفریقایی - هلندی<sup>۸</sup> به عنوان زبان تدریس در مدرسه‌ها، خشونت‌هایی در ابعاد وسیع شکل گرفت. پلیس بر روی دانش‌آموزانی که سنگ پرتاب می‌کردند، آتش گشود و تعدادی را به قتل رساند. ۱۲ ماه اعتصاب، هزاران نفر کشته شدند. فوریه ۱۹۹۰ آغاز اضمحلال ساختار قانونی و سیاسی



- پانوشته‌ها:  
 ۱- Johannesburg  
 ۲- Gauteng  
 ۳- Wit Waterstrand  
 ۴- Pretoria  
 ۵- Ekurhuleni  
 ۶- Tshwane  
 ۷- Soweto  
 ۸- Afrikaans  
 ۹- Amos Masondo  
 ۱۰- BraamFantein

منبع:  
 Wikipedia

### نماینده‌ها

نماینده‌ها شامل اداره راه ژوهانسبورگ، پارک‌های شهری و آژانس توسعه ژوهانسبورگ هستند که هر کدام خدماتی در مقیاس عمومی ارائه می‌دهند که مستقیماً هزینه‌ای برای مصرف‌کنندگان فردی دربر ندارد. این نهادها نیز شرکت‌های مستقلی دارند ولی وابسته به شورای شهر بوده و هزینه‌های آنها به‌وسیله این شورا تأمین می‌شود.

### تشکیلات اقتصادی

باغ وحش، تئاتر، اتوبوسرانی، بازار محصولات تازه و کارخانه‌ها، هر کدام برای فروش محصولات خود در بازار آزاد- که در آن مصرف‌کنندگان خدمات مورد نظر خود را انتخاب می‌کنند- به رقابت می‌پردازند. این تشکیلات از طریق تشکیل اتحادیه‌ها به بنگاه‌های مجزایی تبدیل شده‌اند.

### مناطق

برای تمرکززدایی اداره شهرداری کلانشهر ژوهانسبورگ، این شهر به ۱۱ ناحیه تقسیم شده است (این تقسیم‌بندی، با تقسیم‌بندی یازده‌گانه دوران آپارتاید متفاوت است). این تقسیم‌بندی، بعدها در سال ۲۰۰۶ به هفت ناحیه کاهش پیدا کرد. هر ناحیه، مسوول تأمین و ارائه خدمات بهداشتی، مسکن، امکانات رفاهی و ورزشی، کتابخانه‌ها، توسعه اجتماعی و دیگر خدمات اجتماعی محلی می‌باشد.



ساکن هستند. افراد فقیر و به‌ویژه سیاهان، کمتر از ۲۵۰۰ دلار در سال درآمد دارند و ثروتمندان معمولاً سفیدپوست هستند. حدود ۲۰ درصد مردم شهر با فقری شدید در سکونتگاه‌های غیر رسمی که فاقد امکانات مناسب جاده، الکتریسته و هرگونه خدمات مستقیم شهرداری است، به سر می‌برند. ۴۰ درصد مردم نیز در بخش‌هایی با امکانات شهری ناکافی، زندگی می‌کنند.

### ساختار شهر

تعیین ساختار دولت محلی هر منطقه، در استان صورت می‌گیرد. استان گاتنگ که توسط کنگره ملی آفریقا اداره می‌شود، سیستم اجرایی شهرداری را انتخاب کرده است. سیستم جدید ژوهانسبورگ بسیار کارآمدتر از گذشته بوده و در آن از دوباره کاری‌ها اجتناب شده و مسوولیت‌ها روشن‌تر است.

اداره شهر یکپارچه جدید به اولین شهردار اجرایی ژوهانسبورگ سپرده شد. تا پیش از آن که آموس ماسوندو، شهردار کنونی، توسط واحد اجرایی کنگره ملی آفریقا انتخاب شود، شهردار تنها یک سمت تشریفاتی بود. امام اکنون شهردار دارای مسوولیت‌های نامحدود بوده و رهبری شورای ۱۰ نفره شهر را به عهده دارد.

تیم مدیریت شهر، تصمیمات شورای شهر را اجرا کرده و به عملکرد شاخه‌های مختلف حکومت شهر نظارت می‌کند. دفتر اصلی گروه مدیریت در مجتمع مرکزی مترو در برام فانتن ۱۰ قرار دارد. این گروه مسوولیت اداره، امور مالی، کنترل و تأمین خدمات و جمع‌آوری درآمد را به‌عهده دارد. اداره آتش‌نشانی و اورژانس، پلیس انتظامی کلانشهر، کنترل ترافیک، موزه‌ها، گالری‌های هنری و سایت‌های مهاجرت، همه توسط اداره جداگانه‌ای که از اداره مرکزی مشتق شده، کنترل می‌شوند.

### تقسیمات

برخی از خدمات کلیدی شهر توسط نهادهای جداگانه و خودکفا با مدیریت خاص خود ارائه می‌شود و قراردادهای خدماتی هر کدام نیز به طور مستقیم با اداره مرکزی منعقد می‌شود. این نهادها عبارتند از:

### شرکت‌های خدماتی

شرکت‌های ثبت شده‌ای هستند که دارای سرمایه مستقل بوده و هیچ امتیاز سالانه‌ای از شهرداری دریافت نمی‌کنند. این شرکت‌ها، خدمات قابل پرداختی می‌کنند که مستقیماً به مصارف خانگی مربوط می‌شود. از جمله این شرکت‌ها می‌توان به اداره برق، آب و فاضلاب، جمع‌آوری زباله‌های جامد و ... اشاره کرد.



# استراسبورگ شهری با ملیت‌های مختلف

○ گردآوری و برگردان: هاجر زینلی



استراسبورگ، هفتمین شهر بزرگ فرانسه و مرکز استان بارن<sup>۱</sup> در شمال غربی فرانسه است. این استان در مجاورت مرزهای آلمان و سوئیس قرار دارد. به دلیل نزدیکی به آلمان و همچنین اشغال آن توسط آلمان‌ها در دوره‌های مختلف تاریخ، فرهنگ و زبان مردم این استان، تلفیقی از فرهنگ فرانسوی و آلمانی است. در واقع آزرسی‌ها تافته جدا بافته فرانسه هستند و خودشان را نه فرانسوی و نه آلمانی، بلکه آزرسی می‌دانند. در همه رستوران‌ها، جلوی نام غذاها روی کلمه "آزرسی" تأکید شده است. معماری شهرهای این ناحیه، متأثر از شهرهای غربی آلمان است. خانه‌ها، شیروانی‌های تیز مثلثی شکل دارند که با چوب‌های تیره پوشش داده شده‌اند.

موقعیت ویژه جغرافیایی شهر استراسبورگ در اروپا و قرارگرفتن آن در کنار رودخانه رن<sup>۲</sup> به این شهر، اهمیت فراوانی بخشیده است. این شهر مرکز قانون‌گذاری اروپاست. پارلمان اروپا، مرکز مشاورت اروپایی و مرکز دفاع از حقوق بشر اروپا در این شهر قرار دارند. از ویژگی‌های جالب توجه استراسبورگ، وجود کانال‌هایی است که تمام شهر را دربرگرفته است و در کنار آن ساختمان‌های قدیمی که متعلق به ماهیگیران و آسیابان‌های قرن هفدهم است به چشم می‌خورد. برای جلوگیری از مسئله آلودگی هوا، استراسبورگ به سیستم قطار شهری بسیار پیشرفته‌ای مجهز شده است. در تمام قسمت‌های شهر، مخصوصاً در کنار کانال‌ها، مسیرهای ویژه‌ای برای عبور دوچرخه در نظر گرفته شده و ساکنان این شهر، با وجود سردی هوا، استفاده از دوچرخه را ترجیح می‌دهند.

استراسبورگ، نزدیک به ۴۸ هزار دانشجو دارد که بیشتر آنها در دانشگاه‌های دولتی مشغول به تحصیل هستند. از جمله دانشگاه‌هایی که در استراسبورگ وجود دارد می‌توان به دانشگاه لویی پاستور، با دانشکده‌های علوم و علوم پزشکی، دانشکده مارک بلوک، با

دانشکده‌های ادبیات و زبان‌شناسی و دانشگاه روبرت شرم، با دانشکده‌های حقوق و حسابداری و همچنین شعبه‌ای از دانشکده ملی مدیریت فرانسه ENA<sup>۳</sup>، اشاره کرد.

استراسبورگ، دومین مرکز مهم تولیدات رادیو و تلویزیونی فرانسه است. پس از آغاز به کار شبکه فرانسه-آلمانی آر‌ت در سال ۱۹۹۱، تاکنون بیش از ۴۰ مؤسسه مستقل تولید کننده محصولات رادیو و تلویزیونی در این شهر پا گرفته است. در این میان، شبکه ۳ تلویزیون فرانسه، با همکاری تلویزیون سوئیس و آلمان با تولیدات تلویزیونی متنوع، جایگاهی اروپایی پیدا کرده و نقش مهمی در ارتقاء فرهنگ این ناحیه برعهده دارد.

منطقه آزراس، که استراسبورگ مرکز فرهنگی و اقتصادی آن به‌شمار می‌رود، در همسایگی دو کشور آلمان و سوئیس قرار گرفته است. آزراس، یکی از ثروتمندترین و فعال‌ترین مناطق فرانسه به‌شمار می‌رود.

اگر گفته می‌شود تمام مردم اروپا به نوعی، جنگ و تهاجم و اشغال را تجربه کرده‌اند، آزراس از جمله مناطقی است که از سال ۱۸۷۰ تا کنون چهار بار ملیت آن تغییر کرده است، این منطقه پیش از این دوبار به تصرف آلمان‌ها درآمده و دو بار توسط فرانسوی‌ها پس گرفته شده است.

1- Bas Rhin  
2- Alsace  
3- Ecole Nationale d'Administration





# نیکوزیا

## آخرین پایتخت تقسیم‌شده‌ی اروپایی

○ برگردان: آمنه اوجی



عظیم، در حال مطرح کردن این شهر به عنوان پایتختی ثروتمند است.

نیکوزیا را باید از دید مسافری نگریست که نخستین بار و پس از عبور از کوهستان پنتاداکتیلوس ۱ - که مانند پرده‌ای نیلگون شمال این شهر را فراگرفته است - وارد شهر می‌شود.

پیشینه تاریخی شهر نیکوزیا، با حاکمیت فرانک‌ها، ترک‌ها و بریتانیایی‌ها و همچنین نسل جدید ساکنان آن گره خورده است.

در تاریخ معاصر، نیکوزیا آخرین پایتخت تقسیم‌شده اروپایی است که به وسیله یک "خط سبز" امتداد و

نیکوزیا، پایتخت قبرس، یکی از قدیمی‌ترین شهرهای مدیترانه شرقی، با داشتن پیشینه تاریخی و فرهنگی پر بار است که امروزه به شهری بین‌المللی، ثروتمند و پیشرفته تبدیل شده است.

در مرکز این شهر، نمونه‌های بسیاری از هنر و معماری قرن شانزدهم مانند کلیساهای بیزانسی، بناهای قرون وسطایی به سبک نئوکلاسیک، موزه‌ها و نگارخانه‌ها به چشم می‌خورد. زیبایی و افسون شهر نیکوزیا را می‌توان در کوچه‌های لایبرنت مانند و خانه‌هایی با حیاط‌های باشکوه یافت. خارج از دیوارهای شهر قدیمی، شهری جدید با امکانات پیشرفته، پایتختی اروپایی و مدرن را نشان می‌دهد.

### شهری که منتظر است

با آنکه هم‌اکنون شهر به دو بخش تقسیم شده، مردم نیکوزیا امیدوارند که روزی، این دو بخش با هم متحد شوند. نیکوزیا شهری در حال رشد و ترقی، و درگیر فعالیت‌های تجاری و سودبخش است. شهرداری نیکوزیا نیز با انجام پروژه‌های زیربنایی



پنج سال یکبار برگزار می‌شود، تمام افراد بالای ۲۵ سال می‌توانند کاندید شوند. شورای شهر نیکوزیا ۲۶ نماینده دارد که یکی از آن‌ها، جانشین شهردار است. شهردار و اعضای شورای شهر، اختیارات خود را از "قانون شورای شهر" کسب می‌کنند. کمیته‌هایی که در اعضای شورای شهر، تشکیل می‌شوند، پیشنهادها را به شورا ارائه کرده و این پیشنهادها برای اجرا، باید در این شورا تصویب شوند. شهردار، مرجع اجرایی شهرداری و مدیر آن به‌شمار می‌آید.

تمام شهرداری‌های موجود در قبرس، عضو اتحادیه شهرداری‌های این کشور هستند. کمیته اجرایی این اتحادیه، بازوی اداره کننده آن است و از میان نمایندگان شهرداری‌ها برای یک دوره دو و نیم ساله انتخاب می‌شود.



یکپارچگی آن به هم خورده است. مرزی که کشور قبرس را به دو نیم کرده است (نیمه شمالی را در تصرف ترکان ترکیه و نیمه جنوبی را در اختیار بومیان یونانی تبار) از نیکوزیا می‌گذرد. این مرز به دنبال درگیری‌های قومی و خشونت در دهه ۶۰ میلادی، کشیده شده است. اما با گذشت زمان، همچنان که دیوار برلین و بسیاری دیگر از مرزهای ممنوع سیاسی و اجتماعی فرو ریختند، انتظار می‌رود، در فردایی دیگر این خط نامیمون، از ذهن و خاطره مردم شهر پاک شود و چهره کامل نیکوزیای واحد را به دنیا نشان دهد.

نیکوزیا پایتخت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جمهوری قبرس است. این شهر به هفت شهرداری کوچک‌تر تقسیم شده که تحت نظارت شهرداری مادر شهر نیکوزیا اداره می‌شوند.

بر اساس قانون اساسی کشور قبرس، شهرداری نیکوزیا به دو بخش یونانی و ترکی تقسیم می‌شود که توسط دو شهردار، یکی نماینده جامعه یونانی تبارها و دیگری نماینده ترک تبارها، اداره می‌شود. پیش از این، هر دو شهردار و اعضای شورای شهر، توسط رئیس جمهور منصوب می‌شدند. اما از سال ۱۹۸۶ به بعد، شهرداران و اعضای شورای شهر، با رأی مستقیم شهروندان انتخاب می‌شوند. افراد بالای ۱۸ سال که دست کم در شش ماه پیش از انتخابات، ساکن شهر نیکوزیا بوده‌اند، برای انتخاب شهردار و اعضای شورای شهر، حق رأی دارند. در این انتخابات که هر

pentadaktylos -۱

منبع: سایت شهرداری نیکوزیا





# جایگاه شهرداری‌ها در فرانسه

«کمون»‌های حومه‌اند. شهرهای بزرگ کم‌کم گسترده‌تر شدند و حالا مساله اصلی در شهرهایی چون تولوز، لیون، مارسی، لیل، نانت و استراسبورگ این است که فضای حومه‌ها چگونه سازمان یابند و ارتباطشان با فضای مرکزی چگونه اداره شود. چگونه می‌شود هم به سنت و پیشینه تاریخی مناطق مرکزی شهر و مناطق حومه که تاریخ بسیار متفاوتی دارند احترام گذاشت و در عین حال این مجموعه را با هم به‌گونه‌ای هماهنگ و سازگار اداره کرد؟ چگونه می‌شود همان امکانات آموزشی، همان امکانات نقلیه و همان امنیت را برای مناطق متفاوت یک مجموعه شهری فراهم کرد؟

بسیاری از شهرداری‌های شهرهای حومه با مشکل کمبود بودجه برای ساختن وسایل و تجهیزات جمعی روبه‌رو هستند.

## وظایف و مسوولیت‌های شهردار

شهردار مسوولیت‌های چندگانه‌ای دارد. او نماینده اصلی حکومت است: شهردار که مأمور ثبت احوال نیز هست به عقد ازدواج هم می‌پردازد. آنچه که کمتر شناخته شده است آن است که شهردار حق جریمه کردن خودروها را نیز دارد چراکه او افسر پلیس قضایی نیز هست. شهردار مسوول پلیس و امنیت شهرش و تمیزبودن پیاده‌روها و جوی آب و بهبود شبکه آبیاری است.

به جز لیون که دارای ۷۳ عضو شهرداری است، مارسی که ۱۰۱ عضو دارد و پاریس که شورای شهرش از ۱۶۳ نفر متشکل است، شورای شهرهای دیگر فرانسه بین نه

به چه دلیل فرانسوی‌ها به انتخابات شهرداری‌ها علاقه زیادی دارند؟ چرا در میان تمام نمایندگان منتخب مردم، شهردار از همه محبوب‌تر است؟

در همه شهرهای فرانسه چه بزرگ، چه کوچک، شهردار چهره‌ای آشناست. شهردار مسوول همه چیزهایی است که در شهر وجود دارد، مسوول تمیز بودن خیابان‌ها، مسوول امنیت، مسوول مدارس ابتدایی و پروژه‌های مرمت بناها و شهرسازی.

بنابه آمار وزارت کشور فرانسه، این کشور دارای ۳۶ هزار و ۷۸۳ «کمون» یا بخش است که هریک از آنها یک شهردار دارد. از این تعداد، ۲۸ هزار بخش، کمتر از یک‌هزار نفر جمعیت دارند. تعداد زیاد «کمون»‌های کم جمعیت، یکی از ویژگی‌های کشور فرانسه است. برخی از آنها بسیار وسیع هستند. این تعداد «کمون» یا شهر در ۵۰۰ هزار کیلومتر مربع مساحت فرانسه، بسیار زیاد به نظر می‌رسد. اما کافی است که کمی در فرانسه سفر کنیم تا دلیل این تقسیم‌بندی اداری را بفهمیم: در هر ۱۰ یا ۱۵ کیلومتر در فرانسه با یک، دو یا حتی سه کلیسا روبه‌رو می‌شویم و گاهی هم با یک گورستان در اطراف کلیسا. این مجموعه مطابق است با تقسیم‌بندی‌های مبتنی بر تسلط مذهب در شهرها و روستاها که پیش از انقلاب فرانسه رایج بود و در تقسیم‌بندی مدرن پس از انقلاب ۱۷۸۹ به شهر یا «کمون» تبدیل شد که هر یک دارای یک شهردار شدند. اما تفاوت میان این بخش‌ها بسیار است.

شهرهای بزرگ دارای چندین کمون مرکزی و



تا ۶۹ عضو دارد.

پس از تصویب قانون «Parit» یا برابری تعداد زن و مرد در لیست‌های شورای شهر در ژوئن سال ۲۰۰۰، تعداد زنانی که وارد صحنه سیاسی شدند، افزایش یافته است. هرچند زنان حالا دیگر نیمی از شورای شهر را تشکیل می‌دهند، اما تنها ۱۱ درصد شهردارها زن هستند.

### انتخابات پاریس

مسئولیت شهردار پاریس، که رئیس یک اداره ۴۰ هزار نفری است و مسئولیت شهردار یک شهر کوچک، تفاوت‌های بسیاری وجود دارد. بودجه شهر پاریس قابل قیاس با امکانات هیچ کدام از شهرهای دیگر فرانسه نیست و شهردار این شهر شخصیت سیاسی بسیار مهمی است. ژاک شیراک پیش از اینکه رئیس جمهوری فرانسه شود، سال‌ها شهردار شهر پاریس بود.

پاریس به ۲۰ قسمت یعنی ۲۰ شهرداری کوچک تقسیم می‌شود که زیر نظر شهردار اصلی پایتخت است. از سال ۲۰۰۱ به این سو، «برتران دولانوئه» به عنوان شهردار پاریس انتخاب شده است. دلایل محبوبیت برتران دولانوئه که از رهبران حزب سوسیالیست فرانسه است، بهبود کیفیت هوا در شهر پاریس، شفافیت در استفاده از بودجه شهر و کارگذاری وسایل حمل‌ونقل عمومی جدید به ویژه تراموا و دوچرخه کرایه‌ای «ولیب» در سراسر شهر است.

### مهاجران و انتخابات

جمعیت مهاجر در برخی از بخش‌ها و شهرهای فرانسه تراکم چشمگیری دارد. در این شهرها خدمات و سیاست‌هایی ارائه می‌شوند تا مشکلات مسکن، کار، خانواده و تحصیل، که نسبت به شهرهای مرفه نشین، به طور حاد تری مطرح هستند، به نوعی مرتفع شوند. جامعه مدنی که در قالب انجمن‌های غیرانتفاعی در زمینه اجتماعی، فرهنگی، هنری و ورزشی در سطح شهرها فعالیت می‌کنند به طور روزافزون در اداره شهر مشارکت می‌کنند.

فعالان انجمن‌هایی مانند کمک به سوادآموزی، مبارزه با بیگانه ستیزی یا دفاع از حقوق زنان یا کودکان بیش از پیش در فهرست نامزدان عضویت در شوراهای شهر حضور دارند. خارجیانی که تبعه کشورهای اتحادیه اروپا هستند می‌توانند در انتخابات شهرداری‌ها شرکت کنند. ولی مهاجران دیگر مثلاً آفریقایی‌ها و اتباع کشورهای مغرب هنوز این حق را به دست نیآورده‌اند.

در زمان حکومت سوسیالیست‌ها، احزاب چپ همواره شعار دستیابی خارجیان را به حق شرکت در انتخابات محلی مطرح می‌کردند. ولی این حق هرگز در قالب یک قانون به رسمیت شناخته نشد. دولت‌های راست به کلی با این امر مخالف هستند.

پرونده‌های مهم را شهردار آماده می‌کند و نقش اصلی را در تصمیمات شورای شهر دارد. اما شهردار نمی‌تواند کاری را به تنهایی انجام دهد. او باید با شورای شهر و محلات و شبکه پیچیده‌ای از بخش‌های اداری مختلف دیگر همکاری کند. از استان‌های مختلف گرفته تا نهادهای اروپایی. شهردار مسوول یافتن منابع و سرمایه‌های مختلف برای انجام دادن پروژه‌های جدید نیز هست. شغل شهردار پردرآمد نیست. بالاترین درآمد شهردار



شهرهای بزرگ، بین شش تا هفت هزار یورو در ماه است. درآمد شهردارهای شهرهای کوچک بسیار کم‌تر است. در شهرهای کوچک شهردار باید برای گذران زندگی حرفه دیگری نیز داشته باشد و در عین حال به وظایف خود بپردازد. به همین دلیل است که بسیاری از شهردارهای شهرهای کوچک کسانی هستند که تازه بازنشسته شده‌اند، حقوق بازنشستگی خود را دریافت می‌کنند و می‌توانند تمام وقتشان را به شهرشان اختصاص دهند.

### انتخابات و اینترنت

پدیده جدید انتخابات کنونی استفاده از اینترنت توسط نامزدهاست. بسیاری از آنها از طریق وبلاگ‌های شخصی با شهروندان و رای دهندگان تماس برقرار می‌کنند. اینترنت راه جدیدی است برای اینکه شهروندان نظرهای خود را به شهردارشان برسانند.

در طی چند سال اخیر شهروندان بیش از پیش خواستار مشارکت در امور شهری شده‌اند و نمی‌پذیرند که نظرشان درباره پروژه‌های شهری نادیده گرفته شود.

در انتخابات شهرداری‌ها رأی دهندگان به یک لیست رای می‌دهند، نه به یک نفر. نخستین نفر در این لیست شهردار می‌شود و بقیه عضو شورای شهر.

منبع: روزنامه مردم سالاری

### ○ برگردان: جواد پروزن

ناحیه حکومتی، براساس نژاد افراد، تقسیم شده بود. به ۴ ناحیه‌ای که در آن سیاه‌پوستان در آن اسکان داده شده بودند، کم‌ترین میزان منابع اختصاص داده می‌شد.

برای بازسازی ساختار و اداره‌ی شهر و بهبود وضعیت بخش‌های فقیرتر شهر، در سال ۹۵ اولین شورای شهر شکل گرفت و برای هر ناحیه یک مدیر شهر انتخاب شد. اما در اثر اقدامات رژیم سابق، این شهر همچنان دارای بخش‌های فقیرنشین زیادی است و بین نواحی ثروتمند شهر و بخش‌های جنوبی که سیاهان در آن ساکنند، اختلاف زیادی در سطح زندگی و رفاه شهروندان مشاهده می‌شود. سیستم شهرداری و شورای شهر برای اولین بار در سال ۲۰۰۰ از طرف استانداری گوتنگ معرفی شد و ماسوندو اولین کسی بود که بر کرسی شهرداری ژوهانسبورگ تکیه زد.

در سال ۲۰۰۶، شورای شهر ژوهانسبورگ، تقسیمات اداری این شهر را تغییر داد و از ۱۱ ناحیه به ۷ ناحیه کاهش یافت و پست مدیر شهر و شهردار در هم ادغام شد.

کشور آفریقای جنوبی میزبانی جام جهانی فوتبال ۲۰۱۰ را عهده‌دار شده است و ژوهانسبورگ یکی از شهرهایی است که میزبان مسابقات خواهد بود. شهردار این شهر مسوول نظارت بر آماده‌سازی شهر برای مسابقات فوتبال است.

ماسوندو که در مارس ۲۰۰۶ برای دومین بار به‌عنوان شهردار انتخاب شد و ۶ اولویت مهم کاری برای شهرداری ژوهانسبورگ قرار داده است. رشد اقتصادی و کارآفرینی، توسعه بهداشت و اجتماع، مسکن و خدمات شهری، شهرپاک، سبز و ایمن شهری با مدیریت عالی، مبارزه با ایدز.

ماسوندو در سال ۲۰۰۷ به‌عنوان نایب رئیس سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد<sup>۵</sup> انتخاب شد.

آموس ماسوندو؛ یکی از مبارزان علیه رژیم آپارتاید آفریقای جنوبی و نخستین شهردار منتخب شهر متحد شده ژوهانسبورگ است. پس از انتخاب مجدد در سال ۲۰۰۶، ماسوندو، رشد اقتصادی و مبارزه با ایدز را در اولویت کاری خود قرار داده و همچنین شهر ژوهانسبورگ را برای میزبانی مسابقات جام جهانی فوتبال در سال ۲۰۱۰ آماده می‌کند. آقای ماسوندو، همچنین در لیست بهترین شهرداران منتخب در سال ۲۰۰۸ قرار گرفته است.

ماسوندو متولد ۱۹۵۳ است و تحصیلات خود را در مدارس عادی شهرک سووتو<sup>۲</sup> به پایان رساند. در دوران دانشجویی در تظاهرات علیه رژیم آپارتاید شرکت می‌کرد و عضو شاخه نظامی کنگره ملی آفریقا بود. این گروه از سال ۱۹۶۱ تا ۱۹۹۰ به مبارزات خیابانی علیه رژیم آپارتاید آفریقای جنوبی می‌پرداخت. ماسوندو به‌دلیل فعالیت‌های ضد رژیم آپارتاید بین سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۱ در کنار بنیانگذار گروه، نلسون ماندلا، در زندان به‌سر می‌برد. پس از آزادی، او به اتحادیه کارگری پیوست و به‌خاطر فعالیت در این اتحادیه بار دیگر در ۱۹۸۵ به زندان افتاد. ماسوندو یکی از بنیانگذاران جبهه دموکراتیک متحد که به‌عنوان ائتلافی غیرنژادی علیه آپارتاید فعالیت می‌کرد، بود. پس از آزادی از زندان در سال ۱۹۸۹، ماسوندو به‌عنوان دبیر سازمان تجاری کوکاتو<sup>۳</sup> و همچنین هماهنگ کننده انتخابات محلی کنگره ملی آفریقا<sup>۴</sup> انتخاب شد. پیش از انتخاب به‌عنوان شهردار ژوهانسبورگ در سال ۲۰۰۰، ماسوندو به‌عنوان نماینده قانونگذار استان گوتنگ و عضو اجرایی کمیته بهداشت، فعالیت می‌کرد.

در دوران رژیم آپارتاید، ژوهانسبورگ که بزرگ‌ترین شهر آفریقای جنوبی است به یازده

## آموس ماسوندو، شهردار مبارز ژوهانسبورگ

۱- Amos Masondo

2- Sowto

3- Cocatu

4- ANC

5- UCLG



## بررسی و تجزیه و تحلیل عملکرد آموزشی شهرداری‌های کشور در سال ۱۳۸۵

دفتر آموزش و مطالعات کاربردی، مرجع توسعه آموزش‌های کاربردی در سازمان‌های مختلف تابعه در زمینه آموزش شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور است. این دفتر در این راستا هر ساله اقدام به اجرای برنامه‌های آموزشی مختلف به صورت متمرکز و غیر متمرکز برای شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور می‌کند. این اقدامات می‌تواند تأثیرات مثبتی در ارتقای سطح علمی کارکنان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور داشته باشد. از نوع تعاملات مدیران شهری و روستایی با سازمان شهرداری‌ها که حاکی از ابراز رضایت از برنامه‌های آموزشی است این مهم را می‌توان به خوبی یافت.

### مقدمه :

دفتر آموزش و مطالعات کاربردی برای ساماندهی امر آموزش در بین شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور اقدام به تهیه نظامنامه جامع آموزش مشاغل اختصاصی و عمومی شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور کرده و آن را به تأیید مراجع ذیصلاح رسانده است. در این نظامنامه حداقل برای ۵۰۰ شغل اختصاصی و عمومی شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور دوره‌های آموزشی به همراه سر فصل‌های درسی تعریف شده است. از دیگر اقدامات این دفتر می‌توان به اختصاص اعتبارات مورد نیاز استان‌ها برای برگزاری دوره‌های آموزشی غیر متمرکز اشاره کرد. این اعتبارات هر ساله با اخذ برنامه‌های آموزشی استان‌ها و جمع‌آوری آمار و اطلاعات دوره‌های آموزشی استانداردهای کشور، میزان موفقیت و یا احیاناً عدم موفقیت برنامه‌های آموزشی استانداردهای کشور را مشخص می‌کند. مقاله حاضر، ماحصل آمار دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های کوتاه مدت برگزار شده شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور است که در سال ۸۵ از استانداردهای تهیه شده و جنبه کاربردی و میدانی دارد. امید است این مقاله بتواند گامی مؤثر برای ارتقای امر آموزش در بین شهرداری‌های کشور باشد.

شایان ذکر است که در استخراج آمار در این مقاله از گزارش‌های استانداردهای کشور استفاده شده است. بنابراین مسوولیت صحت اعداد و ارقام برعهده استانداردهای کشور است و دفتر آموزش و مطالعات کاربردی فقط برای رعایت در امانت اقدام به انعکاس عین آمار کرده است. در ضمن تا زمان تهیه مقاله فقط ۲۱ استانداری آمارهای مربوطه را ارسال کرده بودند که متأسفانه از این میان دو استان ایلام و اردبیل هیچ گونه اقدامی در این زمینه انجام نداده‌اند. بنابراین از فهرست خارج شده‌اند.

### تعداد دوره‌های برگزار شده :

به دلیل تنوع و تعدد دوره‌های برگزار شده در شهرداری‌های کشور و در راستای تجزیه و تحلیل مناسب نتایج حاصله از برگزاری دوره‌ها به ناچار در شش گروه فنی و مهندسی، خدمات شهری، اداری و مالی، حقوقی و قوانین، حمل و نقل و دوره‌های عمومی دسته‌بندی شد. با این نگاه بیشترین تعداد دوره‌های برگزار شده برای شهرداری‌های

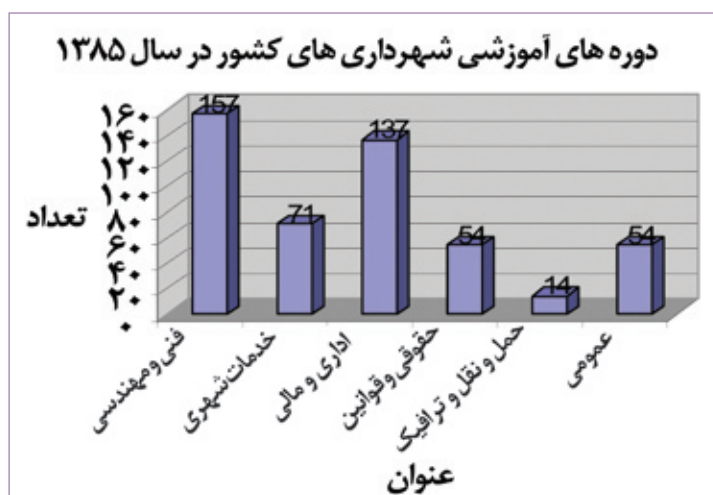
این مطلب در دفتر آموزش و مطالعات کاربردی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها تهیه شده است



کشور به ترتیب متعلق به دوره‌های فنی و مهندسی با ۱۵۷ دوره، اداری و مالی با ۱۳۷ دوره و خدمات شهری با ۷۱ دوره است و کم‌ترین دوره‌های برگزار شده متعلق به حمل و نقل با ۱۴ دوره است.

استان	فنی و مهندسی	خدمات شهری	اداری و مالی	حقوقی و قوانین	حمل و نقل و ترافیک	عمومی
آذربایجان شرقی	۱۷	۱۶	۱۱	۶	۶	۵
آذربایجان غربی	۲۹	۱۰	۲۲	۸	۱	۹
اصفهان	۳	۲	۰	۰	۰	۴
بوشهر	۱۰	۲	۶	۱	۰	۰
تهران	۱۱	۱	۷	۵	۰	۰
چهارمحال و بختیاری	۴	۳	۵	۰	۰	۰
خراسان جنوبی	۲	۲	۴	۲	۰	۰
خراسان شمالی	۷	۴	۱	۳	۱	۳
خوزستان	۱۰	۱	۱۲	۶	۲	۰
سمنان	۳	۳	۸	۰	۰	۴
فارس	۱۳	۳	۷	۲	۲	۱۱
کرمان	۸	۸	۲	۰	۱	۰
کهگیلویه و بویر احمد	۵	۴	۵	۴	۰	۱
گلستان	۴	۰	۱	۳	۰	۱
گیلان	۷	۳	۳۰	۰	۰	۱۳
لرستان	۶	۲	۶	۹	۰	۳
مازندران	۱۱	۲	۶	۲	۱	۰
هرمزگان	۵	۵	۱	۳	۰	۰
همدان	۲	۰	۳	۰	۰	۰
مجموع	۱۵۷	۷۱	۱۳۷	۵۴	۱۴	۵۴

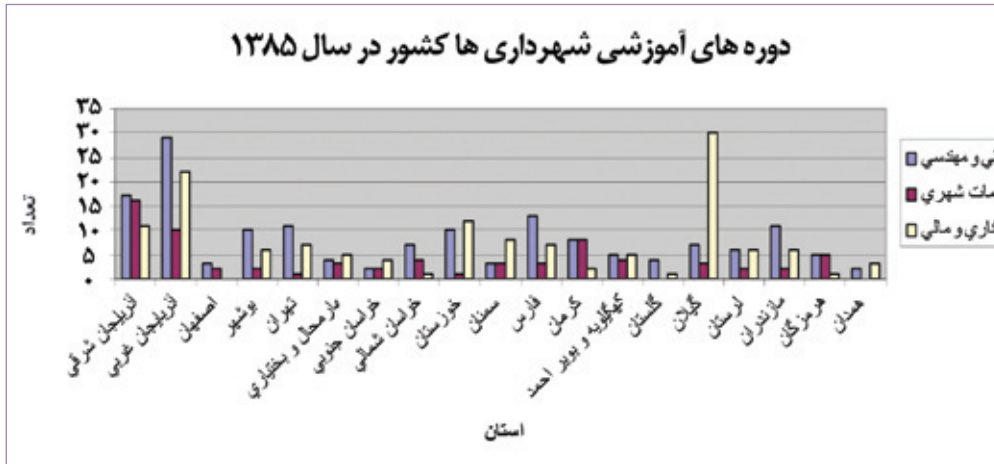
جدول شماره یک: تعداد دوره‌های برگزار شده برای شهرداری‌های کشور در سال ۱۳۸۵



نمودار شماره یک: دوره‌های آموزشی شهرداری‌های کشور در سال ۱۳۸۵

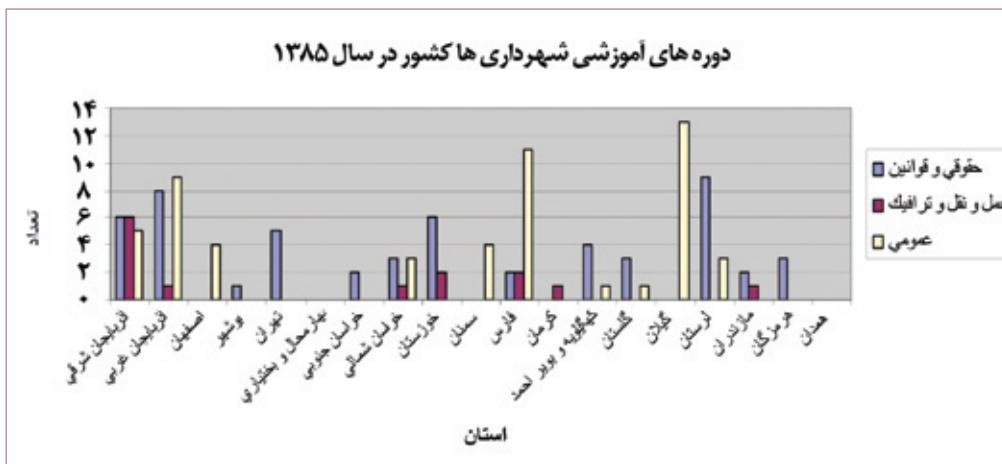


از میان استان‌های کشور، استان آذربایجان غربی با برگزاری ۲۹ دوره در زمینه فنی و مهندسی در رتبه اول کشوری در این گروه قرارداد و استان همدان با ۲ دوره در رتبه آخر این گروه قرار گرفته است. در گروه دوره‌های خدمات شهری، استان آذربایجان شرقی با ۱۶ دوره رتبه اول را به خود اختصاص داده و استان‌ها گلستان و همدان به ترتیب در رتبه آخر قرار دارند. به‌همین ترتیب در گروه دوره‌های اداری و مالی استان گیلان با برگزاری ۳۰ دوره در رتبه اول و استان اصفهان در رتبه آخر قرارداد.



نمودار شماره ۲: تعداد دوره‌های فنی و مهندسی، خدمات شهری و اداری و مالی

در گروه حقوقی و قوانین استان‌های لرستان و آذربایجان غربی هر کدام با ۹ دوره در صدر و استان آذربایجان شرقی با ۸ دوره و خوزستان با ۶ دوره در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در زمینه برگزاری دوره‌های آموزشی حمل و نقل و ترافیک استان آذربایجان شرقی با ۶ دوره رتبه اول را از آن خود کرده و استان‌های خوزستان و فارس با ۲ دوره در رتبه‌های بعدی قرار دارند. و در نهایت از نظر دوره‌های عمومی برگزار شده استان گیلان با ۱۳ دوره در صدر و استان‌های فارس با ۱۱ دوره و آذربایجان غربی با ۹ دوره در رتبه‌های بعدی قرار دارند.



نمودار شماره ۳: تعداد دوره‌های فنی و مهندسی، خدمات شهری و اداری و مالی





### تعداد شرکت کنندگان در دوره‌های برگزار شده :

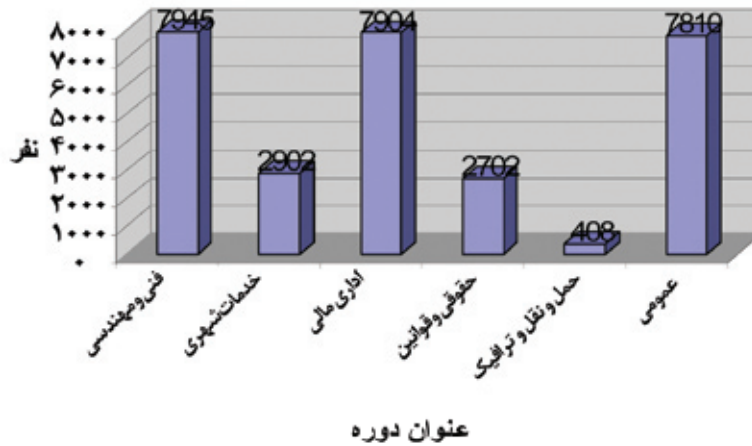
از نظر تعداد شرکت کنندگان دوره‌های فنی و مهندسی با ۷ هزار و ۹۴۵ نفر، اداری و مالی با ۷ هزار و ۹۰۴ نفر و عمومی با ۷ هزار و ۸۱۰ نفر بیشترین تعداد شرکت کننده را داشته‌اند و دوره‌های حمل و نقل و ترافیک با ۴۰۸ نفر در آخرین رتبه قرار گرفته است.

استان	فنی و مهندسی	خدمات شهری	اداری و مالی	حقوقی و قوانین	حمل و نقل و ترافیک	عمومی
آذربایجان شرقی	۱۳۴۳	۴۴۹	۱۲۱۲	۴۰۴	۱۳۲	۱۴۸
آذربایجان غربی	۹۰۸	۳۱۳	۸۰۴	۳۲۲	۳۵	۱۳۶۸
اصفهان	۷۵	۲۲۰	۰	۰	۰	۲۸۵۶
بوشهر	۲۶۵	۴۲	۱۸۴	۲۶	۰	۰
تهران	۱۶۱۷	۱۵۰	۱۰۵۰	۷۵۰	۰	۰
چهارمحال و بختیاری	۱۰۴	۷۸	۱۳۰	۰	۰	۰
خراسان جنوبی	۲۹	۳۰	۲۲۹	۳۱	۰	۰
خراسان شمالی	۱۸۱	۹۸	۳۲	۷۵	۲۸	۸۸
خوزستان	۲۵۳	۳۰	۳۵۰	۱۸۹	۵۵	۰
سمنان	۶۲	۱۴۰	۲۱۵	۰	۰	۶۴۰
فارس	۷۰۶	۴۵۰	۶۵۱	۱۳۰	۱۱۰	۲۰۹۰
کرمان	۴۰۸	۳۸۰	۱۴۵	۰	۲	۰
کهگیلویه و بویر احمد	۴۶	۴۷	۵۲	۴۴	۰	۱۲
گلستان	۹۵	۰	۲۴	۱۰۰	۰	۶۸
گیلان	۴۰۹	۱۲۰	۱۲۱۷	۰	۰	۴۳۹
لرستان	۲۱۴	۳۴	۲۳۳	۲۷۹	۰	۱۰۱
مازندران	۵۰۶	۹۲	۲۷۶	۹۲	۴۶	۰
هرمزگان	۱۲۴	۲۲۹	۲۰۰	۲۵۰	۰	۰
همدان	۶۰۰	۰	۹۰۰	۰	۰	۰
مجموع	۷۹۴۵	۲۹۰۲	۷۹۰۴	۲۷۰۲	۴۰۸	۷۸۱۰

جدول شماره ۲: تعداد شرکت کنندگان دوره‌های برگزار شده برای شهرداری‌های کشور در سال ۱۳۸۵



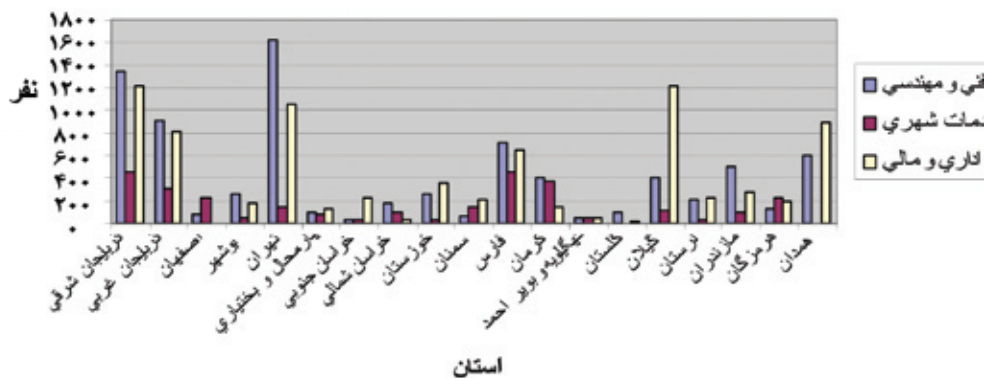
شرکت کنندگان در دوره های آموزشی شهرداری های کشور در سال ۱۳۸۵



نمودار شماره ۴: تعداد شرکت کنندگان در دوره های برگزار شده برای شهرداری های کشور در سال ۱۳۸۵

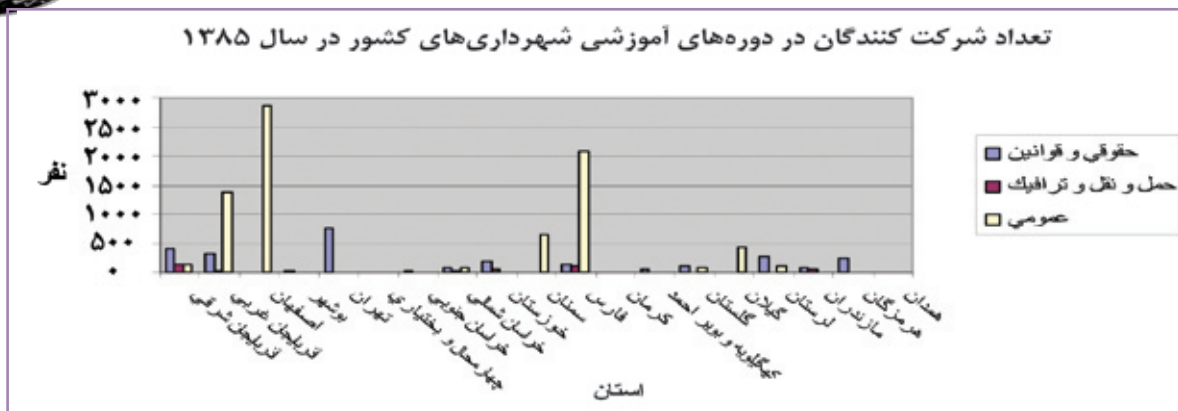
بیشترین شرکت کننده در دوره های فنی و مهندسی را استان تهران با ۱۶۱۷ نفر و کمترین آن را استان خراسان جنوبی با ۲۹ نفر به خود اختصاص داده اند. در دوره های خدمات شهری استان های فارس با ۴۵۰ نفر و آذربایجان شرقی با ۴۴۹ نفر در صدر قرار گرفته اند و استان های گلستان و همدان نیز انتهای جدول را به خود اختصاص داده اند. در زمینه دوره های حقوقی و قوانین نیز استان تهران با ۷۵۰ نفر در رتبه نخست و پس از آن استان های آذربایجان شرقی با ۴۰۴ نفر و آذربایجان غربی با ۳۳۲ نفر قرار دارند.

تعداد شرکت کنندگان در دوره های آموزشی شهرداری های کشور در سال ۱۳۸۵



نمودار شماره ۵: تعداد شرکت کنندگان در دوره های فنی و مهندسی، خدمات شهری و اداری و مالی

در دوره های اداری و مالی استان های گیلان با ۱۲۱۷ نفر و آذربایجان شرقی با ۱۲۱۲ نفر بیشترین تعداد شرکت کننده را داشته اند و استان اصفهان هیچ شرکت کننده ای نداشته است. شرکت کنندگان در دوره های حمل و نقل و ترافیک در استان های آذربایجان شرقی با ۱۳۲ نفر، فارس با ۱۱۰ نفر و خوزستان با ۵۵ نفر در رتبه اول تا سوم قرار گرفته اند و در دوره های عمومی استان اصفهان با ۲۸۵۶ نفر، فارس با ۲۰۹۰ نفر و آذربایجان غربی با ۱۳۶۸ نفر در رتبه اول تا سوم قرار گرفته اند.



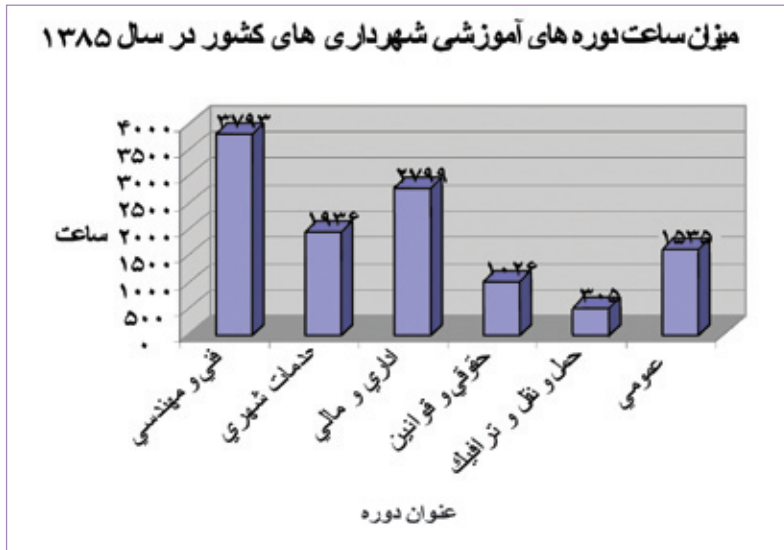
نمودار شماره ۶: تعداد شرکت کنندگان در دوره‌های حقوقی و قوانین، حمل و نقل و ترافیک و عمومی

### میزان ساعت دوره‌ها:

از نظر میزان ساعت برگزاری دوره‌ها، دوره‌های فنی و مهندسی با ۳۷۹۳ ساعت، اداری و مالی با ۲۷۹۹ ساعت و خدمات شهری با ۱۹۳۶ ساعت در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند و دوره‌های حمل و نقل و ترافیک با ۳۰۵ ساعت رتبه آخر را به خود اختصاص داده است.

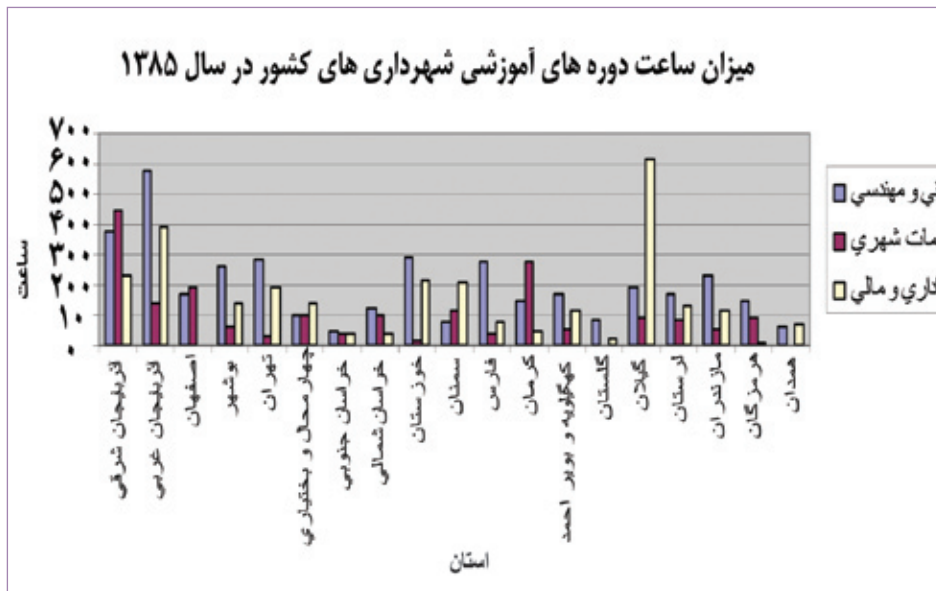
استان	فنی و مهندسی	خدمات شهری	اداری و مالی	حقوقی و قوانین	حمل و نقل و ترافیک	عمومی
آذربایجان شرقی	۳۷۹	۴۴۹	۲۳۲	۱۴۶	۱۳۸	۱۲۸
آذربایجان غربی	۵۷۵	۱۳۶	۳۹۰	۹۴	۳۰	۱۳۵
اصفهان	۱۶۸	۱۹۲	۰	۰	۰	۲۰۲
بوشهر	۲۶۴	۶۰	۱۳۸	۱۶	۰	۰
تهران	۲۸۶	۲۸	۱۹۴	۹۴	۰	۰
چهارمحال و بختیاری	۱۰۲	۱۰۲	۱۳۶	۰	۰	۰
خراسان جنوبی	۴۸	۴۰	۴۲	۴۸	۰	۰
خراسان شمالی	۱۲۵	۹۸	۴۰	۴۷	۲۴	۱۱۲
خوزستان	۲۹۴	۱۶	۲۱۸	۱۲۸	۴۵	۰
سمنان	۷۶	۱۱۶	۲۰۷	۰	۰	۰
فارس	۲۷۸	۴۰	۷۶	۲۴	۳۲	۲۰۴
کرمان	۱۴۸	۲۸۰	۵۰	۰	۱۶	۰
کهگیلویه و بویر احمد	۱۷۰	۵۵	۱۱۴	۷۳	۰	۳۰
گلستان	۸۶	۰	۲۴	۶۰	۰	۴۸
گیلان	۱۹۴	۹۲	۶۱۶	۰	۰	۲۸۶
لرستان	۱۶۶	۸۸	۱۳۰	۱۹۰	۰	۳۹۰
مازندران	۲۳۰	۵۴	۱۱۲	۴۶	۲۰	۰
هرمزگان	۱۴۴	۹۰	۸	۶۰	۰	۰
همدان	۶۰	۰	۷۲	۰	۰	۰
مجموع	۳۷۹۳	۱۹۳۶	۲۷۹۹	۱۰۲۶	۳۰۵	۱۵۲۵

جدول شماره سه: میزان ساعت دوره‌های برگزار شده برای شهرداری‌های کشور در سال ۱۳۸۵



نمودار شماره ۷: میزان ساعت دوره های آموزشی

از لحاظ ساعت آموزشی دوره های فنی و مهندسی، استان آذربایجان غربی با ۵۷۵ ساعت در رتبه اول و استان خراسان جنوبی با ۴۸ ساعت در رتبه آخر قرار دارد. بیشترین ساعت دوره های آموزشی خدمات شهری را استان آذربایجان شرقی با ۴۴۹ ساعت به خود اختصاص داده و استان های گلستان و همدان در رتبه های آخر قرار دارند. بیشترین ساعت دوره های آموزشی اداری و مالی را استان گیلان با ۶۱۶ ساعت و کمترین آن را استان اصفهان به خود اختصاص داده است.

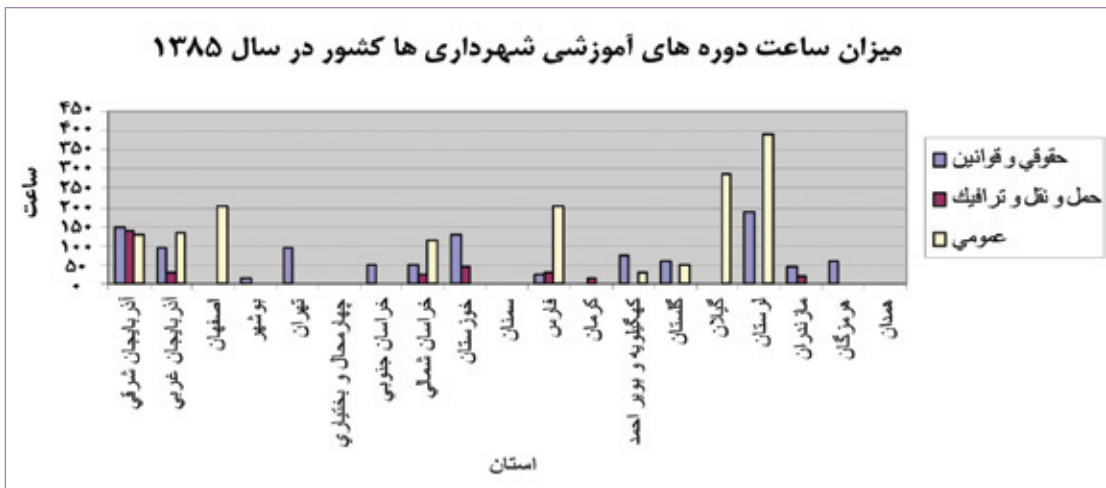


نمودار شماره ۸: میزان ساعت دوره های آموزشی فنی و مهندسی، خدمات شهری و اداری و مالی

در دوره های حقوقی و قوانین استان های لرستان با ۱۹۰ ساعت، آذربایجان شرقی با ۱۴۶ ساعت و خوزستان با ۱۲۸ ساعت در رتبه های اول تا سوم قرار دارند. در دوره های حمل و نقل و ترافیک نیز استان های آذربایجان شرقی با ۱۳۸ ساعت، خوزستان با ۴۵ ساعت و فارس با ۳۲ ساعت رتبه های اول تا سوم را دارند. و بالاخره اینکه در زمینه دوره های عمومی استان های لرستان با ۳۹۰ ساعت، گیلان با ۲۸۶ ساعت و فارس با ۲۰۴ ساعت در رتبه های اول تا سوم قرار دارند.



میزان ساعت دوره های آموزشی شهرداری ها کشور در سال ۱۳۸۵



نمودار شماره ۸: میزان ساعت دوره های آموزشی حقوقی و قوانین، حمل و نقل و ترافیک و عمومی

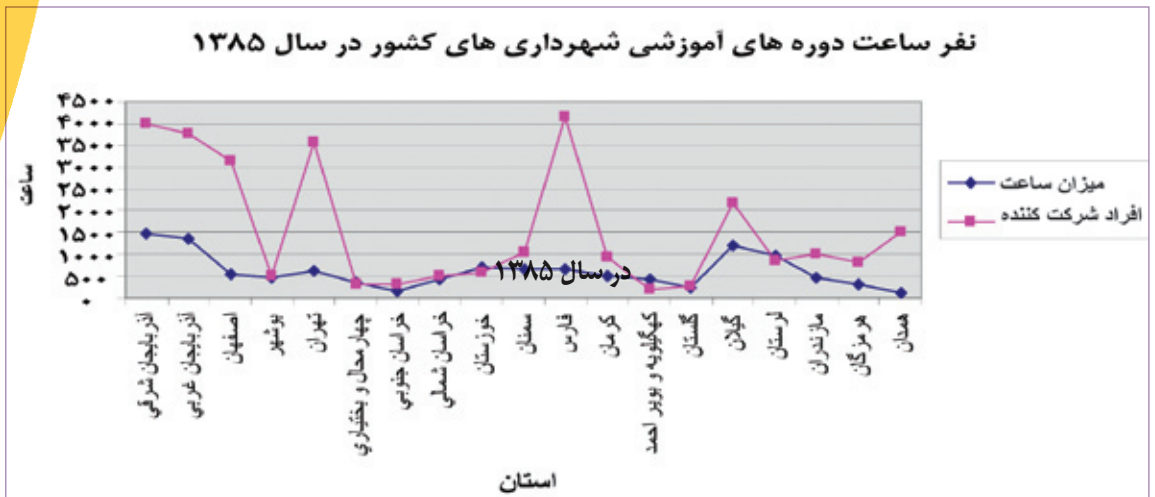
**جمع بندی و نتیجه گیری:**

از تجزیه و تحلیل آماری دوره های آموزشی برگزار شده برای شهرداری های کشور در سال ۱۳۸۵ می توان چنین نتیجه گیری کرد که در این سال تعداد ۴۸۷ دوره آموزشی برای ۲۹۶۷۱ نفر از پرسنل شهرداری های کشور به میزان ۱۱۳۹۴ ساعت برگزار شده است. با توجه به آمار گرد آوری شده و انعکاس نتایج (ارائه گواهینامه های آموزشی دوره های برگزار شده برای شهرداری ها به دفتر آموزش و مطالعات کاربردی برای تأیید) می توان اظهار داشت موفق ترین استان ها به ترتیب در این سال استان های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی و گیلان بوده اند.

استان های ایلام و اردبیل هیچ گونه اقدامی در این زمینه انجام نداده اند و ناموفق ترین استان ها بوده اند و استان های خراسان رضوی، زنجان، سیستان و بلوچستان، قزوین، قم، مرکزی، کردستان، کرمانشاه، یزد جزو استان های کم کار در زمینه آموزش شهرداری ها بوده اند. به طور یقین انعکاس عملکرد آموزشی استان ها نقش مهمی در اختصاص اعتبارات آموزشی به آنها طی سالیان آتی خواهد داشت.

همچنین سرمایه گذاری روی نیروی انسانی شهرداری ها به عنوان سرمایه اصلی آنها، افزایش سطح علمی پرسنل شهرداری ها و در نتیجه افزایش بازده کاری آنها و کمک به توسعه کشور را در پی دارد.

نفر ساعت دوره های آموزشی شهرداری های کشور در سال ۱۳۸۵



نمودار شماره ۹: نفر-ساعت دوره های آموزشی برگزار شده برای شهرداری های کشور



استان	تعداد دوره	تعداد شرکت کننده	میزان ساعت آموزش
آذربایجان شرقی	۶۱	۴۰۰۰	۱۴۷۲
آذربایجان غربی	۷۹	۳۷۶۰	۱۳۶۰
اصفهان	۹	۳۱۵۱	۵۶۲
بوشهر	۱۹	۵۱۷	۴۷۸
تهران	۲۴	۳۵۶۷	۶۰۲
چهارمحال و بختیاری	۱۲	۳۱۲	۳۴۰
خراسان جنوبی	۱۰	۳۱۹	۱۶۴
خراسان شمالی	۱۹	۵۰۲	۴۴۶
خوزستان	۳۱	۵۷۷	۷۰۱
سمنان	۱۸	۱۰۵۷	۶۵۸
فارس	۳۸	۴۱۳۷	۶۵۴
کرمان	۲۰	۹۳۵	۴۹۴
کهگیلویه و بویر احمد	۱۹	۲۰۱	۴۴۲
گلستان	۹	۲۸۷	۲۱۸
گیلان	۵۳	۲۱۸۵	۱۱۸۸
لرستان	۲۶	۸۶۱	۹۶۴
مازندران	۲۲	۱۰۱۲	۴۶۲
هرمزگان	۱۴	۸۰۳	۳۰۲
همدان	۵	۱۵۰۰	۱۳۲
مجموع	۴۸۸	۲۹۶۸۳	۱۱۶۳۹

جدول شماره ۴ دوره‌های آموزشی برگزار شده برای شهرداری‌های کشور در سال ۱۳۸۵

# بی سابقه ترین سرمایه گذاری اقتصادی



○ مهرداد خوشسار مقدم

اغراق نیست اگر بگوییم در حال حاضر تمام مردم و مسوولان محلی کشور چشم به راه نشسته و منتظرند تا استان آنها به عنوان مقصد آتی سفرهای استانی قرار گیرد. تجربه سه سال گذشته و سخنان مسوولان محلی نشان می دهد، سفر هیئت دولت به شهرها و البته دورترین روستاهای ایران اسلامی نیز ضمن کاستن از کوله بار مشکلات مناطق محروم و آغاز پروژه های عظیم عمرانی، موجبات تحولات اقتصادی مهمی در این مناطق بوده است.

سفر استانی هیئت دولت در تیرماه سال ۸۵ به آذربایجان شرقی نیز دست آوردهای بسیاری برای این خطه از میهن اسلامی داشت. هم اکنون با گذشت دو سال از سفر دولت نهم به آذربایجان شرقی نتایج عینی مصوبات درحالی نمایان می شود که بی سابقه ترین سرمایه گذاری های اقتصادی در تاریخ آذربایجان شرقی با این سفر به ثمر می نشیند.

وجود کوهستان های زیبا و سر به فلک کشیده رودخانه های خروشان و آبشارهای فرح بخش با چشم اندازهای بدیع و جان افزا، این استان را به یکی از زیباترین مناطق ایران تبدیل کرده است. در کنار طبیعت بکر آن، مردم با غیرت آذربایجان همیشه زبازند بوده اند و پتانسیل بسیار بالای این استان در

صنعت، کشاورزی، دامداری، صنایع دستی و... این استان را تبدیل به قطب شمال غرب کشور کرده است.

آذربایجان شرقی دارای ۱۲ شهرستان و ۳۱ شهر است. اهر، بستان آباد، بناب، تبریز، سراب، شستر، کلیبر، مراغه، مرند، میانه، هریس و هشترود جز و ۱۲ شهرستان این استان هستند که شامل ۳۱ شهر می شود.

این استان بزرگ ترین و پرجمعیت ترین استان ناحیه شمال غربی ایران با ۳ میلیون و ۶۰۳ هزار نفر معادل ۱۱/۵ درصد جمعیت کشور است. میزان باسوادی نیز در آذربایجان شرقی در سال ۱۳۸۵، ۸۱/۵۶ درصد بوده است. این شاخص بر اساس تفکیک شهری و روستایی نیز به ترتیب ۸۵/۵۱ درصد و ۷۳/۵۴ درصد است.

آذربایجان شرقی از سمت شمال به جمهوری های



برجسته آذربایجان نیازمند ساعت‌ها زمان است.

دکتر احمدی‌نژاد ضرورت برنامه‌ریزی برای میراث فرهنگی آذربایجان را خاطرنشان و تاکید کرد: از شما انتظار دارم همان‌گونه که در مبارزه با طاغوت و شکست توطئه‌های دشمن پیشگام بودید امروز نیز در دوران سازندگی و اصلاح سیستم اداری و ساختن ایران، جوانان آذربایجان الگو و پیشگام ملت ایران باشند.

رئیس‌جمهور گفت: دولت از مدت‌ها قبل وظایف خود و کارهایی که باید در آذربایجان شرقی انجام شود را به دقت بررسی کرده و معتقد است باید برای پیشرفت آذربایجان حسابی ویژه باز کرد.

رئیس‌جمهوری، آذربایجان را پشتوانه بی‌بدیل استقلال ایران دانست و گفت: عده‌ای که در اطراف مرزهای ما به خیال خودشان خیمه زده‌اند و تصور کرده‌اند می‌توانند صفوف ملت ایران را از هم جدا کنند باید بدانند که اگر اقیانوس ملت آذربایجان

طوفانی شود مانند بهمن ۵۶ ریشه همه فاسدها را از روی زمین برمی‌کند.

دکتر احمدی‌نژاد با بیان اینکه ملت ایران برای رسیدن به کمال، معرفت، پیشرفت، عزت و شرف پیشتاز است، گفت: عده‌ای در جهان در مسیر شر، بدبختی و رسیدن به ظلمات مسابقه گذاشته‌اند و برای تسلط بر منابع و ذخایر ملت‌ها و سلطه‌جویی از هم سبقت می‌گیرند.

رئیس‌جمهور با بیان به این که ملت ایران در راه عمل خیر و پیشرفت مصمم است، گفت: ملت ایران در این میدان پرچم مقاومت، عزت، فداکاری و مهرورزی را برافراشته و در مخالفت با زورگویان گوی سبقت را برده است.

دکتر احمدی‌نژاد در بخش دیگری از سخنان خود با تاکید بر این که همه باید برای ساختن ایران اسلامی و یک جامعه پیشرفته و مقتدر تلاش کنیم، خاطرنشان کرد: برای ساختن ایران نیازمند مجاهدت، وحدت، عدالت و حفظ هوشمندی و هوشیاری هستیم.

آذربایجان و ارمنستان، از سمت غرب و جنوب غرب به استان آذربایجان غربی، از سمت شرق به استان اردبیل و از سمت جنوب شرق به استان زنجان محدود شده است. مساحت کل استان ۴۵ هزار و ۴۶۰ کیلومتر مربع است که از این نظر یازدهمین استان بزرگ ایران محسوب می‌شود. آذربایجان شرقی محل اتصال دو رشته کوه مهم و اصلی کوه‌های ایران، یعنی البرز و زاگرس است.

رئیس‌جمهور پس از ورود به شهر تبریز، در محل استادیوم تختی این شهر با اقبال مختلف مردم دیدار کرد. محمود احمدی‌نژاد در ادامه این سفر به جنوب غربی استان سفر کرد و به طور جداگانه با مردم شهرهای مراغه، ملکان، بناب، عجب‌شیر و آذرشهر دیدار و گفتگو کرد. وی در دومین روز کاری خود پس از دیدار با هنرمندان، ورزشکاران و فرهیختگان استان آذربایجان شرقی در محل تالار معلم تبریز، در جمع مردم شهرهای هادی‌شهر، مرند، شبستر، هریس، اهر و کلیبر حاضر شد و با آن‌ها به گفت‌وگو نشست.

سفر رئیس‌جمهور به استان آذربایجان شرقی در روز سوم به شهرهای میانه، چارویماق، هشتروده، سراب و بستان‌آباد بود و پس از دیدار با مردم این مناطق، هیئت دولت در استان آذربایجان شرقی تشکیل جلسه داد.

دکتر احمدی‌نژاد در روز چهارم سفر به آذربایجان شرقی، در جمع مردم شهرهای ورزقان و اسکو حاضر و با مردم این مناطق دیدار کرد. رئیس‌جمهوری همچنین در این سفر، علاوه بر دیدارهای مردمی با منتخبان استان،

خانواده شهدا و علما، فضلا و اساتید و دانشجویان دیدارهای جداگانه‌ای داشت.

\*\*\*

در شانزدهمین سفر استانی هیئت دولت در تیرماه سال ۸۵، بیش از ۱۶۹ مصوبه برای رفع مشکلات، خدمات رسانی بهتر به مردم و تسریع در پیشرفت و سازندگی استان آذربایجان شرقی به تصویب رسید.

دکتر احمدی‌نژاد، آذربایجان را پایتخت ایمان، غیرت و شجاعت ملت ایران دانست و تاکید کرد: مردم آذربایجان همواره پیشتازان علم، ادب، هنر و فرهنگ و مدافعان سرافراز ایران و اسلام هستند.

رئیس‌جمهوری در آغاز سفر استانی خود در جمع پرشور مردم تبریز در ورزشگاه تختی این شهر گفت: هشت سال از بهترین لحظات عمرم را در خدمت مردم این خطه بودم، بر شمردن فهرست بلند خدمات و همچنین شخصیت‌های



## دکتر احمدی‌نژاد، آذربایجان را پایتخت ایمان، غیرت و شجاعت ملت ایران دانست و تاکید کرد: مردم آذربایجان همواره پیشتازان علم، ادب، هنر و فرهنگ و مدافعان سرافراز ایران و اسلام هستند





این دولت نیست و نباید در دستگاه اداری هیچ جایگاهی داشته باشد.

رئیس جمهور با تاکید بر اینکه درب اتاق مدیران باید به روی مردم به خصوص ایثارگران باز باشد، تصریح کرد: از همین جا اعلام می کنم رسیدگی به امور ایثارگران جزو وظایف قطعی دولت است و سلسله مراتب دولت موظفند به امور آن ها رسیدگی کنند.

دکتر محمود احمدی نژاد که به شهرستان عجب شیر نیز سفر کرده بود در جمع مردم این شهر گفت: ملت ایران راهی پرافتخار و عزت مند برای دستیابی به عدالت در جامعه انتخاب کرده است.

وی خطاب به کسانی که به بهره مندی از امتیازات ویژه عادت کرده اند، گفت که ملت ایران دست آنان را از بیت المال کوتاه خواهد کرد.

رئیس جمهور با اشاره به اینکه دولت باید همه توانمندی های خود را به طور عادلانه توزیع کند، افزود: کسانی که دستشان از بیت المال کوتاه می شود به دنبال مانع تراشی و کارشکنی هستند، اما این مردم هستند که تا برپایی کامل عدالت در ایران اسلامی ایستاده اند و عقب نشینی نخواهند کرد.

احمدی نژاد گفت: در ساختن کشور اقدامات فراوانی انجام خواهد شد و برای از بین بردن بلای بیکاری در جامعه به تلاش مجاهدت و

دکتر محمود احمدی نژاد همچنین در جمع مردم هشتگرد با بیان اینکه وظیفه ملت و دولت ایران ساختن جامعه نمونه اسلامی به عنوان الگو است، تاکید کرد: برای ساختن جامعه و کشوری شایسته ملت ایران باید با وحدت و عدالت؛ کار، تلاش و مجاهدت کرد.

رئیس جمهوری با بیان اینکه عدالت رکن اصلی انقلاب اسلامی و محور جامعه اسلامی است، تصریح کرد: توزیع امکانات کشور، وقت دولت و نگاه مسوولان به مردم نیز باید عادلانه باشد.

رئیس جمهور با تاکید بر تلاش دولت برای مبارزه با بیکاری گفت: جمع آوری و استفاده بهینه آبهای سطحی، افزایش بودجه طرح های عمرانی و احداث سالنهای ورزشی برای بانوان و آقایان از جمله برنامه های دولت برای شهرستان هشتگرد است.

رئیس جمهور توزیع عادلانه بودجه عمرانی استان ها و شهرستان ها را از مهم ترین رویکردهای دولت دانست و تاکید کرد: مدیران باید بودجه ای را که دولت به سختی تهیه می کند، به سهولت در اختیار جوانان قرار دهند، تا با همت این جوانان مصمم، کشور را بسازیم.

رئیس جمهور در ادامه سفر به آذربایجان شرقی در جمع مردم شهرستان "چاراوبماق" سخن می گفت، با تاکید بر این که دولت مصمم است با پشتیبانی مردم پرچم عدالت را در کشور برافراشته کند، گفت: ملت ایران تا اجرای کامل عدالت در همه عرصه ها و زمینه ها از پای نخواهد نشست و دولت نیز با بی عدالتی در استفاده از اموال و منابع عمومی به شدت مبارزه می کند.

دکتر محمود احمدی نژاد فرهنگ ایثار و شهادت را تضمین کننده تداوم، امنیت، عزت و عظمت ملت ایران دانست و تاکید کرد: فرهنگ شهادت همان سلاح شکست ناپذیری ملت ایران است و همه ما موظفیم این فرهنگ را در بالاترین درجه حفظ و ترویج کنیم.

رئیس جمهور در جمع خانواده های شهدا و ایثارگران آذربایجان شرقی با اشاره به اینکه خانواده های شهدا و ایثارگران به پیروی از پیامبر، اسلام ناب را در کشور حاکم کرده و به عنوان تنها الگوی نجات بخش بشریت معرفی کردند، گفت: شهدا در یک پرواز بلند و در زمانی کوتاه ره صدساله را یک شبه طی کردند و به بالاترین مراتب کمال دست یافتند.

دکتر احمدی نژاد همه مسوولان و ماموران دولت را موظف به حفظ فرهنگ شهادت و ایثارگری دانست و تاکید کرد: مسوولی که نسبت به خانواده شهدا و ایثارگران بی توجهی می کند متعلق به

## ملت ایران راهی پرافتخار و عزت مند برای دستیابی به عدالت در جامعه انتخاب کرده است



همکاری از سوی دولت و مردم نیاز است.

با گذشت دو سال از سفر تاریخی دکتر محمود احمدی نژاد به آذربایجان شرقی محمد معمارزاده، استاندار آذربایجان شرقی با

اشاره به دست آوردهای سفر هیئت دولت به این استان گفت : با تصویب ۱۶۹ پروژه و طرح در نخستین سفر رئیس جمهور به آذربایجان شرقی، بزرگترین میزان سرمایه گذاری تاریخ شمالغرب کشور در آذربایجان شرقی انجام گرفته است. وی با اشاره به این که در فاصله تابستان ۸۵ تاکنون ۹۳ درصد مصوبات ریاست جمهوری در آذربایجان شرقی اجرایی شده، می افزاید: ۵۲ درصد از مصوبات یاد شده به اتمام رسیده، ۳۴ درصد در حال اجرا بوده و ۱۴ درصد نیز در حال پیگیری است.

به گفته استاندار آذربایجان شرقی، با اجرای کامل مصوبات یاد شده، گام بلندی در توسعه و پیشرفت این استان برداشته می شود.

استاندار آذربایجان شرقی میزان سرمایه گذاری های دولت در آذربایجان شرقی را غیر قابل محاسبه خوانده و اظهار داشت: به دلیل حجم بالای طرح های در حال اجرا، به هیچ عنوان ارزش طرح های در حال اجرا قابل ارزیابی نهایی نیست.

وی خاطرنشان می کند: از میان ۱۶۹ مصوبه مذکور تنها برای ۵ طرح بیش از ۵ هزار میلیارد تومان اعتبار به این استان تزریق خواهد شد.

## استاندار آذربایجان شرقی: از میان ۱۶۹ مصوبه مذکور تنها برای ۵ طرح بیش از ۵ هزار میلیارد تومان اعتبار به این استان تزریق خواهد شد

معمارزاده در مقایسه اهمیت این رقم با اعتبارات استان یادآور شد: دولت درحالی برای اجرای ۵ طرح عمرانی بیش از ۵ هزار میلیارد تومان برای آذربایجان شرقی مصوب

کرده است که بودجه عمرانی این استان در سال گذشته حدود ۲۶۰ میلیارد تومان بوده است.

"محمد اشرف نیا"، معاون عمرانی استاندار آذربایجان شرقی می گوید: استفاده از اعتبارات ملی در طرح های کلانشهر تبریز نیز به عنوان یکی از استراتژی های مهم توسعه در این منطقه مورد توجه مسوولان محلی قرار دارد.

وی می افزاید: به طور حتم با صرف اعتبارات دولتی در بخش های عمرانی، جایگاه تبریز در سطح منطقه و حتی کشورهای همسایه ارتقا می یابد.

معاون عمرانی استاندار آذربایجان شرقی خاطرنشان می کند: جذب اعتبارات ملی برای طرح های شهری تنها با برنامه ریزی مناسب از سوی نهادهای شهری میسر است و نباید انتظار داشت بدون برنامه ریزی بتوان از اعتبارات دولتی بهره جست.

وی در عین حال یادآور می شود: متأسفانه در سفر دو سال گذشته، به دلیل عدم تجربه کافی و برخی مشکلات موجود، پروژه های شهری در مصوبات ریاست جمهوری کمرنگ بود.

علیرضا نوین، شهردار تبریز نیز در این خصوص تصریح کرد: در گذشته مدیران محلی نسبت به اهمیت اعتبارات





از ۳ سال به اجرا در می‌آید، می‌افزاید: با ساخت پالایشگاه «شهریار» ظرفیت تولیدات مجتمع پالایشگاه تبریز از ۱۱۰ هزار بشکه در روز به بیش از ۲۶۰ هزار بشکه خواهد رسید. معمارزاده ساخت این مجتمع را موجب افزایش ۳ تا ۴ برابری سودآوری پالایشگاه تبریز اعلام کرده و خاطرنشان می‌کند: اشتغالزایی برای حدود یک هزار ۵۰۰ نفر، تأثیر در رشد اقتصادی منطقه و انتقال تکنولوژی‌های جدید به استان آذربایجان شرقی از اثرات و تبعات مثبت ساخت پالایشگاه شهریار است.

### کاهش نرخ بیکاری و توقف مهاجرت

کاهش نرخ بیکاری و توقف روند مهاجرت در آذربایجان شرقی از مهم‌ترین دستاوردهای سرمایه‌گذاری‌های گسترده دولت در بخش‌های مختلف این استان بوده است. استاندار آذربایجان شرقی با اشاره به نتایج طرح‌های اجرا شده در استان می‌گوید: بر اساس آمار موجود، با اجرای طرح‌های توسعه در آذربایجان شرقی نرخ بیکاری در این استان به ۶/۵ درصد رسیده است. به گفته معمارزاده، در حال حاضر آذربایجان شرقی از کم‌ترین میزان بیکاری در کشور برخوردار است.

وی همچنین کاهش ارتکاب به جرایم را از دیگر نتایج این طرح‌ها دانسته و خاطرنشان می‌کند: بر اساس آمار موجود در ۲ سال گذشته، میزان ارتکاب به انواع جرایم در این استان ۵/۹ درصد کاهش یافته است.

ملی در اجرای پروژه‌های بزرگ شهری توجه لازم نداشتند و همین عامل باعث شده بود، شهرداری تبریز از کمترین سهم ممکن در مصوبات سفرهای استانی برخوردار باشد.

نویسن در عین حال به فعالیت شوراهای سوم و تحول در بدنه شهرداری تبریز اشاره کرده و خاطر نشان می‌کند: مجموعه شورای شهر و شهرداری تبریز با هماهنگی استانداری محترم نسبت به ارایه ۴ طرح بزرگ و مهم شهری برای استفاده از اعتبارات ملی در سال گذشته اقدام کردند.

به گفته شهردار تبریز، بدین ترتیب در مرحله نخست این طرح ۴ پروژه بزرگ شهری شامل: بهسازی ترمینال مرکزی، ساماندهی مهرانه رود، تبادل دروازه تهران و دفع آب‌های سطحی به عنوان طرح‌های ویژه ارائه و جذب اعتبارات ملی انتخاب شده‌اند.

علیرضا نوین افزود: در این میان، طرح ساماندهی «مهرانه رود» طرح عظیمی است که در صورت تبدیل آن به طرح ملی می‌تواند علاوه بر زیبایی شهر در جذب گردشگر نیز ایفای نقش کند.

«علاءالدین نورمحمدزاده» رییس شورای اسلامی شهر تبریز نیز از ارایه طرح ۴ ساله توسعه کلانشهر تبریز خبر داده و می‌گوید: به منظور اصلاح زیرساخت‌های شهری در تبریز تا سال ۱۳۹۰ بیش از ۱۰۰ طرح تهیه و تدوین شده است.

وی خاطرنشان می‌کند: مهمترین محورهای این طرح شامل اصلاح ساختار شهرسازی تبریز، ایمن‌سازی، نوسازی بافت‌های فرسوده، گسترش خدمات شهری و توسعه حمل و نقل عمومی است.

رییس شورای شهر تبریز اظهار امیدواری می‌کند در سفر آتی هیئت دولت به استان آذربایجان شرقی، اجرای برخی از پروژه‌های مهم شهری به عنوان پروژه‌های ملی در مصوبات سفر گنجانده شود.

### \*بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاری شمالغرب کشور\*

گرچه به دلیل مشکلات گذشته، پروژه‌های شهری جایگاه کم‌رنگی در میان مصوبات سفر ریاست جمهوری به آذربایجان شرقی داشت اما تصویب بزرگترین سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی در این سفر، به طور حتم در توسعه همه‌جانبه این استان و رفع محرومیت از نقاط مختلف منطقه موثر و مفید خواهد بود.

در این میان، طرح توسعه پالایشگاه تبریز به تنهایی بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاری تاریخ شمالغرب کشور به شمار می‌آید.

محمد معمارزاده، عالی‌ترین مقام اجرایی آذربایجان شرقی در توضیح میزان سرمایه‌گذاری اختصاص یافته برای توسعه و تجهیز پالایشگاه تبریز می‌گوید: طرح توسعه پالایشگاه تبریز به ارزش ۳ میلیارد یورو، به تنهایی بزرگ‌ترین طرح تاریخ این خطه از ایران اسلامی است.

وی با بیان این که اجرای این طرح در مدت زمان کمتر



دستگاه زباله کش، ۲۰ دستگاه نیشان کمپرسی و ۳۰ دستگاه موتورسیکلت (به روش جاری) جهت تجهیز دهیاری‌های استان و اختصاص ۲۰ دستگاه کامیون و ۱۰ دستگاه خودروی زباله کش برای شهرهای استان توسط وزارت کشور

- توزیع مبلغ ۲۸/۶ میلیارد ریال توسط شورای برنامه‌ریزی استان بین شهرداری‌های استان به منظور اجرای تبصره ۱۳ قانون بودجه ۸۵ درباره طرح‌های حمل و نقل و بهینه‌سازی مصرف سوخت.

- اختصاص مبلغ ۵۰ میلیارد ریال از محل منابع تبصره ۱۳ قانون بودجه سال جاری و حداقل مبلغ ۲۰۰ میلیون دلار فاینانس به منظور تکمیل خط یک پروژه قطار شهری تبریز توسط وزارت کشور

- احداث ۲۵۰ واحد استیجاری و ۱۵۰۰ واحد مسکونی اجاره‌ای در تبریز و سایر شهرها جهت تامین مسکن اقشار کم درآمد توسط وزارت مسکن و شهرسازی

- احداث ۱۲۰۰۰ واحد مسکن روستایی در سال ۱۳۸۵ با تسهیلات بانکی یارانه‌ای در استان توسط وزارت مسکن و شهرسازی

- اختصاص مبلغ ۱۰ میلیارد ریال به منظور تسریع در احداث جاده شهر جدید سهند به تبریز توسط وزارت مسکن و شهرسازی

- صدور مجوز فروش ۱۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت مزاد بر سهمیه در سال ۱۳۸۵ توسط وزارت مسکن و شهرسازی به منظور بهسازی و بازسازی بافت فرسوده شهر تبریز

- اختصاص حداقل مبلغ ۵۰ میلیون دلار به صورت فاینانس برای ترمیم بافت فرسوده شهرهای استان توسط وزارت کشور

\*\*\*

سفرهای استانی راهکاری برای شناخت بیشتر از مسایل منطقه‌ای و حل و فصل مشکلات استان‌ها است.

علی سعیدلو معاون اجرایی رییس جمهور با بیان این مطلب اضافه کرد: رئیس جمهوری به دنبال حل و فصل مشکلات استان‌ها است و سفرهای ریاست جمهوری در این راستا صورت می‌گیرد.

وی تصریح کرد: مسائل استان آذربایجان شرقی به گونه‌ای که باعث پیشرفت و توسعه استان به خصوص در زیر ساخت‌های صنعت، کشاورزی، آب و نیز اعتبارات بانک‌ها شود در نشست‌های ما با نمایندگان مردم استان در مجلس و نیز دیگر مقامات محلی مورد بحث و بررسی قرار گرفت. معاون اجرایی رئیس جمهور خاطرنشان کرد: رئیس جمهوری و هیئت دولت همواره پیش از انجام سفر به استان‌های کشور با مشکلات بهتر، بیشتر و جامع‌تر آشنا می‌شوند.

استاندار آذربایجان شرقی با بیان اینکه توقف نرخ مهاجرت در این استان از افتخارات دولت نهم است می‌گوید: بر اساس آمار سال گذشته، میزان مهاجرت از آذربایجان شرقی به دیگر نقاط کشور متوقف شده است.

به گفته استاندار آذربایجان شرقی با انتقال امکانات مناسب رفاهی و بهداشتی به روستاها، نرخ مهاجرت از روستاها به شهرهای استان نیز کم شده و جمعیت روستایی استان تثبیت شده است.

### \*برخی از مهم ترین مصوبات هیئت دولت در آذربایجان شرقی

علاوه بر ۱۶۹ مصوبه، تعداد ۳۸ توافقنامه نیز برای تسریع در عمران و آبادانی آذربایجان شرقی به تصویب رسید.

- الزام دستگاه‌های اجرایی به تکمیل ۲۴ پروژه نیمه تمام در استان با توافق استانداری به نحوی که تا پایان سال ۸۷ به بهره‌برداری برسند.

- ایجاد ۲۵ دفتر ارتباط روستایی علاوه بر برنامه امسال و نصب و راه‌اندازی تجهیزات مرکز تلفن روستایی ICT در ۱۱۰ روستای استان

- تکمیل و بهره‌برداری از آزاد راه زنجان - تبریز - تامین اعتبار مورد نیاز بهسازی فرودگاه تبریز و نیازهای پیش‌بینی شده فرودگاه‌های استان در سال ۸۵ توسط وزارت راه و ترابری

- انجام مطالعات جاده محور خواجه - ورزقان - نودوز و همچنین راه آهن استان توسط وزارت راه و ترابری

- احداث ۱۰۰ واحد مسکونی ویژه معلولان استان توسط وزارت رفاه و تامین اجتماعی

- اجرای تصفیه‌خانه‌های فاضلاب شهرک‌های صنعتی مرند، میانه و سراب در سال ۸۵ و بستان آباد در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ توسط وزارت صنایع و معادن

- اختصاص مبلغ ۴ میلیارد ریال برای تکمیل زیر ساخت‌های شهرک‌های صنعتی اهر، هریس، ملکان، ورزقان و کاغذ کنان توسط وزارت صنایع و معادن

- اختصاص مبلغ ۱۵ میلیارد ریال برای احداث ایستگاه‌های آتش‌نشانی در شهرهای استان توسط وزارت کشور و استانداری آذربایجان شرقی

- اختصاص مبلغ بیست میلیارد ریال وام توسط وزارت کشور به شهرداری‌های استان برای طرح‌های درآمدزا و ضروری و مبلغ ۵ میلیارد ریال به عنوان کمک به شهرداری‌های شهرهای زیر ۲۰ هزار نفر استان توسط وزارت کشور

- اختصاص ۲۵۰ دستگاه اتوبوس و ۲۵۰ دستگاه مینی‌بوس برای شهرهای استان و ۳۰ دستگاه تراکتور، ۲۰



## «نوشاتل» آرامش روستا، آسایش شهر

علیرضا سربازی



نوشاتل مرکز دولت شهر- جمهوری «نوشاتل» است که در کرانه غربی مرز سوئیس با فرانسه و در ساحل دریاچه‌ای به همین نام جای گرفته و از سال ۱۸۱۵ وارد کنفدراسیون سوئیس شده است. بنابر سرشماری دسامبر سال ۲۰۰۷، جمعیت این شهر با وسعتی برابر با ۱۸۰۰۵ کیلومتر مربع، ۳۲ هزار و ۳۸۹ نفر است که حاصل آن، تراکم جمعیتی یک‌هزار و ۷۴۹ نفر در هر کیلومتر مربع است. این شهر که پایه آن در سال ۱۰۱۱ میلادی در ارتفاع ۴۳۰ متری از سطح دریا بنا نهاده شد، نمونه‌ای باورنکردنی از زیبایی طبیعت وحشی در پیوند دریاچه و جنگل با هنر معماری گوتیک اروپایی را به نمایش گذارده است.

در زمینه فناوری‌های میکرو، پزشکی و زیست‌فناوری<sup>۳</sup> به خود جلب کند.

فضای قدیمی نوشاتل بسیار جذاب است. پرسه زدن در کوچه‌های شیب‌دار آن به همراه مشاهده بیش از ۱۴۰ آبخوری آبشاری دست‌ساز که همگی باقی مانده از سده شانزدهم است با تابلوهای کوچک آبی رنگ زیبا - که نشان خوراکی بودن آب است- و صورتهای زیبایی حیوانات و موجودات افسانه‌ای تراشیده شده از سنگ رهگذر را وادار به تحسین زیبایی شهر می‌کند.

### بخش شهری

در نوشاتل، بخش «برنامه‌ریزی شهری» مسوول مدیریت و نگاه‌داری از میراث معماری، بهینه‌سازی فضای شهر و محیط زیست شهری است. این سازمان که زیر نظر جامعه مهندسان معمار فعالیت می‌کند، از بخش‌های

این شهر قسمت بزرگی از زیبایی خود را مدیون دریاچه نوشاتل است، که با وسعتی برابر با ۲۲۰ کیلومتر مربع، بزرگترین دریاچه این کشور است که تمام آن در داخل خاک سوئیس قرار دارد. در قسمت جنوبی شهر، جاده و خط‌آهن کوهستانی، مسافران را به سوی دامنه‌های رشته کوه‌های «ژورا» که نمونه‌های بکری از فرسایش بادی به همراه دره‌های بسیار زیبایی عمیق است، هدایت می‌کند. «نوشاتل» گذشته از اینکه به همراه «لشودفن» و «لولکل» - دیگر شهرهای این جمهوری- قلب صنعت ساعت‌سازی سوئیس به‌شمار می‌روند، خود را در مرکز ریزفناوری<sup>۱</sup> و های-تکنولوژی<sup>۲</sup> سوئیس قرار داده است. به همین دلیل این شهر توانسته است در طی بیست سال گذشته توجه بسیاری از شرکت‌های پیشرو



«خدمات فنی سازه»، «مدیریت سازه»، «پلیس سازه»، «توسعه سازه» تشکیل شده و در عین حال با بخش «انرژی و توسعه پایدار» ارتباط نزدیکی دارد.

اداره «خدمات فنی سازه» مدیریت نگاهداری و تعمیر سازه‌های عمومی را برعهده دارد و مشاوره‌های فنی و مهندسی را در این زمینه به جمعیت‌ها و بنیادهای فعال در این بخش ارائه می‌دهد. در واقع این نهاد مسوول بنای سازه‌ها در کمیسیون ساخت‌وساز شهری است.

اداره «مدیریت سازه» مدیریت موجودی سازه‌های شهر شامل آپارتمان‌ها، سازه‌های تجاری، پارکینگ‌ها و تعمیرگاه‌ها و... از این دست را که در نوشاتل بالغ بر بیش از صد و بیست سازه می‌شوند برعهده داشته و مسوول تأمین مسکن برای برخی شهروندان دارای شرایط خاص است. این صد و بیست سازه یاد شده در اختیار شرکت‌های خصوصی هستند که می‌توانند آنها را به متقاضی اجاره دهند. در واقع دولت نوشاتل از راه نظارت بر کار این شرکت‌ها، مدیریت این بخش را زیر نظر دارد و هم از این راه رابطه مالک حقیقی و مستاجر حقیقی را به رابطه بین مالک حقوقی و مستاجر حقیقی تغییر داده است.

«پلیس سازه» روند صدور اجازه برای ساخت‌وساز در محیط شهری را در کنترل داشته و چگونگی انجام کار برطبق قوانین ساخت‌وساز زیرنظر دارد. عموم مردم توسط پلیس سازه از این قوانین مطلع می‌شوند و در واقع هرگونه اطلاعیه و ابلاغیه در این زمینه ازسوی این نهاد منتشر می‌شود.

«توسعه شهری»، با مطالعه درمورد فضا و منظره شهری، اوضاع اقتصادی و اجتماعی، پیگیری خط توسعه شهر را برعهده گرفته است. این بخش با کنترل یا انجام

پروژه‌های مبلمان شهری بخش‌های بشر ساخته و میراث طبیعی شهر را زیبا سازی می‌کند. وظیفه اصلی بخش «انرژی و توسعه پایدار»، مدیریت انرژی مصرفی در خانه‌های شهری است. برنامه دولت نوشاتل در این زمینه، کم کردن ۱۵ درصد مصرف انرژی گرمایی تا سال ۲۰۱۰ است. کنترل اجرای قوانین مصوب ایالتی و شهری در زمینه انرژی برعهده این بخش است.

### آمد و شد

در نوشاتل به سامانه آلوده و ترافیک به چشم یکی از بزرگترین دارایی‌های شهری و در عین حال به چشم یکی از سامانه‌هایی که می‌تواند در عین مشکل زا بودن باعث تلف شدن منابع نیز شود، نگاه می‌شود. بنابراین بسیار تلاش شده است که این سامانه در راستای توسعه پایدار بوده و جابجایی شهری با کمترین آسیب ممکن به محیط زیست انجام شود. در همین راستا تبلیغ درمورد استفاده از خودروهای حمل‌ونقل عمومی و موتور سیکلت‌های الکتریکی همواره مورد توجه قرار می‌گیرد. این برنامه تا جایی جدی گرفته شده است که شرکت کشتیرانی نوشاتل از باب همکاری با برنامه ترافیک سازگار با محیط زیست، به شهروندانی که با دوچرخه تردد می‌کنند، امکان استفاده رایگان از خدمات کشتیرانی برای حمل و نقل دوچرخه‌ها را در دو سوی ساحل ارائه می‌دهد.

گذشته از آن برای شهروندانی که کارت اشتراک برای استفاده از اتوبوس را تهیه کرده‌اند، در ۹ پارک سوار موجود در شهر پارکینگ‌های رایگان در نظر گرفته شده است. از آنجاییکه هزینه پارک در کنار خیابان‌های سطح





شهر معمولاً ارزان نیست و مدت زمان پارک نیز محدود است، این امتیاز برای بسیاری از رانندگان جذاب بوده و آنها را به متوقف کردن خودرو در پارک سوارهای شهر تشویق می‌کند.

بررسی‌ها در نوشاتل، نشان می‌دهد که یک سوم تردد‌ها با خودرو در سرعتی کمتر از ۳ کیلومتر در ساعت و بیش از نیمی از آنها با سرعتی کمتر از ۵ کیلومتر در ساعت انجام می‌شود. بنابراین دولت همواره شهروندان را به استفاده از دوچرخه به‌ویژه در مسیرهای مسطح کوتاه‌تر از ۶ کیلومتر تشویق کرده و در تبلیغات خود رکاب زدن را بدون مالیات، اقتصادی و مفید برای سلامت عنوان می‌کند.

در همین راستا در تمام خیابان‌های اصلی شهر مسیر حرکت اتوبوس، تاکسی و دوچرخه از مسیر حرکت موتورسیکلت‌ها و خودروها با رنگ زرد و تصاویر نقش بسته روی زمین جدا شده و تخطی از آن رانندگان را با جریمه‌های سنگین روبه‌رو می‌کند.

در هر سال دولت نوشاتل روزی را به‌عنوان روز تست و بازدید از موتورسیکلت‌های الکتریکی تعیین و زمان و مکان آن را به اطلاع عموم می‌رساند. از آن گذشته در سال جاری دولت اعلام کرده است که هر شهروند می‌تواند علاوه بر دریافت تخفیف برای خرید دوچرخه و موتورسیکلت برقی، از کمک ۳۰۰ فرانکی دولت نیز استفاده کند.

در اقدامی جالب شهرداری نوشاتل هر سال در ۵ ماه گرم و تابستانی سال (از آوریل تا اکتبر) هر هفت روز هفته از ساعت هفت و نیم صبح تا نه و نیم شب انواع دوچرخه یک و دو نفره بزرگسال را با سبد مخصوص حمل خردسالان و همین‌طور دوچرخه کودک را به رایگان در اختیار شهروندان می‌گذارد که هر شهروند می‌تواند بدون محدودیت زمانی در طول روز از این دوچرخه‌ها تنها در ازای گرو گذاشتن کارت شناسایی استفاده کند.

از دیگر اقدامات جالب برای کاهش مسافرت‌های درون شهری، ایجاد وبسایت‌هایی است که در آنها افراد مختلف در قسمت‌های متفاوت شهر مسیر حرکت خود را اعلام می‌کنند و دیگران می‌توانند در صورت دارا بودن مسیر مشترک برای حضور در سر کار خود (به‌ویژه در مسیرهای خارج شهر)، آمادگی خود را برای استفاده از اتوموبیل شخصی به‌صورت مشترک و جایگزین (مثلاً یک روز در میان) اعلام کنند.

در سویس بیش از ۱۸۵۰ خودرو کاملاً مدرن در بیش از یک‌هزار سایت (که از این بین ۱۱ سایت در نوشاتل وجود دارد) آماده استفاده برای عموم به صورت کرایه با قیمت‌های مناسب است. با چنین خودروهایی که

احتیاجات کوتاه مدت شهروندان را برای مسافرت‌های چند روزه برطرف می‌کند نیاز به تملک خودرو و در نتیجه نیاز به پارکینگ و همچنین اختصاص دادن فضایی برای این امر در ساختمان‌ها کمتر شده است.

همچنین مالیات خودرو برای صاحبان خودروهای الکتریکی و یا گاز سوز نصف دیگر خودروها بوده و به همین شکل صاحبان خودروهایی با موتورهای حجیم‌تر مالیات بیشتری می‌پردازند.

جالب است بدانید اتوبوس درون شهری در نوشاتل از دو دسته اتوبوس برقی و اتوبوس گازسوز تشکیل شده است. برنامه حرکت اتوبوس‌ها بسیار منظم بوده و زمان رسیدن اتوبوس به هر ایستگاه برای روزهای تعطیل و غیرتعطیل هفته اعلام شده است. این برنامه بر روی کاغذ قابل تهیه است و بیشتر شهروندان با توجه به ایستگاه نزدیک به محل کار یا منزل خود یکی از این برنامه‌ها را در اختیار دارند. همچنین نقشه حرکت تمام خطوط اتوبوس‌رانی در درون شهر با رنگ‌های متفاوت و جذاب و کدهایی که قیمت بلیط را برای هر مسیر مشخص می‌کنند در هر ایستگاه نصب شده است. هر مسافر می‌تواند بنا بر نیاز خود از بلیت یک‌بار مصرف، بلیت با محدودیت زمانی و بلیت با محدودیت دفعات سوار شدن، استفاده کند. بلیت یک‌بار مصرف قابل تهیه از دستگاه‌هایی است که در هر ایستگاه وجود دارد و براساس مسیر و تعداد نفرات نرخ را محاسبه کرده و در ازای ارائه بلیت سکه دریافت می‌کند. بلیت با محدودیت زمانی به شکل یک کارت شناسایی عکس دار است و تنها صاحب عکس در مدت زمان درج شده می‌تواند از آن استفاده کند. بلیت با محدودیت تعداد دفعات استفاده نیز به شکل کارتی است که در هر بار سوار شدن توسط یک دستگاه موجود در ایستگاه پانچ می‌شود. کنترل بلیت توسط پلیس صورت گرفته و در هر زمان از شبانه روز و در هر ایستگاه امکان سوار شدن پلیس به صورت



سوی دولت فدرال برنده جایزه «تعهد اجتماعی و توسعه پایدار» سویس شد.

### گردشگری

در نوشاتل «دپارتمان گردشگری و ترابری» نماینده شهر در امور حمل و نقل عمومی شهری و طرف مذاکره با شرکت‌های خدماتی گردشگری و ارگان‌های مرتبط در این دو زمینه است. دپارتمان یاد شده وظایف بالا را در همکاری با شهرداری، دولت ایالتی و دولت فدرال انجام داده و از طرح‌ها و پروژه‌های مربوط به گردشگری پشتیبانی می‌کند. اگر در این شهر قدم بزنید، در خواهید یافت که روح معماری شهر به شکلی در آن دمیده شده است که هیچ کدام از ساختمان‌های شهر شبیه دیگری نبود، اما در عین حال از طبیعتی هم‌سان و هم‌شکل برخوردارند. این نکته نوشاتل را از دیدگاه گردشگری بسیار دیدنی کرده است.

از امکانات فانتزی و جالب گردشگری شهر، یکی هم قطاری سفید رنگ و زیبا به نام «توریست ترن» است که بدون نیاز به ریل و بر روی زمین راه می‌رود و در ماه می در روزهای یکشنبه، در ماه‌های ژوئن، ژوئیه و اوت همه روزه و در ماه سپتامبر در روزهای شنبه و یکشنبه و در برخی اعیاد ملی و مذهبی با هزینه ارزان هفت فرانک برای بزرگسال و چهار فرانک برای کودکان در طول مدت یک ساعت گردشگران را در درون شهر گردانده و قسمت‌های مختلف را به آنها نشان می‌دهد.

### ورزش و تفریحات

در نوشاتل میدان‌های اسکیت، استخرها، زمین‌های

تصادفی و کنترل بلیت مسافران وجود دارد. جریمه سوار شدن بدون بلیت در اتوبوس بسیار سنگین بوده و حداقل به اندازه ۵۰ برابر قیمت هر بلیت جریمه دریافت می‌شود. برگ جریمه مسافر خاطی با ثبت مشخصات مسافر از روی کارت شناسایی وی در درون اتوبوس به وی تسلیم شده و در صورت به همراه نداشتن کارت شناسایی مسافر خاطی به اداره پلیس راهنمایی می‌شود.

در بین وسایل حمل و نقل عمومی از همه جالب‌تر و سازگارتر با محیط زیست، تله کابین است که در نوشاتل از یک وسیله تفریحی به یک وسیله حمل و نقل عمومی بسیار ارزان، بدون آلودگی صوتی و جذاب تبدیل شده است. تله کابین نوشاتل با نام فرانسوی «فان امبول» در زیر زمین قرار داشته (همانند مترو) و از ضریب امنیت بالایی برخوردار است.

نکته جالب آن است که دولت نوشاتل این چنین برنامه‌هایی را نخست از خود شروع کرده است و نماد آن استفاده از خودروهایی کم‌مصرف و با آلودگی پایین برای جابه‌جایی اعضای دولتی و پرسنل سازمان‌های خدمات شهری و پلیس است. به صورتیکه تمام خودروهای بنزین سوز این سازمان‌ها از مخلوط بنزین و بیواتانول و خودروهای گازوئیل سوز از فیلترهای بسیار ریز استفاده کرده و به غیر از اینها در سایر موارد که امکان داشته از خودروهای الکتریکی و الکتریکی-بنزینی استفاده شده است. از همین رو پلیس نوشاتل را نیز به نوعی پلیس سبز می‌نامند، زیرا توانسته است با انتخاب خودروهای الکتریکی-بنزینی تا ۵۰ درصد مصرف سوخت خود را کاهش دهد.

با چنین اقداماتی، شهر نوشاتل در سال ۲۰۰۵ از





در نوشاتل و در کنار دریاچه نوشاتل قرار دارد که ساخت آن در سال ۱۹۹۰ به اتمام رسیده و دارای دو استخر استاندارد برای مسابقات و امکانات برگزاری مسابقات شیرجه و همچنین قسمت جداگانه‌ای برای بهره‌مندی خانوادگی از لذت ورزش‌های آبی است. استفاده از سالن اسکیت روی یخ در سه ماه سرد و زمستانی سال یعنی از ابتدای اکتبر تا اواسط ژانویه مجانی است.

### مردم

وقتی وارد نوشاتل می‌شوید مردمی با رنگ‌های پوست متفاوت و نژادهای مختلف می‌بینید که با حسن همجواری و رفتار دوستانه آنها با هم، جامعه‌ای یک‌دست را به‌وجود آورده‌اند. از میان خارجی‌های ساکن این شهر بیشترین تعداد مربوط به پرتغالی هاست که جامعه کارگری نوشاتل را شکل داده‌اند. دیگر اقلیت قومی ساکن در نوشاتل که جامعه‌ای همبسته را در درون نوشاتل بوجود آورده‌اند، ترک‌ها هستند که آنها نیز بیشتر به مشاغل خدماتی و خرید و فروش مشغولند. از میان نژادهای آسیایی تایلندی‌ها و چینی‌ها در نوشاتل زندگی می‌کنند که اقلیتی نسبتاً سرمایه دار هستند. سیاه پوست‌های نوشاتل از میان کشورهای کامرون، سنگال و ساحل عاج مهاجرت کرده‌اند که بیشتر به تحصیل مشغولند و یا به‌عنوان راننده در خطوط اتوبوسرانی مشغول بکارند. ایرانی‌های ساکن نوشاتل به یک جامعه صد تا صدوپنجاه نفری محدود می‌شوند که بیشتر آنها را دانشجویان تشکیل می‌دهند.

بازی، مدارس ورزش، استادیوم فوتبال و ... امکانات ورزشی مدرنی وجود دارد. دولت وظیفه خود را نه تنها ارائه این‌گونه خدمات می‌داند بلکه همواره درصدد است تا با مدیریت صحیح مدارس ورزش، از پیشرفت‌های حقیقی جوانان در این زمینه مطلع بوده و در واقع تلاش دارد تا از هر راه ممکن نرخ استفاده از این امکانات را بالاتر ببرد. در این راه برگزاری نمایشگاه‌ها، تورنمت‌ها و نمایش انیمیشن‌های ورزشی از جمله اقدامات دولت در این زمینه است. گذشته از آن ورزش در نوشاتل خود به تنهایی به یک آژانس گردشگری جداگانه تبدیل شده است. به‌طوری‌که همه هفته علاقه‌مندان بسیاری از همه مناطق سوئیس برای تماشای مسابقات فوتبال تیم «نوشاتل زاماکس» که نماینده این شهر در سوپر لیگ سوئیس است، به این شهر مسافرت می‌کنند. با همین پتانسیل اندک، نوشاتل در تلاش است تا از راه رساندن تیم شهر خود به لیگ قهرمانان اروپا شهرتی بین‌المللی کسب کند. هم اکنون نیز از راه شناساندن پرچم این تیم که به رنگ سیاه و قرمز بوده و نشان برخی تیم‌های بزرگ اروپا از جمله «آ - اس میلان» را به یاد می‌آورد، نوشاتل در راه شناساندن این شهر به همه اروپاییان گام برمی‌دارد.

دولت نوشاتل از ۳۰ سال پیش برنامه‌ریزی برای در اختیار قراردادن امکانات ورزشی برای همگان را در دستور کار قرار داده و هم اکنون تمامی مردم می‌توانند براساس کیفیت درخواستی، به شکل مجانی و یا با پرداخت هزینه اندک از امکانات مختلف ورزشی استفاده کنند. از میان امکانات ورزشی مجانی می‌توان به هشت زمین چمن، خاکی و پارکت دار برای فوتبال، زمین مینی گلف و مینی تنیس و همین‌طور چند زمین رو باز بسکتبال اشاره کرد. امکانات آموزش شنا برای نوزاد از سه ماهگی محیا بوده و برای بچه‌های مدرسه امکان انتخاب یکی از رشته‌های ورزشی قایقرانی، هاکی، اسکیت روی یخ، بسکتبال، بیسبال، بدمینتون، شیرجه، جودو، تنیس و ... وجود دارد. حتی در دوران تعطیلی تابستانی مدارس نیز کمپ‌های ورزشی مدارس باز بوده و ارائه سرویس می‌کنند. یکی از زیباترین مجموعه‌های ورزش‌های آبی سوئیس





گرفته شود. به همین دلیل از تیرهای چراغ برق ایستاده بسیار کم استفاده شده است و روشنایی خیابان‌های شهر با چراغ‌های معلق بر روی سطح خیابان تامین شده است.

با وجود بارندگی بسیار در نوساتل به علت عدم وجود جوی‌های سطحی در خیابان پدیده آب گرفتگی به هیچ روی مشاهده نمی‌شود. به جای جوی، آگو و دریچه‌های سطح خیابان‌ها وظیفه جمع آوری آب‌های سطحی را برعهده دارند.

چراغ‌های راهنمایی عابرین توسط خودشان و در صورت نیاز، با فشار یک دکمه سبز می‌شود و بدین ترتیب در صورت عدم وجود عابر برای عبور از عرض خیابان رانندگان با توقف بی مورد روبه رو نمی‌شوند.

برق‌رسانی به منازل با استفاده از کابل‌های زیرزمینی صورت می‌گیرد و به هیچ عنوان کابل‌های هوایی به چشم نمی‌خورد. آب‌گرم و شوفاژ نیز مرکزی بوده و توسط شهرداری برای منازل تامین می‌شود.

سطح شهر توسط خودروهای جاروب کن هر روز تمیز شده و هزینه تخلیه زباله از سطل‌های بزرگ و عمومی هر ساختمان بر حسب تعداد نفرات ساکن در هر واحد محاسبه شده و با ارائه فاکتور از طرف شهرداری، دریافت می‌شود.

پست در نوساتل نقش عمده در برقراری ارتباطات شهری بازی می‌کند و تمام فاکتورهای خانوار به شرکت‌های خدماتی از قبیل آب، برق، تلفن، بیمه، تلویزیون و ... توسط پست تحویل شده و مبلغ آن نیز توسط پست جمع‌آوری می‌شود.

اتوبوس‌ها هر هفته تمیز شده و در داخل آنها چندین سطل زباله ثابت و مخصوص خودرو برای استفاده مسافران به چشم می‌خورد. بر روی اتوبوس‌ها تابلوی دیجیتال قرار دارد که مسیر و شماره خط اتوبوس روی آن مشخص شده و در صورت نیاز به استفاده از اتوبوس در خطوط مختلف می‌توان نوشته روی تابلو را تغییر داد. برای جلوگیری از استهلاک، و کم شدن مصرف انرژی هر مسافر قبل از پیاده شدن دکمه‌ای را مقابل صندلی خود فشار داده و به این ترتیب درخواست خود را به راننده اعلام می‌کند. بنابر این پس از ایستادن اتوبوس تنها نزدیک‌ترین در به صندلی مسافر متقاضی پیاده شدن باز می‌شود. برای سوار شدن نیز خود مسافر دکمه‌ای را که از بیرون بر روی در قرار دارد فشار داده و به این ترتیب تنها دری که مسافر از آن وارد می‌شود، باز بسته می‌شود.

فرهنگ مطالعه و روزنامه‌خوانی در بین شهروندان نوساتل بسیار گسترده است. یکی از عوامل چنین گستردگی وجود جعبه‌های شیشه‌ای زیبا در سطح شهر

بر اساس همین پراکندگی قومی و نژادی فروشگاه‌های متعددی همانند فروشگاه‌های ترک، تایلندی، هندی و ... در مرکز شهر وجود دارند که کالاهای مربوط به هر اقلیت را به فروش می‌رسانند، در میان اجناس این فروشگاه‌ها همه گونه کالا از خوراکی تا محصولات فرهنگی و لباس‌های محلی به چشم می‌خورد.

## زندگی روزمره

همان‌طور که گفته شد، فضای شهر بسیار دوستانه و به شکلی طراحی شده است که امکانات در همه سطح شهر به‌طور یکنواخت پراکنده باشد. برای به حداقل رساندن میزان استفاده از پول نقد تمام فروشگاه‌های شهر مجهز به پایانه خرید با کارت‌های نقدی و اعتباری هستند. حتی این‌گونه کارت‌های بانکی را می‌توان مستقیماً در تلفن‌های همگانی مورد استفاده قرار داد. گذشته از آن دستگاه‌های پرداخت نقدی نیز در تمام سطح شهر پراکنده‌اند و در تمام ساعات شبانه روز آماده سرویس دهی هستند. جالب است بدانیم که امنیت کار با چنین دستگاه‌هایی بسیار بالا است و گذشته از آنکه امکان انتخاب رمز به تعداد ارقام نامحدود برای کاربر مجاز می‌باشد، دستگاه دارای چشم الکترونیکی است که به محض دور شدن کاربر از مقابل دستگاه پول و کارت به جای مانده از وی را ضبط می‌کند.

چهره ظاهری شهر همواره در حال تغییر است، و گل‌آرایی و تزیینات آن بر اساس فصل و حتی چندین بار در فصل دگرگون می‌شود. در برق‌رسانی برای قسمت‌های مختلف شهر سعی شده است تا از حداقل سطح بهره





- 1- Microtechnology
- 2- Hi-Tech = High- Technology
- 3- Biotechnology



فرانشیز آن ( برای اولین مراجعه به پزشک در هر سال ) کم است.

به علت گزایشات سوسالیستی دولت نوساتل تعداد روزهای کاری برای شرکتها و دفاتر خدماتی از هر نوع، ۵ روز در هفته بوده و در روزهای دوشنبه حتی فروشگاههای بزرگ نیز تا ظهر تعطیل هستند و تهیه مایحتاج در روزهای شنبه و یکشنبه و دوشنبه (تازهر) تنها از فروشگاه واقع در ایستگاه قطار نوساتل امکان پذیر است.

دریافت سوخت برای خودروها در نوساتل کاملاً مکانیزه بوده و مبلغ سوخت برداشته شده از روی کارت اعتباری خریدار کسر شده و رسید به راننده داده می‌شود. هر راننده می‌تواند بر اساس کیفیت سوخت انتخابی به پمپ بنزین مورد علاقه خود مراجعه کرده و قیمت سوخت را بر اساس اعلام شرکت طرف معامله پرداخت کند.

منازل اجاره‌ای در نوساتل با حداکثر امکانات ممکن به مشتری تحویل داده می‌شود و در تمام منازل تهیه گاز و یخچال و ماشین لباسشویی بر عهده موجر و در بیشتر آنها تهیه ماشین ظرفشویی نیز بر عهده موجر است. نکته قابل توجه در باره ساختمانها این است که در تمام شهر حتی یک ساختمان بدون پنجره‌های دوجداره مشاهده نمی‌شود.

تاکسیها در نوساتل در سطح شهر و در پی یافتن مسافر در حال تردد نیستند، بلکه در محلی مستقر بوده و بنابر درخواست مشتری از راه تماس تلفنی به ارائه سرویس می‌پردازند.

سرانجام باید ذکر شود که هر چند فراهم کردن تمام خدماتی که ذکر شد تنها بر اساس دریافت مالیاتهای سنگین از شهروندان ( نه خارج از توان شهروندان) امکان پذیر شده است، اما همه نوع کالا و خدمات از دریافت سیگنالهای تلویزیونی گرفته تا آرایشگاه برای دانشجویان با ارائه کارت دانشجویی مشمول تخفیفهای قابل توجه می‌شود.

است که هر روز صبح چندین نوع روزنامه به صورت مجانی و غیرمجانای در آنها قرار داده می‌شود و هر شهروند می‌تواند یکی از روزنامه‌های موجود را برای مطالعه انتخاب کند. در صورت انتخاب روزنامه‌های غیرمجانای مبلغ آن توسط خریدار درون همان جعبه قرار داده می‌شود. از همه جالب تر اینکه این روزنامه‌ها پس از مطالعه توسط فرد بر روی صندلی اتوبوس یا صندلی پارکها به جای گذاشته می‌شوند تا توسط فرد بعدی مطالعه شوند.

در فروشگاهها اعلام نرخ اجناس خریداری شده از فروشگاهها بر عهده شخص خریدار بوده و مسوول فروشگاه تنها وظیفه دریافت مبلغ براساس اعلام مشتری را برعهده دارد. بدین ترتیب که برای اجناس وزنی نوع جنس توسط مشتری به ترازو اعلام شده و ترازو به صورت خودکار برچسب حاوی قیمت کالا را در اختیار مشتری قرار می‌دهد. در مورد اجناس غیروزنی نیز، بار کد کالا توسط دستگاهی که در اختیار مشتری قرار دارد خوانده شده و مشتری تنها تعداد کالای خریداری شده از آن نوع را به دستگاه اعلام می‌کند. در پایان قیمت کل اجناس برداشته شده توسط مسوول فروشگاه از روی دستگاه خوانده می‌شود. روشن است که چنین صرفه‌جویی در وقت و جلوگیری از مصرف انرژی، تنها با فرهنگ‌سازی و اعتماد متقابل امکان‌پذیر بوده و امکان تقلب در معامله توسط خود خریداران به صفر رسیده است.

استفاده از رادیو و تلویزیون علاوه بر پرداخت هزینه دریافت امواج، مستلزم پرداخت مالیات به دولت نیز است. در واقع دریافت امواج تلویزیونی از راه کابل امکان پذیر است و آنتن هوایی به هیچ وجه به چشم نمی‌خورد. بنابراین هر فرد می‌تواند تعیین کننده چگونگی کیفیت دریافت سیگنال و کمیت (تعداد شبکه‌های دریافتی) بر اساس مبلغ پرداختی و شرکت طرف معامله خود باشد.

قرار گرفتن زیر پوشش یکی از شرکتهای بیمه طبق قوانین نوساتل، همانند بسیاری دیگر از نقاط دنیا اجباری است. اما تفاوت در آن است که بیمه در سوئیس بسیار رقابتی بوده و هر شرکت سعی می‌کند تا با قرار دادن بخشهای مختلف، مشتریان بیشتری را جلب کند. برای استفاده از خدمات پزشکی در نوساتل، هر بیمار مجبور است تنها هزینه یک بار درمان در سال را شخصاً پرداخت کرده و هزینه بیش از این میزان در طول سال به تعداد نامحدود برعهده شرکت بیمه خواهد بود. بنابراین اگر فردی به‌طور معمول بیش از یک بار در سال به پزشک مراجعه می‌کند، می‌تواند از بیمه‌ای استفاده کند که هزینه ماهیانه آن زیاد اما



## مراسم اختتامیه گرامیداشت یکصدمین سال تأسیس شهرداری‌ها در اصفهان

مومن و موحد ایران اسلامی یعنی ناظر به فراهم آوردن نیکوترین تسهیلات و مقدرات شهری باشد. اختتامیه گرامیداشت یکصدمین سال تأسیس شهرداریها

با سخنرانی سرپرست وزارت کشور و نماینده ولی فقیه و امام جمعه اصفهان همراه بود.

سرپرست وزارت کشور در مورد علت برگزاری این مراسم اظهار داشت: رسیدگی به خودکفایی، نظم، عدالت اجتماعی و اقتصادی، حفظ هویت ایرانی و کسب حسن ظن و اعتماد مردم نسبت به نظام، دستیابی مدیران به الگوهای علمی مبتنی بر الگو و فرهنگ دینی از جمله اهداف برگزاری این مراسم بوده است.

مهندس هاشمی اظهار داشت: تقارن یکصدمین سال تأسیس شهرداری‌های کشور با سال نوآوری و شکوفایی، فرصتی است بی‌نظیر برای آگاهی بخشی و معرفی دستاوردهای مدیریت شهری کشور.

بی‌شک شرط تحقق چشم‌انداز ۲۰ ساله نظام مقدس جمهوری اسلامی و برنامه‌های دولت خدمتگذار و رسیدن به خودکفائی، رفاه، نظم، عدالت اجتماعی و اقتصادی، حفظ هویت ایرانی و اسلامی و کسب حسن ظن مردم و اعتماد نسبت به نظام، دستیابی مدیران و مدیریت شهری کشور به الگوها و روش‌های علمی و مبتنی بر فرهنگ اسلامی

آیین اختتامیه یکصدمین سالگرد تأسیس شهرداری‌ها در ایران در دومین پایتخت فرهنگی هنری جهان اسلام برگزار شد.

این مراسم با حضور سرپرست وزارت کشور، نماینده ولی فقیه و امام جمعه اصفهان، مدیران بخش‌های مختلف وزارت کشور و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، استاندار و شهردار اصفهان و شهرداران سراسر کشور و تنی چند از شهرداران شهرهای خواهرخوانده اصفهان در تالار "زرین" هتل عباسی اصفهان برگزار شد.

در ابتدای این مراسم پس از تلاوت آیاتی چند از قرآن کریم و پخش سرود جمهوری اسلامی ایران در نخستین بخش، پیام ریاست محترم جمهوری دکتر محمود احمدی‌نژاد به این مراسم توسط استاندار اصفهان قرائت شد. در بخشی از این پیام دکتر احمدی‌نژاد گفت: تجربه صد سال اداره شهرها به ما آموخته است به تبارشناسی تاریخی شهر اسلامی توجهی مضاعف بنماییم. وی در ادامه این پیام تصریح کرد: مدیریت شهری از حیث آنکه با دانشی ارزش‌مدار می‌کوشد ثمره‌ی شیرین پاسخ به نیازهای شهروندان را براساس مهرورزی و عدالت هدفمند و ارزش‌بخش نماید، واجد مرتبه‌ای بلند گردیده که مدیریت بر شهرها باید معطوف به سزاواری و شایستگی مردم



آیت الله سید یوسف طباطبائی نژاد  
امام جمعه اصفهان

تاسیس شهرداری‌ها انتشار یافته بود، توسط مهندس هاشمی سرپرست وزارت کشور رونمایی شد.

در بخش دیگری از این مراسم از مقام شهید باکری تجلیل شد. مهندس هاشمی سرپرست وزارت کشور با اهدا لوح تقدیری به خانواده این شهید از مقام شهیدباکری از فرماندهان رشید دوران دفاع مقدس که مدتی در سمت شهردار ارومیه انجام وظیفه می‌کرد تقدیر کرد. مهندس بازیان شهردار ارومیه به نمایندگی از خانواده باکری این لوح تقدیر را دریافت کرد.

در قسمتی دیگر از آیین اختتامیه یکصدمین سالگرد تاسیس شهرداری‌ها نخستین دایره‌المعارف جامع مدیریت شهری و روستایی کشور رونمایی شد. این دایره‌المعارف به همت سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تهیه و تدوین شده است. مهندس دولتخواه معاون برنامه ریزی و توسعه سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در این مراسم طی سخنانی اظهار داشت: هدف از تهیه دایره‌المعارف مدیریت شهری و روستایی فراهم کردن مجموعه‌ای مرجع و تخصصی است که تمامی اطلاعات و داده‌های مستند، استاندارد و علمی مرتبط با مفاهیم مدیریت منابع انسانی، اقتصادی و اجتماعی شهری و روستایی را در خود جای داده و در سطح کلان به تعریف و تبیین روابط اقتصادی - حقوقی و اجتماعی نهادهای دست‌اندرکار مدیریت‌های شهر و روستا با یکدیگر و با شهروندان می‌پردازد.

تقدیر از فعالان یکصدمین سال تاسیس شهرداری‌ها بخش پایانی این مراسم بود در این بخش مهندس هاشمی سرپرست وزارت کشور از فعالان یکصدمین سال تاسیس شهرداری‌ها در کشور با اهدا لوح تقدیر تشکر و قدردانی نمود.

در توسعه پایدار دینی و معنوی شهر، در دیدگاه و منظر اسلام ناب محمدی (ص) است.

آیت الله سید یوسف طباطبائی نژاد امام جمعه اصفهان نیز در این مراسم گفت: تحقق مدیریت واحد شهری از خدمات ارزشمند دولت نهم خواهد بود. وی با تأکید بر لزوم تحقق مدیریت واحد شهری، اظهار داشت: اجرای این طرح موجب هماهنگی بیشتر و خدمت‌رسانی بهتر به شهروندان می‌شود.

نماینده ولی فقیه در اصفهان افزود: طبق بررسی‌های انجام شده تحویل تمام امور شهری به شهرداران موجب می‌شود تا بودجه‌های شهری با مدیریت و برنامه‌ریزی درست و به صورت بهینه به پروژه‌هایی با اولویت برتر تخصیص یابد.

امام جمعه اصفهان ابراز امیدواری کرد که در دولت نهم، مدیریت واحد شهری تحقق یابد و تمام طرح‌های فرهنگی و اجتماعی در اختیار یک سازمان قرار داده شود.

در ادامه این مراسم مهندس دولتخواه، معاون برنامه‌ریزی و توسعه سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، حجت الاسلام حسن ناصری پور دبیر ستاد گرامی‌داشت یکصدمین سال تاسیس شهرداری‌ها، دکتر سید مرتضی سقاییان‌نژاد شهردار اصفهان و همچنین رییس شورای شهر اصفهان به ایراد سخنرانی پرداختند. همچنین در ادامه این مراسم تمیر ستاد بزرگداشت یکصدمین سالگرد تاسیس شهرداری‌ها رونمایی شد.

در این آیین تمیر ویژه‌ای که به مناسبت یکصدمین سال



از حضرت‌عالی که در دوران پیش از ریاست جمهوری با تدابیر حکیمانه و به پشتوانه درک عمیق و اصولی از ضرورت‌های تاریخی در سمت شهردار تهران، مدیریت عالی و مقتدرانه‌ای را بر شهرداری تهران اعمال فرموده و با اعتقاد راسخ به ارزش‌های ماندگار همچون مهرورزی و عدالت‌گستری، خدمات ارزنده‌ای را در هر کوی و برزن آن کلانشهر عرضه داشتید تا در پرتو معارف و تجارب بسیار ثمین در عرصه مدیریت شهری و خصیصه ذاتی درد آشنائی و فقر ستیزی در مقام رئیس جمهور معزز و دلسوز این مرز و بوم، منشاء تحولات عظیم و مثبت در همه عرصه‌های ملی و بین‌المللی شدید، سپاسگزاری می‌نمائیم و به عنوان شهرداران شهرهای کشور جمهوری اسلامی ایران، این لوح تقدیر را در آیین اختتامیه بزرگداشت یکصدمین سالگرد تاسیس شهرداری‌ها به محضر شریف آن عالی مقام ژرف اندیش تقدیم می‌داریم. توفیق و عزت ان والا مقام در پناه خداوند حکیم و متعال روز افزون مستدام باد.

در این مراسم شهرداران سراسر کشور با تقدیم لوح تقدیری از خدمات دکتر احمدی نژاد در دوران تصدی سمت شهرداری شهر تهران پیش از انتخاب وی از سوی مردم به عنوان رئیس جمهور تشکر کردند. در متن این لوح آمده است: "جناب آقای دکتر محمود احمدی نژاد

رئیس جمهور محبوب و فرزانه کشور اسلامی ایران بی شک خدمات ارزنده و بی‌بدیل پی افکنان و بزرگ معماران بنای رفیع و با شکوه خدمتگزاران به مردم را با اشکواره‌های شوق توصیف باید کرد، زیرا شرح حدیث تلخ و شیرین رنج و سرمستی در اقلیم قلم میسر نیست. پس به رسم و آیین ستوده قدردانی از خادمان راستین و پاک سرشت مردم، بدینوسیله



در این مراسم از عباس جلالی به عنوان نویسنده برتر از ماهنامه شهرداری‌ها تقدیر و تشکر شد همچنین شهرداران برتر نیز در این مراسم معرفی شدند.

۱- دکتر سید مرتضی سقائیان نژاد، شهردار اصفهان

۲- علیرضا نوین، شهردار تبریز

۳- علی اکبر میر وکیلی، شهردار یزد  
مدیران برتر نیز در این آیین تقدیر شد

۱- مهندس نجفی از شهرداری مشهد  
۲- مهندس بهزادپور از شهرداری قزوین

۳- مهندس قبادی از شهرداری آمل  
با برگزاری این مراسم برنامه های ستاد بزرگداشت یکصدمین سالگرد تأسیس شهرداری‌ها در اصفهان پایان یافت.

حجت الاسلام حسن ناصری پوردر مورد اختتامیه این آیین گفت: ستاد بزرگداشت یکصدمین سالگرد تأسیس شهرداری‌ها از سال گذشته با اصل بازخوانی هویت مدیریت شهری در طول یکصد سال گذشته برنامه‌های خود را آغاز کرد.

دبیرستاد بزرگداشت یکصدمین سالگرد تأسیس شهرداری‌ها ضمن اشاره به قدمت مدیریت شهری در ایران ادامه داد: ما در طی اجرای این برنامه‌ها اسنادی

را یافتیم که در مدیریت های آینده شهری برای نسل آینده بر جای می‌گذاریم که امیدواریم باعث رشد و تعالی شهرها شود این مقام مسوول از انتقال دبیرخانه ستاد بزرگداشت از تهران به اصفهان خبر داد و افزود : امروز مراسم اختتامیه برنامه ها است ولی ستاد همچنان به کار خود ادامه می‌دهد که بحث انتقال ستاد از تهران به اصفهان در دستور کار ما قرار دارد، این موضوع قطعاً زمان و برنامه ریزی دقیق تری را می‌طلبد که با بررسی های دقیق تر این امر صورت می‌پذیرد.

وی در پایان اظهار امیدواری کرد این برنامه‌ها گام‌های بلندی به سمت تحقق شهرهای نمونه اسلامی در کشور بردارد.

شهر الکترونیکی، شهروند الکترونیکی و شهرداری الکترونیکی حرکت کنیم.

۵- مصمم باشیم تا امکانات و تسهیلات لازم را برای آسایش و آرامش و استقرار شهروندان در فضای مناسب اداری اختصاص داده و خدمات خود را با کیفیت مطلوب و به شیوه‌ای مناسب و نوین در اختیار آنها قرار دهیم.

۶- در حوزه فعالیت خود هرگونه اطلاعات و توضیحات کافی مورد نیاز شهروندان را به سرعت و با توجه به مقررات برای آنان فراهم آوریم.

۷- مبنای ارزیابی فعالیت‌ها، جلب نظرات و میزان رضایت شهروندان است، از این رو با ایجاد تعاملات مثبت به کار و متناسب با نوع فعالیت به تلاش مجدانه و صادقانه در شهرداری بپردازیم.

۸- اهتمام لازم را برای ایجاد زمینه‌ها و بسترهای مناسب برای پرورش نیروی انسانی متخصص و مجرب در شهرداری‌ها به کار بندیم.

۹- استقبال خود را از انتقاد و پیشنهادات شهروندان در کلیه مصادیق امور در شهرداری اعلام و برای ارج نهادن به نظرات مردم، از آن به عنوان زمینه ساز رشد و ارتقاء خدمات شهرداری استفاده کنیم. در پایان همکاری همه جانبه و مستمر شهروندان و مسوولین نهادها، سازمان‌ها و ادارات را در اجرای وظایف و تعامل همه جانبه در دستیابی به آرمان شهر اسلامی انتظار داریم.

\*\*\*در مراسم اختتامیه میثاق نامه‌ای توسط شهرداران کشور به امضاء رسید.

متن این میثاق نامه به شرح زیر است :

"ما شهرداران، به نمایندگی از طرف کارکنان خانواده بزرگ شهرداری‌های کشور، با درک ضرورت و اهمیت توجه به قانون‌مندی و شهروندمداری بعنوان کلیدی ترین عامل توسعه شهرداری‌ها در آغاز سده دوم شهرداری‌ها پیمان می‌بندیم با عزم و اراده ملی، تمام تلاش، همت و توان خود، همکاران و سازمان مان را در جهت تحقق اهداف ارزشمند توسعه و توانمند سازی شهرداری‌های کشور عزیزمان جمهوری اسلامی ایران و حول محورهای زیر بکار بندیم:

۱- با ایمان به اراده خداوند متعال برای کسب رضایت حق تعالی و حفظ منافع عمومی، به ارائه خدمات مطلوب به شهروندان که صاحبان واقعی شهر هستند پرداخته و جلب رضایت آنها را سرلوحه خود قرار دهیم.

۲- با توجه به چشم انداز توسعه بیست ساله کشور برای پیشرفت ((دانای محور)) شهرهایمان و در راستای مدیریت شهری خلاق گام برداریم.

۳- با رعایت نظم، آراستگی، وقت‌شناسی و مسوولیت پذیری و با رعایت ادب، نزاکت، عدالت و انصاف آماده پذیرش شهروندان در شهرداری، سازمان‌ها و شرکت های تابعه باشیم.

۴- در آغاز هزاره سوم و عصر اطلاعات و فن آوری در راستای



## متن پیام رئیس جمهوری به آیین اختتامیه بزرگداشت یکصدمین سال تاسیس شهرداری‌ها

بسم الله الرحمن الرحيم

«اللهم عجل لوليک الفرج و العافیة و النصر واجعلنا من خیر انصاره و اعوانه و المستشهدین بین یدیه و عدالله الذین امنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض ما کما استخلف الذین من قبلهم و لیمكنن لهم دینهم الذی ارتضی لهم و لیبدلنهم من بعد خوفهم امنا یعبدوننی لا یشکرون بی شیئاً»



برای تکریم انسان صاحب فضیلت ایرانی، تأسیس و استخراج خلاقانه و مبدعانه مبانی طراحی و برنامه‌ریزی شدن ضروری است. کاربست چنین رویکردی به نهضت احیاء و اقامه شهر اسلامی منجر خواهد شد و حاصل آن جان‌بخشیدن به معماری مغفول‌ماندهٔ ایرای - اسلامی و اشاعه‌ی فرهنگ الهی امنیت و آسایش خواهد بود.

خداوند تبارک و تعالی در سورهٔ سبأ، بلده‌ی طیبه را محصور در آیات لطیف رحمت که همانا باغ‌ها و بوستان‌هاست به وصف کشیده و در سورهٔ تین به بلد امین که همانا شهری سرشار از امنیت و آسودگی است، سوگند یاد کرده است.

آرمان الهی بشر در شکل‌گیری شهر اسلامی هنگامی میسر و مقدور خواهد شد که نشانه‌ها و نمادهای بی‌عدالتی، تبعیض و کفران نعمت از سیمای مدینه اسلامی زدوده شود و از این روست که استحکام و ماندگاری شهرها و تمدن‌ها به اندازه‌ای است که معیارهای عدالت، خدمت، امنیت و زیبایی در ابتدای اولیه آن مدنظر قرار گرفته است. اکنون که شهرداران عزیز در جایگاه و منصب رفیع احیای فضائل ملی و دینی قرار گرفته‌اند، بیش از هر زمان دیگری وظیفهٔ فرهنگ‌سازی بر دوش‌شان سنگینی می‌کند. برای نیل به بلد امین و بلد طیبه راهی جز تکریم شخصیت شهروندان مدینهٔ اسلامی نیست و لازم است از اندیشه‌های بدیع مردم، عالمان روشن‌بین و اندیشه‌مندان خداجو در راستای پدیدآوردن فضای کالبدی شهری نشأت گرفته از معماری اسلامی بهره‌گیرند. دانش هدف محور همراه با اخلاق و منش مؤمنانه، تلاش‌های ارزشمند مدیران شهری را به عمل صالح، ارتقاء خواهد بخشید و رضایت خداوند غفور و مهربان را نصیبشان خواهد ساخت. تجربهٔ صد سال ادارهٔ شهرها به ما آموخته است به تبارشناسی تاریخی شهر اسلامی توجهی مضاعف بنماییم تا از میراث درخشان و شگرف فرهنگ ملی و دینی‌مان برخوردار شویم. در پایان از شهرداران و مدیران شهری و همه کسانی که صادقانه فرصت را غنیمت شمرده و کمر خدمت به خلق خدا بسته‌اند و سایر حضار محترم تشکر و قدردانی می‌کنم و توفیق آن را از خدای بزرگ مسئلت می‌نمایم.

انشاءالله

محمود احمدی‌نژاد

حضر گرامی، شهرداران ارجمند، مدیران محترم شهری؛ گرچه در نظام اداری شهری جدید، بیش از یکصد سال از شکل‌گیری بلدیة یا شهرداری می‌گذرد اما تبارشناسی تاریخی شهر اسلامی از دیرینه‌گی و قدمت طولانی برخوردار است. با توجه به رابطه تمدن آفرینی و گسترش معارف با بهره‌مندی و سلامت ساکنان شهرها، غایت و هدف رسولان حضرت حق، همواره برخورداری و فراوانی نعمت‌ها در بلاد بوده است. حضرت خلیل الرحمان هنگام بنای بیت‌الله الحرام و مکه مکرمه از خداوند منان مسئلت می‌نماید تا آن شهر را محل امنی برای مردمان قرار دهد و رزق و روزی اهلش را به سبب ایمان آنان به خدا و روز قیامت فراوان گرداند. از این رو می‌توان به روشنی دریافت که برآمدن سازوکارهای شهری و مدنیت هرگاه مبتنی بر جهت‌گیری‌ها و اندیشه‌های معنوی و الهی قرار گیرد، حاصلی بس ارزشمند در پی خواهد داشت. اعتلای فرهنگ شهری مبتنی است به شناخت این اهداف که در نهایت فرصت خدمت به بندگان خدا و ایجاد فضای مطلوب، دلنشین و آرامی جهت زندگی آنان فراهم آورد و توسعهٔ فضاها و امکانات شهری از حیث آنکه با دانشی ارزش‌مدار می‌کوشد ثمره شیرین پاسخ به نیازهای شهروندان را بر اساس مهرورزی و عدالت، هدفمند و اثربخش نماید، واجد مرتبه‌ای بلند گردیده است. مدیریت در شهرها باید معطوف به سزاواری و شایستگی مردم مؤمن و موحد ایران اسلامی یعنی ناظر به فراهم‌آوردن نیکوترین تسهیلات و مقدمات شهری باشد.

متأسفانه فاصله‌گرفتن از ساز و کار اداره مردمی شهرها و فراموش کردن معیارهای بومی در طراحی و ساخت فضاها و بناها، دشواری و مخاطراتی را به‌وجود آورده است. بلده طاهره بر حسن ظاهر و وفور نعمت برای همه مردم تأکید دارد و نمی‌توان در شهر اسلامی، روش‌ها و قواعد معماری فارغ از مضاهر معنوی و غلبه تبعیض در بهره‌مندی از امکانات را مشاهده کرد. چشم‌انداز ناموزون و دل‌آزار معماری وارداتی به سبب آنکه برگرفته از روح مصرف‌زده مادی‌گرای جهان سلطه‌گراست، از هویت ملی و دینی ملت ما، نشان دارد.



شورای ملی قانون بلدیہ را از تصویب گذرانید و با تصویب آن شهرداری‌ها در ایران پا گرفت و فصلی نو در اداره امور شهرها آغاز شد. بند اول این قانون چنین است: "مقصود اصلی از تأسیس بلدیہ، حفظ منافع شهرها و ایفای حوائج اهالی شهرنشین است."

رییس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها تصریح کرد: با فرارسیدن یکصدمین سال تصویب این قانون بر آن شدیم تا با گرامیداشت یک سده فعالیت شهرداری‌ها، هویت فراموش شده را بازیابیم و بر مدنیت کهنسال خود نظرافکنده و به بررسی تفصیلی آن بپردازیم. همچنین تقارن یکصدمین سال تأسیس شهرداری‌های کشور با سال نوآوری و شکوفایی، فرصتی است بی‌نظیر برای آگاهی بخشی و معرفی دستاوردهای مدیریت شهری کشور.

سرپرست وزارت کشور گفت: بی‌شک شرط تحقق چشم‌انداز ۲۰ ساله نظام مقدس جمهوری اسلامی و برنامه‌های دولت خدمتگذار و رسیدن به خودکفائی، رفاه، نظم، عدالت اجتماعی و اقتصادی، حفظ هویت ایرانی و اسلامی و کسب حسن ظن مردم و اعتماد نسبت به نظام، دستیابی مدیران و مدیریت شهری کشور به الگوها و روش‌های علمی و مبتنی بر فرهنگ اسلامی در توسعه پایدار دینی و معنوی شهر، در دیدگاه و منظر اسلام ناب محمدی (ص) است.

پس می‌بایستی در معرفی هر دستاوردی و به نمایش گذاشتن قدرت و توان علمی و عملی مدیریت شهری کشور همه توان خود را به کار گیریم و از همه روشهای مؤثر و کارآمد بهره‌مند شویم تا زمینه تجلی و بروز دستاوردهای انقلاب اسلامی را در موزه مدیریت شهری جهان به نمایش گذاریم.

مهندس هاشمی تأکید کرد: این اقدام ملی کوششی است ارزشی، و حرکتی است معنوی برای دلگرمی بهترین مردم روی زمین و دوستان انقلاب و دلسردی و خنثی سازی کوشش‌های ناروای دشمنان انقلاب. پس بایستی همه ما به عنوان یک رسالت و وظیفه دینی و ارزشی تلاش کنیم تا تصویری روشن، امیدوار کننده، رو به توسعه و تقویت کننده باورهای اصیل، مردم مسلمان ایران را نسبت به مدیریت شهری و جایگاه مدیران شهری در فرهنگ غنی اسلامی فراهم آوریم. بر این اساس ضرورت دارد تا با اتکال به الطاف خداوند سبحان و تائی از رهنمودهای رهبر فرزانه انقلاب و پیگیری خط سبز ولایت همه توان و قدرت خود را به کار گیریم تا در سال نوآوری و شکوفایی بتوانیم سنگ بنای تحقق شهری اسوه، حسنه و اسلامی را نهاده باشیم. این مهم تحقق نمی‌یابد مگر با یاری همه دلسوزان انقلاب و نظام مقدس جمهوری اسلامی و شما حضار ارجمند و گرامی.

رییس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها امسال را



سرپرست وزارت کشور:

## امسال فرصتی برای هویت بخشی به دستاوردهای مدیریت شهری است

در مراسم اختتامیه گرامیداشت یکصدمین سال تأسیس شهرداری‌ها مهندس سید مهدی هاشمی سرپرست محترم وزارت کشور طی سخنانی در این مراسم با تأکید بر رسیدن به اهداف تعیین شده، گفت: با اتکا به الطاف خداوند سبحان و تائی از رهنمودهای رهبر فرزانه انقلاب و پیگیری خط سبز ولایت همه توان و قدرت خود را به کار گیریم تا در سال نوآوری و شکوفایی بتوانیم سنگ بنای تحقق شهری اسوه، حسنه و اسلامی را نهاده باشیم.

هاشمی در ابتدای مراسم با تبریک و تهنیت فرارسیدن سالروز میلاد پربرکت ام ابیها، عصاره خلقت حضرت فاطمه زهرا (س) و سلاله پاکش حضرت امام خمینی (ره) و همچنین هفته زن و روز مادر به حضور حاضران در مجلس، گفت: خداوند منان را شاکر هستیم که پس از یک سال تلاش و زحمات‌های فراوان همکاران، توفیق حضور در مراسم اختتامیه ستاد بزرگداشت یکصدمین سالگرد تأسیس شهرداری‌ها را یافتیم.

وی با یاد آوری سی‌امین سال پیروزی انقلاب اسلامی افزود: خرداد ماه ۱۳۸۷، یکصد سال است که از تصویب قانون بلدیہ (شهرداری) خواهد گذشت. ۲۰ ربیع الثانی ۱۳۲۵ هـ ق مطابق با ۱۲ خرداد ۱۲۸۶ هـ ش مجلس





مهندس هاشمی رییس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها افزود: انتظار می‌رود در راستای رهنمودهای مقام معظم رهبری در خصوص تولید علم و جنبش نرم‌افزاری در کشور، بتوانیم منشور ملی شهر، شهروند و شهرداری را در راستای چشم انداز ۲۰ ساله نظام و هماهنگ با برنامه‌های توسعه در حوزه‌های مربوط با مدیریت شهری در نظام دانشگاهی کشور، تولید علم کرده و در بدنه اجرایی مدیریت شهری، ظرفیت شناختی لازم این علم تولید شده را با آموزش‌های علمی و کاربردی، دقیق و همه‌جانبه و پاسخگوی نیازهای توسعه پایدار شهری فراهم کنیم. با توجه به این موضوع در طول یک سال گذشته سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به عنوان پرچمدار این حرکت عظیم با بازخوانی این رویداد دست به اقدامات مهمی زد و با برگزاری همایش‌ها - نشست‌ها و سمینارهای علمی مختلف از صاحبان علم و اندیشه به خوبی استفاده کرد.

هاشمی با اشاره به برپایی این مراسم در اصفهان گفت: با توجه به اینکه دبیرخانه ستاد بزرگداشت یکصدمین سالگرد تأسیس شهرداری‌های کشور از امروز در شهر اصفهان مستقر و ادامه حیات خواهد داد امیدوارم بتواند تمامی موضوعات باقیمانده و در دست اقدام را در زمانبندی مشخص و با کمک شهرداران محترم ارائه دهد.

سرپرست وزارت کشور اظهار داشت: امروز اینجانب به عنوان خادم مردم در وزارت کشور تأکید می‌کنم می‌بایست در جهت غنی‌بخشی به فرهنگ اصیل اسلامی و ایرانی حرکتی با تدبیر و تأمل فراوان در دستور کار همه مدیران محترم در حوزه شهر قرار گیرد و این جلسه آغاز نهضتی در نوآوری و ابتکار و نو اندیشی در برقراری و ایجاد شهر نمونه اسلامی - مدینه فاضله و شهر اسوه برای مردم عزیز و گرانقدر ایران اسلامی باشد. امیدوار هستم تمامی اصحاب فکر و اندیشه و مسوولین و مدیران و در یک جمله عالمان و عاملان مدیریت شهری ایجاد شهر نمونه اسلامی را در دستور کار خود قرار دهند و این نوید را در سی امین سالگرد پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی به همه مردم بدهیم و آرمان‌های اصیل انقلاب را که همان عدالت، مهرورزی و خدمت‌رسانی است را بهتر و بیشتر در جامعه متبلور سازیم.

وی همچنین در پایان از شهرداران خواست تا با ایجاد ستادهای ویژه سی‌امین سالگرد پیروزی انقلاب برای ارائه گزارش عملکرد سی ساله شهرداری‌ها و همچنین برگزاری جشن‌های انقلاب همت گمارند.

مهندس سید مهدی هاشمی در پایان ضمن تقدیر و تشکر از همه دست‌اندرکاران ستاد بزرگداشت یکصدمین سالگرد تأسیس شهرداری‌های کشور، از زحمات مسوولان استان اصفهان قدردانی کرد و از خداوند متعال پیروزی و بهروزی همه عزیزان را خواستار شد.

فرصتی مناسب برای هویت‌بخشی به دستاوردهای مدیریت شهری دانست و گفت: حرکت مدیریت شهری در یک سده قبل به صورت اضطراری، مدیریت شهری را در حوزه خدمات شهری و حوزه خدمات شهری را در بخش فیزیک و بهداشت شهری محصور و متوقف کرده بود. اما به تدریج با تبلور اندیشه، ارزش، انتظار، تقاضا و شفاف نمودن حقوق شهروندی پدیده مدیریت شهری، حرکت خود را به سوی یک رنسانس علمی، تحول یکپارچه و رویش سازمانی آغاز کرد؛ تا جایی که سازمان‌های مصوب امور خدماتی و اجتماعی شهری کشور، ضروری دانستند، تا شهرداری از حالت کلیشه‌ای به سوی نظام علمی تغییر مسیر دهد.

هاشمی فقدان تعریف وظایف متقابل حوزه اجرایی مدیریت شهری و حوزه علمی مدیریت شهری در این یکصد سال باعث شکاف دانست و خاطر نشان ساخت: این موضوع موجب گردید تا شکاف خدمات شهری و مدیریت شهری باعث ایجاد یک فاصله قوی بین خادمین شهری و عالمن شهری شده باشد. البته ضعف تولید علم، و عدم اشتیاق مدیریت اجرایی شهری در استقبال از علم تولید شده موجب گردید تا فاصله‌ای مضاعف در این دو میدان به وجود آید.

سرپرست وزارت کشور چهار ربع قرن تاریخچه بلدیة را به چهار نسل مدیریت شهری در کشور تقسیم کرد؛

۱. ربع قرن اول مدیریت شهری مبتنی بر اقدامات کلیشه‌ای، اضطراری و پاسخگوی نیازهای فیزیک کالبدی شهر. به همین دلیل این نوع مدیریت را در تحلیل سازمانی تحت عنوان مدیریت فیزیک کالبدی شهر می‌توانیم نامگذاری کنیم.

۲. در ربع قرن دوم با تشکیل گروه‌های پژوهشی و مراکز علمی ذریبط. در بسیاری از کشورهای جهان و به تدریج در کشور ایران میل به انطباق مدیریت شهری با استانداردهای علمی در کشور به وجود آمد. اما نبود نقشه علمی پاسخگو و عدم تئوری‌های علمی متناسب با نیازهای واقعی مدیریت شهر این فاصله بیشتر از پیش گردید.

۳. نسل سوم مدیریت شهری پیوسته تلاش خود را به نگاهی به صورت‌گرایی، تأکید بر منظر شهر و عدم رجوع به هویت معنوی شهر مورد پیگیری قرار داد.

۴. در ربع قرن آخر به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی مدیریت شهری مبتنی بر فرهنگ بومی، معنویت‌گرایی اسلامی و مدیریت اسلامی در شهر تبلور یافت. به همین دلیل می‌توان ربع قرن آخر را به عنوان حرکت مدیریت شهری در راستای ارزش‌ها، اعتقادات و باورهای اصیل اسلامی تعریف کرد. بنابراین در این مدیریت، شهر مطلوب همان بلد طیبه قرآن کریم و همان بلد امین معنویت‌گرایی دینی ترسیم شده است.



در آیین اختتامیه یکصدمین سال تاسیس شهرداری‌ها در کشور

## رونمایی نخستین دایره المعارف جامع مدیریت شهری و روستایی کشور

شهری و روستایی مانند تدوین دایره المعارف مدیریت شهری و روستایی نیز دو هدف پشتیبانی و تغذیه فکری تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران شهری و روستایی و انطباق با روشها و شرایط روز مورد نظر بوده است ، بدین جهت در رابطه ای تکمیلی و متقابل می‌تواند باعث ارتقای کیفیت و اثر بخشی برنامه‌های آموزشی گردیده و در عین حال محصول مشترک آموزش و پژوهش می‌تواند تغییر و بهبود عملی در نگرش فکری و رفتاری مدیران شهری و روستایی در هنگام مواجهه با مسائل ایجاد کند.

معاون برنامه ریزی و توسعه سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور سپس در زمینه نقش دانشنامه مدیریت شهری و روستایی گفت: امروزه نقش بنیادین دانشنامه‌های آموزشی مختلف در توسعه سیاسی، فرهنگی و اجتماعی بویژه مدیریتی بر کسی پوشیده نیست و می‌توان گفت که کلید توسعه یافتگی هر سیستم حکومتی بر پایه استفاده از منابع معتبر آموزشی آن نظام سیاسی قرار دارد. در واقع می‌توان گفت این دانشنامه‌ها در برگزیده یافته‌های علمی و تجربی هستند که در حوزه‌های مختلف تحقیقی و آموزشی به کمک پژوهشگران شهری و روستایی می‌آیند. به‌همین منظور

مهندس عزیز دولتخواه، معاون برنامه‌ریزی و توسعه سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در آیین اختتامیه یکصدمین سال تاسیس شهرداری‌ها طی سخنانی، گزارشی از نحوه تهیه دایره المعارف جامع مدیریت شهری و روستایی کشور بیان کرد.

دولتخواه با اشاره به مدیریت‌های جامع شهری و روستایی گفت: مدیریت‌های جامع شهری و روستایی چنان ابعاد متنوع یافته‌اند که کاربرد آنها بدون بهره‌گیری از آموزش‌های بنیادین با پشتوانه‌های پژوهشی، ناممکن می‌نماید یا نمی‌تواند به اندازه کافی مفید و پایدار باشد. در این راستا مقایسه تطبیقی بین شهرها و روستاهای موفق با شهرها و روستاهای ناموفق حاکی است که در دنیای معاصر ، اداره امور شهرها و روستاها نه با اتکا بر بینش و روش سنتی مبتنی بر ذهنیت‌های غیر علمی (تجربی) مفید است و نه با اتکای صرف بر بکارگیری آموخته‌های نظری و غیر مشارکت طلبانه ، به این ترتیب آموزش هدفمند و موثر و متناسب برای مدیران و کارشناسان ارشد شهری و روستایی (آموزش‌های کاربردی) پیش شرط بهبود مدیریت شهری و روستایی به شمار می‌آید. وی افزود: از همین رو در موضوع پژوهش‌های



از مقالات آن حداقل ۲۰ ساعت وقت مفید علمی صرف شده و در مجموع بیش از هفت هزار نفر- ساعت زمان برده است، این اثر در نوع خود در کشور اولین بوده و از نظر محتوای علمی و کاربردی بی نظیر است.

وی در ادامه اطلاع‌رسانی سازمان یافته در زمینه مدیریت شهری و روستایی منابع انسانی، اقتصادی، حقوقی، جغرافیایی، سیاسی و سایر زمینه‌های مرتبط را هدف کلی تهیه این دایره المعارف برشمرد.

مهندس دولتخواه همچنین معرفی مدیریت شهری و روستایی به عنوان یکی از شاخه‌های علوم در حال حاضر، معرفی تاریخچه و سیر تحولات مدیریت شهری و روستایی در ایران و جهان، معرفی مبانی و مفاهیم زیربنایی و نظریات در امور مدیریت شهری و روستایی، ارائه مبانی حقوقی و قانونی مدیریت شهری و روستایی، اشاره به ابعاد فنی و عمرانی مدیریت شهر و روستا، اشاره به ابعاد جغرافیایی سیاسی مدیریت شهر و روستا، اشاره به ابعاد حمل و نقل شهری و روستایی، تعریف مفاهیم منابع انسانی و اجتماعی و نقش این منابع در رشد و توسعه شهر و روستا را از اهداف جزئی تهیه این دایره‌المعارف برشمرد.

معاون برنامه ریزی و توسعه سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در خاتمه سخنانش ابراز امیدواری کرد که با رونمایی از این دانشنامه و عرضه آن به تمامی علاقه‌مندان علوم کاربردی مدیریت شهری و روستایی در سال نوآوری و شکوفایی بتوانیم، قدمی هرچند کوچک در راستای شکوفایی علمی - کاربردی مدیریت شهری و روستایی برداشته باشیم.

می‌توان گفت دانشنامه مدیریت شهری و روستایی به عنوان ابزاری مستند و علمی، راهشگای بسیاری از ابهامات و سوالات پژوهشگران شهری و روستایی بوده و برای تعمیق استفاده از ادبیات گفتاری مشترک بین مدیران و کارشناسان مدیریت‌های شهری و روستایی موثر واقع خواهد شد.

وی در ادامه با بیان اینکه خلاء وجود چنین دانشنامه‌ای برای استفاده مدیران و کارشناسان شهری و روستایی از سالها پیش احساس می‌شد، گفت: براساس یافته‌های فوق سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با استفاده از توان علمی اساتید بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی اقدام به تهیه دایره المعارف مدیریت شهری و روستایی کرد.

دولتخواه سپس هدف از تهیه دایره المعارف مدیریت شهری و روستایی را فراهم نمودن مجموعه‌ای مرجع و تخصصی ذکر کرد که تمامی اطلاعات و داده‌های مستند، استاندارد و علمی مرتبط با مفاهیم مدیریت منابع انسانی، اقتصادی و اجتماعی شهری و روستایی را در خود جای داده و در سطح کلان به تعریف و تبیین روابط اقتصادی - حقوقی و اجتماعی نهادهای دست‌اندرکار مدیریت‌های شهر و روستا با یکدیگر و با شهروندان می‌پردازد.

وی سپس به اهداف ملی حاصل از تهیه این دانشنامه پرداخت و با بیان اینکه تاکنون در کشور ما و کشورهای منطقه چنین دایره‌المعارفی تهیه نشده و این دانشنامه اولین تولید دانش‌نامه‌ای در زمینه مدیریت شهری و روستایی است گفت: این دانشنامه دارای شاخص‌های برجسته ملی است و دانشنامه‌ای است علمی و کاربردی و بومی زیراتمام مقالات آن براساس نیازهای مدیریت بومی شهری و روستایی تهیه شده است.

مهندس دولتخواه همچنین گفت: این دانشنامه زمینه ترویج علمی مدیریت شهری و روستایی را در کنار توسعه فرهنگ شهروندی در کشور فراهم واز همین رو پیش‌بینی می‌شود از کشورهای خاورمیانه بویژه همسایگان پیشنهادهای متعددی برای ترجمه این دانشنامه به زبان‌های عربی و ... دریافت شود.

معاون برنامه ریزی و توسعه سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور همچنین در زمینه زمان و نیروی تخصصی که این دایره‌المعارف را تهیه کرده، اظهار داشت: این اثر که حاوی بیش از ۳۵۰ مقاله بسیار ارزشمند است در زمینه‌های مختلف علوم حوزه‌های تخصصی مدیریت شهری و روستایی است و توسط بیش از سیصد و پنجاه استاد دانشگاه با مراتب علمی استادیاری تا استاد کامل تهیه و برای تألیف هر کدام





دبیر ستاد بزرگداشت یکصدمین سالگرد شهرداری‌ها:

## هویت مدیریت شهری در ۱۰۰ سال گذشته بازخوانی شد



ارزیابی کرد که طی آن استادان و پژوهشگران و منتقدان مدیریت شهری به ارثه دیدگاه‌های خود در خصوص شهرداری‌ها و مدیریت شهری پرداختند.

ناصری پور همچنین به طراحی برنامه‌ای با عنوان ختم یکصد میلیون صلوات هدیه به پیشگاه حضرت امام زمان (عج) در ماه مبارک رمضان از سوی ستاد بزرگداشت صدمین سال تاسیس شهرداری‌ها در کشور اشاره کرد و گفت: با اطلاع رسانی این برنامه در نهایت شهروندان ایران اسلامی پنج میلیارد و ۴۳۰ میلیون صلوات همزمان با یکصدسالگی شهرداری‌ها در کشور به پیشگاه امام زمان (عج) هدیه نمودند.

وی چاپ کتب و نشریات تخصصی در حوزه شهرداری‌ها و مدیریت شهری، برگزاری نشست‌های تخصصی، تهیه تمبر یادبود صدسالگی شهرداری‌ها را از دیگر اقدامات این ستاد برشمرد و گفت: اطلس جغرافیائی شهرداری‌های کشور و روزشمار تاریخ شهرداری‌ها نیز در دست تهیه است که در آینده ارائه خواهد شد.

حجت الاسلام والمسلمین حسن ناصری پور در خاتمه گفت: دبیرخانه ستاد یکصد سالگی شهرداری‌ها به اصفهان منتقل می‌شود.

حجت الاسلام والمسلمین حسن ناصری پور، دبیر ستاد بزرگداشت صدمین سال تاسیس شهرداری‌ها در کشور در این مراسم به ارائه گزارش عملکرد این ستاد پرداخت وی با اشاره به بازخوانی هویت مدیریت شهرها در یکصد سال گذشته گفت: در طول سال گذشته هویت مدیریت شهری در ۱۰۰ سال گذشته بازخوانی شد.

وی در ادامه از انتشار نخستین پیش شماره روزنامه شهروند از سوی موسسه فرهنگی، مطبوعاتی، اطلاع رسانی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور همزمان با آیین اختتامیه یکصدمین سال تاسیس شهرداری‌ها در اصفهان خبر داد و ابراز امیدواری نمود که انتشار این روزنامه باعث ارتقای سطح اطلاع رسانی و ارتباطات شهرداری‌ها و مدیریت شهری کشور شود.

ناصری پور به برگزاری نمایشگاه دستاوردهای شهرداری‌ها در اسفندماه ۸۶ در جزیره کیش اشاره کرد و اظهار داشت: این نمایشگاه توانست شهرداری‌های کشور را در یک مکان در کنار یکدیگر جمع کند تا بتوانند از دستاوردهای یکدیگر بهره‌مند شوند.

دبیر ستاد بزرگداشت صدمین سال تاسیس شهرداری‌ها در کشور همچنین برگزاری همایش صد سال بلدیة در نهم اردیبهشت ماه ۸۷ در دانشگاه تهران را اقدامی مفید





شهردار اصفهان:

## حمایت وزارت کشور از شهرداری‌ها موجب تکامل این نهاد است

سقائیان نژاد افزود: شهرداری‌ها شاخص‌ترین سازمان محلی بوده‌اند که در ۱۰۰ سال گذشته روند اضمحلال شدیدی را به نفع سازمان‌های دولتی تجربه کرده و در واقع قوانین، وظایف شهرداری‌ها را طی بخش‌های جداگانه به سازمان‌های دولتی داده که در پی آن کاهش حیطه عمل شهرداری‌ها، تاثیرات سو در توسعه پایدار شهرها داشته است.

وی از دیگر مسائلی که در توسعه شهرداری‌ها باید مد نظر قرار داده شود را تامین منابع درآمدی پایدار برای شهرداری‌ها دانست و تصریح کرد: ابلاغ قانون مالیات بر ارزش افزوده تا حدودی توانسته از بار مشکلات شهرداری‌ها بکاهد اما این تنها بخشی از مشکلات است و تجربه ۱۰۰ ساله فعالیت شهرداری‌ها اثبات می‌کند که تامین منابع درآمد پایدار از جمله مباحثی است که می‌تواند شهرداری‌ها را به سوی ایجاد شهرهای موفق آینده سوق دهد.

شهردار اصفهان ادامه داد: حرکت به سوی شهرهای الکترونیکی، در آینده نیازمند توسعه زیر ساخت فناوری‌های اطلاعات روز دنیا است.

وی دستیابی به فناوری ارتباطات در مسائل شهری را مبنای حرکت به سوی دولت و شهرداری الکترونیک دانست و بیان کرد: شهرداری الکترونیک در واقع شهرداری شیشه‌ای است که این شفافیت می‌تواند تامین کننده اعتماد مردم به دولت‌ها باشد. شهردار اصفهان تاکید کرد: توسعه شهرداری‌ها مبنای توسعه شهرها است و اگر همت کنیم ظرفیت‌های قانونی برای حمایت از فعالیت‌های این نهاد وجود دارد.

شهردار اصفهان با انتقاد از روند کند حرکت شهرداری‌ها طی ۱۰۰ سال گذشته گفت: حمایت و تدابیر خاص وزارت کشور از شهرداری‌ها می‌تواند توانایی بالقوه این نهاد را در مدیریت شهری به فعلیت برساند و آن را تکامل دهد.

دکتر سید مرتضی سقائیان نژاد در آیین اختتامیه گرامیداشت یکصدمین سال تاسیس شهرداری‌ها در اصفهان با اشاره به اختیارات منحصر به فرد این ارگان برای اداره شهرداری‌ها اظهار داشت: به لحاظ مهیا نبودن ابزار لازم و چالش‌های پیش‌رو، شهرداری‌ها فاقد روند تکاملی بوده و هم‌اکنون نیازمند یاری وزارت کشور برای رسیدن به سطح رشد لازم هستند.

وی حرکت شهرداری‌ها به سوی شهرداری الکترونیکی را مستلزم شفاف‌سازی جایگاه اصلی این نهاد در قانون اساسی دانست و افزود: تعریف جایگاه شهرداری در نظام حقوقی کنونی می‌تواند آغازی برای حرکت نهاد مذکور به سوی ارائه خدمات بهتر به شهروندان شود.

شهردار اصفهان تصریح کرد: شهرداری به لحاظ دارا بودن ۱۰۰ سال تجربه، نهادی مستقل و توانمند در مدیریت شهری در تمام امور مربوطه است که می‌تواند با پیاده‌سازی طرح مدیریت واحد شهری محور ارائه خدمات به شهروندان باشد.

وی با تاکید بر نیاز شهرداری‌ها به نماینده‌ای در کابینه دولت و مجلس شورای اسلامی گفت: حضور نماینده‌ای از شهرداری در کابینه دولت و مجلس شورای اسلامی می‌تواند به صورت شایسته‌ای در کاهش ناراضی‌های مردمی تاثیر داشته باشد.



سرگذشت شهرداری

# عمری به قدمت تاریخ



○ محمود تخت‌کش‌ها

با ازدحام و ازدیاد جمعیت و کاهش توانایی‌اش برای اداره‌ی جمع‌کثیری که هر روز به آن افزوده می‌شد و نیازهای تازه‌ای پیدا می‌کرد روبه‌رو شد. کم‌کم ایالت‌ها و ولایت‌ها و استان‌ها و شهرها هر یک مدیریتی جداگانه با روش متفاوت برای اداره و ساماندهی پیدا کردند. در حقیقت آنچه امروز به نام شهرداری می‌شناسیم، همان موجودیتی است که تمام اجتماعات تاریخ به آن احتیاج داشتند و کمابیش آن را تشکیل می‌دادند؛ اما با کارکرد، روش‌ها و ماهیتی متفاوت. آنچه این تفاوت‌ها و ماهیت امروزی شهرداری را آشکار می‌کند شناخت سیر و روند شهرداری‌ها در تاریخ زندگی مدنی است و اینکه اساساً شهرداری چه بوده و امروز چیست.

«خسرو معتضد» محقق و مورخ معاصر، سابقه‌ی شهرداری‌ها را مربوط به قدیم‌ترین ایام پیش از اسلام می‌داند. به گفته او شواهدی از آن دوران نشان می‌دهد پاکیزه کردن شهر و روشن نگه داشتن چراغ در شب با وسائل محدود آن زمان صورت می‌گرفته است. تا اینکه در دوران ساسانیان محتسب در قالب سازمانی به نام شهر، پایه عرصه‌ی اداره‌ی شهر را می‌گذارد. این سازمان تلفیقی از شهرداری و پلیس امروزی بوده است. از آن جایی که احتساب در ایران همیشه به معنی جلوگیری از گناه بوده است یکی از کارهای محتسب‌های شهر نیز جلوگیری از ارتکاب گناه و معاصی، تنظیف شهر و پیشگیری از همه‌گیری بیماری‌ها بوده است. محتسب مراقب بود کسی مشروب نخورد، کار خلاف

اگر شهرداری را به عنوان سازمان و تشکیلاتی برای ساماندهی زندگی شهری و مدنی فرض کنیم، عمر آن به سال‌های بسیار دور بازمی‌گردد. می‌گویند زمانی که ایران امپراتوری بزرگی بود و ایرانیان آریایی قدرت برتر زمین شناخته می‌شدند؛ در زمان داریوش کبیر و پادشاهان مقتدر هخامنشی، ایران صاحب سیستم آب‌رسانی منظم و پیچیده‌ای بوده که آب مورد نیاز مردم را تامین می‌کرده است. نظام هماهنگ چاه و نامهرسان‌ها، مسافت‌ها را کوتاه و بی‌خبران را آگاه می‌کرد، کسانی نیز در همان زمان عهده دار روشنایی در شهر بوده‌اند. اولین بار کشتی ساخته می‌شود تا پل ارتباط و تعامل انسانی باشد و درنهایت تمام شواهد و ملزومات یک مجموعه‌ی منظم و منسجم برای اداره‌ی جامعه‌ی انسانی در دورترین اوراق و صفحات تاریخ دیده می‌شود. در حقیقت هرگاه عده‌ای گردهم می‌آیند تا به نام قومیت، ملت، هم وطن، شهروند یا هر عنوان دیگری در کنار هم زندگی کنند به زودی مجبور به اتخاذ روش‌هایی برای اداره‌ی این نوع زندگی و دفع آفات احتمالی آن می‌شوند. رفته‌رفته با بزرگ و بزرگ‌تر شدن جامعه انسانی، آدم‌ها در مرزهای کوچکتری به اداره‌ی زندگی شان پرداختند. زمانی یک امپراطوری برای تمام قلمرو و متصرفات وسیعش تصمیم می‌گرفت و همه را به یک روش اداره می‌کرد. تا اینکه دوران کشورگشایی و امپراطوری‌ها سر آمد؛ کشورها ادعای استقلال کردند و شدند کشورهای کوچک و کوچکتر. بعد از مدتی باز هم جامعه بشری

برای گفتگوی درباره‌ی پیشینه‌ی شهرداری‌ها، خدمت استاد معتضد رفتیم. چندانکه انتظار هم می‌رفت، حاصل مقاله‌ای شد بسیار دراز دامن که در هیچ‌یک از فضاها‌ی "ماهنامه" نمی‌گنجید! از سویی واپسین شماره‌ی "سده شهرداری‌ها" بود و چاره‌ای به‌جز چاپ آن نداشتیم. اگر چاپ نمی‌شد شاید آن نشست هیچ‌گاه سرانجام نمی‌یافت. بر آن شدیم که به هر شکلی شده مقاله را چاپ کنیم. پایان کار نگاشته‌ای از آب درآمد که به چکیده‌ای از حرف‌های ایشان می‌مانند تا گفتگو... به هر روی برگ سبزی بود... هدیه به تاریخ شهر.



به نام شهرداری و اداره‌ی پلیس تشکیل نشده بود. تا اینکه ناصرالدین شاه به اروپا رفت. ناصرالدین شاه قبل از رفتنش به اروپا خندقی را که دور شهر بود پر و شهر را بزرگ کرد. بعد از بازگشت از سفرش به فرنگ نیز تصمیم گرفت یک اداره‌ی نظمیه در ایران تأسیس کند. در مجموع دوران ناصرالدین شاه دوران تحولات اساسی در اداره‌ی شهری است. در دوره‌ی او یک فرد اتریشی به نام "کرشیش" برای اولین بار از تهران نقشه برداری می‌کند و تهران دارای چهار محله می‌شود. اسم‌نویسی محلات صورت می‌گیرد و بعد جمعیت را نیز سرشماری می‌کنند. در آن زمان رخت شویی بلایی بزرگ بود؛ مکانی به نام رختشوی‌خانه ساخته می‌شود تا مردم رخت‌هایشان را آنجا بشویند. خیابان‌ها را سنگ‌فرش می‌کنند با این اشکال که اسب‌ها روی آن می‌لغزیدند و سر می‌خوردند. از طرفی هم بسیاری از مشکلات هنوز باقی بود. سگ‌هایی که می‌مردند در خیابان‌ها می‌افتادند و کسی یا جایی مسوول برداشتن لاشه آنها نبود، قحطی و و با نیز تهدید بزرگی بود. گورستان‌ها همچنان داخل شهر بودند و شترها و الاغ‌ها و قاطرها با بارهایشان مردم را مجروح می‌کردند.

خسرو معتضد از داستان سرگذشت شهرداری رسید به سال ۱۲۷۵ ه.ق که "محمدخان احتساب آقاسی" مقرب الخاقان و رئیس احتساب الملک شد و بعد از او هم "چراغ علی خان سراج الملک" که کوچی سراج الملک در جنوب تهران به نام اوست به این سمت نائل شد. پس از این دو نیز "علی خان امین حضور" به ریاست احتساب الملک برگزیده شد. او دستور داد شهر را تمیز کنند. آبپاشی کنند و زباله‌ها را از شهر بیرون ببرند.

تا اینکه میرزا حسن احتساب‌الملک دفترچه‌ای به نام تنظیمات حسنه تنظیم می‌کند و دقیق‌تر به نظافت شهر می‌پردازد. در این زمان دو اداره وجود دارد؛ یکی اداره‌ی احتساب که کارش رسیدگی به گران‌فروشی است و دیگری اداره‌ی نظافت که عده‌ای سقا برای آب‌پاشی دارد و صد الاغ و قاطر برای خاکروب‌ه کشی که خاکروب‌ها را از شهر جمع‌آوری می‌کردند.

معتضد اشاره می‌کند به ناصرالدین شاه که در صحبت‌هایش مدام می‌گوید چرا تهران اینقدر تاریک و پاریس روشن است و با همین آرزو پایه‌های چراغ با فانوس شیشه‌ای می‌شود.

بعد از سفر دوم ناصرالدین شاه به فرنگ فردی به نام "کنت دمونت فور" رییس پلیس تهران می‌شود و وعده‌های دور و درازی می‌دهد مبنی بر اینکه تهران را مثل وین می‌کند، باغچه درست می‌کند و ... به شرط

قانون انجام ندهد، کسی بد مستی نکند، شوهری زنش را کتک زند و ... آن‌چنان‌که در اشعار شعرای بزرگ نیز بارها به نام و کار محتسب بر می‌خوریم.

معتضد با اشاره به کتاب "آداب الحسبه" یا "آیین شهرداری" ادامه می‌دهد: این کتاب که اثر ابن اخوه مصری است در قرن هشتم هجری قمری نوشته شده و حاوی مطالب عجیبی در مورد اداره‌ی شهر و یکی از اسناد ارزشمند بعد از اسلام در مورد این موضوع است. در این کتاب درباره‌ی آداب شهرداری، تمیزی و پاکیزگی شهر، از پاکیزگی مغازه‌های کباب‌پزی و حلیم‌پزی و قصابی و بقالی گرفته تا نظارت بر تمیزی مغازه‌های لبنیات فروشی و زولبیا با میه‌پزی سخن به میان آمده است. با توجه به روابط دوستانه‌ی ایران و مصر و علاقهای که شیعیان در مقطعی از تاریخ به دلیل حکام فاطمی به مصر داشتند، این کتاب تمام قلمرو اسلامی را در بر می‌گیرد. به صراحت می‌توان گفت که تمام روش‌های شهرداری از کنترل جمعیت تا نظارت بر محلات و مغازه‌ها و غذاها در دنیای اسلام وجود داشته و این درست زمانی است که اروپا به شدت از مدنیت و مفاهیم مدنی به دور بود و در دوران "اسکولاستیک" یعنی دوران انزوا و عقب ماندگی و تحجر به سر می‌برد. به‌عنوان نمونه حمام در شرق بسیار متداول بود و در هر کوی و برزن، نزدیک هر مسجد یک حمام وجود داشت، در غرب، در زمان لویی چهاردهم کسی حمام نمی‌رفت. آن‌چنان‌که "ادوین پا هلو" مورخ آمریکایی در کتابش به نام "انسان در تکاپوی تمدن" می‌نویسد که وقتی خانم‌ها می‌خواستند به تاتر بروند از شدت آلودگی با پنجه‌هایی از عاج، چوب یا آهن بدن خود را می‌خاراندند و این درست زمانی است که ما در ایران حمام‌های عمومی داشتیم که از مردم پول نمی‌گرفتند. در اشعار مولوی و سعدی نیز کاملاً به این نکته اشاره شده که حمام از ضرورت‌های زندگی مردم بوده است.

معتضد در مورد اقدامات دیگر اداره‌ی احتسابیه در زمان‌های مختلف ادامه می‌دهد: "از اوایل سلسه قاجار نیز اقداماتی انجام می‌گرفته، برای مثال تهران نیاز به آب پیدا کرد و دولت وقت ناچار شد آب را به تهران بیاورد. "حاج میرزا آقاسی" نخست وزیر محمد شاه نخستین کسی بود که اقدامات لازم برای انتقال آب کرج به تهران را انجام داد و با جاری ساختن یک نهر آب را به تهران آورد. بعدها «میرزا تقی خان امیرکبیر» کار نا تمام او را تمام کرد. آب کرج برای همیشه و به شکلی منظم‌تر به تهران آورده شده و قرار شد ماهی ده شبانه روز آب جاری به کل کشور داده شود. در این زمان هنوز مجموعه‌ای



نامگذاری شده بودند مانند خیابان یوسف‌آباد و حسن‌آباد به نام‌های شکوفه و ژاله و لاله زار و شاه‌رضا (منظور امام رضا(ع)) نام می‌دهند. از سال ۱۳۱۶ اسامی گذرایی که نام‌های مناسبی نداشتند نیز تغییر می‌کند.

معتضد تاریخ شهرداری در دوران پهلوی را چنین بازگو می‌کند: این روند ادامه پیدا می‌کند تا اینکه به دوران پهلوی می‌رسیم. دورانی که نفت ایران را پولدار کرد، وضعیت مالی دولت مناسب‌تر شد و اقدامات مناسبی در زمینه‌ی اداره‌ی شهر انجام گرفت. در دوران ۲۰ ساله‌ی رضاشاه، شهرداری بیشتر شکلی نظامی داشت و در حقیقت وظیفه اصلی شهرداران از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۲۰ این بود که تهران را به‌صورت شهری اروپایی درآوردند. این کار با کمک آلمان‌ها، ایتالیایی‌ها، رومانیایی‌ها و چکسلواکی‌ها بسیار خوب پیش رفت.

ایستگاه راه آهن احداث شد. میدان توپخانه و بهارستان ساخته شد. کارخانه‌های برق زیادی برپا شد و بعد از ۳۴ سال تهران دارای آب لوله‌کشی شد. و در نهایت دیکتاتور در بیست سال حکومتش اقدامات مناسبی برای بهبود وضعیت شهر انجام داد و البته نفوذ آلمان و پول نفتی که در دوران او بود، در زمان قاجار وجود نداشت و امروز نیز شهرداری این است که می‌بینیم.

آنگونه که تاریخ و محققان و مورخان چون خسرو معتضد روایت می‌کنند، آنچه امروز به نام شهر و شهرداری می‌شناسیم موهبتی است که در گذر ایام و رنج و مشقت و زحمت بسیار گذشتگان حاصل شده است. نسلی آزمون و خطا کردند، کاستی‌های بسیار تحمل کردند، بیماری‌ها و مرگ و میرهای بسیار دیدند و... تا آموختند چگونه یک مرکز تمدن را اداره کنند و آموخته‌هایشان را به نسل‌های بعد آموختند تا شهر هویت و معنای حقیقی خود را پیدا کند. باشد تا نسل‌های آینده شهری به مراتب زیباتر، آرام‌تر و ایمن‌تر را از پدرانشان به ارث برند.



آنکه ۵۰ هزار تومان بگیرد که البته شاه این مبلغ را به او نمی‌دهد.

معتضد تاکید می‌کند که با تمام این اقدامات برای اداره شهر، تهران هیچ وضع خوبی نداشت او ادامه می‌دهد: «بر خلاف تصور بسیاری که یا می‌نویسند یا فیلم می‌سازند یا می‌گویند که تهران خیلی زیبا و شکیل بوده واقعیت چیز دیگری است. بزرگترین مشکل شهر آب بود؛ چنانچه "ویلیکی" معاون رئیس جمهور آمریکا در زمان محمدرضا پهلوی می‌گوید: «آب تهران صبح‌ها آبی است آغشته به کثافات و بعد از ظهرها کثافتی است آغشته به آب». در تهران ۸۰ نوع بیماری پدیدار می‌شود. ۹۵ درصد مردم بی سواد بودند، وقتی شاه می‌خواست از جایی عبور کند سوپورها که نامشان از زمان ناصرالدین شاه متداول شده بود؛ خاکروبه‌ها را در جوی آب می‌ریختند و همین آب راهی خانه‌های مردم می‌شد. بیماری وبا همه‌گیر شد و ۶۰ هزار نفر را می‌کشت. زن‌ها اغلب چون در سنین کم ازدواج می‌کردند بر اثر زایمان می‌مردند. در هر محله یک گورستان بود. زمستان‌ها وقتی برف می‌آمد، گرگ‌ها از خارج شهر می‌آمدند و مرده‌ها را می‌خوردند. تابستان‌ها هم وقتی سیل می‌آمد مرده‌ها از زیر خاک بیرون می‌آمدند. در این وضعیت یکی از افرادی که به بهبود اداره‌ی شهر کمک کرد "کریم خان مخبرالسلطنه" بود. در زمان ریاست "کنت مونت فور" وقتی بیماری وبا همه‌گیر شد "کریم خان مخبرالسلطنه" اقدامات مناسبی انجام و آن‌ها را با ارباب به بیرون شهر منتقل و دفن کرد و خودش نیز در اثر وبا درگذشت.

معتضد در پاسخ به این سوال که مشروطه با توجه به تصویب قانون بلدیة چقدر در روند رشد شهرداری‌ها نقش داشته است، می‌گوید: مشروطه نقش مهمی در این روند نداشت، فقط قانونی تصویب کرد که چندان هم اجرا نشد. در واقع سابقه‌ی اداره‌ی بلدیة به زمان "سیدضیاء طباطبایی" و کودتای ۱۲۹۹ بازمی‌گردد. شهرداری را فرنگی‌ها پایه‌گذاری کردند. سیدضیاء نیز که مدتی در فرانسه و روسیه زندگی کرده بود اداره‌ی بلدیة را در ایران پایه‌گذاری کرد. در زمان کار این اداره اندکی شهرسازی صورت می‌گیرد خیابان‌های شهر با نور برق روشن می‌شود و در نهایت شهر سنگفرش می‌شود. که البته از ۱۳۱۲ به تقلید از آمریکایی‌ها و آلمانی‌ها آسفالت جای سنگ‌فرش‌ها را می‌گیرد. از دیگر اقدامات سیدضیاء این بود که مغازه‌ها حق استفاده از کلمات به زبان لاتین یا هر زبان غیرفارسی را روی درب یا شیشه‌ی مغازه نداشتند. در این زمان خیابان‌هایی که به اسم افراد



## ساماندهی حمل و نقل در ۱۵ شهر آذربایجان غربی

وی فرهنگساز و مدیریت شهری را عاملی برای جلوگیری از مشکلات در شهرها اعلام کرد و گفت: هم اکنون اجرای طرح پارکبان برای جلوگیری از معضلات حمل و نقل در ارومیه شروع شده و به زودی اجرای این طرح در شهر خوی هم آغاز می شود. مدیر کل پایانه های استان نیز در این جلسه گفت: وضعیت حمل و نقل و ناوگان مسافری شهرستان ماکو با توجه به اعطای تسهیلات از محل بنگاه های زودبازده به متقاضیان و خرید خودروهای عمومی بالاتر از حد مطلوب در استان است.

طرح ساماندهی حمل و نقل در ۱۵ شهر استان آذربایجان غربی اجرا می شود. محمدباقر داریانی معاون امور عمرانی استاندار آذربایجان غربی در جلسه شورای ترافیک آذربایجان غربی در شهرستان ماکو افزود: نبود طرح جامع ساماندهی حمل و نقل باعث به وجود آمدن بسیاری از مشکلات حمل و نقل شهری شده است. وی بر اجرای طرح های مناسب برای ساماندهی حمل و نقل شهری تاکید کرد وی افزود: طرح جامع ساماندهی حمل و نقل از مصوبات هیئت دولت در مرکز استان است که برای اجرای آن پنج میلیارد ریال تصویب شده است.

## جمع آوری مکانیزه زباله در اسلامشهر

غیب اله زاده درباره مزایای اجرای این طرح گفت: در جمع آوری مکانیزه زباله کارگران کمتری استفاده خواهند شد و سایر کارگران خدماتی فعالیت هایی مانند پاکیزگی معابر و کوچه ها را انجام می دهند. وی افزود: با اجرای این طرح روزانه سه نوبت زباله جمع آوری می شود. شهردار اسلامشهر تصریح کرد: این طرح به صورت آزمایشی در یکی از مناطق اسلامشهر اجرا شد و با شناسایی مشکلات و رفع آنها اجرای طرح در همه مناطق شهر آغاز خواهد شد.

طرح مکانیزه جمع آوری زباله با حضور مدیر کل خدمات شهری استانداری تهران در اسلامشهر به بهره برداری رسید. "محمد غیب اله زاده" شهردار اسلامشهر گفت: برای اجرای این طرح دو هزار و ۵۰۰ مخزن مخصوص نگهداری زباله نصب شده است و از ۲۵ دستگاه خودرو برای جمع آوری زباله استفاده می شود. وی افزود: برای اجرای این طرح یک میلیارد و ۸۰۰ میلیون تومان هزینه شده است و شورای اسلامی شهر قصد دارد برای توسعه این طرح تا ۳ میلیارد تومان اعتبار تصویب کند.

## جمع آوری مکانیزه زباله در آمل



و ارائه خدمات بیشتر و مطلوبتر به شهروندان جمع آوری زباله در شهر آمل به دو پیمانکار واگذار شده است.

در شهر آمل به طور میانگین روزانه حدود ۱۷۰ تن زباله جمع آوری می شود که در سال گذشته برای رفت و روب، حمل و دفن بهداشتی این زباله ها ۱۸ میلیارد ریال هزینه شده است. شهردار آمل با اعلام این خبر گفت: به زودی ماشین جمع آوری زباله به صورت تمام اتوماتیک و ماشین شستشوی جداول خریداری و به ناوگان ماشین آلات خدمات شهری اضافه می شود. در این راستا شهرداری آمل با کمک سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور یک دستگاه ماشین حمل زباله سرپوشیده خریداری کرده است. حسین علیزاده افزود: باتوجه به گسترش روزافزون شهر

# کارگاه تخصصی هم‌اندیشی چالش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای برگزار شد

روانی، فرهنگی، علمی، مدیریتی و تکنولوژی مورد بحث قرار گرفت و ضرورت توجه به مناطق مرزی و امنیت مرزها در برنامه‌ریزی منطقه‌ای ایران مورد تأکید قرار گرفت.

در ادامه روند منطقه‌گرایی و بازگشت مجدد به «برنامه‌ریزی منطقه‌ای» و «منطقه» به دنبال طرح مجدد بحث هویت‌یابی مجدد محدوده‌های جغرافیایی با تأکید بر عناصر فرهنگی چون زبان، مذهب و امثال آن در مقابله با مسخ هویت و تحلیل آن در فرایند جهانی شدن مطرح شد. تفاوت در نگرش آمایش سرزمین و طرح‌ریزی کالبدی به عنوان دو شیوه نگرش در برنامه‌ریزی منطقه‌ای ایران که اولی بیشتر به دنبال مدیریت و بهره‌وری سرزمین، رفع عدم تعادل‌ها، تعیین قطب‌های رشد و توسعه و امثال آن و دومی غالباً در پی توسعه پایدار، تناسب اراضی جهت توسعه شهرها و تدوین شبکه شهری و مانند آن است، مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت.

در ادامه، جلسه پرسش پاسخ برگزار و موارد زیر در آن مطرح شد:

- ضرورت تداوم و توجه به حرکت نهاد سازی، ظرفیت‌سازی و تمرکز زدایی اداری و سازمانی بر اساس برنامه سوم و چهارم پس از انقلاب.
- توجه به آثار سوء حذف و فقدان نهاد مدیریت و برنامه‌ریزی در سطح ملی و منطقه‌ای
- ضرورت توجه به چالش ایمنی و امنیت در طرح‌های منطقه‌ای و کلانشهرها
- ضرورت برنامه‌ریزی با مردم و از موضع مردم در کلیه سطوح برنامه‌ریزی
- ضرورت توجه به بنیادهای نظری و تقویت ابعاد تکنیکی برنامه‌ریزی‌های ناحیه‌ای و منطقه‌ای و در عین حال توجه به اجتماعات محلی
- ضرورت ارتباط برنامه‌ریزی بخشی با برنامه‌ریزی فضایی
- ضرورت تشخیص و تعیین جایگاه واقعی «برنامه» «برنامه‌ریز» «برنامه‌ریزی» و نحوه مشارکت آن در اجرا
- ضرورت اجرا برنامه و توجه به تعامل برنامه‌ریز، سیاست‌گذار و مجری در اجرای و مشخص کردن جایگاه برنامه‌ریزان
- ضرورت واقع‌گرایی بیشتر برنامه‌ریزی و دوری از آرمانگرایی
- ضرورت جایگزینی مبانی مهندسی با مبانی اقتصادی - اجتماعی برنامه‌ریزی با توجه به تحولات سال‌های اخیر کشورها و دیگر کشورها
- ضرورت بازنگری در آموزش و پژوهش در برنامه‌ریزی منطقه‌ای و تقویت جایگاه آن در کشور
- ضرورت بومی‌سازی و بسترسازی تولید اندیشه و علمی در حوزه برنامه‌ریزی توأم با تدارک نرم افزارها، سخت افزارها و امکانات و ابزارهای لازم.

نخستین کارگاه هم‌اندیشی در ارتباط با چالش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایرانی به همت گروه برنامه‌ریزی اجتماعی و توسعه منطقه‌ای با حضور اساتید و صاحب‌نظران و از جمله دکتر ارجمندیا، دکتر جمعه پور، دکتر حاتمی نژاد، دکتر حاج یوسفی، دکتر خاکساری، دکتر مطوف، دکتر شفیق، دکتر شیخی، دکتر علاءالدینی، دکتر عظیمی، دکتر لطیفی و جمعی از دانشجویان و کارشناسان ارشد توسعه منطقه‌ای و برنامه‌ریزی اجتماعی در محل سالن ارشاد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی برگزار شد.

در این کارگاه یک روزه ابتدا سوابق برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران از آغاز تا برنامه سوم پیش از انقلاب مطرح شد و برنامه چهارم به عنوان برنامه‌ای جامع با توجه به ابعاد اجتماعی، تمرکز زدایی و نیز برنامه ششم (اجرا نشده) به عنوان برنامه‌ای کارشناسی شده در مقابل برنامه پنجم (پس از تجدید و افزایش بودجه به دو برابر و تورم و بحران ایجاد شده ناشی از حرکت غیر کارشناسی، عدم تعادل‌های منطقه‌ای، رواج فساد، حاشیه نشینی، ...) مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

در این کارگاه ارتباط بین برنامه‌ریزی در ابعاد اقتصادی، و اجتماعی و جغرافیایی (فضایی) و نسبت آن با برنامه‌ریزی منطقه‌ای و چالش‌های آن مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و برنامه‌ریزی به عنوان فرایندی فرامهندسی مبتنی بر مهندسی اجتماعی یاد شد. همچنین ضرورت توجه به ابعاد تکنیکی و آموزش فنون برنامه‌ریزی و ضعف نظام آموزشی در این رابطه به عنوان چالشی قابل توجه مورد تأکید قرار گرفت. در این رابطه نقطه نظرات متفاوتی مبنی بر تحول در نگرش تکنوکراتیک به برنامه‌ریزی و کمی و ریاضی به سوالات بسیار پیچیده برنامه‌ریزی منطقه‌ای و ضرورت مشارکت مردمی و برنامه‌ریزی از پایین به بالا ارایه شد. در همین رابطه فراهم آوردن بستر این شکل از برنامه‌ریزی به نحوی که بتوان پاسخ‌ها را از سطح محل و منطقه دریافت و با نگرش کلان به راهبردهای برنامه‌ای تبدیل کرد، مورد تأکید قرار گرفت.

رفع حاکمیت تمرکزگرا، جلب مشارکت مردم و مسوولان محلی در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی منطقه‌ای و ضرورت توجه به توسعه پایدار نیز از مواردی بود که در این کارگاه به آن پرداخته شد. در ادامه ضرورت توجه به بنیان‌های نظری و فلسفی در برنامه‌ریزی و واقع بینی منطبق با شرایط ملی و منطقه‌ای و فراهم کردن بستر تمرکز زدایی در سطوح مختلف مورد بحث قرار گرفت. از منظر طرح راهبردی - ساختاری تهران، نگاه راهبردی و سپس ساختاری به عنوان رویه تعریف برنامه‌ریزی در عرصه کلانشهرها و مناطق شهری مورد تأکید قرار گرفت و فقدان این نگرش و مدیریت مرتبط با آن مشکلات عمده کلان شهر تهران به عنوان «ام‌القرای جهان اسلام» یاد شد. در فراز دیگری از مباحث کارگاه برنامه‌ریزی بحران با توجه به سانحه خیزی بالای سرزمین ایران و آسیب‌پذیری ناشی از آن در ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، روحی



## تولید روزانه ۲۵۰ تن زباله در ساری



با شهرداری همکاری می‌کنند باید به‌صورت قانونی همه حق و حقوق کارگران تحت پوشش را پرداخت کنند.

شهردار ساری در جمع پرسنل خدمات شهری میزان تولید روزانه زباله را ۲۵۰ تن اعلام کرد و افزود: سرانه تولید زباله هر شهروند ۷۵۰ گرم است که این آمار خوبی نیست و باید میزان تولید زباله کاهش پیدا کند.

سیدعلی حجازی گفت: روزانه حدود ۳۰۰ نفر و همچنین ۲۳ دستگاه خودرو، کار جمع‌آوری زباله را در سطح شهر عهده‌دار هستند و از شهروندان درخواست می‌شود در این راه شهرداری را یاری نمایند. شهردار ساری همچنین از کارگران شهرداری خواست در نظافت عمومی شهر، نظم و انضباط را رعایت کنند. وی در ادامه افزود: کلیه پیمانکاران بخش خصوصی که

## بازسازی اسکله‌ی شهید حقانی بندرعباس

"یحیی خادمی" اعتبارات لازم برای اجرای این طرح‌ها را ۶۵ میلیارد ریال اعلام کرد و افزود: شهرداری بندرعباس، اسکله و فضای مورد نیاز برای تجهیز کارگاه را در اختیار اداره کل بنادر و کشتیرانی استان هرمزگان قرار داده است. با بازسازی اسکله شهید حقانی بندرعباس میزان تردد مسافران و گردشگران به جزیره‌های قشم و هرمز افزایش می‌یابد.

بازسازی اسکله شهید حقانی بندرعباس در دستور کار شهرداری و اداره حمل بنادر و کشتیرانی قرار گرفت. معاون خدمات شهری شهرداری بندرعباس با اعلام این خبر گفت: این اسکله در مرکز شهر بندرعباس قرار گرفته و برای شهروندان و مسافران دارای اهمیت ویژه‌ای است که با حمایت استاندار، مقرر شد طرح‌های عمرانی آن از سوی اداره کل بنادر و کشتیرانی به‌اجرا درآید.

## طرح‌های عمران شهری در پیرانشهر



این شهرداری به منظور توسعه فضای سبز و احداث زمین‌های ورزشی، چندین پارک محله‌ای ایجاد می‌کند این شهرداری ساماندهی محوطه یادواره شهدای حاج عمران در نزدیکی نقطه صفر مرزی را در دست اجرا دارد و ایجاد ۶ واحد زمین بازی کودکان در پارک‌ها و محله‌های این شهر از دیگر اقدامات شهرداری پیرانشهر است.

طرح بزرگ احداث کمر بندی جدید و کمر بند سبز شهری به طول ۴ کیلومتر در پیرانشهر اجرا می‌شود. این پروژه با توجه به موقعیت جغرافیایی منطقه و وجود بازارچه مرزی حاج عمران و اهمیت پیرانشهر در ترانزیت کالا، به‌عنوان پلی برای ارتباط با شهرهای مختلف کشور به عراق ضروری به نظر می‌رسد. در فاز اول این پروژه یک چهارم از آن اجرا می‌شود که تا به حال ۲۰ درصد پیشرفت فیزیکی داشته است.

همچنین شهرداری پیرانشهر در چندین پروژه مهم شهری مشارکت دارد. مشارکت با اداره میراث فرهنگی برای احداث هتل سه ستاره و نیز احداث موزه میراث فرهنگی و تاریخی پیرانشهر از طریق واگذاری زمین، مشارکت با امور صنفی در تهیه و احداث شهرک صنایع و مشاغل آلاینده شهری از طریق واگذاری ۱۲ هزار متر مربع زمین.

شهرداری پیرانشهر همچنین در احداث کارخانه بازیافت زباله‌های شهری و تهیه کمپوست نیز مشارکت داشته است.



## اجرای طرح جامع شهری در ۲۰ شهر خوزستان

رئیس سازمان مسکن و شهرسازی خوزستان از آغاز اجرای طرح جامع شهری در ۲۰ شهر استان خبر داد.

و دشت آزادگان را از جمله این شهرها برشمرد و افزود: این طرح‌ها با اعتبار بیش از ۲۰ میلیارد ریال اجرا و تا پایان امسال به مرحله تدوین می‌رسد. وی هدف از اجرای این طرح‌ها را تدوین سند راهبردی، توسعه فعالیت‌های عمرانی هر شهر اعلام و تصریح کرد: در طرح جامع شهری محدوده و حوزه استحفاظی شهر، شیوه ساخت، توزیع خدمات در سطح شهر و ساخت واحدهای تجاری، آموزشی و فضاهای مسکونی تا ۲۰ سال آینده در نظر گرفته می‌شود. رئیس سازمان مسکن و شهرسازی خوزستان با بیان اینکه تاکنون طرح جامع شهری برای ۱۴ شهر استان تدوین شده است، گفت: تا سه سال آینده برای همه شهرهای استان طرح جامع شهری تدوین می‌شود.

دهقانی، خرمشهر، دزفول، گتوند، لالی، هفتگل،



## ۳۲۸ دستگاه اتوبوس برای ناوگان اتوبوسرانی شهری

اهداف تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۸۶ در زمینه توسعه حمل و نقل عمومی شهری منعقد شده بود. این اتوبوس‌ها توسط کارخانه‌های اتوبوس‌سازی داخلی تولید شده که از سوی وزارت کشور برای اضافه شدن به ناوگان اتوبوسرانی شهری تحویل شهرداری‌ها شد.

۱۷/۵ درصد بهای هر دستگاه از اتوبوس‌های مزبور از سوی شهرداری‌ها پرداخت شد و ۸۲/۵ درصد مابقی از سوی دولت واز محل اعتبارات تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۸۶ کشور پرداخت شده است.

۳۲۸ دستگاه اتوبوس درون‌شهری ساخت کارخانه‌های خودروسازی داخلی در اجرای تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۸۶ و با هدف گسترش حمل و نقل عمومی شهری پس از تحویل به وزارت کشور به ناوگان اتوبوسرانی شهری کشور اضافه شد. از این تعداد ۱۶۰ دستگاه ساخت کارخانه ایران خودرو و ۷۰ دستگاه ساخت کارخانه شهاب خودرو است. همچنین ۶۳ دستگاه اتوبوس توسط کارخانه عقاب افشان و ۳۵ دستگاه توسط کارخانه پیشرو یدک ساخته و تحویل شده است. قرار داد ساخت این اتوبوس‌ها با هدف تحقق





## بهره برداری از ۱۱ طرح عمران شهری در بوشهر

فارس مقابل درب دوم نیروی هوایی با اعتبار یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون ریال نیز آغاز شده است.

وی گفت: این میدان با مساحت ۸۰۰ متر مربع احداث می‌شود که اطراف این میدان نیز سه باند استاندارد چهار متری طراحی شده است که از سمت شمال به خیابان



۱۱ طرح عمران شهری، با حضور استاندار، نماینده مردم بوشهر، گناوه، دیلم در مجلس، اعضای شورای شهر و خبرنگاران در بوشهر به بهره‌برداری رسید. شهردار این شهر در این آیین، باند دوم گذر ۳۵ متری ساحلی به طول حدود سه کیلومتر و اعتبار ۱۱۰ میلیارد ریال را از مهمترین

پروژه‌های عمران شهری عنوان کرد و گفت: هدف از اجرای این طرح تسریع و تسهیل در بهبود عبور و مرور و حمل و نقل شهری و مدیریت سلامت، کاهش تصادفات و بالا بودن ضریب ایمنی شهروندان، استفاده از چشم انداز طبیعی و مناظر ساحلی و امکان توسعه زیرساخت‌های گردشگری و تفرجگاهی در ساحل است. "شاهپور رجایی" افزود: پارک محله‌ای علی آباد، محوطه سازی مقابل مقبره شیخ حسین، آسفالت خیابان ۶۰ دستگاه فرهنگیان، پیاده روسازی خیابان صفوی، خیابان در مانگه خبیر، خیابان امام (ره)، تکمیل خیابان‌های فرهنگ، بهمنی و خیابان غربی عمارت ملک و پارک محله ای شنبیدی در مجموع با اعتبار ۳۵ میلیارد ریال از دیگر طرح‌هایی است که همزمان با افتتاح باند دوم خیابان ساحلی به بهره‌برداری رسیده است. شهردار بوشهر یادآور شد: عملیات اجرایی میدان خلیج

۲۴ متری و از جنوب به خیابان ۳۵ متری خلیج فارس منتهی خواهد شد. رجایی ادامه داد: مدت زمان اجرای این طرح که با هدف ساماندهی ترافیک و بهبود عبور و مرور شهری اجرا شده، شش ماه است. شهردار بوشهر در ادامه از آغاز عملیات اجرایی پارک ساحلی بوشهر با اعتبار اولیه پنج میلیارد ریال یاد کرد و گفت: برای اجرای این طرح ۸۱ هزار متر مربع زمین از منطقه ساحلی استحصال می‌شود که این طرح ۵۰ میلیارد ریال اعتبار نیاز دارد. وی افزود: برای توسعه خیابان ساحلی بوشهر اجرای دیوار حفاظتی گذر ساحلی به طول هزار و ۷۰۰ متر، ساخت پیاده‌رو به طول هزار و ۷۰۰ متر، اجرای فضای سبز و میلمان شهری و تامین روشنایی و نورپردازی ساحل با اعتبار ۱۶ میلیارد ریال در سال جاری در دست اقدام است.

## اصلاح بیش از ۸۵ درصد از ساختار تشکیلاتی شهرداری‌های کشور

کارشناسی را در دست اجرا دارد. "محمد باقر داریانی" با بیان اینکه آذربایجان غربی در ساماندهی نیروهای شاغل در حوزه‌های مختلف شهری پیشگام است، افزود: «در کنار ساماندهی ساختار تشکیلاتی، توجه به امر ایجاد انگیزه برای بهبود نظام مدیریتی و خدماتی ضروری است و مدیران باید در تحقق و این امر کلیدی اهتمام ورزند.

در ادامه این همایش سرپرست دفتر امور شهری استانداری آذربایجان غربی به اجرای طرح ساماندهی ساختار نیروی انسانی در شهرداری‌های استان اشاره کرد و افزود: از ۳۶ شهرداری استان آذربایجان غربی، ۱۲ شهرداری تازه تأسیس، فاقد بدنه سازمانی بودند که در این طرح ساماندهی شدند.

"علی داداش‌زاده" تصریح کرد: با اجرایی شدن طرح اصلاح ساختار نیروی انسانی، ۲۵ درصد پرسنل شهرداری‌های استان به مدرک کارشناسی ارتقاء می‌یابند.

مدیر دفتر تشکیلات و نیروی انسانی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور ضمن تأکید بر اصلاح ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها اعلام کرد: بیش از ۸۵ درصد از ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها اصلاح شده است.

"محسن کوشش‌تبار" که در همایش شهرداران استان آذربایجان غربی در مهاباد سخن می‌گفت بر افزایش سطح علمی کارکنان شهرداری تأکید و خاطر نشان کرد: کارگرانی که ارتقاء علمی پیدا کنند با شرکت در آزمون استخدامی و قبولی در آن در بدنه شهرداری مشغول به فعالیت می‌شوند.

معاون امور عمرانی استانداری آذربایجان غربی نیز در این همایش با اشاره به نام‌گذاری سال جاری به نام سال شکوفایی و نوآوری گفت: اصلاح ساختار ناکارآمد و رنجور شهرداری‌ها در راستای تحرک بخشی و افزایش کارآمدی این مجموعه بزرگ خدماتی در شکوفایی و ارتقاء شاخص‌های خدماتی در جامعه شهری است و در این زمینه دولت نیز برنامه‌های



## اخباری کوتاه از آغازهای سده

و پسین نگاهها را به صفحات روزنامه‌های می‌افکنیم که رخدادهای شهری سرزمین ما را به امانت در دل هزارتوهای کاغذی‌اش نگاه داشته است. صفحات کهنه‌ی روزنامه اطلاعات را ورق می‌زنیم، گنجینه‌ای ستودنی از زمان‌های خیلی دور. به رخدادهایی می‌نگریم از شهرهای دور و نزدیک، شهرهای کوچک و بزرگ. رخدادهایی از سال ۱۳۰۷ خورشیدی، نزدیک به ۸۰ سال پیش. خواندن رخساره‌های زندگی پدرانمان در آن روزگار، چه قدر شگفت‌انگیز است و عجیب برای ما که در این سوی زمان ایستاده‌ایم. ... و این شاید آخرین گلچین «اخباری کوتاه از آغازهای سده» باشد و شاید هم تا وقتی دیگر و سده‌ای دیگر که آیندگان با شیوه‌های خود به سراغش بروند.

حدیثه گرشاسبی

### پرواز به دماوند و پرواز شهری

روز جمعه ۲۳ شهریور ماه جاری ساعت ۶ و ساعت هفت و نیم صبح پروازهایی ب دماوند خواهد شد. قیمت بلیط ۱۵ تومان و تا روز ۵ شنبه ساعت ۶ بعدازظهر در دفتر یونکرس واقع در لاله‌زار فروخته میشود.

بعدازظهر روز مذکور از چهار ساعت و نیم الی شش ساعت و نیم پروازهایی از برای طهران و اطراف خواهد بود. در تمام این مدت طیاره چی جوان آلمانی آقای کنیک وارت هاورن با طیاره ۱۸ اسبه خود که از برلین تا طهران پرواز کرده‌اند نمایشاتی خواهد داد.

۲۰ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۷۷

### تأسیس قبرستان

از رشت اطلاع میدهند که جمعی از محترمین در نظر گرفته‌اند در سه نقطه شهر قبرستان‌های جدیدی احداث نمایند. برای پیشرفت این نظریه از طرف آقای معتمد همایون مژده‌ی دعوتی از طبقات مختلفه بعمل آمده و تصمیم گرفته شد که مطابق نقشه و ترتیب آبرومندی با موافقت و جلب نظریه بادیه و صحیه محل سه قبرستان جدید احداث نمایند.

۲۱ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۷۸

### بافت

دیروز اداره بلدییه بریاست آقای شیبانی مفتوح و کلیه رؤسای دوائر برای بر پا کردن بیرق شبر و خورشید حضور داشتند پس از صرف شبرینی قریب غروب بیرق افراشته و مجلس ختم شد.

۲۱ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۷۸

### کارخانه چراغ برق عراق (اراک)

این دو گراور یکی قسمت داخلی و دیگری قسمت خارجی کارخانه چراغ برق را نشان میدهد. این کارخانه از طرف هیئتی از تجار عراق بنام شرکت چراغ برق عراق تأسیس گردیده و بوسیله شرکت تجارتنی زرتشتیان که خود این تجارتخانه نیز سهیم می‌باشد از کارخانه‌های معروف آلمان خریداری و وارد شده است. کارخانه فوق سه هفته قبل در عراق رسماً افتتاح یافت و تاکنون دوهزار رشته چراغ برق در شهر عراق داده است و استعداد پنج‌هزار چراغ را دارد. چهارصد عدد از این عده چراغ را بلدییه شهر در خیابان‌ها و کوچه‌ها دائر نموده است، این اقدامات که باعث آبادی و ترقی شهرها است مایه بسی خوشوقتی و امیدواری است انتظار داریم تجار و سرمایه‌داران هر شهر متدرجا در صدد وارد کردن کارخانجات برق برآمده شهرهای تاریک را روشن ساخته منافع خود و عامه واصل تجدد و ترقی خواهی خویش را تضمین نمایند.

۲۲ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۷۹



## تقاضای بودجه

چون حواله بودجه مصوبه بلدیة اصفهان تاکنون به مالیه محل صادر نشده است حکومت آنجا از وزارت داخله تلگرافاً تقاضا که هر چه زودتر حواله بودجه صادر و ابلاغ گردد. مراتب به وزارت مالیه مراجعه گردیده است.

۲۵ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۸۱

## خریداری کشتی اطفائیة

در تعقیب تصویب خریداری یک فروند کشتی اطفائیة برای اداره بندر پهلوئی از طرف هیئت دولت و ابلاغ آن بوزارت فواید عامه نماینده آن وزارتخانه با چند نفر از کمپانی‌های کشتی‌سازی داخل مذاکره شده و در نتیجه مطالعات لازمه پیشنهاد کمپانی کشتی‌سازی شهر هامبورگ آلمان مورد قبول واقع و دستور ساختمان کشتی مذکور داده شده است - کشتی مذکور برای اطفاء حریق‌هایی که در کشتی‌ها با سواحل بحر خزر اتفاق میافتد بکار برده خواهد شد و قیمت آن در حدود ۱۵۰ هزار تومان خواهد بود.

۲۷ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۸۳

## تعمیر پل بندرجز

چون پل جلوی گمرک بندر جز خراب و محتاج تعمیر فوری است برای تعمیر آن قراردادی با اداره کشتی‌رانی کامپار شوروی بسته شده و مخارج تعمیر در حدود ۶۰۰۰ تومان برآورده شده است - تقاضای اعتبار آن صادر و قریباً پس از صدور حواله شروع بتعمیر پل مذکور خواهند کرد.

۲۷ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۸۳

## تبریز؛ بستن سد

برای ازدیاد آب شهر که آب کوه سهند را بوسیله بستن سد بشهر بیاورند در نظر گرفته شده است. یکنفر متخصص از هلاند جلب نمایند و مقرر گردیده است که امسال از وجوه بلدیة بالغ بر سه هزار تومان برای اینکار صرفه‌جویی شود.

۲۷ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۸۳



## ساری

دیروز حکمران وجوه معاریف و متمولین را دعوت کرده در خاتمه دادن ساختمان مریض‌خانه پهلوئی بیانات مفصلی ایراد که موقه شده است شهر دارای مریض‌خانه آبرومندی باشد لازم است این بنا که برای احیای نفوس است قبل از زمستان خاتمه یابد و کمیسیون ۱۲ نفری تشکیل شود در خاتمه قرار شد کمیسیون در منزل آقای دکتر سنک نماینده مجلس شوری تشکیل شد مصارف ساختمانی قریب ۷ هزار تومان برآورد شده است.

۲۷ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۸۳

## ساختمان سد اهواز

دو نفر متخصصین سدسازی که از فرانسه برای ساختمان سد اهواز وارد و در خدمت سندیکا میباشند اخیراً با وسایل میکانیکی امتحانات عمق کف رودخانه را خاتمه داده و فعلاً مشغول تهیه وسائل ساختمان‌اند که هرچه زودتر شروع نمایند - مسیر آن هم از داخل شهر اهواز و یک قسمت از اهواز قدیم تعیین شده است.

۲۸ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۸۴



## زنجان

۲ روز است نان سنگگ را از شش عباسی به ۲۶ شاهی ترقی داده‌اند. گندم خروار ۱۰ تومان آرد ۱۳-۱۴ تومان، جو ۶-۷ تومان است.

۲۸ شهریور ماه ۱۳۰۷ شماره ۵۸۴

## مشهد سر [= بانلسر]

رشدی، طیب صنفی بلدی وارد مشغول انجام امور مربوطه میباشد - نظافت حمامها و غیره را تحت نظر گرفته است - مرض آبله و دیفتی شیع کرده چون وسائل در مشهد سر نیست از صحیه مازندران سرم خواسته‌اند که هر چه زودتر شروع بتلقیح نمایند.

۳۱ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۸۶

## سنقر

در این عرصه مشعشع اعلیحضرت پهلوی که تمام شهرها و قصبات روبه ترقی و تعالی است سنقر بواسطه اینکه راه ندارد و خارج افتاده مورد توجه نیست - اوضاع معارف و بلدیة اینجا مخصوصاً اسف‌آور است. عمارت مدرسه که بهترین عمارات اینجا است رو بخرابی و از بلدیة هم بواسطه نداشتن حقوق فقط اسمی هست.

۳۱ شهریور ماه ۱۳۰۷ شماره ۵۸۶

## تبریز؛ خریداری کارخانه چراغ برق

جدیداً دو دستگاه ماشین چراغ برق از طرف بلدیة وارد شده و مشغول ساختمان عمارت مخصوصی برای نصب آن میباشند. عمارت مزبور قریباً خانه و ماشینهای مزبور نصب خواهد شد.

یکدستگاه اتومبیل آب‌پاش برای خیابانها نیز دستور خرید داده شده بود و در این سه روزه وارد خواهد شد.

۲۷ شهریورماه ۱۳۰۷ شماره ۵۸۳

## سبزوار

در اداره حکومتی کمیسیون بلدیة تشکیل نانوניהا را احضار اظهار کرده‌اند گندم کم است پای میزان نمی‌آید در نتیجه مذاکرات بامنیة نوشته‌اند از حمل گندم باطراف ممانعت و نظمیة هم مراقبت نماید گندمی که از خارج می‌آید احتکار نشود قدری وضعیت نان بهتر ولی قیمت را ترقی داده از ۲۴ شاهی به سی شاهی میفروشند.

۵ مهر ۱۳۰۷ شماره ۵۹۱

## ماشین ضد عفونی

اداره بلدیة طهران؛ وزاتعدلیه [= دادگستری] مراجعه و تقاضا نموده است که چون اشیاء و اموال مرحوم منوچهرخان خواجه که بلا وارث فوت نموده حراج و وجوه حاصله آن برای امور خیریه اختصاص داده میشود و اداره بلدیة هم محتاج به یک دستگاه ماشین ضد عفونی که در حدود ۶ الی ۷ هزار تومان قیمت دارد جهت نصب در مریضخانه بلدی است و چون در بودجه بلدیة چنین مبلغی منظور نشده مقرر شود وجوه حاصله از حراج اشیاء مذکور را تحویل بلدیة نمایند که یکی از حوائج مهم اهالی پایتخت رفع و ضمناً وجوه مذکور به بهترین طرق خیرات صرف شده باشد.

۱۵ مهر ۱۳۰۷ شماره ۵۹۹

## پیدایش نفت [= نفت]

برطبق راپورت واصله اخیراً در گیچهر ۱۸ خرم آباد چشمه نفتی پیدا شده که نفت آن جاری است و همچنین در آب افرینه ده فرسخی شهر خرم‌آباد در نزدیکی جاده خرم‌آباد بذرفول نفتی فوران و جاری است که بدون تصفیه و زحمت بخوبی در چراغ میسوزد.

۱ آبان ۱۳۰۷ شماره ۶۱۳

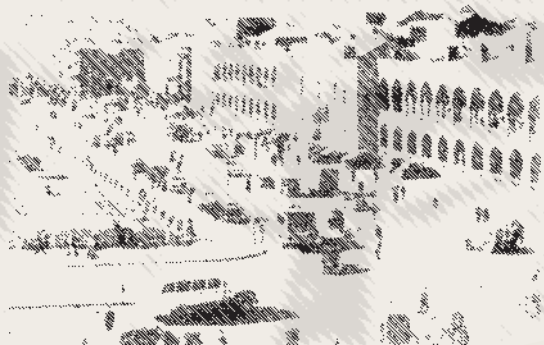




## انتقال بخارج شهر

کارخانه زهتابی که در داخل شهر و باعث کثافت و عفونت شهر شده بود در خارج شهر انتقال داده شد. و بلديه در نظر گرفته است بعضی دیگر از کارخانجات از قبیل دباغخانه و گچ‌پزخانه و غیره که باعث زحمت مردم و مخالف حفظ الصحه است بخارج شهر انتقال داده شود.

۲۷ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۸۳



## اقدامات اداره بلديه

چندی است در نظر گرفته شده بود کلیه خیابانهای شهر طهران را که فعلاً سطح آنها از خاک است سنگ‌فرش نمایند برای این منظور پس از مطالعات لازمه به کمپانی سوئدی دستور داده شده است چند دستگاه ماشین سنگ‌تراشی برای بلديه طهران تهیه نموده و ارسال دارد - بر طبق اطلاع واصله قریباً ماشینهای مذکور وارد و شروع به عملیات خواهد شد.

۱۸ شهریور ۱۳۰۷ شماره ۵۷۵

## بندر جز: [= گز] خاتمه نقشه برداشتی

نقشه برداری با طیارات بین بندر جز و طهران که بوسیله طیارات کمپانی یونکرس و توسط نمایندگان سندیکا بعمل میامد روز گذشته خاتمه یافته و نقشه‌های تهیه شده به اداره تفتیش و نظارت راه‌آهن فرستاده شده است.

۱۶ آبان ۱۳۰۷ شماره ۶۲۴

چون با نماینده کمپانی بلژیکی مسیو کاسیو برای لوله‌کشی شهر طهران موافقت حاصل نشده مذاکرات با نمایندگان اداره سندیکای راه‌آهن شروع و در نتیجه قرار شده است که یک نفر مهندس متخصص لوله‌کشی از آلمان احضار شود و پس از مطالعات در اطراف شهر و تعیین محل انبار آب نقشه لازمه و تهیه و بموقع اجرا گذاره شود - برحسب پیشنهاد اداره سندیکا مخارج احضار مهندس در حدود ۱۵۰۰ تومان خواهد بود که پس از صدور حواله مشارالیه از آلمان بطرف طهران حرکت خواهد نمود.

۱۶ آبان ۱۳۰۷ شماره ۶۲۴



## زنجان: برای ساختمان رخت‌شوی خانه

بلديه زنجان پیشنهادی تهیه و به وزارت داخله تقدیم نموده است که از محل اعتبار پوشانیدن روی مجاری میاه مبلغ یکهزارو سیصد تومان برای ساختمان یک باب رخت‌شوی خانه عمومی اختصاص داده شود - پیشنهاد مذکور مورد توجه و تحت مطالعه است.

۱۶ آبان ۱۳۰۷ شماره ۶۲۴

## حمل و نقل عمومی شهری به نقل از سرپرست وزارت کشور



بر نفر کاهش یابد.

سرپرست وزارت کشور عنوان کرد: برای دسترسی به اهداف تعیین شده براساس قانون اعطای کمک‌های بلاعوض یارانه‌ای تخفیف در حقوق ورودی و سود بازرگانی، واردات ناوگان حمل و نقل همگانی، ماشین‌آلات، تجهیزات، قطعات و تاسیسات مورد نیاز خودروهای کم مصرف و با سوخت‌های جایگزین امکان پذیر شده است. علاوه بر این اعطای تسهیلات بانکی برای بخش‌های مرتبط با اهداف این قانون همچنین تغییر کاربری اراضی برای زمین‌های مورد نیاز جایگاه‌های عرضه گاز طبیعی از دیگر موارد پیش‌بینی شده محسوب می‌شود.

مهندس هاشمی در ادامه عنوان کرد: این قانون همچنین به دولت اجازه داده است تا اعتبارات مورد نیاز موضوع این قانون به میزان ۴۰ هزار میلیارد ریال در بخش درون شهری و ۶۰ هزار میلیارد ریال در بخش برون شهری در بودجه‌های سنواتی منظور کند. همچنین برای تسریع در اجرای قانون، هیات دولت اختیارات خود را به نماینده ویژه رییس جمهور تفویض و ستاد مدیریت حمل و نقل و سود تشکیل شده است. وی ادامه داد: مدیریت مصرف بهینه سوخت، توسعه حمل و نقل عمومی، خارج کردن خودروهای فرسوده از چرخه حمل و نقل، استفاده بیشتر از گاز طبیعی و سوخت‌های جایگزین، افزایش خودروهای دوگانه سوز و گاز سوز، مدیریت تقاضای سفر و کاهش سفرهای زائد شهری و برون‌شهری، ایجاد محدودیت تردد وسایل نقلیه شخصی، آموزش و فرهنگ سازی، ارتقای ایمنی از جمله راهکارهای اجرایی پیش‌بینی شده برای رفع مشکلات مذکور است.

مهندس هاشمی سرپرست وزارت کشور با اشاره به تصویب لایحه توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت در سال گذشته تکالیف دولت در این زمینه را تشریح کرد.

وی که در مراسم افتتاحیه همایش بین‌المللی چابهار، ترانزیت و توسعه محور شرق در تهران سخن گفت، افزود: بر اساس این قانون دولت موظف به خروج بنزین و گازوئیل از سبد حمایتی، حداکثر از ابتدای سال ۱۳۹۱ و جایگزینی خودروهای فرسوده، بهبود عبور و مرور، توسعه حمل و نقل عمومی، افزایش سهم حمل و نقل ریلی در جابه‌جایی مسافر و کالا و کاهش تصادفات و بهبود وضعیت آلودگی هوا و محیط زیست شده است.

مهندس هاشمی، افزود: شاخص‌های تعیین شده برای بهبود حمل و نقل برون شهری در این قانون به گونه‌ای که سهم حمل و نقل ریلی در حمل کالا از ۱/۷ درصد در سال ۸۶ باید به ۳۰ درصد در سال ۱۳۹۰ و نیز سهم حمل و نقل ریلی در حمل مسافر باید از چهار درصد در سال ۸۶ به ۱۸ درصد در سال ۹۰ برسد. علاوه بر این سهم جابه‌جایی مسافر با حمل و نقل عمومی در سفرهای برون شهری باید از ۵۳ درصد در سال ۸۶ به ۵۷ درصد در سال ۹۰ افزایش یابد.

سرپرست وزارت کشور گفت: در راستای افزایش ایمنی و کاهش تصادفات؛ نسبت کشته به ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در تصادفات از ۴۰ نفر در سال ۸۶ باید به ۱۵ نفر در سال ۹۰ و نسبت کشته به ۱۰ هزار وسیله نقلیه در تصادفات از ۲۲ نفر در سال ۸۶ باید به ۱۰ نفر در سال ۹۰ کاهش یابد. سهم گازوئیل نیز در حمل کالا باید از ۱۶ درصد لیتر بر تن در سال ۸۶ به ۱۲ درصد لیتر بر تن در سال ۹۰ برسد.

به گفته وی در این شاخص‌ها سهم حمل و نقل همگانی در سفرهای شهری از ۴۱ درصد در سال ۸۶ باید به ۷۵ درصد در سال ۹۰ افزایش یابد که برای دستیابی به این هدف سهم اتوبوس‌رانی از ۲۴ به ۴۰ درصد، سهم تاکسیرانی از ۱۶ به ۲۵ درصد و سهم قطار شهری از یک به ۱۰ درصد در دوره زمانی ۸۶ تا ۱۳۹۰ برسد. در کنار آن مصرف روزانه بنزین از ۱/۱ لیتر در روز در سال ۸۶ باید به ۰/۷ درصد لیتر در روز



## برگزاری دوره‌های آموزش مقررات ملی ساختمان

از سوی دفتر آموزش و مطالعات کاربردی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور طی سه روز برگزار شد، مشتمل بر پنج سرفصل تخصصی؛ نظارت بر اجرای ساختمان‌های فولادی، نظارت بر اجرای ساختمان‌های بتنی و بتن مسلح، آشنائی با مبانی گودبرداری و سازه نگهبان، ایمنی و حفاظت کار حین اجرا و ماهیت و مفاهیم مقررات ملی ساختمان بود.

همچنین دوره‌های آموزشی مقررات ملی ساختمان تاکنون از سوی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به صورت منطقه‌ای در کرمان برای شهرداری‌های استان‌های کرمان و یزد و در گرگان برای شهرداری‌های گلستان و سمنان برگزار شده است.

دوره آموزشی مقررات ملی ساختمان در روزهای ۲۶ و ۲۷ خردادماه از سوی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به صورت منطقه‌ای در همدان برگزار شد.

در این دوره ۸۰ نفر از کارشناسان شهرداری‌های شهرهای زیر ۵۰ هزار نفر جمعیت استان‌های همدان (۳۰ کارشناس)، مرکزی (۳۰ کارشناس) و لرستان (۲۰ کارشناس) حضور داشتند. این دوره‌ها با توجه به هماهنگی‌های صورت گرفته از سوی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان برای کارکنان شهرداری‌های کمتر از ۵۰ هزار نفر جمعیت کشور در سال ۱۳۸۷ برگزار شد. دوره آموزشی مقررات ملی ساختمان که



## چهارمین نشست معاونان حمل و نقل و ترافیک کلانشهرها و مراکز استان‌ها برگزار شد



چهارمین نشست معاونان حمل و نقل و ترافیک کلانشهرها و مراکز استان‌ها با محوریت موضوع مدیریت پارکینگ‌های شهری در سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور برگزار شد.

این نشست که از سوی دفتر هماهنگی حمل و نقل و ترافیک سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور برگزار شد با تصویب ۱۳ بند به کار خود پایان داد. از اهم این تصمیمات می‌توان به برنامه‌ریزی برای عملیاتی شدن طرح‌های مرتبط

کشور، مهندس حاج نصرالهی دبیر شورای عالی ترافیک کشور و چند تن از اساتید دانشگاه و متخصصین امر و معاونان حمل و نقل و ترافیک کلانشهرها و مراکز استان‌ها سخنرانی کردند.

در ادامه معاونین حمل و نقل و ترافیک شهرداری‌های تهران، اصفهان و قم و قزوین و شیراز به بیان نقطه نظرات خود و مشکلات موجود در زمینه اجرای مدیریت پارکینگ در شهرها و تشریح روش‌های نوین ایجاد پارکینگ پرداختند.

همچنین سخنرانی علمی از سوی یکی از اساتید برجسته دانشگاهی کشور در این خصوص ارائه شد و در بخش دیگری از برنامه باحضور یکی از کارشناسان رسمی دادگستری موضوع قوانین و مقررات مرتبط با احداث و مدیریت بهره‌برداری از پارکینگ مورد بررسی قرار گرفت.

با پارکینگ در آیین نامه اجرایی قانون توسعه حمل و نقل عمومی اشاره کرد. همچنین هماهنگی با پلیس راهور در بحث اعمال قوانین مرتبط با مدیریت پارکینگ، مقایسه روش‌های اجرایی، مدیریت پارکینگ شامل طرح‌های (پارکبان، موبایل پارک، روش p&D) و پیشنهاد بهترین روش از دیگر مصوبات این نشست بود.

ارائه طرحی برای هزینه کرد درآمد حاصل از جرائم حذف پارکینگ در توسعه و مدیریت پارکینگ‌های شهری، بررسی پرداخت وام ارزان جهت احداث پارکینگ‌های طبقاتی و لزوم مطالعه مجدد ضوابط طرح تفصیلی در کاربری‌های مختلط شهری از دیگر مصوبات این نشست بود. در این نشست دکتر کریمی قائم مقام و دکتر شفیع مدیر کل دفتر هماهنگی حمل و نقل و ترافیک سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های





## کارکنان سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با آرمان‌های امام تجدید میثاق کردند

در این مراسم که همزمان با فرار رسیدن نوزدهمین سالگرد ارتحال جانگزار خمینی کبیر(ره) برگزار شد، مهندس سید مهدی هاشمی سرپرست وزارت کشور، معاونان، مدیران کل و کارکنان وزارت کشور و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به مقام والای بنیانگذار نظام جمهوری اسلامی ایران ادای احترام کردند.

حاضران در این مراسم پس از نثار تاج گل با قرائت زیارتنامه و فاتحه با آرمان‌های حضرت امام خمینی (ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی، بزرگ پرچم‌دار تداوم نهضت راستین عاشورا و احیاگر ارزش‌های دینی و شکننده هیمنه قدرت‌های سلطه‌گر تجدید میثاق کردند و بر پیوند ناگسستنی و جاودانه خود با امامت و ولایت که امروز در پیروی و تبعیت از رهبر حکیم و فرزانه انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای تجلی می‌یابد، تاکید کردند.



کارکنان وزارت کشور و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور ۱۲ خرداد ماه با حضور در مرقده مطهر بنیانگذار جمهوری اسلامی با آرمان‌های امام راحل تجدید میثاق کردند.

## سازمان تفصیلی ۴۴ شهرداری از سوی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تهیه و ابلاغ شد

پیشین، زابل و سراوان  
استان فارس: شهرداری خور  
استان کرمان: شهرداری‌های جیرفت، خانوک، رودبار، زنگی آباد، شهداد، نجف شهر  
استان کرمانشاه: شهرداری‌های پاوه، سرپل ذهاب  
استان گلستان: شهرداری‌های آزادشهر، آق‌قلا، بندرگز، بندرترکمن، خان‌ببین، سیمین شهر، فاضل آباد، کردکوی، مینودشت  
استان لرستان: شهرداری‌های کوه‌دشت، نورآباد  
استان مازندران: شهرداری‌های تنکابن، نوشهر  
استان مرکزی: شهرداری میلاجر  
استان هرمزگان: شهرداری رودان

دفتر تشکیلات و نیروی انسانی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در ادامه تهیه و ابلاغ سازمان تفصیلی شهرداری‌های کشور از تهیه و ابلاغ سازمان تفصیلی ۴۴ شهرداری دیگر در ۱۵ استان کشور خبر داد.  
فهرست شهرداری‌هایی که سازمان تفصیلی آنها به تازگی تهیه و ابلاغ شده، به شرح ذیل است:  
استان آذربایجان شرقی: شهرداری میانه  
استان آذربایجان غربی: شهرداری‌های مهاباد و میاندوآب  
استان اصفهان: شهرداری‌های فریدون شهر، فولادشهر، کلیشاد و سودرجان، ونک، هرنه  
استان تهران: شهرداری‌های پیشوا و رودهن  
استان خراسان رضوی: شهرداری‌های درگز و کاشمر  
استان سیستان و بلوچستان: شهرداری‌های ایرانشهر،

## اخذ مجوز اجرای پودمان‌های آموزشی دهیاری‌ها

کشور از این پس پودمان‌های آموزشی دهیاری‌ها شامل مشاغل دهیار، مسوول امور فنی و اجرائی، مسوول خدمات عمومی و مسوول اداری و مالی را برگزار می‌کند. سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور پیش از این مجوز اجرای انواع پودمان‌های آموزشی مدیران و کارشناسان شهرداری‌ها را بر اساس نظام جامع آموزشی شهرداری‌ها از معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری اخذ کرده بود.

سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با هدف آموزش منسجم و هدفمند دهیاری‌های کشور مجوز اجرای انواع پودمان‌های آموزشی دهیاری‌ها را اخذ کرد. بر اساس این خبر، این مجوز از سوی دفتر آموزش و مطالعات کاربردی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور از معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری اخذ شده است. با اخذ مجوز فوق سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های



## دوره آموزشی بودجه ریزی عملیاتی برای شهرداری‌ها بر گزار شد

دومین سمینار بین المللی بودجه ریزی عملیاتی معرفی و در آن شرکت کردند در پایان دومین کنفرانس بین المللی بودجه ریزی عملیاتی که طی روزهای ۱۸ و ۱۹ اردیبهشت ماه جاری برگزار شد، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به عنوان سازمان برتر در زمینه بودجه ریزی عملیاتی انتخاب و معاون برنامه ریزی و توسعه سازمان لوح تقدیر این همایش را دریافت کرد.

سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با توجه به مزیت های بودجه ریزی عملیاتی اقدامات مختلفی را در زمینه توسعه این روش در سطح شهرداریها انجام داده است.

در بخشنامه بودجه سال ۱۳۸۷ شهرداری‌ها که از سوی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تهیه و ابلاغ شد از شهرداری‌ها خواسته شد تا در کنار بودجه ریزی برنامه‌ای، بخشی از بودجه ریزی این سال در قالب ۲۰ برنامه و ۱۲۳ فعالیت به صورت بودجه ریزی عملیاتی صورت گیرد.

با هدف آشنائی شهرداری‌ها و دهیاری‌ها با بودجه ریزی عملیاتی ۱۶۰ نفر از کارکنان شهرداری‌های سراسر کشور در دوره‌های آموزشی برپاشده توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور شرکت کردند.

دوره مزبور با هدف اجرایی کردن بودجه ریزی عملیاتی در سال جاری در شهرداری‌ها و دهیاری‌ها و به منظور آشنائی آنها با مبحث مذکور از سوی دفتر آموزش و مطالعات کاربردی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در محل مرکز آموزش مدیریت شهری و روستائی این سازمان برگزار شد.

این دوره که از ۸ اردیبهشت ماه تا ۵ خرداد ماه برای مسوولین مالی شهرداری‌های شهرهای با بیش از ۵۰ هزار نفر جمعیت برگزار شد، بیش از ۱۶۰ نفر شرکت کردند.

همچنین ۴۰ نفر از مسوولان اداری و مالی شهرداری‌های شهرهای مراکز استان توسط دفتر آموزش و مطالعات کاربردی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به

## ابلاغ آیین نامه اجرایی قانون بازنشستگی پیش از موعد کارکنان شهرداری‌ها

آزمون استخدامی شهرداری‌ها انجام شود و زمینه وجود پستهای بالاتر برای جذب نیرو را فراهم سازد. کوشش تبار همچنین اظهار داشت: شوراهای اداری و استخدامی استان‌ها و کلانشهرها در اجرای آیین نامه فوق لازم است به این نکته توجه کنند که بازنشستگی پیش از موعد کارمندان در صورتی انجام گیرد که افراد مناسب و متخصص که توانایی پاسخگویی به نیاز شهرداری‌ها را داشته باشند، جایگزین شوند.

وی افزود: اجرای این آیین نامه نباید باعث وقفه در پاسخگویی به ارباب رجوع و رسیدگی به امور شهروندان شود.

کوشش تبار در خاتمه اظهار داشت: مناسب است، مسوولان استانداری‌ها و شهرداری‌ها به این نکته توجه کنند که بازنشستگی مشمولین این آیین نامه پس از جذب نیروی کارشناس از طریق آزمون قریب الوقوع و انتقال تجربیات و مهارت‌های کارکنان مشاغل حساس و کلیدی شهرداری‌ها، که حاصل زحمت و ممارست چندین ساله آنها است، به نیروهای پر توان و مستعد انجام پذیرد.

مدیرکل دفتر تشکیلات و نیروی انسانی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور از ابلاغ آیین نامه اجرایی قانون بازنشستگی پیش از موعد کارکنان شهرداری‌ها کشور به استانداری‌ها خبر داد.

محسن کوشش تبار گفت: مطابق تبصره ۳ ماده واحده قانون بازنشستگی پیش از موعد کارکنان دولت مصوب ۱۳۸۶ و همچنین ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون مذکور، شهرداری‌ها می توانند کارکنان واجد شرایط را صرفاً از محل منابع مالی خود و در صورت وجود اعتبار لازم و پس از تایید شورای اداری استخدامی بازنشسته کنند.

وی افزود: به این منظور دفاتر امور شهری استانداری‌ها موظفند فهرست کارکنان مشمول قانون را به همراه سایر موارد مطرح شده در نامه ابلاغیه در فواصل ۶ ماهه به دفتر تشکیلات و نیروی انسانی ارسال کنند.

مدیرکل دفتر تشکیلات و نیروی انسانی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور خاطر نشان کرد: آیین نامه فوق می‌تواند فرصت مناسبی برای ایجاد فضای مطلوب برای ورود نیروی کارشناس و متخصص به شهرداری‌ها باشد، به شرط آنکه این امر قبل از برگزاری

بررسی میزان ماهیت شهری استان‌های کشور

# شهرها از نگاه آمار



## ○ دامن جلالی

شهرستان‌ها به عنوان شهر ملاک عمل قرار گرفت و همین تعریف در سرشماری سال ۱۳۵۵ نیز رعایت شد (برای اطلاعات بیشتر ← زنجانی، ۱۳۷۶). شواهد حاکی از آن است که اتکا به ملاک جمعیتی در شناسایی یک نقطه به عنوان شهر خودبه‌خود بسیاری از سکونتگاه‌هایی که دارای شهرداری بودند اما به حد جمعیتی مورد نظر دست نیافتند را از دایره بررسی خارج کرده است. با آگاهی از این مسأله سرانجام در سرشماری سال ۱۳۶۵ میان شناسایی شهر بر مبنای دو معیار داشتن شهرداری یا داشتن حداقلی از جمعیت، مورد دوم مقدم بر مورد نخست قرار گرفت و این مشکل به اصطلاح از میان برداشته شد، به این صورت که « شرط داشتن حداقل پنج‌هزار نفر جمعیت از تعریف شهر حذف شد و کلیه نقاطی که در زمان سرشماری دارای شهرداری بوده‌اند شهر محسوب شدند. این تغییر با توجه به تعریف شهر در قانون جدید تقسیمات کشوری اتخاذ شد که در آن کلیه نقاط دارای شهرداری در زمان تصویب قانون را شهر دانسته و ایجاد شهرداری در نقطه دیگر را در آینده موکول به داشتن حداقل ده هزار نفر جمعیت

## مقدمه:

تأسیس شهرداری در نقطه‌ای سکونتگاهی در اصل به معنای آن است که آن سکونتگاه دارای ویژگی‌هایی است که اطلاق نام شهر را به آن مناسب کرده، و ایجاد نهادی برای اداره امور آن را الزامی ساخته است. آنچه که این ویژگی‌ها را تعریف می‌کند؛ شیوه‌ای از زندگی است که مختص این گونه خاص از سکونتگاه است که آن را شهر می‌نامند. البته پیدایش چنین ویژگی‌هایی با افزایش شمار ساکنان دارای ارتباط است اما نمی‌توان در همه جا با افزایش شمار جمعیت ساکن یک سکونتگاه انتظار ظهور این ویژگی‌ها را داشت.

در دوره‌های مختلف سرشماری جمعیت در ایران تعاریف متفاوتی از شهر ارایه شده است. در نخستین سرشماری در سال ۱۳۳۵ تعریف شهر بر پایه شمار ساکنان سکونتگاه انجام شد و تمامی نقاطی که بیش از ۵ هزار نفر ساکن داشته‌اند جدا از آن که در آنها شهرداری وجود داشت یا خیر و اینکه مرکز شهرستان بود یا نه به عنوان شهر در نظر گرفته شد. در سرشماری سال ۱۳۴۵ نیز همان تعریف بر مبنای جمعیت با اندکی تفاوت در به حساب آوردن مراکز



سرشماری سال ۱۳۶۵ به بعد اهمیت خود را به عنوان ملاک واقعی ماهیت شهری یک سکونتگاه از دست داده است؛ و دوم آن که برای مقایسه‌ای میان ماهیت شهری استان‌ها و وضعیت شهرنشینی آن‌ها، که منظور از آن همان مفهوم جمعیتی شهر است، جدا از آن که سرشماری‌های سال‌های ۱۳۶۵ به بعد این دو برداشت از شهر را به نفع مفهوم جمعیتی سازگار کرده است در سرشماری‌های سال‌های ۱۳۴۵ و ۱۳۵۵ نیز با به حساب آوردن مراکز شهرستان‌ها به عنوان شهر بدون توجه به شرط جمعیتی از استقلال این دو برداشت در قالب آمارها کاسته است در نتیجه تنها سرشماری‌ای که می‌توان نقاط شناخته شده در آن به عنوان شهر را تا حد زیادی منطبق با مفهوم جمعیتی شهر دانست و در همان حال شاخص سکونتگاه‌های دارای شهرداری را ملاک مناسبی برای سنجش ماهیت شهری استان‌ها دانست، سرشماری سال ۱۳۳۵ است. بدین ترتیب شاید بهتر است بررسی کنونی را بررسی تاریخی‌ای از وضعیت ماهیت شهری استان‌های کشور بدانیم. از سوی دیگر برای آن که بتوان تصویر گذشته را با فضای جغرافیایی حال منطبق کرد سکونتگاه‌های دارای شهرداری، در محدوده استان‌های کنونی مورد بررسی قرار گرفته‌اند و جدول مربوط به میزان شاخص‌ها و داده‌ها برای ۳۰ استان کنونی محاسبه شده است.

#### نتایج:

– مقایسه ستون‌های اول و دوم نشان می‌دهد که در سال ۱۳۳۵، ۱۹۹ سکونتگاه با جمعیتی بیش از ۵ هزار نفر وجود داشته است. حال آن که شمار سکونتگاه‌های دارای شهرداری بیش از این تعداد و ۲۵۲ سکونتگاه است. هر چند آشکار است که این دو دسته از آمارها دارای بر همپوشانی هستند. یعنی از ۱۹۹ نقطه سکونتگاه ی اول همگی بدون شهرداری و از ۲۵۲ نقطه دارای شهرداری، تمامی‌شان جمعیتی کمتر از ۵ هزار نفر ندارند؛ اما این تفاوت نشان می‌دهد در صورت ملاک قرار دادن تعداد شهرداری‌ها، وضعیت شهرنشینی متفاوت از آن چیزی خواهد بود که عموماً در متونی که به تاریخ می‌پردازند، به آن اشاره شده است. در واقع شاید به لحاظ تعداد سکونتگاه ایران در مقطع مورد نظر در سطح بالاتری از شهرنشینی قرار داشته است. این مسئله می‌تواند با بررسی شمار جمعیت ساکن در این نقاط دارای شهرداری روشن‌تر شود.

– جدا از وضعیت رتبه‌بندی استان‌ها در هر یک از سه شاخص ارائه شده، حاصل نهایی بررسی ستون پایانی جدول است که از آن می‌توان به رتبه‌بندی استان‌ها بر اساس میزان ماهیت شهری آنها پرداخت. این کار در جدولی جداگانه انجام شده است. بررسی رتبه‌بندی بر اساس نمایه میزان ماهیت شهری نشان می‌دهد که استان‌های گیلان، آذربایجان شرقی، خراسان رضوی و مازندران (به ترتیب با مقادیر ۰/۵۹، ۰/۵۵ و ۰/۵۵ برای نمایه ماهیت شهری استان) دارای بالاترین

کرده است» (زنجانی، ۱۳۷۶: ۴ و ۸). بدین ترتیب هم شناسایی یک سکونتگاه به عنوان شهر و هم تأسیس شهرداری در آن بر پایه داشتن حداقلی از جمعیت قرار گرفت و شهر به مفهوم ساده جمعیتی فروکاهیده شد. حال آن که داشتن ماهیت شهری که مفهومی پیچیده و چند بعدی است، ملاکی است واقعی که باید مبنای شناخت یک سکونتگاه به عنوان شهر و ایجاد شهرداری در آن، به عنوان مهری تأیید بر این شناسایی، قرار گیرد.

در اینجا برآنیم تا به مفهوم ماهیت شهری بپردازیم که شاید به دلیل همان چند وجهی بودن از نگاه و تفسیر کمی دور به نظر آید. سعی بر این است تا استان‌های مختلف کشور از نظر میزان ماهیت و شاید بهتر بتوان گفت جو شهری حاکم بر آنها رتبه‌بندی شوند. با توجه به نبود آمارهای سراسری متنوع که بتواند نیاز ساخت شاخص‌ها و نماینده‌های لازم برای این کار را فراهم کند، بررسی به ساخت نمایه‌ای با عنوان نمایه میزان ماهیت شهری محدود شد که از ترکیب شاخص‌های حاصل از آمارهای در دسترس به دست آمد. تمامی سه شاخص مورد استفاده در ساخت نمایه با داده‌های مربوط به تعداد شهرداری‌های تأسیس شده در هر استان و تاریخ تأسیس آنها مرتبط هستند. این سه شاخص عبارتند از:

۱- تراکم سکونتگاه‌های دارای شهرداری در سطح استان (که عبارت بود از تقسیم تعداد سکونتگاه‌های دارای شهرداری استان مورد نظر به مساحت خاکی آن)؛

۲- میزان انباشت تجربه مدیریت شهری استان (که عبارت بود از مجموع عمر تمامی شهرداری‌های تأسیس شده در استان با این تلقی که هر یک از این شهرداری‌ها دارای تجربه‌ای منفرد و قابل استفاده برای کل آن استان است)

۳- میانگین عمر مدیریت شهری در استان (که عبارت بود از میانگین عمر شهرداری‌های تأسیس شده در آن استان؛ و بدان علت محاسبه می‌شود که امکان آن وجود دارد استانی با داشتن شهرداری‌های تازه تأسیس انباشت تجربه بالایی داشته باشد اما در مقابل قدمت مدیریت شهری در آن پایین باشد و این تفاوت باید با استان دیگری که شهرداری‌های با تعداد اندک و انباشت تجربه کمتر اما در عین حال میانگین عمر بالاتری دارد، مشخص شود).

با نرمال کردن مقادیر بدست آمده از شاخص‌های بالا برای استان‌های مختلف و سپس محاسبه میانگین مقادیرهای نرمال شده شاخص‌ها برای هر استان نمایه مورد نظر محاسبه شد. این میانگین در اصل باید به صورت وزنی (میانگین وزنی) محاسبه شود، اما از آنجایی که فرایند وزن دهی خود فرایندی خارج از حجم این صفحه را می‌طلبد برای تمامی شاخص‌ها وزن برابر در نظر گرفته شد.

با توجه به مواردی که شرح داده شد در انتخاب مقطع زمانی مورد بررسی، یعنی سال ۱۳۳۵، دو نکته دارای اهمیت است. نخست آن که داشتن شهرداری به تدریج و به ویژه از



انتظار نیست. بررسی تاریخی این محدوده‌ها حاکی از نقش فعالی است که سکونتگاه‌های این دو استان در بسیاری از جنبش‌های مدنی تاریخ معاصر ایران به ویژه در انقلاب مشروطیت داشته‌اند، انقلابی که اساساً شهری بوده است.

**شیوه‌نرمال سازی مقدار شاخص‌ها :**

$$n_i^j = \frac{x_i^j - \min^j}{\max^j - \min^j}$$

$n_i^j$  = مقدار نرمال شده شاخص  $j$  ام استان  $i$  ام

$x_i^j$  = مقدار شاخص  $j$  ام استان  $i$  ام

$\min^j$  = کمترین مقدار شاخص  $j$  ام در بین استان‌ها

$\max^j$  = بیشترین مقدار شاخص  $j$  ام در بین استان‌ها

میزان ماهیت یا جو شهری در فضای خود بوده‌اند. از سوی دیگر جدا از استان کهگیلویه و بویراحمد که فاقد سکونتگاه‌های شهری تا آن سال بوده و پایین‌ترین میزان نمایه مورد گفتگو را دارد؛ استان‌های خراسان جنوبی، سیستان و بلوچستان، ایلام و لرستان (به ترتیب با مقادیر ۰/۱۹، ۰/۱۹، ۰/۲۴ و ۰/۲۶ برای نمایه ماهیت شهری) کم‌ترین میزان ماهیت یا جو شهری را داشته‌اند.

نکته قابل توجه نزدیکی جغرافیایی تعدادی از استان‌ها هم در رتبه‌های بالا و هم در رتبه‌های پایین جدول است به گونه‌ای که استان‌های گیلان و مازندران با یکدیگر همسایه بوده و به همراه استان آذربایجان شرقی در شمال و شمال غربی کشور گسترده شده‌اند و از سوی دیگر استان‌های خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان و ایلام و لرستان به ترتیب در شرق و جنوب شرقی و غرب کشور دو به دو با یکدیگر پیوند خاکی دارند.

در پایان باید اشاره کرد که قرارگیری استان‌هایی چون گیلان و آذربایجان شرقی در رتبه‌های اول و دوم دور از

**جدول (۱): میزان ماهیت شهری استان‌های کشور در پایان سال ۱۳۳۵**

استان	تعداد شهر در پایان سال ۱۳۳۵	تعداد شهرداری در پایان سال ۱۳۳۵	مساحت خاکی (کیلومتر مربع)	تراکم نقاط دارای شهرداری در هر ۱۰۰۰۰ کیلومتر مربع	میزان انباشت تجربه مدیریت شهری (سال)	میانگین عمر مدیریت شهری	نمایه میزان ماهیت شهری استان
آذربایجان شرقی	۱۵	۲۰	۴۵۶۵۰	-۰/۴۴	۳۷۴	۲۵	-۰/۵۹
آذربایجان غربی	۸	۱۲	۳۷۴۲۷	-۰/۲۲	۲۲۲	۲۹	-۰/۴۵
اردبیل	۳	۴	۱۷۸۰۰	-۰/۲۲	۷۱	۲۴	-۰/۲۹
اصفهان	۲۶	۱۷	۱۰۷۰۲۹	-۰/۱۶	۲۹۲	۱۱	-۰/۴۴
ایلام	۱	۱	۲۰۱۲۲	-۰/۰۹	۲۱	۲۱	-۰/۲۴
یوشهر	۲	۲	۲۲۷۴۳	-۰/۰۹	۶۴	۳۲	-۰/۳۹
تهران	۹	۹	۱۸۸۱۴	-۰/۴۸	۱۴۴	۱۶	-۰/۳۹
چهارمحال و بختیاری	۶	۲	۱۶۳۲۲	-۰/۱۲	۵۰	۸	-۰/۲۲
خراسان جنوبی	۱	۳	۶۹۵۵۵	-۰/۰۴	۴۳	۴۲	-۰/۱۹
خراسان رضوی	۱۰	۲۲	۱۴۴۶۸۱	-۰/۱۵	۴۱۵	۴۲	-۰/۵۵
خراسان شمالی	۲	۵	۲۸۴۲۴	-۰/۱۸	۸۶	۴۲	-۰/۲۸
خوزستان	۱۵	۱۵	۶۴۰۵۵	-۰/۲۳	۲۷۹	۱۹	-۰/۴۶
زنجان	۳	۳	۲۱۷۷۲	-۰/۱۴	۸۳	۲۸	-۰/۳۸
سمنان	۴	۷	۹۷۴۹۱	-۰/۰۷	۱۴۹	۳۷	-۰/۳۵
سیستان و بلوچستان	۶	۶	۱۸۱۷۸۵	-۰/۰۳	۷۵	۱۳	-۰/۱۹
فارس	۱۶	۱۷	۱۲۲۶۰۸	-۰/۱۴	۳۴۶	۲۲	-۰/۵۱
قزوین	۳	۱	۱۵۵۴۹	-۰/۰۶	۲۲	۱۱	-۰/۳۷
قم	۱	۱	۱۱۵۲۶	-۰/۰۹	۲۱	۳۱	-۰/۲۶
کردستان	۳	۵	۲۹۱۳۷	-۰/۱۷	۸۷	۲۹	-۰/۲۸
کرمان	۸	۱۱	۱۸۰۸۳۶	-۰/۰۶	۱۵۰	۱۹	-۰/۲۷
کرمانشاه	۶	۹	۲۴۹۹۸	-۰/۲۶	۱۸۲	۳۱	-۰/۴۳
کهگیلویه و بویراحمد	-	-	۱۵۵۰۴	-۰/۰۰	-	-	-۰/۰۰
گلستان	۵	۱۰	۲۰۱۹۵	-۰/۵۰	۱۴۸	۳۰	-۰/۳۸
گیلان	۱۰	۲۰	۱۴۰۴۲	۱/۴۲	۴۲۴	۴۲	-۰/۸۸
لرستان	۵	۶	۲۸۲۹۴	-۰/۲۱	۸۵	۱۷	-۰/۲۶
مازندران	۱۱	۲۱	۲۳۷۰۱	-۰/۸۹	۳۷۱	۲۵	-۰/۵۵
مرکزی	۴	۷	۲۹۱۳۰	-۰/۲۴	۱۴۲	۳۶	-۰/۳۷
هرمزگان	۲	۴	۷۰۶۶۹	-۰/۰۶	۷۹	۴۰	-۰/۲۷
همدان	۸	۶	۱۹۳۶۸	-۰/۳۱	۱۶۹	۲۱	-۰/۴۹
یزد	۶	۶	۱۲۹۲۸۵	-۰/۰۵	۱۱۲	۱۹	-۰/۲۹
کل کشور	۱۹۹	۲۵۲	۱۶۲۸۵۵۴	-۰/۱۵	۴۶۳۹	۲۳	-





جدول (۲): رتبه‌بندی استان‌ها بر اساس نمایه میزان ماهیت شهری در پایان سال ۱۳۳۵

رتبه	استان	نمایه میزان ماهیت شهری استان
۱	گیلان	۰/۸۸
۲	آذربایجان شرقی	۰/۵۹
۳	خراسان رضوی	۰/۵۵
۴	مازندران	۰/۵۵
۵	فارس	۰/۵۱
۶	همدان	۰/۴۹
۷	خوزستان	۰/۴۶
۸	آذربایجان غربی	۰/۴۵
۹	اصفهان	۰/۴۴
۱۰	کرمانشاه	۰/۴۳
۱۱	بوشهر	۰/۳۹
۱۲	تهران	۰/۳۹
۱۳	گلستان	۰/۳۸
۱۴	زنجان	۰/۳۸
۱۵	قزوین	۰/۳۷
۱۶	مرکزی	۰/۳۷
۱۷	قم	۰/۳۶
۱۸	سمنان	۰/۳۵
۱۹	چهارمحال و بختیاری	۰/۳۲
۲۰	اردبیل	۰/۲۹
۲۱	یزد	۰/۲۹
۲۲	کردستان	۰/۲۸
۲۳	خراسان شمالی	۰/۲۸
۲۴	هرمزگان	۰/۲۷
۲۵	کرمان	۰/۲۷
۲۶	لرستان	۰/۲۶
۲۷	ایلام	۰/۲۴
۲۸	سیستان و بلوچستان	۰/۱۹
۲۹	خراسان جنوبی	۰/۱۹
۳۰	کهگیلویه و بویراحمد	۰/۰۰

#### منابع:

- اداره کل امور شهرداری‌ها، (۱۳۸۵). فهرست شهرداری‌های کشور به ترتیب سال تأسیس. وزارت کشور: معاونت هماهنگی امور عمرانی.
- جعفری، عباس. (۱۳۸۴). گیتاشناسی ایران. جلد سوم دایره‌المعارف جغرافیایی ایران. تهران: مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی.
- زنجانی، حبیب‌الله و فریدون رحمانی. (۱۳۶۸). راهنمای جمعیت شهرهای ایران. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- زنجانی حبیب‌الله. (۱۳۷۶). مجموعه مباحث و روش‌های شهرسازی: ۱. جمعیت. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۸۵). سالنامه آماری کشور ۱۳۸۴. تهران: سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.

### بابل

برای اولین بار در مازندران پنج دستگاه اتوبوس کولردار به ناوگان حمل و نقل درون شهری شهرستان بابل اضافه شد. تا پایان ماه جاری پنج دستگاه مینی بوس سیترای کولردار نیز به شبکه حمل و نقل بابل افزوده خواهد شد. اتوبوسرانی بابل در حال حاضر با ۶۰ دستگاه مینی بوس و اتوبوس، روزانه حدود ۴۰ هزار مسافر درون شهری را جابجا می‌کند.

### ساری

شهردار ساری در بازدید از بزرگ‌ترین پروژه ساختمان هوشمند اداری استان مازندران که عمارت شهرداری است وعده داد که با وجود مشکلات بسیار در اجرای این پروژه، تا پایان سال آینده این پروژه بهره‌برداری می‌شود.

### شاهین شهر (اصفهان)

تا دو ماه آینده سازمان بازیافت شهرداری شاهین شهر به بهره‌برداری می‌رسد و در این راستا آموزش‌های لازم پیرامون بازیافت با هدف نهادینه کردن فرهنگ تفکیک زباله در این شهر برگزار می‌شود. روزانه به طور متوسط در شاهین شهر ۸۵ تا ۹۰ تن زباله از سطح شهر جمع‌آوری می‌شود.

### زهک (سیستان و بلوچستان)

ایجاد فضای سبز و تندیس‌های مختلف مذهبی و حماسی در میداين شهر، ساخت پارکی مخصوص خانواده‌ها و ساخت پارک بزرگ ساحلی در حاشیه سد زهک و بهسازی خیابان و... سبب شده این شهردر آخرین نقطه مرزی کشورمان در شمال استان سیستان و بلوچستان به زیبایی بدرخشد.

## پوزش

در گزارش اصلی شماره ۸۷ (گردشگری شهری) پیشدرآمد گزارش اصلی (صفحه ۵ و ۶) از روزنامه اعتماد ملی شماره ۵۵۸ به قلم دکتر صلاح‌الدین محلاتی، به چاپ رسیده است. متأسفانه در ماهنامه تنها نام شبکه روزنامه (Rossena) آورده شده که در همین جا از نویسنده و خواننده گرامی پوزش می‌طلبیم.  
تحریریه ماهنامه

# میراث آریا

www.chtn.ir



- میراث فرهنگی
- صنایع دستی
- گردشگری
- بین الملل
- عکس
- پیوندها

پایگاه اطلاع رسانی میراث آریا [www.chtn.ir](http://www.chtn.ir) به منظور اطلاع رسانی و آگاه‌سازی افکار عمومی در زمینه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کشور در سالروز میلاد حضرت زهرا (س) به تاریخ پانزدهم مردادماه سال ۱۳۸۴ به طور آزمایشی فعالیت خود را در عرصه رسانه ای کشور آغاز کرد.

این سایت با حمایت و نظارت سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کشور فعالیت خود را به طور گسترده و جدی در حوزه های میراث ملی و ارزشمند کشور ادامه داد. سایت میراث آریا در تاریخ ۱۴ آبان ۸۵ رسماً مجوز فعالیت را از هیات نظارت بر خبرگزاری های غیر دولتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دریافت کرد و در تاریخ ۱ مهر ۸۶ فاز دوم فعالیت با بارگذاری سایت جدید به اجرا رساند.

در حال حاضر خبرگزاری میراث آریا بایک جهش نرم افزاری در حال اجرا کردن فاز دوم فعالیت و جهش و تکامل کیفی است.

میراث آریا اکنون به عنوان یک پایگاه رسمی و مستقل با شعار «حرکت شفاف، صادقانه و حرفه‌ای در اطلاع رسانی» به شمار می رود که قصد دارد با بهره‌گیری از تمامی استعدادها و توانمندی‌های حوزه رسانه ایران، امروز، نقشی ممتاز را در تنویر افکار عمومی و ارتقاء سطح آگاهی مخاطب در هزاره موصوف به «انفجار اطلاعات» ایفا کند.

در حال حاضر به گفته بسیاری از کارشناسان گردشگری پایگاه میراث آریا جزو سایت‌های خبررسانی قابل توجه در زمینه‌های میراث فرهنگی و گردشگری به شمار می‌رود و اطلاعات به روز و حایز اهمیتی درباره این صنعت نوین در ایران در اختیار علاقمندان و بازدیدکنندگان داخلی و خارجی می‌گذارد. از عناوین اصلی این پایگاه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

## میراث آریا ؛ سایتی دوزبانه

یکی از مهم‌ترین ویژگی این سایت، اطلاع رسانی همزمان خیرها و مطالب تخصصی میراث فرهنگی و گردشگری به زبان انگلیسی است که می‌تواند اقدام موثری در معرفی و شناسایی میراث کشورمان در جهان اطلاع رسانی نوین باشد. از دیگر بخش‌های مفید این پایگاه، آلبوم‌های تصاویر مناظر ایران محسوب می‌شود که به صورت موضوعی و بر اساس نام عکاس، دسته بندی شده است. این سایت به تازگی نیز مجهز به فن آوری پخش موسیقی سنتی و محلی نیز شده است که این اقدام هم گام موثری است در باز شناسایی موسیقی با ارزش سنتی و محلی ایران. به این ترتیب پایگاه اطلاع رسانی میراث آریا اکنون سه سال است که فعالیت حرفه‌ای خود را در حوزه‌های تخصصی میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری آغاز کرده و همچنان به تجهیز این سایت پرداخته است.

این سایت به منظور اطلاع رسانی صحیح و به موقع از حضور خبرنگاران فعال در این حوزه نیز استقبال می‌کند به طوری‌که طی یک فراخوان اعلام کرده است که میراث آریا درصدد است به همیاری تمامی هم میهنان و علاقمندانی که می‌توانند و می‌خواهند اخبار این حوزه‌ها را در محل زندگی خود پیگیری کنند، به پوشش کامل اتفاقات، حوادث و رویدادهای حوزه‌های مربوط در سراسر کشور بپردازد.

# تلاشی نو برای نمایش هویتی کهن

عباس جلالی



بی‌سوگیرانه و بایسته‌ای را در باشندگان پیشین این شهر بنمایند.

پدیدآور درآمدی بر کتاب نوشته و انگیزه‌ی نگارش کتاب، شیوه‌ی کار خود و دستیارانش را بازگو کرده است. در این بخش آمده که کتاب به بهانه‌ی دویستمین سال پایتختی تهران و در پی کار ماندگار و ارزنده‌ی فرانسویان در این زمینه، نگاشته شده است. چندان که گروه تهران‌پژوهی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، بر آن شده تا ۲۰۰ گفتار به نشانه‌ی دویست سال تختگاه بودن تهران فراهم آورد، گفتارهایی که ۲۰۰ رخساره از هویت این شهر را نشان دهد. این انبوهی بزرگ مقاله‌ها پس از گزینش و پالایش در ۴ جلد گرد خواهد آمد که جلد نخست آن (همین کتاب) با دوره‌ی تاریخی "از آغاز پیدایش تهران تا خراب کردن برج و باروی شاه تهماسبی در آغاز عصر ناصرالدین‌شاه قاجار (۱۲۸۴ق)" به انجام رسیده است. سه کتاب به‌جا مانده:

نام کتاب: **رویدادها و یادمان‌های تاریخی تهران** / پدید آور: ناصر تکمیل همایون / ناشر: دفتر پژوهش‌های فرهنگی / چاپ نخست: ۱۳۸۷ / شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه در ۲۸۳ صفحه / بهاء: ۷۵۰۰ تومان  
هویت تاریخی هر شهری آمیزه‌ای است از رخدادهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در بستری جغرافیایی که از آغازهای پیدایی آن شهر تاکنون چهره بسته است. این هویت هنگامی شناختنی است که برگ‌های دیرپای تاریخ نقش ببندد یا آثار و یادمان‌هایی از گذشته آن‌را به نمایش بگذارد.

تهران پایتختی که از دروازه‌های دویست سال پیشینه‌ی خود گذشته اینک سده‌ی سوم روزگار پایتختی خود را می‌گذراند. هویت تاریخی خویش را در این دویست سال پیش از گذشته بر سینه‌ی تاریخ نهاده و هر روز بیش از پیش در ثبت رویدادهای خود می‌کوشد تا مگر آیندگان داوری‌هایی در خور،



(ترور)های روزگار ناصری، شکل‌گیری مجلس شورای ملی در بهارستان و یا رویداد مهمی چون تجمع انجمن‌های شهر در مدرسه سپهسالار، بمب‌اندازی به کالسکه محمدعلی شاه و یا موضوع "واگن اسبی" و "ماشین دودی" و ...

از برجستگی‌های کتاب که فامی کهنه به آن بخشیده، نقاشی‌های خوب و گویای آقای پرویز اقبالی است که در این زمینه بی‌مانند بوده است. پدیدآورندگان کتاب برای نگارش مقاله‌ها روی هم از ۱۵۱ کتاب و مقاله‌ی فارسی و یک منبع انگلیسی سود جسته‌اند که همین انبوهی منابع، می‌تواند ژرفکای برای هریک از بخش‌های ۵۰گانه را گواهی دهد. "عروسی افسانه‌ای پسر معیرالممالک" در ۱۲۸۸ قمری یکی از خواندنی‌ترین و بیاد ماندنی‌ترین مقاله‌های این جلد از کتاب شمرده می‌شود. می‌ماند جای خالی یافته‌های باستان‌شناختی تازه‌تر در پهنه‌ی تهران که می‌توانست، دیواره‌های زمانی پا گرفتن نخستین سکونت‌گاه‌های انسانی را به واپس براند و رخدادهای روشن‌تری را عرضه کند. این اثر کاری پاکیزه و ماندنی است و جای آن دارد که بر شمار و گنج رویدادها افزوده شود و کارهای بیشتری از دکتر شه‌میرزادی در چاپ‌های بعدی رخ بنماید. می‌ماند جای خالی "نمایه" که برای هر کتاب پژوهشی، به‌ویژه تاریخی، ضرورتی محتم است. و در پایان دست مرزبازی برای همه‌ی پدیدآورندگان کتاب به‌ویژه استاد تکمیل همایون که با ریزبینی خاص خود، مقاله‌ها را گزیده و بررسی کرده‌اند. ماهنامه خواندن کتاب را به‌دلیل نمایش بخشی از هویت تاریخی شه‌روندان، به همه دانشجویان شهرسازی و دوستداران زمینه‌ی تاریخ شهرها توصیه می‌کند.



جلد دوم، دارالخلافه ناصری تا پیروزی نهضت مشروطه

جلد سوم، از مشروطه تا جنگ جهانی دوم  
جلد چهارم، از اشغال ایران در زمان جنگ تا پیروزی انقلاب اسلامی (۱۳۵۷) را دربر خواهد گرفت.

جلد نخست به کوشش دکتر تکمیل همایون و دستیاران نویسنده‌اش؛ انسبه (مسرور) راعی، جواد سخا، اسماعیل فراهانی، مینا شه‌سوارانی، اسماعیل فراهانی، ناصر نوروززاده چگینی و صادق ملک شه‌میرزادی، چهره بسته است. کتاب زنجیره‌ای از رخدادهایی است که شهر تهران از کهن‌ترین روزگاران تاکنون به‌خود دیده. پدیدآورندگان این حلقه‌های گسسته را با دوره‌های تاریخی به هم پیوسته‌اند. نخستین گفتار از آن روزگار باستان است با نام "از کهن‌ترین یافته‌های باستان‌شناسی در سرزمین تهران". در این بخش دو مقاله دیگر نیز آمده که "تیسه‌ی قیطره" و "بقعه‌ی بی بی شه‌ربانو نشانی از مهرگرایی" که عهد باستان را پایان می‌دهند و دوره‌ی اسلامی با مقاله‌ی "ام‌البلاد یا ملک ری" آغاز می‌شود.

برای بسیاری از دودمان‌هایی که با این پهنه درگیر بوده‌اند، مانند غزنویان، سلجوقیان و مغولان رخدادی را آورده‌اند، همچون "خواجه نظام‌الملک در مدرس شیعیان طرشت". مقاله‌های "نخستین جهانگردان اروپایی در تهران"، "آغاز سراینده‌ی" و "پیشینه‌ی ضرب سکه" در واقع پیش‌درآمدی بر رخدادهای روزگار صفویان است که بر این پهنه تأثیری ژرف داشته که مقاله‌ی "برج و باروی شاه تهماسبی" اهمیت این دوره را در تاریخ تهران نشان می‌دهد.

این دوره با مقاله‌ی "تسخیر تهران به‌دست افغان‌ها" پایان می‌یابد. رخدادهای دوره‌ی افشاریان در یک مقاله، "کورکردن رضاقلی میرزا" خلاصه شده است. چندانکه روزگار زندیان نیز با دو مقاله‌ی "کریمخان زند در دیوانخانه‌ی سلطنتی" و "کشتن لطفعلی‌خان زند" پایان می‌گیرد و این همه، ۱۲۴ صفحه از کتاب را در خود گرفته است.

۱۵۲ صفحه باقیمانده کتاب به روزگار قاجاریان تا نیمه‌ی پادشاهی ناصرالدین‌شاه اختصاص یافته است که در واقع دوره‌ی آغاز پایتختی تهران است و با مقاله‌ی "تاجگذاری آقامحمدخان قاجار و پایتختی تهران" شروع می‌شود. مقاله‌ی "شکل‌گیری بازار" در واقع آغاز دوره‌ی نوین برای تهران است.

رخدادهای "نهاد بست و بست‌نشینی" نشانی است از رویدادهای آغازین مشروطیت. شوربختانه این دوره که سرشار از رخدادهای سیاسی و اجتماعی است، به‌گونه‌ای رنگ باخته مانده است، مانند تک‌کشی



to vote for city councils with great care. He thinks that the election should not be based on political tendencies. But however, municipalities and councils are necessities of modern city life.

### **From localization to globalization.**

M. Karkonan

Cities are appropriate places for formation of social institutes, improvement of cultural values, development and national human values. Identify has become one of the most debatable issues in urban environments. Urban identify is one of the most complex and in architect elements. This is a key question that many of researchers seek to find answers.

In Islamic Iranian cities, the forms depend on meaning and skeleton take identify from context, and they are considered as soul and body.

Municipalities are the main element in urban management and have special position in the administrative system of the country. Municipalities are one of necessities of cities to achieve urban goals and its development. According to constitution, within the framework of government they can be local, urban and even universal institutes.

Globalization is the process of compression of time and space so that the people all over the world can be reunions in the global society. M. Vatterz defines the globalization as a process in which all the geographical limits on cultural, social and economical Relation between societies are broken and people are aware of the reduction of these limits.

Localization dictates that any cultural centers manage the environment of cultural

situation of its city. It is not acceptable to have social and cultural abnormalities within the neighborhood of a cultural center. Localization has two elements of getting used to local area and interaction with local entities. They are to enter the social life. Interaction with local institutes means utilizing the capacities and common resources to manage the culture of a quarter.

These are some of strategies for achieving the urban development goals for municipalities:

- Comprehensive planning and cultural engineering to improve cultural and social areas in cities.
- Organizing social participation in NGO and "Shoara Yari".
- Improving the communication and interaction in cultural and social areas of municipalities and councils with macro management of culture and related organizations.
- Improving and reviving the urban identify of cities.
- Paying attention at research, improvement, instruction and supervision.
- Planning to improve the sprit of joy, hope and confidence and cooperation.
- Development of cultural, social and sport centers.
- Improving the health and hygiene and environmental issues.
- Improving public culture.
- Knowing public culture.
- Knowing the importance of localization in social and cultural policies.
- Considering Islamic and Iranian architecture.
- Finally thinking globally and acting locally is the best management solution for cities.



The old cities were not known as cities based on their population, but based on the activity done. From the Hakhmanesh dynasty, the administrative cities were built. After development of cities, we have religious and military cities, Dezful is a good example of military city.

There were two categories of cities, Administrative, religious and military cities and auto-raised cities.

In auto-raised cities, like Tehran, Isfahan, Mashhad and Tabriz, they were developed form of villages. The divisions in these cities were based on relations and families and the neighborhoods were formed based on a social homogeneity.

Modern cities lack this type of homogeneity. Any organization has its own view to the cities. We may have a city with more than 30 identities.

Kianfar pointed to Soltaniyeh as an ancient city which were an administrative one. This city was designed carefully and was selected as the capital. Part of the city was governed by government and some parts were given to ministers and governors. People resided in those quarters based on their relationship and family groups.

Kianfar points to Tehran and added that when Tehran was conquered in Aqa-Mohammad- Khan era, a military governor was assigned for her to manage military, Social, economical and urban services. Then many other staffs were assigned to manage the different parts of the city.

Citizenship instead of urbanization was another topic in the round table. If we consider the citizens as a part of city identify, analyzing their behavior in the city is inevitable.

Municipality as an entity to give identify, can be the principal factor to change the behavior of urbanization to citizenship. But, what has the municipalities done yet?

The performance of municipalities during Qajar and Pahlavi dynasties and after Islamic revolution was discussed in the round table. Dr Soltanzadeh believes that as we go on, the performance of municipalities improves. During Pahlavi dynasty, there were no opportunities for social activities. Developments of citizenship and creating regulation have just started few years ago. The important point is to develop these activities in order to forget about the service role of municipalities and consider their identify roles.

Dr Kharabi, pointing to land reforms, stated that cities have become invaded by villagers. But, municipalities have to try their best in order to evolve urbanization into citizenship. Part of these malfunctions goes back to municipalities, which were governed by dictators and illiterate governor because municipalities have ever been dependent on the government.

Dr Kharabi believes that citizen have to be educated from first years of school. Schools and media have important roles. Laws should not be unreal.

At the end, the question was asked about the role of municipality in contemporary identify of cities. Dr Soltanzade consider more important role for municipalities comparing the other organizations. Because they are in contact with city directly. Kianfar believes those municipalities have to attract the citizens' confidence.

Dr Kharabi emphasizes that people have



Municipalities have inevitable effects on giving identity to city. One hundred year of background for municipalities in Iran shows that considering their activities especially in construction areas, have had important effect on corresponding cities. In many cities, municipality buildings have been the center of city and quarter activities. The urban identity is understood in the form of urban forms and culture.

A deep look municipalities shows that culture has an important role. The instruction of urban planning will be executed by municipalities.

Historical and national spaces are parts of public memories and history. These spaces are symbols of freedom, liberty, tendency to development and public beliefs. The mosques, houses, Towers, castles and other public monuments are parts of our historical identity. Municipality has important role in this identify. The events and incidents happens in these spaces have to be conducted by municipalities. Municipalities as social institutes, in addition to provision of skeletal spaces, has significant effect in written and oral culture and historical identify of cities.

Although, in the past hundred years, this presence was not considered as important, but even in service space constructed by municipalities, the way to use them needs a culture and has reached several goals. Nowadays, these goals considered. Within the frame work of citizen and city Act and life style regarding the citizenship back ground and urban identity of cities in Iran, are taken serious. For each city issue, a cultural project must be defined to investigate non-material but effective phenomenon and construct

spaces regarding social and cultural supports. Construction and development of cities without considering the culture, behaviors and assets and identity of citizens, is not acceptable. Municipalities have to plan to achieve that and to enlighten the path; they have to keep the applied goals as documents.

### **Municipalities Seeking Lost Identity**

M. Vali

In Persian dictionaries “civilization” has equivalent meaning of urbanization. In another words, urbanization is the symbol of civilization, the evolved from of social life. It is said that Iran has experienced the advanced level of social life from ancient time. To the recent time, city has been the principal basis for the social life in Iran. Each of these cities has its own specifications that are know for.

Municipalities have been established to govern the cities and gave new meanings and definition to cities. But the question is that “were the municipalities so big to shadow the entire city? Were their influences so significant that one can claim that municipalities have some part of urban identity?”

To answer these questions a roundtable was made by Dr. H. Soltanzade, professor of Azad University, K. Kianfar, editor of historical texts, Dr. F. Kharabi, professor of Gilan University to discuss the identity of municipalities in the history.

Soltanzade, at the beginning of the meeting, replying a question on the methods of governing the cities in ancient Iranian era and during Islamic era, stated that: the available information show a long period of background and history of urbanization in Iran, the history dates back to 10 thousand years.





## English Part

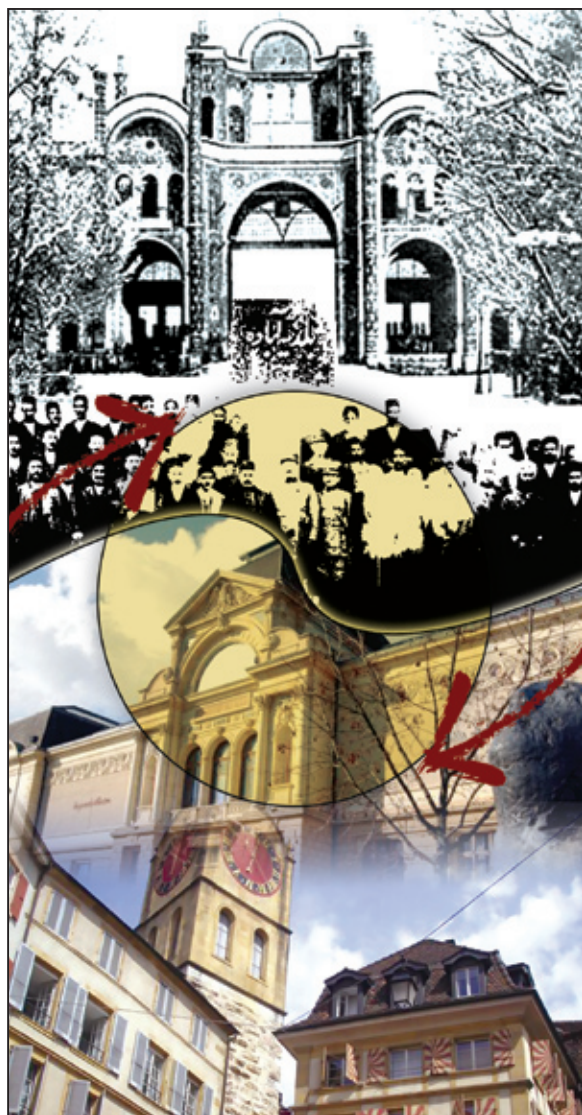
Translated by: Javad Porvazn

### Note

In the modern world, city is a living and dynamic spaces which provide calmness, serenity, job, recreation and sprit of life. Modern cities have to provide human historical, social and economical indices in addition to being a clean, green and dynamic city. Changes in the cities are inevitable and implementing different urban project especially in civil and technical areas are indicators of a dynamic and developing city.

But cities that never consider their historical identity and background will be ignored by the time. We can say that historical relics and monuments are the indicators of developed cities. Manager and city inhabitants pay more attention at improvement of historical background and identity of city, maintenance of historical textures and development of their city.

At the first glance these two, seem to be contradictive. But the foundation of modern architecture on these two bases, confirm that they are complementary. The experiences by big cities show that the mixture of these two will result in grace and beauty of the city.



# Contents

<b>Notes</b>	4
<b>Special Report</b>	
Municipalities seeking lost Identity/ M. Vali	5
<b>Idea and Research</b>	
Analysis Theory of changes in central quarters of cities	12
From Localization to The Globalization/ M. Karkonan	18
Investigation the effective factors on Sense of Space/F. Zarabian, M. Monam	23
The Role of City Centers in Urban Planning Theories/ K. Faraj Krde	29
<b>Dialogue</b>	
Reforms in Municipalities from Tradition to Modernity/ M. Vali	35
<b>Legal Counselor/J. Rezaie, F. Faghieh Larjani</b>	41
<b>Administrative and Financial Counselor/ J. Rezaie</b>	46
<b>Municipalities' centenary</b>	
The act from Municipality to Government/A. Jalali	50
<b>Councils and Participation</b>	
Investigation the Participation Pattern of Shoarayari in Tehran Quarters/ G. Kazemian, R. Shadmanfar	54
<b>From the View Point of Mayor</b>	
Interview with Naraq Mayor/ M. Khansari	60
<b>World Cities and Municipalities</b>	
Johannesburg/ Strasbourg; City of Different Nation/Nicosia; last divided Capital in Europe ....	63
<b>Successful Mayors</b>	
Amos Masondo; Mayor of Johannesburg/J. Porvazn	71
<b>Instruction</b>	
Analyzing the Instructional performance of Municipalities in 1385	72
<b>The Outcomes of Cabinet Visits</b>	
The highest level of investment/M. Khoshkar	83
<b>The Souvenir</b>	
Nouchatel; Serenity of Village; comfort of City/ A. Sarbazi	87
<b>Report</b>	
The Closing Ceremony of 100 Years of Municipalities in Isfahan/ The Background of Municipality ....	93
<b>Brief News</b>	
Organizing the Transportation in West Azerbaijan Province/ Mechanized Waste Collection in...	107
<b>Brief News from the Beginning of Century/H. Garshasbi</b>	108
<b>Organization News</b>	
Public Transportation narrated by Minister/ Courses on ...	116
<b>City Statistics</b>	
Investigation the Urban Identity in Provinces/ D. Jalali	120
<b>Glance at Cities</b>	124
<b>Website</b>	
Aria Heritage	125
<b>New Publication</b>	
A New endeavour to show an Old Identity/ A. Jalali	126
<b>English Part/ Javad Porvazn</b>	131